

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Revista Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

an XXIV • nr. 1 (46) • iunie 2016

Redactor-șef: dr. Florian ROATIȘ [florianroatis\[at\]yahoo.com](mailto:florianroatis[at]yahoo.com)

Redactor-șef adjunct: Laviniu ARDELEAN

Redactori: Gabriel STAN-LASCU

Dorina CADAR

Csilla TEMIAN

Ioan NEAMȚIU

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Publicație semestrială

<http://www.bibliotecamm.ro>

ISSN 1221-3764

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU” BAIA MARE

Director: prof. dr. TEODOR ARDELEAN

Tehnoredactare și copertă: Gabriel STAN-LASCU

Postare pe site-ul bibliotecii: Marcel ȚURA

Multiplicare și broșare: Gheorghe ȘUT

Bibliotecile – între tradiție și inovație

Dr. Teodor ARDELEAN

Viața este tot mai ghidată de repere din sfera misticii. Pe planetă se întâmplă mereu războaie locale care afectează în general pe toată lumea și „dispute intime” mondiale despre care nu știm că au avut loc decât după ce consecințele se așază ca o perdea vizibilă peste toți. Iar ca totul să fie picant, deci ușor de digerat în „măruntaiele” noastre, intră în scenă terorismul, prin adepți de o docilitate absolută, care țin trează atenția lumii la o cu totul altă „ordine de fapte”, străină și haină.

Altfel spus, „războiul tuturor împotriva tuturor” (*bellum omnium contra omnes*), despre care vorbea Thomas Hobbes cu trimitere la începuturile societății omenești, a devenit „războiul total împotriva noastră”. Marile companii care, observând lumea, ne vând ce vor, simțurile noastre de cumpănire cândva dominate de „mica înțelepciune țărănească” și-au ieșit din matcă, iar consecința este că ne umplem spațiile de viață cu obiecte și uităm de ființă. Mai precis, uităm să trăim, să privim viața noastră cu ochii noștri și nu prin ochelarii prefabricați ce ni se vând la toate televiziunile arondate hermesian. Plăceri hedoniste de odinioară se amestecă cu „noile gusturi” insinuate perfid pe verticalele unor destine din care, dacă ar fi să alegem ceva „solid” și „palpabil”, nu ar rămâne decât cenușa nimicului.

În fața unei astfel de realități omul lucid, care poate să se mai creadă stăpân și pe „clipă” și pe „aripă”, este obligat să-și modifice pe cât posibil „foaia de drum” impusă cotidian „de alții” și să se țină de propriile „șinte”. Altfel spus, să adopte o strategie personală distinctă față de toate „strategiile planetare”! Iar instituțiile de cunoaștere și cele de cercetare au obligația firească să antreneze „publicul” pe dimensiunile umane fundamentale, specifice devenirii adevărate, dincolo de „mode”, „stereotipuri” și „tertipuri”, care consumă timp, bani și energii fără foloase trainice.

Bibliotecile publice fac parte din rețeaua instituțiilor culturale și de cunoaștere, iar activitățile specifice urmăresc, de regulă, consolidarea pluscunoașterii, noi inițieri sau noi deprinderi. Este de datoria bibliotecarilor cu experiență, care au trecut prin vremi fără să dea tribut vremuirilor ocazionate

de politici false sau demagogii morale, să ofere sprijin noilor programe pe măsura comenzilor sociale firești, derivate din pedagogiile neperversitate de obscen sau eterogen. Fibra cea aleasă a tradițiilor Neamului, experiențele cardinale, istoria curată, viața adevărată sunt repere mult mai determinante în raport cu modelele impuse de tot soiul de „isme” apărute în ultimii ani și preluate fără discernământ pe suprafața culturală a Țării.

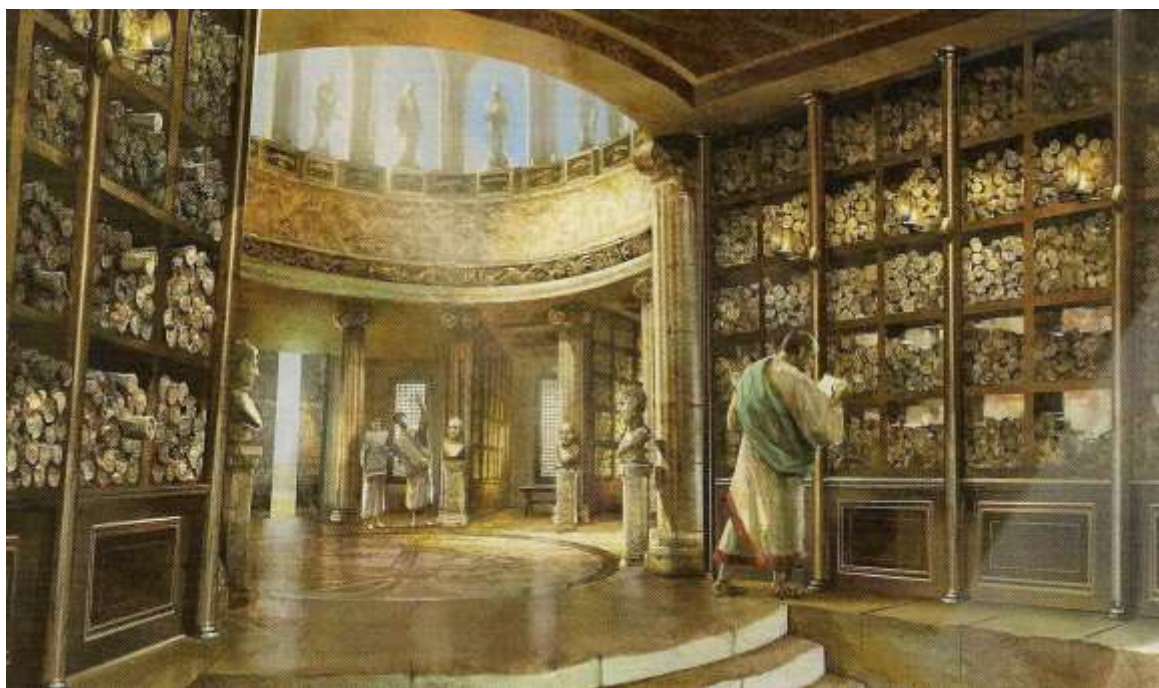
Sunt câteva gânduri ale unui manager care a încercat permanent (și mai încearcă încă!) să îmbine armonios tradiția cu inovația, conservatismul pozitiv cu gândirea creativă, cu scopul de a servi publicului, atât ca incintă atractivă, cât și ca manieră progresivă, pe coordonatele definițiilor ale universului educativ și intelectual-formativ, specific vremurilor pe care le trăim.

„Omul este măsura tuturor lucrurilor...” afirma anticul Protagoras, iar când e vorba de lucrurile în devenire, unitățile de măsură trebuie să beneficieze de multă bună cumpănire!

Alexandria sau memoria cunoașterii

Dr. Mircea REGNEALĂ

Multe secole, modelul oricărui proiect de organizare a memoriei scrise a rămas Biblioteca din Alexandria (vezi foto). Din păcate, avem puține mărturii asupra funcționării sale, a arhitecturii colecțiilor și a atmosferei. Se pare că instituția nu seamănă prea mult cu ceea ce înțelegem noi astăzi printr-o bibliotecă. Ceea ce știm cu certitudine este faptul că a fost o bibliotecă de stat, care nu urmărea difuzarea cunoștințelor în societate, ci teaurizarea tuturor scrierilor din lume pe lângă un palat regal. Această uriașă colecție era compusă din rulouri de papirus, așezate pe etajere într-o anumită ordine și accesibilă doar unei elite de oameni de litere și savanți care comentau, scriau sau își instruiau învățăceii.

Biblioteca din Alexandria (reconstituire)

Biblioteca s-a născut dintr-o decizie politică, și nu intelectuală, de a cumula într-un singur loc toate cărțile din lume, noi și vechi, grecești și barbare¹. Această grupare de cărți a condus la dezvoltarea practicilor erudite de lectură și scriere și a contribuit la edificarea unei noi epoci, net superioare perioadelor anterioare, epoca *elenistică*², fenomen care a influențat atât de mult civilizația europeană.

¹ Grecii numeau barbar (*barbaroi*) pe oricine care nu era de neam grec. Egiptenii și perșii, admirați de întreaga Grecie pentru înțelepciunea lor și de la care elenii împrumutaseră o bună parte din propria civilizație, erau înglobați și ei sub numele de *barbaroi*, aplicat și populațiilor aproape sălbatice. Toate aceste popoare vorbeau, după greci, limbi de neînțeles, „asemănătoare cu cripitul păsărilor”, acceptau orbește autoritatea suveranilor (pe care îi considerau adesea de origine divină), adorau divinități care nu erau reprezentate după chipul omului și, în general, nu aveau încredere în condiția umană. Grecii, se știe, considerau omul ca măsură a tuturor lucrurilor.

² Cercetătorii stabilesc începutul erei elenismului anul 323 î.H., data morții lui Alexandru cel Mare, când cultura greacă se extinde într-o bună parte din lumea veche. Această perioadă se încheie la sfârșitul secolului al treilea și începutul secolului al patrulea, între cucerirea romană și sfârșitul păgânismului.

După cele consemnate de Strabon³, Aristotel ar fi cel care l-ar fi inspirat pe regele grec, Ptolemeu Soter în realizarea acestei biblioteci, prin discipolul său, omul de stat Demetrios din Faleron⁴, consilierul său, provenit din școala filosofică de la Liceu. Se cunoaște rolul pe care Aristotel îl acorda studiilor în bibliotecă prin lectura cărților ca sursă de informare și reflecție intelectuală. Se știe, de asemenea, că marele filosof avea una dintre cele mai mari biblioteci private ale Antichității⁵. Dacă la Atena biblioteca este o problemă privată, la Alexandria devine o chestiune de stat, aflându-se sub patronajul regelui, care îi asigură funcționarea, îi definește misiunea și îi controlează accesul. În forma sa finală, Biblioteca din Alexandria⁶ este o construcție livrescă de neimaginat, cuprinzând aproape totalitatea textelor scrise în greacă sau traduse din limbile barbare, adunate la un loc. Din acest tezaur se împărtășeau doar câțiva privilegiați. În bibliotecă domina autoritatea regelui, figura bibliotecarului⁷ prezida doar funcționarea și organizarea instituției.

Întrebarea care continuă să se pună este următoarea: de ce Ptolemeu Soter și fiul său, Ptolemeu Filadelful, au cheltuit atâția bani și energie pentru a crea și dezvolta această bibliotecă? S-au dat mai multe explicații. Una dintre ele ar fi că acești suverani vor afirmarea primatului limbii și culturii grecești prin gruparea întregii memorii a omenirii într-un oraș nou, cu o lume nouă. Alexandria era formată în acea perioadă dintr-o lume pestriță, compusă din imigranți coloni, militari și aventurieri greci, evrei, nubinieni și egipteni. O altă explicație ar fi că cei doi Ptolemei au avut orgoliul de a aduna în jurul lor întreaga inteligență mediteraneană, invitată sau cumpărată, intelectualitate care avea nevoie de cărți spre a rămâne la Alexandria. Dorința de a-i avea alături pe marii învățați ai timpului a mers până acolo, încât, atunci când gramaticianul Aristofan din Bizanț⁸, de exemplu, o mare personalitate a vremii, a vrut să părăsească Alexandria pentru Pergam, a fost arestat pentru un anumit timp. Până la urmă, Aristofan a rămas în Alexandria, devenind, mai târziu, chiar conducătorul bibliotecii.

Înființarea bibliotecii din Pergam, care încerca să o concureze pe omoloaga sa din Egipt, va înăspri controlul asupra mișcării poezilor și intelectualilor care lucrau în Muzeul din Alexandria⁹. Un alt efect al competiției a fost achiziția frenetică de cărți în cele două regate, care a condus la apariția de

³ Vezi CAVALLO, G. *Le Biblioteche nel mondo antico e medievale*. Bari: Biblioteca Universale Laterza, 1988, p. 34.

⁴ Demetrios din Faleron s-a remarcat în perioada luptelor pentru putere după moartea lui Alexandru cel Mare. A reușit să conducă orașul Atena timp de zece ani (317-307) și a instituit un regim oligarhic. Înlăturat de la putere în anul 307 de omonimul său, Demetrios Poliorcetul, spre marea bucurie a populației, și-a găsit refugiu la curtea lui Ptolemeu.

⁵ Organizarea sa sistematică i-a servit din plin în investigațiile filosofice și științifice, necesare eruditelor sale scrieri. Elevii și prietenii săi îi trimiteau manuscrise, dar și specimene botanice și mostre geologice din călătoriile lor în afara Greciei, lucruri care știau că îl interesează pe marele gânditor. De reținut că, la Atena, pe baza publicațiilor din biblioteca sa, dar și din alte surse, Aristotel va elabora o serie de materiale de sinteză. Astfel, va realiza o colecție de *Politeiai* (constituții politice), *Obiceiuri barbare*, *Proverbe* și *Probleme*.

⁶ Această realizare excepțională va încuraja fondarea de importante biblioteci și în alte state elenistice ca Pergam și Antiohia, dar și de biblioteci mai mici, de gimnaziu. După cucerirea Egiptului de către Iuliu Cezar, se vor crea biblioteci publice și la Roma.

⁷ S-ar putea pune întrebarea: în ce măsură regii din Alexandria îi prețuiau pe bibliotecari? Vitruvius povestește următoarea anecdotă în legătură cu acest subiect, preluată de Luciano Canfora. Ptolemeu a organizat un concurs de poezie în onoarea muzelor și a lui Apollo, cu recompense pentru învingători. Juriul era format din șase cetățeni ai orașului, la care s-a adăugat un al șaptelea, un bibliotecar, care citea, zi de zi, de la un capăt la altul, toate cărțile din bibliotecă legate de concurs. Cei șase membri ai juriului au acordat premiul întâi unui poet care a avut cel mai mare succes la public, iar premiul al doilea unui alt poet care, de asemenea, s-a bucurat de succes. Aristofan a ales, pentru locul întâi, pe poetul cel mai puțin apreciat de mulțime. Regele a fost indignat. Întrebat de ce a procedat astfel, Aristofan a răspuns că acesta este adevăratul poet, ceilalți au recitat versurile altor poeți. Regele și membrii juriului nu au acceptat această judecată decât după ce Aristofan a scos rîsul cu versurile furate. Trișorii au fost obligați să recunoască fraudă, iar Aristofan a fost grațiat de rege și a fost numit în fruntea bibliotecii. Vezi CANFORA, Luciano. *La Véritable Histoire de la bibliothèque d'Alexandrie*. Paris: Desjonquères, 1986, p. 67.

⁸ Aristofan din Bizanț (250-175 î.Hr.) a fost gramatician, lexicograf, bibliograf și editor de texte. Ca șef al Bibliotecii din Alexandria, a completat Catalogul lui Calimah.

⁹ Se știe că biblioteca era parte componentă a Muzeului din Alexandria. Pentru cei vechi, *muzeu* nu reprezenta ceea ce reprezintă pentru noi astăzi, adică un edificiu cu ore de vizitare, paznici în uniformă, săli unde se expun diferite obiecte așezate metodic pentru delectarea sau instruirea marelui public. Cuvântul *muzeu* (*museion*, gr.) desemna un sanctuar cu preoți și altare de jertfă, dedicat cultului muzelor. Tot acolo se pare că aveau loc dezbateri între savanți și se predau lecții discipolilor.

falsuri. Totodată, încep să fie încurajate traduceri. Se extind traduceri de la barbari. Mai întâi se tălmăcesc textele sacre ebraice de către cunoscătorii acestei limbi, începând cu *Tora*¹⁰. Se dezvoltă bilingvismul. Grație acestor traduceri, evreii, egiptenii, fenicienii, babilonienii, indienii și iranienii au intrat în gândirea greacă, pe care o vor influența profund. Iudaismul și creștinismul au tot mai numeroși adepți. Dintre reprezentanții de seamă ai iudaismului alexandrin, de exemplu, figura lui Filon din Alexandria¹¹ apare în prim-plan.

Filon din Alexandria

El avea o solidă formație filosofică și o vastă cultură elenică. Opera sa este o sursă prețioasă de informații, atât pentru stoicism, cât și pentru riturile terapeuților, o sectă evreiască din Egipt, înrudită cu esenienii. Filon explică *Biblia* prin metoda alegorică și descrie etapele vieții spirituale și asceza sufletului, care se îndepărtează de Dumnezeu, până atinge extazul. Totodată, se dezvoltă și școala creștină din Alexandria, al cărei reprezentant de seamă este Clement Alexandrinul, care a integrat conceptele platonismului din timpul său în teologia creștină și a încercat concilierea predicii evanghelice cu concepțiile morale ale stoicilor, peripateticienilor¹² și pitagoricienilor¹³.

Toate provinciile grecești, mult extinse de Alexandru cel Mare, au văzut în Alexandria polul intelectual și științific major al lumii elenice, după cum putem observa dintr-o scrisoare a lui Arhimede din Siracuză către colegii săi alexandrini¹⁴.

În marea sa dorință de a aduna toate scrierile din lume, Ptolemeu trimite scrisori regilor din zona mediteraneană, dar și altor demnitari și filosofi deținători de cărți de poezie, de proză, teatru, retorică, medicină, magie, istorie, geometrie solicitându-i să-i remită câte un exemplar din fiecare titlu fie ca împrumut, fie contra cost. Numeroase lucrări valoroase, care reprezentau copii oficiale, cum ar fi cele ale tragicilor greci sau lucrări filosofice celebre, împrumutate, de regulă, contra unei garanții minore, nu au mai fost restituite. În plus, toate cărțile care erau găsite în vapoarele care acostau în marele port din Alexandria erau reținute spre a fi copiate de scribi. De cele mai multe ori se restituia proprietarului doar copia, originalul fiind reținut la bibliotecă. Cu un simț ascuțit al valorilor, Ptolemeii doreau să dețină doar cărți originale, lucrări de bună calitate, executate corect, cu textul integral, fără omisiuni sau prescurtări, chiar dacă mijloacele, după cum am văzut, nu erau în spiritul eticii grecești. Deținând astfel de cărți, garanția celor mai autentice texte, adunate din întreaga lume veche, regatul Ptolemeilor își afirma puterea sa simbolică și prestigiul asupra lumii grecești.

Constituirea acestei uriașe biblioteci, de aproape 500.000 de volume, este, așadar, rezultatul unei politici metodice de achiziție de publicații din toate domeniile cunoașterii, care vor fi, puțin câte puțin, sistematizate și ordonate pe genuri și specii literare. După cum scrie Baratin, acest gigant proiect enciclopedic nu este altceva decât „aplicarea hiperbolică a programului intelectual al școlii aristotelice”¹⁵.

Înainte de a fi așezate pe rafturile bibliotecilor, adesea, în funcție de locul de proveniență a cărții, papirusurile erau identificate printr-o etichetă pe care se nota numele vechiului proprietar, precum

¹⁰ *Tora* sau *Thora* este denumirea ebraică a *Pentatehului*, care este parte a *Bibliei* cuprinzând primele cinci cărți ale *Vechiului Testament*: *Geneza*, *Exodul*, *Leviticul*, *Numerii* și *Deuteronomul*, întocmite prin secolul al VI-lea î.H. și unificate în sec. al V-lea. *Tora* este atribuită prin tradiție lui Moise.

¹¹ FRASER, P.M. *Ptolemaic Alexandria*. Vol. 1-3. Oxford: Clarendon Press, 1986, pp. 64-75.

¹² Adepți ai Școlii peripatetice a lui Aristotel (sec. IV î.H. – sec. III). Școala avea acest nume pentru că marele filosof purta convorbiri cu discipolii săi în timp ce se plimba. Se acorda o mare atenție cercetărilor științifice concrete în domeniul botanicii, matematicii, astronomiei și medicinei.

¹³ FRASER, P.M., *op. cit.*, p. 33.

¹⁴ BARATIN, M.; DESBORDES, F. *L'Analyse linguistique dans l'Antiquité classique*. Paris: Klincksieck, 1981, p. 89.

¹⁵ *Ibidem*, p. 17.

și numele corectorului și al editorului¹⁶. Într-o asemenea bogăție livrescă, cercetătorii din Muzeu aveau la dispoziție numeroase versiuni ale unei opere. Cele mai numeroase variante reprezentau, cum era de așteptat, texte din Homer (provenite din Atena, Cipru, Creta etc.).

S-a spus despre Biblioteca din Alexandria că stabilește *un nou raport cu timpul și spațiul*. Într-adevăr, prin acumulări progresive de cărți, care vizează crearea unei memorii totale, universale, se estompează distanța cu trecutul. Este pentru prima dată și, poate, pentru ultima dată în istoria omenirii, când în același loc se acumulează toate scrierile purtătoare de idei, înțelepciune și imaginație. Cercetătorii trebuia să navigheze printr-un ocean de papirusuri, provenite din regiuni și epoci diferite, să confrunte scrierile vechi cu lucrări contemporane. Fiecare savant putea astfel să se situeze în raport cu predecesorii, cu modelele anterioare. Un enunț științific, o descoperire geografică, localizarea unui punct pe hartă dădeau naștere la polemici, la analiza minuțioasă a surselor – toate însemnând progres și evoluție. Intelectualii din Alexandria erau de origini diferite, veneau din diferite regiuni, întrețineau strânse raporturi cu trecutul și aduceau experiența lor locală. Se aflau între ei inventatori, reprezentanți ai unor mari discipline intelectuale, preocupați de științe și mituri, de medicină și legislații, de matematici, geografie și astronomie. S-a creat un nou spațiu spiritual, *spațiul elenismului*, orizont comun al credințelor, al modelelor intelectuale și al tradițiilor. Aici se arhivează, se citește, se editează, se comentează, se redactează, se recenzează și se scrie – se scrie mult și de bună calitate.

Una dintre cheile culturii alexandrine este *raportul întreținut cu memoria*. Prin crearea în Egipt¹⁷ a unui oraș nou, s-a creat și o memorie nouă, „artificială”, necunoscută de greci până atunci și realizată printr-o politică voluntaristă care a atras și reținut savanți de toate originile. O asemenea cantitate de cărți puse la un loc nu se mai întâlnise în istoria umanității. Acest lucru a făcut ca marea cultură (*paideia*) greacă să atingă apogeul prin lucrări de sinteză care vor marca puternic secolele viitoare.

Cum se citea în Bibliotecă? În Biblioteca din Alexandria, cartea nu era sub formă de codex, care a apărut după secolul al treilea după Hristos, ci sub formă de rulo. Ruloul era derulat cu mâna dreaptă și rulat simultan cu mâna stângă. Acest mod de acces la document afecta profund înțelegerea textului. Este același efect cu citirea unei cărți astăzi pe ecranul unui calculator.

Rulourile de papirus variau în lungime între 2,50 m și 12 m, iar în lățime între 16 cm și 35 cm. Textul era scris pe coloane paralele. Lungimea rândurilor se limita, de regulă, la lungimea versurilor; proza avea rânduri variabile în funcție de instrucțiunile pe care autorii le dădeau scribilor. În privința discursurilor, acestea aveau coloane mai înguste, lăsându-se un spațiu mai mare pentru comentarii. Coloane mai înguste aveau și versurile formate din mai puține cuvinte. Cuvintele nu erau separate unele de celelalte și nu exista punctuație sistematică, element esențial pentru organizarea sintaxei frazei. Lipsa și accentul. Toate acestea au fost introduse mult mai târziu. Un rulou mediu nu conținea, decât în rare cazuri, un singur text. Adesea o tragedie se afla alături de unul sau mai multe din cânturile lui Homer. Când se termina lectura, cartea apărea invers, cu sfârșitul în față. Aici se trecea din nou numele autorului și, uneori, primul rând din ruloul următor, în cazul în care lucrarea era în mai multe volume. În absența paginației, se introduceau diferite semne de întrerupere a lecturii. Indicarea vreunui pasaj se baza, în general, pe memoria lectorului. Regăsirea sa devine o sarcină dificilă, consideră Turner,¹⁸ și nu vine deloc în sprijinul muncii cercetătorului pentru a face trimiteri și referințe exacte. De altfel, autorii vechi nu obișnuiau să verifice cu rigoare sursele, bazându-se pe memorie, așa cum făcea, mai aproape de zilele noastre, Nicolae Iorga. Așadar, memoria vizuală rămâne suportul de referință esențial al scrisului în Biblioteca din Alexandria. Ea sprijină selecția, recompunerea și reprezintă un ajutor prețios pentru un nou proiect literar și științific¹⁹. Conform celor mai avizați cercetători ai fenomenului Alexandria, în bibliotecă se găseau 90.000 de rulo-uri, fiecare cu câte o operă integrală, mare sau mică, și 400.000 de rulo-uri cu mai multe opere ale aceluiași autor sau cu opere ale mai mul-

¹⁶ *Ibidem*, p. 29.

¹⁷ Herodot spune că grecii au fost întotdeauna fascinați de civilizația egipteană, complet diferită de cea greacă.

¹⁸ TURNER, E.G., *Greek Papyri*. Oxford: Clarendon Press, 1968.

¹⁹ FRAZER, M.F. *Age of spirituality: late antique and early Christian art, third to seventh century*. New York: The Museum, 1977.

tor autori legate împreună – opere *varia*. Trebuie precizat că numărul acesta mare de volume nu era identic cu numărul de titluri, situație similară cu cea a bibliotecilor de astăzi, care-și raportează adesea unitățile de înregistrare, și nu titlurile. Astfel, după Luciano Canfora²⁰, *Istoriile filipice* ale lui Theopomp din Chios au 58 de rulouri, evidențiate în *Tabelele bibliografice (Pinakes)* ale lui Calimah.

Incendierea Bibliotecii din Alexandria

Se vorbește mult despre aceste *Tabele*, care nu sunt propriu-zis un catalog de bibliotecă, cum considerăm noi astăzi, ci un fel de „ghid bibliografic”, destinat orientării cercetărilor din Muzeu. În *Tabelele* lui Calimah, care cuprind 120 de rulouri, lucrările din bibliotecă sunt prezentate sub mari rubrici – epopee, retorică, filosofie, istorie, medicină, poezie (termen generic pentru toate creațiile literare). Se crede că această clasificare corespunde așezării rulourilor pe rafturi. În interiorul fiecărei rubrici, autorii sunt prezentați în ordine alfabetică, cu câteva informații biografice și lista operelor atribuite. Lucrarea lui Calimah pare apropiată de ceea ce bibliotecarii numesc un *catalog topografic* detaliat. Anumiți autori²¹ menționează că *Tabelele* cuprindeau numeroase trimiteri la lucrări recenzate și *incipitul*²² lor. Se presupune că toate cărțile aveau etichete, lipite pe spatele ruloului, care depășeau etajera pentru a se identifica ușor autorul și titlul cărții. Catalogul lui Calimah nu este un instrument de lucru util decât pentru cei care cunoșteau bine biblioteca. Mulți cercetători s-au întrebat și se mai întreabă încă cum se regăseau rulourile. Vitruvius vorbește undeva de o ordine alfabetică²³, dar memoria vizuală a bibliotecarilor și savanților este cea care le-ar fi permis să le regăsească cu puțin efort. Fără îndoială că erori în așezarea cărților pe rafturi trebuie să fi existat, ca și astăzi. Tabelele lui Calimah vor fi revizuite de Aristofan din Bizanț.

²⁰ CANFORA, Luciano, *La Véritable Histoire de la bibliothèque d'Alexandrie*. Paris: Desjonquères, 1986, p. 198.

²¹ *Idem*. *Ellenismo*, Roma: Laterza, 1987, p. 138.

²² *Incipit* – mențione la începutul manuscriselor antice și medievale cuprinzând titlul scrierii și numele autorului (lat. *hic incipit = aici începe*)

²³ COURCELLE, P., *Les Lettres grecques de Macrobie à Cassiodore*. Paris: De Boccard, 1948.

Unii experți occidentali în istoria cărții văd în *Pinakes*-ul lui Calimah, acest *repertoriu global al scriitorilor și savanților de limba greacă*, nu un simplu catalog sau ghid, destinat să orienteze căutarea cititorilor în vasta bibliotecă, ci o realizare intelectuală excepțională, un adevărat *monument de glorie dedicat elenismului*. Universalitatea *Tabelelor* reflectă universalitatea bibliotecii.

Multitudinea de cărți autentificate a permis dezvoltarea *tehnicii de editare critică a textelor*. Dacă bibliotecile grecești de până la Alexandria se ocupau doar cu textele originale pe care le autentificau, Biblioteca din Alexandria se ocupă cu toate tipurile de variante ale unei opere. Această nouă situație a făcut ca „noi cititori să creeze noi texte a căror formă depindea direct de aceste variante”²⁴.

Critica textelor la Alexandria s-a născut. Autorul cel mai editat în sens științific a fost Homer. Opera sa a reprezentat o adevărată obsesie pentru filologii din Alexandria. Primul editor al său a fost Zenodot, director al bibliotecii. Între cele mai valoroase ediții critice ale operei lui Homer cităm pe cea realizată de Aristarh din Samothrace, gramatician și filolog, ultimul mare conducător al bibliotecii. Lucrarea s-a bucurat de o asemenea autoritate, încât numele filologului a devenit sinonim cu cel „sigur și care nu greșește”.

În încercarea de a descifra activitatea filologilor din Biblioteca din Alexandria, cercetătorii²⁵ au stabilit o ierarhie a nivelelor cercetării: *nivelul 1* – autorul și opera (de ex., *Iliada* lui Homer); *nivelul 2* – cartea completă (formată din mai multe rulouri de papirus, care, eventual, se află în mai multe exemplare); *nivelul 3* – cartea cu fragmente lipsă sau prost plasate (cu cuvinte sau fraze lipsă sau nepotrivite, interpolări, interpretări greșite). Obiectivul filologiei alexandrine era de a elimina crevasa dintre cele trei nivele. Asistăm astfel la nașterea editorului (*diorthotes*), intermediar între autor, text și cititor. El creează un text nou, rezultat al muncii sale de adunare, comparare și interpretare a numeroaselor variante ale unei lucrări. Noul text, departe de a pune capăt îndoielilor, deschide o nouă cale de controverse și indecizii. Revenind la Homer, este recunoscută natura problematică a textelor sale, care, multe secole, vor face obiectul unor polemici. Fiecare cercetător va avea ceva de obiectat la ceea ce predecesorii săi au făcut. Care era tehnica de lucru? Se citea textul și se făceau adnotări. Cum spațiul dintre coloane era foarte restrâns și nu se permiteau notații relevante, au început a fi folosite o serie de semne convenționale – unele de acceptare, altele de respingere. Se indicau versuri care se repetau, erau incorecte sau trebuia eliminate. Asteriscul, de exemplu, semnala versurile care se repetă, sigma și antisigma, versuri consecutive cu același sens, semnul „X” atrăgea atenția asupra curiozității expresiei. În final, se sugera deplasarea, suprimarea sau se făcea un alt comentariu²⁶.

În preocupările filologilor alexandrini, existau două „tipuri de ediții”: una consta în a copia textul vechi cu modificări substanțiale, cea de a doua în a transmite textul vechi cu adnotări marginale, ca bază a unui text nou. Nu de puține ori, savanții alexandrini puneau în paralel două sau mai multe rulouri pentru a compara și comenta. Impresia pe care și-o face cercetătorul contemporan asupra muncii filologilor din Alexandria este cea a unei extraordinare erudiții.

În acest travaliu intelectual, *Tabelele* lui Calimah, corpus organizat pe subdiviziuni generice riguroase, în care textele au un titlu, o lungime, un incipit și un autor, au oferit navigatorilor de lectură un valoros sprijin în realizarea de lucrări științifice.

Informațiile conținute în rulourile din Biblioteca din Alexandria au determinat emergența textuală și au dat o nouă dimensiune științelor, necunoscută până atunci.

La Alexandria lectura este o artă a memoriei, sensibilă la muzicalitatea cuvintelor, la particularitățile formelor și la ritmul frazei. Dialectele grecești devin aici o *limbă* artificială, fără legătură cu particularitățile lingvistice ale cotidianului – limbă care adesea cultivă obscuritatea, arhaismul și formele rare. Limba greacă este împinsă spre limite extreme, aplicând o nouă morfologie și semantică, care scot la lumină un nou idiom al limbii strămoșilor. Era, probabil, ceva asemănător cu limba romanelor istorice ale lui Sadoveanu, o limbă care, spun exegeții operei sadoveniene, n-ar fi înțeleasă deplin decât de Ștefan cel Mare și oamenii Măriei Sale.

²⁴ McKENZIE, D.F., *Bibliography and Sociology of Text*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999, p. 23.

²⁵ VEZI BARATIN, M.; DESBORDES, F., *op. cit.*, p. 147.

²⁶ PORTER, James I., *Classical pasts: the classical traditions of Greece and Rome*. Oxford: Princeton University Press, 2006.

Oare cultura din Alexandria se rezumă doar la metamorfoza scrisului, la circulația cuvintelor și a cunoașterii, care fac din bibliotecă precursorul hipertextului contemporan? Fără îndoială că nu. Ea a însemnat mult mai mult. Se știe că orice cunoaștere se bazează pe cunoștințele acumulate și are o puternică legătură cu tradiția. Biblioteca a capitalizat această moștenire. Munca intelectuală se bazează pe tot ceea ce a fost scris pe un anumit subiect. Să ne închipuim că toate cărțile de pe pământ există într-un singur loc și că întreaga gândire a umanității se află la îndemâna unui grup de savanți. Nu este acest lucru o minune? În Alexandria, fără această nemaîntâlnită acumulare de cărți, ar fi fost posibilă, între altele, calcularea circumferinței pământului de către Eratostene și întocmirea unei uimitoare hărți a lumii vechi? Ar fi fost posibile studiile de medicină atât de avansate și cu rezultate practice aproape inexplicabile pentru acea perioadă? Ba, mai mult, cercetarea în bibliotecă a permis cercetătorilor să scrie o istorie și o geografie universală, să compare constituțiile politice și obiceiurile oamenilor din lumea veche, să grupeze miturile într-un corpus sistematic. Fraser apreciază că în Alexandria „biblioteca era spațiul ideal al științei colective și evolutive, unde rezultatele unora sunt puncte de plecare pentru alții, în care calculele sunt redefinite, criticate, reduse la zero sau, dimpotrivă, validate”²⁷. Valoarea acestei biblioteci nu constă în principal în împlinirea visului Ptolemeilor de a aduna toate cărțile de pe pământ, ci în „tehnicile muncii intelectuale dezvoltate de literați și savanți pentru a stăpâni această acumulare de informații și de a face să rodească această memorie absolută”²⁸, consideră unul dintre cercetătorii importanți ai poeziei alexandrine, Roberto Pretagostini.

Savanții alexandrini fac din parcurgerea bogatelor surse bibliografice o *artă a controverselor*. Circulația ideilor, difuzarea cunoașterii prin noi scrieri din scrierile vechi reprezintă una dintre trăsăturile majore ale activității intelectuale din Alexandria – „muncă de reciclare în circuit închis”²⁹, consideră specialistul italian menționat mai sus.

²⁷ FRAZER, M.F., *op. cit.*, p. 47.

²⁸ PRETAGOSTINI, Roberto, *Ricerche sulla poesia alessandrina: Teocrito, Callimaco, Sotade*. Roma: Ateneo, 1984, p. 93.

²⁹ *Ibidem*, p. 95.

Compartimentul colecției speciale

- prezentare -

Simona DUMUȚA

Simona Dumuța

Compartimentul colecției speciale a fost gândit și structurat de la început pe carte și periodice vechi. Fondul de bază, numit și *fond documentar* sau *fond de carte veche*, a fost constituit inițial prin preluarea lucrărilor ce au aparținut fostei biblioteci a Liceului „Gheorghe Șincai” și completat apoi de-a lungul timpului cu achiziții din anticariate și de la persoane fizice sau prin donații, în principal lucrări axate pe bibliografia Maramureșului și Transilvaniei. Acestea formează azi un fond valoros de aproximativ 22.000 de volume, ce acoperă cronologic perioada cuprinsă între 1538-1947: carte veche românească, carte veche străină, manuscrise, periodice și cărți din secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX, ediții prime, ediții de lux, lucrări cu autografe celebre, mape documentare, dar și medalii, cărți poștale, fotografii, pliante și calendare repre-

zentative pentru zona geografică în care ne aflăm. Peste 200 de cărți, românești și străine, au valoare patrimonială. Cea mai veche carte românească pe care o deținem este o traducere a unui text slav, o culegere de norme juridice bisericești și laice: *Pravila de la Govora* de la 1640, iar cea mai veche carte străină este un tratat de lingvistică tipărit la Paris în anul 1538 și intitulat *De linguae latinae elegantia libri six*, autor Lorenzo Valla.

Începând cu anul 2009, patrimoniul Colecțiilor speciale s-a îmbogățit cu o secțiune inedită, cea dedicată medaliei și cărților de medalistică. Colecția de medalii „Constantin Mălinaș”, achiziționată de la cel al cărui nume îl poartă și care a fost un cunoscător și un mare pasionat al acestui domeniu, constituie un prim pas în conturarea unui viitor cabinet de medalistică în bibliotecă. Ea numără peste o sută de piese, unele dintre ele unicat, altele lucrate manual, realizate din cupru, bronz, aluminiu, tombac și nichel, purtând semnătura unor renumiți artiști gravori. Amenajată în expoziție cu caracter permanent într-un cadru adecvat – Salonul artelor, colecția este structurată pe secțiuni: medalii omagiale, medalii realizate la aniversarea unor personalități, la aniversarea atestării documentare a unor localități, la aniversarea unor evenimente istorice ori la aniversarea unor instituții importante (universități, școli, muzee). Pe lângă aceste medalii deosebite, colecția are în componență mulaje de ghips, platouri din porțelan și ceramică din același registru omagial ori aniversar, precum și o colecție cuprinzând peste 30 de titluri de cărți de specialitate din domeniul numismaticii și medalisticii.

Compartimentul colecției speciale este amenajat după principii de organizare moderne la etajul I al bibliotecii, ușor accesibil utilizatorilor, dar având regim de sală de lectură, fiind destinat consultării și cercetării pe loc a documentelor.

Cei care ne trec pragul sunt primiți într-un ambient amenajat modern, personalizat, cu mobilier generos și funcțional, cel destinat cărților (rafturile) fiind dispus de jur împrejurul pereților, parțial opac și parțial cu vitrine de sticlă, ocupat cu aproximativ 2.000 de volume, iar cel destinat consultării documentelor (mese de studiu cu 14 locuri) și consultării cataloagelor tradiționale fiind dispus la mijloc. Din dotări mai fac parte două stații de lucru, o imprimantă multifuncțională și un scanner pentru digitizarea publicațiilor. Pe lângă spațiul sălii de lectură, compartimentul mai dispune și

de spații care nu sunt „la vedere”, și anume: spațiul destinat fondului de referință, fond de aproximativ 500 de volume, format din dicționare și enciclopedii aranjate în dulapuri închise, spațiul destinat fondului de patrimoniu, aproximativ 200 de cărți aranjate rarefiat, cele mai fragile în casete speciale, tot în dulapuri închise, și depozitul principal de carte și periodice situat la etajul 3 al clădirii, unde se află cea mai mare parte a fondului.

Pentru punerea în valoare a fondului deținut, organizăm constant, cu diverse ocazii, expoziții pe diverse teme, precum și alte activități specifice de prezentare și valorificare tematică a colecțiilor. „Valori bibliofile”, „Cărți cu autografe celebre”, „Din fondul de aur al bibliotecii”, „Baia Mare în imagini de altădată”, „Din primele achiziții ale bibliotecii” – sunt doar câteva dintre titlurile expozițiilor documentare pe care le-am realizat.

Utilizatorii noștri sunt studenți, cadre didactice, cercetători, masteranzi, doctoranzi, jurnaliști și diverse alte persoane interesate de istoria locală și nu numai, ale căror studii și cercetări se concretizează în articole, lucrări de licență, dizertații, teze de doctorat și cărți publicate.

Informațiile privind documentele pe care le deținem în colecțiile noastre pot fi regăsite de către solicitanți în cataloagele tradiționale – alfabetic și sistematic, precum și în catalogul electronic, iar pentru obținerea acestor informații sunt asistați și îndrumați de bibliotecar.

De-a lungul timpului, bibliotecarii care au activat la Colecții speciale, dedicați profesiei și dăruți cu pasiune, au găsit noi căi de comunicare cu utilizatorii și diverse mijloace de îmbogățire a fondului și de lărgire a ariei de informații, lăsându-și astfel amprenta asupra acestui spațiu.

Pe parcursul anilor, prin investigarea fondurilor de carte și periodice din cadrul colecțiilor bibliotecii au fost realizate, la cererea utilizatorilor sau pentru uz intern, în cercetarea diferitelor teme, bibliografii pentru diverse subiecte: învățământ transilvan, monografii maramureșene, folclor, lingvistică, sociologie, statistică, psihologie etc. De asemenea, prin investigarea

unor surse ca: site-uri web cu cărți, cataloage on-line ale altor biblioteci, anticariate on-line sau diverse alte surse de colecții s-a urmărit ca, prin achiziții sau împrumut interbibliotecar, să se găsească acele documente care lipseau din colecțiile proprii și care au fost solicitate la un moment dat. S-au creat astfel mapele documentare și fișierele pe calculator, în care se păstrează documentele obținute prin copiere, scanare sau digitizare, pentru a fi puse oricând la dispoziția solicitanților.

În ultimii ani, în paralel cu activitățile curente: servirea cititorilor, etichetarea lucrărilor intrate în colecție, întreținerea depozitelor, recondiționarea documentelor, selectarea pentru digitizare, selectarea donațiilor în vederea cuprinderii în colecțiile secției sau evaluarea documentelor de bibliotecă propuse spre achiziție, o activitate cu impact semnificativ asupra evoluției și dezvoltării activității de căutare și regăsire a informației s-a desfășurat prin introducerea retroactivă a fondului de carte și periodice în sistemul informatizat al bibliotecii, informația devenind vizibilă oricând și de oriunde. Încercând să răspundem și solicitărilor la distanță, oferim utilizatorilor noștri informații și telefonic, iar prin intermediul e-mail-ului transmitem documentele electronice (scanările) solicitate.

O facilitate nouă pe care am introdus-o de curând, ținând cont de frecvența cu care sunt solicitate lucrările de bibliografie locală și județeană, a fost amenajarea în acest scop a unui spațiu special cu acces liber la raft, unde am reunit la un loc toate lucrările referitoare la orașul Baia Mare și la județul Maramureș, dispersate anterior la diverse cote și în diverse spații de depozitare. Această decizie a ușurat mult căutarea și a eficientizat rezolvarea solicitărilor.

În cadrul Colecțiilor speciale s-au făcut și primele încercări de digitizare, avându-se în vedere

frecvența cu care este solicitată, spre exemplu, presa locală veche, s-a apelat astfel la resursele tehnologiei moderne, în primă fază, la sistemul de copiere a acestor publicații solicitate sau deteriorate cum ar fi: *Gutînul*, *Cronica*, *Baia Mare* și *Chioarul*, punându-se la dispoziția utilizatorilor, din rațiuni de protejare, exemplarele copiate.

În anul 2010, societatea care a realizat sistemul integrat de bibliotecă eBibliophil a început implementarea unui proiect¹ care să conducă la realizarea unui produs menit să contribuie la înlesnirea accesului la informație bibliografică a mediului academic și de învățământ, a personalului angajat și a populației interesate să-și îmbunătățească nivelul de pregătire/cultură: *digitizarea patrimoniului în biblioteci*. Printr-un program de parteneriat între această societate și biblioteca noastră, respectiv

Colecțiile speciale, s-a demarat procesul de selecție a cărților și periodicelor destinate digitizării. Selecția s-a făcut avându-se în vedere, în principal, respectarea regimului juridic, valoarea documentară, reprezentativitatea pentru istoria locală și pentru regiunea geografică în care ne aflăm, precum și gradul de interes manifestat de utilizatori. În intervalul de timp septembrie 2010 – martie 2012, au fost selecționate și, pe baza proceselor-verbale de predare/primire, date spre digitizare un număr de 632 de cărți și 918 publicații seriale. Documentele

digitizate pot fi accesate și consultate pe site-ul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” la adresa: <http://bibliotecamm.ebibliophil.ro/> via: <http://www.ebibliophil.ro/biblioteca-virtuala>.

Nu de puține ori, accesul la documentele de aici s-a materializat în articole, studii, lucrări de licență și de masterat, teze de doctorat și cărți.

Spațiu al valorilor patrimoniale, Compartimentul colecții speciale este, după cum am mai spus, un loc al căutării minuțioase, un loc al celor înzestrați cu răbdare, grijă, atenție, ascuțime a minții și spirit explorator, un loc al istoriilor și întâmplărilor care așteaptă încă să fie descoperite, cercetate, publicate.

¹ <http://www.ebibliophil.ro/> - <http://proiect.ebibliophil.ro/>

American Corner Baia Mare la ceas aniversar

Adina DOROLȚAN
Valentina ROTARU

În peste 400 de locații din întreaga lume, ambasadele Statelor Unite ale Americii și instituțiile locale s-au unit pentru a crea mici „biblioteci”, unde vizitatorii pot merge pentru a găsi informații despre Statele Unite. Au numit aceste biblioteci „American Corner”, nume ales pentru ele în Rusia, unde primele astfel de parteneriate au luat ființă în primăvara anului 2000. Există American Cornere în fiecare regiune a lumii, de obicei situate departe de capitalele țărilor în discuție.

La noi în țară, programul „American Corner” urmărește să promoveze înțelegerea și cooperarea între Statele Unite ale Americii și România, prin furnizarea de informații exacte și diverse despre Statele Unite ale Americii, pe o varietate de subiecte, care să contribuie la extinderea comunicării și a schimbului între cele două țări. În momentul de față, în România există 9 astfel de Cornere, printre care și cel din Baia Mare.

Inaugurarea American Corner Baia Mare

American Corner Baia Mare a luat naștere în anul 2006, în baza unui parteneriat între Ambasada S.U.A. la București și Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, cu sprijinul Consiliului Județean Maramureș, în urma semnării unui Acord de colaborare de către Mark Wentworth, consilierul pentru presă și cultură al ambasadei S.U.A., și Teodor Ardelean, directorul bibliotecii.

Adevărat centru cultural american, amenajat după principiile de organizare a unei biblioteci moderne, spațiul destinat oferă publicului spre consultare o vastă colecție de:

- volume de literatură, istorie, geografie, sistem politic și juridic american, artă, economie, cultură, jurnalism, sănătate, arhitectură, sport etc.;
- fond de referință (dicționare, enciclopedii, tratate de istorie/geografie etc.);
- materiale de învățare a limbii și studiere a literaturii engleze americane (gramatici, cursuri pentru examene de specialitate, critică literară);
- casete video cu filme documentare (educație civică, biografii, istorie);
- DVD-uri cu unele dintre cele mai bune filme documentare și artistice;
- casete audio și CD-uri (cursuri de limbă engleză, muzică americană de diverse genuri).

Din 2006 până astăzi am parcurs un drum lung. Am pornit cu aproximativ 2.000 de unități de bibliotecă, din care 1.500 de volume donate de către Ambasada SUA, pentru ca în anul 2016 să dispunem de mai mult de 13.000 de unități de bibliotecă. Pe parcursul acestor 10 ani de existență am organizat peste 500 de activități: de la recitaluri de poezie „TeenPoetry: A world of rhymes” la cursuri de limba engleză; de la parade de Halloween la expoziții de fotografie; de la expoziții de carte la lansări de carte; de la videoconferințe la concerte de muzică jazz. Tipurile de programe și de activități care au

fost realizate la American Corner au beneficiat și de implicarea foștilor participanți români și americani în programe de schimb de experiență, a invitațiilor speciali și a specialiștilor din diferite domenii de activitate, a profesorilor din școlile și liceele din județ, a profesorilor de la Centrul Universitar Nord din Baia Mare.

În acești ani ne-au trecut pragul peste 100.000 de utilizatori, cărora le-am oferit acces la: baze de date (eLibrary), cataloage online, documente, precum și la echipamente electronice performante (sistem de videoconferință, tablă inteligentă, PC-uri), care au știut să le satisfacă așteptările privind facilitatea, transparența și rapiditatea interacțiunii cu alții sau cu informația dorită.

Zece ani de existență/activitate înseamnă istorie la un moment dat, zece ani de activitate înseamnă un nivel de maturitate, care ne obligă să confirmăm și pe viitor. Zece ani de activitate înseamnă că mulți oameni ne-au acordat încrederea lor.

American Corner este un loc unde se muncește mult și cu adevărat, iar satisfacțiile sunt pe măsură. De la donații de la persoane și personalități, până la achiziții valorând mii de dolari, American Corner este o insulă de carte „rară” și deosebită, o mică parte din marele puzzle al imaginii americane în lume.

În acești 10 ani am dezvoltat un dialog permanent cu colaboratorii noștri, bazat pe încredere și deschidere, ce s-a concretizat într-o învățare permanentă, reciprocă: noi, American Corner Baia Mare, am învățat să ascultăm și să răspundem nevoilor colaboratorilor noștri, iar ei au primit informații adecvate, tehnologie și plusvaloare.

Pentru ca American Corner să atingă performanțe și să aibă succes, a fost nevoie de zidirea unei temelii puternice, de suflet și energie, într-un echilibru perfect. Astfel, la ceas aniversar, nu putem uita de cei care au clădit alături de noi acest compartiment al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare: Lia Sabău (2006-2009), Ștefan Selek (2009-2011), Emanuela Szilagyi (2014-2016). Vă mulțumim pentru dăruirea de care ați dat dovadă! Sigur, unul dintre „secretele” celor 10 ani de succes a fost și lucrul în echipă.

Zece ani de American Corner înseamnă un ocean de amintiri, milioane de kilometri de drum parcurși alături de cititorii noștri, un fir care înconjoară Pământul pe pagini de cărți aflate în colecțiile noastre, prieteni și colaboratori cât demografia unui stat mai mic. Sunt 10 ani care au zburat cu o viteză mai mare decât cea a vânturilor de pe Saturn, dar care au lăsat în urma lor amintiri neprețuite.

Discuții interculturale pentru liceenii băimăreni

Annamaria FARKAS

Annamaria Farkas

În anul școlar 2015-2016, **Ronald E. Hawkins**, consilier pentru presă și cultură în cadrul Ambasadei Statelor Unite ale Americii la București, a fost prezent cu două ocazii în Baia Mare la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, în cadrul secției **American Corner**. Printre alte întâlniri, acesta a alocat timp pentru a se întâlni cu generația tânără a orașului nostru. Prima întâlnire a avut loc pe 5 noiembrie 2015, când s-au serbat „135 de ani de relații diplomatice România-S.U.A.”, iar cea de-a doua întâlnire pe 27 februarie 2016, când a susținut o conferință pentru elevii băimăreni.

Ambele întâlniri au avut ca temă principală democrația și drepturile civile, accentuând importanța integrării minorităților, în acest sens exemplificând și explicând momentele critice din istoria Statelor Unite. Totodată, s-a dezbătut și despre soluțiile adoptate și consecințele acestora. Discuțiile s-au desfășurat într-o manieră interactivă, elevii având ocazia nu doar să cunoască istoria Statelor Unite ca o înșiruire de simple evenimente, ci să înțeleagă modul de gândire american și cel de abordare a acestora, diplomatul făcând paralele și comparații cu problemele actuale cu care se confruntă România și încurajând elevii să le conștientizeze și să încerce să găsească soluții. Discuțiile au atins și alte teme de interes pentru liceeni, cum ar fi: viața tinerilor din Statele Unite, sistemul educațional, conflictele rasiale, precum și cerințele și studiile necesare pentru cariera de diplomat.

Astfel de întâlniri sunt foarte utile pentru tânără generație, deoarece le formează o viziune democratică, înțelegând importanța identității etnice, interculturalitatea fiind o coordonată importantă în educația tinerilor.

Prin discuțiile de asemenea factură ei nu își exersează doar abilitățile lingvistice, având ocazia să interacționeze cu un vorbitor nativ, ci asimilează direct sau indirect informații esențiale în comunicarea interculturală, atât de necesare pentru coexistența și aprecierea diferitelor culturi, în special într-o societate dinamică aflată în plin proces de globalizare, dar care dorește păstrarea tradițiilor și a specificului cultural. Tinerii trebuie să înțeleagă importanța comunicării interculturale și faptul că aceasta nu înseamnă doar depășirea barierelor lingvistice, ci și cunoașterea și înțelegerea realităților sociale și culturale.

Acest gen de întâlniri sunt realizate frecvent între elevii din Baia Mare și diplomați din cadrul Ambasadei Statelor Unite la București, în special prin intermediul videoconferințelor de la secția American Corner. Aici, elevii au ocazia să iasă din sala de clasă formală, atât la propriu, cât și la figurat, și, într-un cadru nonformal, să perceapă într-o manieră mai comprehensivă dimensiunile educației lingvistice, lărgindu-și astfel orizontul.

„Eu am făcut piatra să cânte pentru Umanitate”

Mara POPOVICI

Mara Popovici

Constantin Brâncuși s-a născut la 19 februarie 1876, în Hobița, județul Gorj, fiind al șaselea copil al lui Nicolae și Maria Brâncuși. A urmat școala primară între 1883 și 1887, la Peștișani și apoi la Brădiceni. La 11 ani a plecat din sat cutreierând țara timp de 6 ani, lucrând ca ucenic în ateliere de boiangerie, prăvălii și birturi la diverși patroni. Între anii 1894 și 1898 urmează Școala de Arte și Meserii din Craiova, în 1898 intrând la Școala de Belle Arte din București, pe care o absolvă în 1902. În 1904 pornește pe jos spre Paris cu un sac în spate. În 1905 reușește la concursul de admitere la prestigioasa École Nationale Supérieure des Beaux-Arts, unde lucrează în atelierul lui Antonin Mercié până în 1906, când, atingând limita de vârstă, părăsește școala. Refuză să lucreze ca practician în atelierul lui Auguste Rodin, rostind cuvintele devenite celebre: „Rien ne pousse à l'ombre des grands arbres” (La umbra marilor copaci nu crește nimic). Din acest moment începe procesul de accesare spre cele mai înalte culmi ale artei. Închiriază un atelier în Rue de Montparnasse, pe care îl amenajează într-un mod simplu, țărănesc, și începe să creeze intens și să expună constant. În 1914, Brâncuși deschide prima expoziție în Statele Unite ale Americii, aceasta fiind un mare succes, care i-a asigurat artistului o existență materială sigură și stabilă pe o perioadă mare de timp. „Fără America, nu aș fi fost niciodată în măsură să creez aceste opere!... Și nici măcar să exist!”, a declarat artistul. Până în 1940 activitatea artistică se desfășoară în toată amploarea sa. Celebrele sale sculpturi din ciclul *Pasărea în văzduh* și *Ovoidul* au fost lucrate în această perioadă. Din lucrările sale devenite celebre în toată lumea amintim: *Măiastra*, *Pasărea în văzduh*, *Peștele*, *Cocoșul*, *Prințesa X*, *Domnișoara Pogony*, *Muza adormită*, Ansamblul monumental *Calea Eroilor* de la Târgu-Jiu ce cuprinde: *Masa tăcerii*, *Aleea scaunelor*, *Poarta sărutului* și *Coloana fără sfârșit*.

În contextul cultural universal, artistul Constantin Brâncuși este aniversat și omagiat în întreaga lume. Pentru că geniul creator își are originea pe plaiurile mioritice românești, iar acest lucru ne-a dus în universalitatea lumii, din anul 2016, când s-au împlinit 140 de ani de la nașterea sa, ziua de 19 februarie este declarată în mod oficial sărbătoare națională.

În spiritul amplelor activități desfășurate în majoritatea instituțiilor de cultură din țară, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” a dedicat artistului un eveniment realizat în colaborare cu elevii Liceului de Arte din Baia Mare (director Dan Filip). Creatorii lucrărilor de inspirație brâncușiană, elevii claselor a XI-a și a XII-a, au fost coordonați de profesor Mirela Stan, expoziția fiind găzduită în intervalul 10-25 februarie, în holul Secției pentru copii.

În deschidere, bibliotecarele secției au realizat și prezentat o expoziție de monografii și albume consacrate lui Constantin Brâncuși, selecție realizată din fondul bibliotecii județene, și au expus portrete ale artistului aflat în diferite etape ale vieții sale. Albumele și documentele valoroase, unele contemporane cu artistul, i-au bucurat și au devenit sursă de inspirație pentru elevi.

O analiză a lucrărilor din expoziție a fost prezentată de eleva Lazăr Teodora, aceasta fiind una dintre artistele expozante. Sculpturile realizate din ghips și ciment placat cu mozaic s-au încadrat în

formele ovoidale specifice lui Brâncuși, rod al căutărilor asidue a formei perfecte, iar cele din carton au imitat textura sculpturilor în lemn de inspirație africană ale artistului. Păsări, melci, pești, broaște țestoase au fost punctul de plecare al căutării esenței fiecăreia, esență redată prin forma finală. La fel ca și Brâncuși, micii artiști au încercat să redea zborul, nu pasărea, esența mișcării, nu peștele.

Partea a doua a evenimentului a constat într-o oră deschisă și o prezentare powerpoint despre viața și opera artistului, susținută de prof. dr. Botiș Enikő în fața elevilor de

gimnaziu de la Liceul de Arte. Aceștia au aflat lucruri inedite despre copilăria, tinerețea, maturitatea și viața la Paris a lui Constantin Brâncuși, despre sursele sale de inspirație, despre apropierea acestuia de satul tradițional românesc și arta populară românească, despre afinitatea sa pentru spiritualitatea orientală sau interesul pentru arta africană. Prin bunăvoința conducerii Liceului de Arte, câteva dintre frumosele sculpturi au fost donate bibliotecii, spre a însufleți pentru mult timp spațiile instituției.

Jumătate zeu, jumătate țăran, Constantin Brâncuși, bulgăre de humă născut într-un mic sat tradițional românesc, care la 28 de ani pornește pe jos spre Paris, este și rămâne, în primul rând, al Umanității.

Săptămâna cărții pentru copii la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”

Laura ZAH

Laura Zah

Începând cu anul 1967, în data de 2 aprilie (data nașterii scriitorului danez Hans Christian Andersen), sărbătorim Ziua Internațională a Cărții pentru Copii și Tineret, eveniment inițiat de UNESCO.

Datorită faptului că această manifestare este un bun prilej pentru a promova literatura pentru cei mici și a le trezi acestora dorința de a citi, Secția pentru copii a hotărât în anul 2002 să aducă un omagiu textului scris, dedicându-i o săptămână, nu doar o zi, iar tradiția s-a păstrat până în prezent.

În 2016 Săptămâna cărții pentru copii a fost celebrată în perioada 28 martie-1 aprilie. În acest interval s-au derulat numeroase activități care au scos în evidență importanța cărții și a lecturii, au fost trimise articole de promovare în presă, a avut loc o întâlnire cu o autoare de cărți pentru copii, s-au organizat expoziții de carte și momente literar-muzicale.

Seria evenimentelor a fost deschisă în data de 28 martie cu activitatea „La francophonie”, realizată de elevii clasei a VI-a B de la Școala Gimnazială „George Coșbuc” (director Vasile Ienuțaș), coordonați de doamnele profesoare Buzilă-Gârda Denisa și Inceu Sanda. Programul de cântece și poezii, susținut în limba franceză, a avut ca scop diseminarea cunoștințelor despre Franța, limba franceză și francofonie. Activitatea a avut ca suport informațional expoziția de carte cu caracter enciclopedic, în limba franceză „Je découvre”, pregătită în Sala „Mircea Pop” de Secția pentru copii.

„Apprends le français!” a fost titlul activității în limba franceză, care a continuat șirul manifestărilor închinare „Săptămânii cărții pentru copii”, marți, 29 martie. Participanți au fost elevii clasei I de la Școala Gimnazială „Alexandru Ioan Cuza”, coordonați de învățătoarele Rotar Voichița și Ionașcu Alina. Expoziția de carte „Le français? Oui, merci!” realizată de bibliotecarele Secției pentru copii a oferit copiilor prilejul de a afla mai multe despre limba franceză.

În data de 30 martie, preșcolarii Grădiniței „Ion Creangă”, grupa mare, educatoare Roxana Stan, au făcut o incursiune în Roma Antică și în lumea extraordinară a faraonilor, participând la prezentarea de carte din expoziția tematică „Civilizații fascinante”, pregătită de bibliotecarele Secției pentru copii în Sala „Mircea Pop”. În aceeași zi, la Grădinița Nr. 9 (director Carmen Condor), a avut loc activitatea „Prin poezie aștept primăvara”. Preșcolarii grupei mari coordonați de educatoarele Ioana Roxana Dumuța și Ioana Țuțutuga au susținut un moment literar-artistic și au răsfoit cărțile din expoziția „Oaspeții primăverii”, realizată și prezentată de bibliotecar Mirela Avram.

În data de 31 martie, Secția pentru copii a găzduit, în Sala „Mircea Pop”, întâlnirea preșcolariilor de la diferite grădinițe cu doamna Aurelia Oancă, autoarea cărții apărute de curând *Au! Mă doare... Nu mă doare*. Cu această ocazie, copiii au cunoscut și alte titluri de cărți, dedicate lor, existente în fondul de carte al bibliotecii, purtând semnătura doamnei Aurelia Oancă.

Activitățile dedicate „Săptămânii cărții pentru copii” s-au încheiat cu un recital de poezie închinat poetului Octavian Goga la 135 de ani de la naștere, cu titlul „Ne cheamă pământul”, susținut de elevii clasei a VII-a A de la Școala Gimnazială „I. L. Caragiale” (director Radu Bogoviț). Activitatea a avut loc în data de 1 aprilie, la Filiala „I. Șugariu”. „Cântece fără țară” a fost titlul expoziției de carte realizată și prezentată de bibliotecar Camelia Achim. Tot în data de 1 aprilie, a avut loc la Grădinița Nr. 10 (director Ioana Măhălean) prezentarea de carte în limba germană „Kennst Du Das?”, realizată de bibliotecar Voichița Mureșan de la Filiala „Traian” a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”. Prezentarea a fost făcută pentru preșcolarii de la grupa germană, educatoare Ani Judith Zavațchi și Smaranda Stan.

Festival de povestiri digitale ediția a II-a

Corina ȘANDOR-MARTIN

Corina Șandor-Martin

Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, director dr. Teodor Ardelean, în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Maramureș, inspector general prof. Ana Lucreția Maria Moldovan, a organizat în 7 iunie 2016 **FESTIVALUL DE POVESTIRI DIGITALE**, ediția a II-a.

Festivalul și-a propus să celebreze povestitorii digitali, din rândul cadrelor didactice, participanți la cursul DigiTales organizat de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare în perioada ianuarie-mai 2016, trainer Corina Șandor-Martin. Ne-au stat alături inspectorii de specialitate ai ISJ Maramureș: Mariana Ferțișan, Natalia Fornvald și Onorica Dorca.

Din cele 44 de povestiri digitale realizate în acest an, au fost selectate pentru festival, de o comisie formată din bibliotecari, 32 de filme pe 5 categorii. În urma jurizării s-a ales un singur câștigător pentru fiecare cate-

gorie, după cum urmează:

MATERIALE DIDACTICE, PROIECTE, ACTIVITĂȚI PENTRU COPII

Corina Cozma - educatoare, Grădinița cu Program Prolungit Nr. 25, Baia Mare, cu *Povestea unui lup*

ESEU& DOCUMENTAR

Maria Dărăban - prof. limba franceză, Școala Gimnazială „Petre Dulfu” Baia Mare, cu *Povestea cafelei*

CĂLĂTORII & MONOGRAFII

Onorica Dorca - inspector școlar ISJ Maramureș, cu *Locuri de neuitat – Turcia*

POVEȘTI DE VIAȚĂ

Iulian Negrea - educator, Grădinița cu Program Prolungit Nr. 25, Baia Mare, cu *Mama*

NATURĂ ȘI CULOARE

Ana-Maria Amarandei - educatoare, Grădinița Floare de Colț Baia Mare, cu *Vestitor de dor*

Premiile au constat în cărți și reviste oferite de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare.

Echipa de bibliotecari care s-au ocupat de organizarea festivalului a fost formată din: Corina Șandor-Martin, Simona Gabor, Daliana Bonăț, Maria Smical, Kinga Virlici, Alina Ilieș, Amalia Talpoș, Ștefan Selek.

Prima ediție a Festivalului de povestiri digitale a avut loc în 17.09.2015 ca o finalitate a proiectului european Silver Stories, derulat în România de Fundația Progress și organizat pe plan local de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Maramureș.

Din cele 46 de povestiri digitale realizate de participanții la cursul DigiTales în perioada 2013-2014, au fost selectate pentru festival 28 de filme pe 4 categorii.

Câștigătorii

CATEGORIA MONOGRAFII & CĂLĂTORII

Șpan Rozalia, educatoare, Grădinița Nr. 9 Baia Mare, cu *De Crăciun pe urmele lui Isus*

CATEGORIA MATERIALE DIDACTICE & BIOGRAFII

Barbul Liliana, învățătoare, Școala Gimnazială „Nicolae Iorga” Baia Mare, cu *Poezia vieții (Nicolae Grigorescu)*

CATEGORIA ACTIVITĂȚI CU COPII

Hagău Liana, învățătoare, Școala Gimnazială „Nicolae Iorga” Baia Mare, cu *100 de zile de școală*

CATEGORIA ESEU

Anca Szasz, învățătoare, Școala Gimnazială „I. L. Caragiale” Baia Mare, cu *Despre adulți, copii și melci*

Câștigătorii, desemnați de juriul format din toți participanții la festival, au primit premii conștând în cărți oferite de bibliotecă și materiale de promovare a povestirilor digitale oferite de Fundația Progress.

Cursurile de Povestiri digitale sau Digitales au debutat în biblioteca noastră în 2012 ca proiect în cadrul programului BIBLIONET, finanțat de Fundația „Bill și Melinda Gates” și avea ca grup țintă

Bibliotecarii

bibliotecarii din bibliotecile publice din mediul rural. După care, din 2013 am început să livrăm acest curs comunității băimărene în regim de voluntariat, ca de altfel multe alte cursuri care se desfășoară în biblioteca noastră, o adevărată instituție de cultură și cunoaștere.

În perioada 2012-2015 au trecut prin acest curs aproape 100 de participanți: bibliotecari, elevi, studenți, cadre didactice, membri ai unor ONG-uri și pensionari. Pondere mare a cursanților a fost din rândul cadrelor didactice, cei care ne-au motivat să continuăm cursul și în acest an. Astfel, în perioada ianuarie-mai 2016 au participat la cursul de

povestiri digitale 45 de cadre didactice, cursanții fiind organizați în 5 serii, câte o serie pe lună.

Povestirile digitale sau așa-zisa metodologie digitale sunt adaptări, cu ajutorul instrumentelor bazate pe computer, ale poveștilor tradiționale spuse la gura sobei sau în clacă. Datorită tehnologiei moderne și accesului la internet, acestea pot avea o audiență multiplicată de sute sau chiar mii de ori. Așa cum spune și DEX-ul, povestirea digitală este o specie epică de dimensiuni relativ reduse, în care narațiunea se concentrează pe întâmplări relatate din perspectiva unui participant, într-o pronunțată notă de oralitate. Tocmai de aceea, nici povestirea digitală nu depășește 3-5 minute.

Povestitorii pot folosi povestirea digitală pentru a relata evenimente sau a păstra amintirile familiei, clasei sau școlii, poate fi o modalitate de arhivare a istoriei orale a comunității în care trăiește sau îi ajută pe povestitori să scoată la iveală diferite experiențe care pot fi utile altor oameni. În cazul cadrelor didactice, metodologia digitale s-a dovedit a fi utilă pentru realizarea materialelor didactice.

Etapele creării unei povești digitale sunt, în primul rând, de a scrie povestirea dintr-o perspectivă personală, după care, cu ajutorul programelor: Microsoft Office Picture Manager – de prelucrare a fotografiilor, Audacity – de înregistrare și editare audio și, nu în ultimul rând, Windows Live Movie Maker – de editare video, povestea scrisă capătă voce, muzică și imagine, ea devenind la final un veritabil film de dimensiuni reduse.

Elogiu cărții tipărite

Angela SITAR

După mai bine de o jumătate de mileniu de la tipărirea primelor cărți de către Johannes Gutenberg, era tiparului fiind considerată „cea mai înaltă dintre investițiile omului”, cartea a rămas cel mai solid suport de teaurizare a gândirii și civilizației umane, instrumentul cel mai subtil de perfecționare a minții noastre.

Vorbind de trecerea timpului, trebuie să recunoaștem, însă, că dezvoltarea societății a adus cu sine transformări radicale, printre care revoluția digitală dobândește un rol tot mai mare.

Destinul cărții pare a fi amenințat acum, atât de criza lecturii, cât și de revoluția tehnologică – Internetul: oare galaxia Gutenberg va ceda locul altei galaxii, pe care s-o numim, deocamdată, a lui Bill Gates și Steve Jobs? – cei care au promis că întreaga bibliotecă a lumii va fi memorată electronic, fie și selectiv?...

Temerea că nu vom mai putea savura cartea, că vom fi lipsiți de plăcerea de a-i atinge și răsfoi paginile, de a-i simți mirosul, fie el și de vechime, culoarea și literele, de a o vedea în raft ca pe ceva drag, nu poate lăsa indiferent pe niciun iubitor de carte.

Va supraviețui totuși cartea, așa cum o știm, cu foi foșnitoare și copertă colorată, sau va dispărea, înlocuită de cartea electronică, pe scurt, e-book?...

Avem multe dovezi să fim optimiști: de multe ori, în evoluția societății omenești, o nouă descoperire și-a căpătat rapid numeroși adepți care prefigurau dispariția manifestărilor anterioare, ca de obicei, când noul își cam râde de vechi, iar vechiul se cam teme de nou. Poate cel mai elocvent exemplu ar fi descoperirea tehnicii fotografice la jumătatea secolului al XIX-lea, atunci când mulți au prefigurat dispariția picturii și a graficii. Paradoxul a făcut ca înșiși artiștii plastici să adopte fotografia ca mod de lucru și execuție. Și despre radio s-a spus, la apariția televiziunii, că va ieși din istorie iar, în 1913, Thomas Edison considera că filmul va înlocui cartea ca mijloc de instruire. Iată că nici cinematograful n-a înlocuit teatrul, televiziunea n-a suprimat cinematografia și, mai recent, telefonია mobilă n-a făcut inutilă telefonია fixă.

A trecut timpul și toate acele predicții nu s-au împlinit, în niciunul dintre cazuri. Așadar, se pare că niciodată până acum implementarea unui nou mijloc de comunicare și expresie nu s-a realizat prin excludere, ci prin adjoncțiune.

Pentru noi, bibliotecarii și cititorii deopotrivă, dezbaterea ar rămâne plină de interes pentru ceea ce numim cartea tipărită versus carte electronică. De ce ne-am teme de ofensiva culturii virtuale și am deplânge declinul cărții? Oare avem nevoie doar de acele informații ușor accesibile de pe rețelele Internetului? Evident că nu.

George Călinescu spunea că lectura este un demers singular, care deschide în interioritatea cititorului orizonturi neașteptate, că acesta se poate regăsi sub alt chip sufletesc visând pe marginea unei cărți.

Neputând nega evoluția copleșitoare a tehnologiei digitale și nici anula argumentele solide, atât pentru cuvântul tipărit, cât și pentru cel digital, se întrevede și o a treia cale posibilă, de mijloc, cea a unei coabitări, fraternități a cărții imprimată cu cea electronică. Sperăm cu toții ca aceasta să reprezinte soluția cea mai plauzibilă. Această a treia poziție poate „sună” așa: utilizarea digitalizării și a dispozitivelor de lectură electronică ar fi eficiente mai ales pentru aspectele practice, iar menținerea hârtiei ca suport pentru aspectul durabil și legătura „emoțională” care se creează între carte și cititor.

Practic, însă, ce le putem răspunde noi, părinții, bibliotecarii, cadrele didactice tinerilor care spun cu nonșalanță: „Din moment ce orice aș putea cunoaște printr-un click, e stocat deja, ce rost mai poate avea efortul meu de a căuta prin cărți”? Frisonul căutării într-adevăr dispare, căci orice dorești apare după un simplu click.

Cum am putea să ne raportăm astăzi, în condițiile în care, în loc să i se pună copilului ajuns la vârsta școlară în mână o carte, i se permite să stea cu telefonul în mâini sau în fața calculatorului ore întregi, și aceasta începând de la 5-6 ani, doar că „acolo” poate fi mai liniștit?!...

Le-am putea răspunde că, fără cărți, lumea este mai săracă, mai cinică, mai violentă, că lumea se dezumanizează. Le tot spunem că navigatul pe calculator, vizionarea în exces a filmelor violente și chiar a desenelor animate de acest gen conduc la comiterea unor acte de violență de către tineri și chiar de către copii.

Reîntoarcerea la carte, la lectură și bibliotecă este imperios necesară. Pentru un îndrăgostit de cărți, nimic nu poate înlocui mirosul de vanilie al paginilor vechi, atmosfera intimă și caldă pe care ți-o oferă Biblioteca. Cât de rece și de impersonală ar deveni o bibliotecă plină doar cu CD-uri, DVD-uri, laptopuri și e-book-uri!

Întrucât cărți bune încă se scriu și se tipăresc, ele trebuie alese și recomandate cu grijă, dar trebuie găsiți și cititori pe măsură. Trebuie trezită conștiința lecturii, și aceasta depinde mult și de noi, bibliotecarii, acolo unde ne aflăm, fie într-o bibliotecă comună, fie în cea orașenească sau județeană. Noi, bibliotecarii, am fost întotdeauna considerați persoane privilegiate, dar nu degeaba, pentru că punem pasiune, meticulozitate și dragoste pentru lucruri bine făcute, având capacitatea de a merge mai departe în pofida unor obstacole sau a resurselor neîndestulătoare în multe dintre cazuri. Cu siguranță, bunăvoința, amabilitatea și profesionalismul nostru, puse în slujba fiecărui cititor, îi vor încuraja să vină cu încredere la noi, atât pentru variatele subiecte tematice pentru școală sau facultate, cât și pentru lectura de destindere, după preferințele fiecăruia.

Ne place să credem că, totuși, Cartea imprimată va triumfa și va exista cel puțin atâta vreme cât încă gândim în cuvinte și ne exprimăm în cuvinte! Oricând vor fi mulți cei care vor avea nevoie de propria liniște în compania cărții pe hârtie.

Până când aspectele juridico-financiaro-tehnice ale digitalizării cărților se vor rezolva, mai sunt încă ani buni în care vom putea răsfoi vechi ediții de poezii de Mihai Eminescu și de Baudelaire sau de teatru de Caragiale și Molière, fără să ne gândim că ar fi mai interesant să stocăm totul într-o tabletă. Proust nu se va putea citi decât simțind textura cărții așezat confortabil și, eventual, savurând un ceai...

Marin Preda spunea: „Ce este o carte bună dacă nu un prieten cu care poți sta de vorbă în singurătatea odăii tale? Și atunci crezi că ne vom putea lipsi vreodată de cărți?”

Cu siguranță, răspunsul nostru, al bibliotecarilor de pretutindeni și al cititorilor deopotrivă, este că nu ne vom putea lipsi niciodată de cărți, iar Nina Cassian afirma în asentimentul nostru: „Cartea. Are trecut? Are./ Are prezent? Are./ Dar viitor?/ Îmi place s-o răsfoiesc,/ s-o citesc din scoarță-n scoarță,/ s-o recitesc,/ să scot citate,/ s-o împrumut./.../ Nu mă văd folosind aparate oricât de sofisticate/ cu emoția cu care scot din rafturile bibliotecii cartea dorită./ «Ai carte, ai parte.»/ «Carte frumoasă, cinste cui te-a scris», a zis Arghezi.”

Cartea, prietenul meu devotat

Alina ILIEȘ

Cu toții ne dorim alături de noi prieteni, cu care să împărtășim momente din viața noastră și să învățăm de la ei lucruri noi. După un moment de reflecție, am remarcat că sunt o norocoasă, pentru că am alături de mine un astfel de prieten. Recunosc, am căutat de multe ori în diferite părți, dar nimeni nu mi-a fost un prieten așa devotat cum mi-a fost... *cartea*. Prima mea întâlnire cu acest camarad a avut loc în copilărie, când părinții mei îmi citeau frumoasele lecturi pentru copii. Prin intermediul acelor povești, în care apărea lupta dintre bine și rău, reușeam să călătoresc pe tărâmurile magice ale basmelor și am primit sfaturi cum să mă transform într-un om bun. Apoi, o carte intitulată *Abecedar* m-a ajutat să deslușesc tainele literelor și arta cititului. Cunoașterea literelor din abecedar m-a ajutat să-mi fac prieteni din toate domeniile. Astfel, a început aventura mea pe tărâmul fizicii, matematicii, filozofiei, istoriei, geografiei și a altor domenii la fel de interesante. Cu ajutorul cărților, am reușit să intru în lumea cifrelor și a calculului matematic, să învăț cum să-mi gestionez finanțele, să mă dezvolt personal, să vorbesc cât mai corect în public, să mă perfecționez în domeniul calculatoarelor, să discut pe anumite teme, să călătoresc în multe zone geografice, să-mi cunosc originile, tradi-

țiile, istoria țării și a altor civilizații, să învăț lucruri noi despre scriitori, poeți, fizicieni, inventatori, filozofi, medici și oameni de cultură. Aceste documente diversificate m-au ajutat să pășesc pe un tărâm infinit de cunoaștere și mi-au oferit informații despre subiectul dorit.

Acest prieten drag, cartea, a fost alături de mine la cele mai importante examene din viața mea precum capacitatea, bacalaureatul, admiterea la facultate și la examenele din sesiune, oferindu-mi multe sfaturi care m-au ajutat să mă perfecționez și să iau note bune la examenele decisive din viața mea. A fost alături de mine în orice moment, însoțindu-mă la școală, la serviciu, acasă și în vacanțe. Sunt fericită să am alături de mine un astfel de prieten, care poate să-mi răspundă la orice întrebare și care e mereu lângă mine să mă învețe lucruri noi pentru a deveni mai înțeleaptă. Îi mulțumesc pentru că ori de câte ori eram în dilemă și aveam semne de întrebare, mi-a luminat mintea cu înțelepciune și m-a ajutat să deslușesc cele mai întortocheate necunoscute, ghidându-mă spre răspunsuri corecte și clare.

Chiar dacă la prima vedere pare un obiect care nu are cum să ne vorbească, dacă deschidem cartea, vom descoperi că ne comunică multe informații, pe care autorul le-a pus cu multă măiestrie în paginile ei. Vom descoperi că este însuflețită de autor și ne va spune, prin arta scrisului, toate ideile creatorului pe care acesta ar fi vrut să ni le spună personal. Ne va transmite vocile strămoșilor și ale celor din prezentul nostru. Cartea face legătura între trecut și prezent, prin transmiterea informațiilor valoroase din trecut celor din prezent, lăsând moștenire, din generație în generație, cultura.

Dacă vrei să fii însoțit de un prieten devotat și ghidat corect în viață, atunci răsfoiește cu atenție cartea și nu ignora sfaturile ei. Ea va fi mereu acolo să te ajute să treci peste toate necunoscutele vieții și să te transforme într-un om pregătit să depășească orice obstacole din viață.

Interferențe profesionale: Revista *LECTURN* 2013

Csilla TEMIAN

LECTURN, revistă trimestrială editată de Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran” Timișoara, a pornit la drum în anul 2013 sub redacția unui colectiv al cărui redactor-șef este conf. univ. dr. Vasile Docea, directorul bibliotecii.

Revista ne prilejuiește, prin materialele publicate de colegii noștri dintr-o bibliotecă universitară, un util schimb de experiență, rubricile revistei oglindind preocupările lor despre: *Civilizația cărții/lecturii*, *Patrimoniul*, *Pretexte pentru lectură*, *Autorul meu preferat*, *Raftul cu filme*, *Eseu*, *Cronica de bibliotecă/Viața bibliotecii*, *Istorisiri/Povestiri dintre rafturi* ș.a.

Editorialele, semnate de redactorul-șef Vasile Docea, cu titluri în tonalitate interogativă, ridică probleme incitante pentru viața cultural-literară, în general, și pentru viața bibliotecilor, în special: „Cât și de ce citim?”, „La ce (mai) e bună biblioteca?”, „De ce sunt bibliotecile universitare altfel?”, „Din ce (mai) trăiesc bibliotecile?”

În editorialul primului număr al revistei, *Poveste fără sfârșit?*, după un scurt istoric al bibliotecilor, autorul își exprimă încrederea că povestea bibliotecilor „va fi fără sfârșit numai în măsura în care [biblioteca] își va redimensiona integral componentele și se va adapta cu rapiditate pentru a răspunde tuturor provocărilor ce-i stau în față”.

Un spațiu generos, așa cum este firesc, îl ocupă prezentările de carte, recenziile, recomandările unor cărți noi, multe scrise de autori locali sau tipărite la edituri din zonă.

În rubrica *Pretexte pentru lectură* se prezintă cititorilor lucrări recent apărute, din diverse domenii, multe de interes pentru cei care vor să cunoască mai bine Banatul: *Românii din Banatul sârbesc în anii interbelici (1918-1941). Pagini de istorie culturală* a istoricului Mircea Măran (prezentată de Vasile Docea, în articolul „Cultura românească în Banatul sârbesc”), *Memorie și diversitate culturală la Timișoara. Meserii și meseriași*, lucrare semnată de Smaranda Vultur, Vlad Colar, Thomas Remus Mochnacs, Gabriela Panu (Getta Neumann, „Meseriași de care ne amintim”), *Valeria Dr. Pinteș – un roman familial*, aparținând Lianeii Maria Gomboșiu (Mălina Duță, „Un roman familial bănățean”) ș.a.

Sub genericul *Autorul meu preferat*, rubrica, prin subiectele alese de autori, face propuneri spre lectură, astfel: Cristiana Budac – *Învățăturile unui brahman către regele Chandragupta*, Dumitru Tucan – *Italo Svevo și conștiința maladivului, Cioran sau „nihilistul perfect”*, Viorel Marineasa – *Lumea bibliotecilor lui Ioan F. Pop*, Radu Ciobanu – *Ion Maxim, un cărturar singuratic*.

Așezată la rubrica *Drumuri spre bibliotecă*, o interesantă recenzie, *Motanul dintre cărți*, face Dana Nora Dinu cărții „*Dewey: pisoiful din biblioteca unui mic oraș cucerește lumea*” aparținând autoarei Vicky Myron, directoarea Bibliotecii Publice din orașul Spencer, statul Iowa, S.U.A. Vorbind despre rolul bibliotecilor și al depozitelor lor, merită reținută concepția autoarei, conform căreia „cea mai grozavă bibliotecă nu este aceea care are sute de mii de cărți, ci aceea care pune la dispoziția utilizatorilor exact ceea ce ei au nevoie”.

Și rubrica *Patrimoniul* aduce în prim-plan aspecte ale culturii Banatului: *Prima carte poștală ilustrată timișoreană* de Thomas Remus Mochnacs, *Filigrane în Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran”*. *Câteva date istorice* consemnate de Rodica Nițoiu, *O poveste de la Igrış*, cu informații prezentate de Gabriel Zănescu, despre prima bibliotecă de pe teritoriul de azi al României, biblioteca Mănăstirii de la Igrăș, iar Smaranda Vultur prezintă *Un tip special de carte a memoriei: Heimatbuch* ș.a.

Interesantă este rubrica *Civilizația cărții/lecturii*, cu subiectele: *Se duce vestea: de la tobă la linotip* sau *Almanahuri și foi ocazionale*, în care autorul, Lucian Vasile Szabo, marchează câteva momente esențiale din istoria tiparului; *În Sunt lacrimae rerum. Periplul primelor publicații ale bănățenilor*, autoarea Dorina Măgărin subliniază rolul Banatului de avanpost național pentru promovarea și integrarea continuă a

unor specii literare, precum și a unor modele de personalități și tehnici culturale naționale și internaționale. Un amplu și documentat studiu este semnat de Mihaela Vladu: *Ioan Bianu și contribuția colaboratorilor săi la „Bibliografia românească veche”*.

O rubrică aparte este Raftul cu filme, care prezintă cititorilor aspecte din activitatea Cinematocii săptămânale, organizată în Aula Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran”. Biblioteca a organizat aici prima gală internațională de film sub genericul TRANZFILM. Publicului timișorean i-a fost prezentată o selecție reprezentativă din filmele regizate de Dan Pița, a cărui activitate este schițată de Marian Rădulescu în *Singurătatea regizorului de cursa lungă*.

Nu poate fi trecută cu vederea rubrica Bibliotecii și bibliotecari, în care Manuela Zănescu consemnează *Vizita de studiu la Biblioteca Națională a Norvegiei și la Biblioteca Universității din Halden*, vizită făcută împreună cu Smaranda Vultur. Prin intermediul consemnărilor de la cele două mari biblioteci, am făcut și noi cunoștință cu realitățile profesionale cu care se confruntă specialiștii norvegieni.

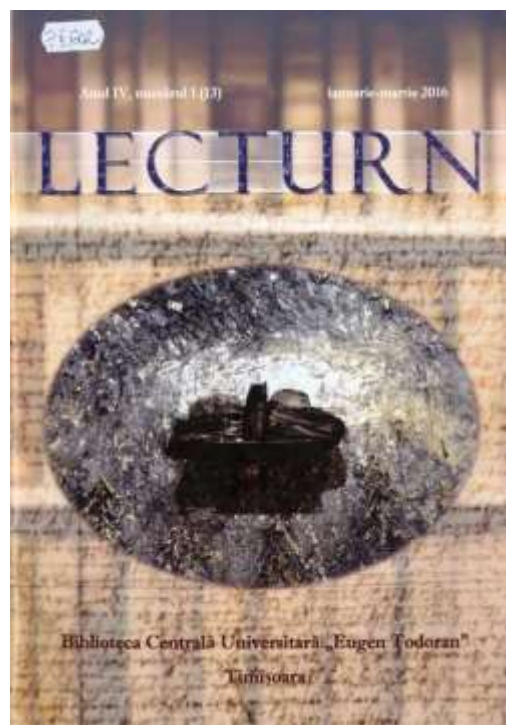
Foarte bogată este activitatea Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” din Timișoara. Mărturie stau prezentările din rubrica Cronica de bibliotecă/ Viața bibliotecii: expoziții, lansări de carte, conferințe, dezbateri culturale, Seminar de literatură contemporană, Samovarul literar, Cinematoca, Teatru la bibliotecă, Concert ș.a.

Workshop-urile pe teme profesionale au dezbătut probleme deosebit de interesante (la care ne-ar fi făcut mare plăcere să participăm și am fi avut multe de învățat): *Activitatea metodologică în bibliotecă*, *Informarea bibliografică*, *Colecția de carte veche tipărită în BCU „Eugen Todoran”* – prezentare dr. Thomas Remus Mochnacs, *De la titlul cărții la indexarea documentelor în bibliotecă*. *Capcanele limbii* – prezentare Maria Nițu, *Depozitul Legal al BCU Timișoara* – prezentare Simona Bursășiu, *Din istoria filigranului* – prezentare Rodica Nițoiu, *Bibliotecă-document-utilizator* – prezentare Florentina Ciobanu, *Prelucrarea documentelor non-carte din BCUT în softul de bibliotecă Aleph 500* – prezentare Maria Odobescu, *Semnificații ale Zilei Bibliotecarului* – prezentare Dana Nora Dinu, *Bibliotecar: o meserie frumoasă* – prezentare Adelina Cotarcea, *Biblioteca altfel* – prezentare Alexandra Lungoci, *Benchmarking-ul – mijloc de îmbunătățire a calității în biblioteci* – prezentare Monica Csilla Bakai, *Bibliotecar/traducător în BCUT* – prezentare Doina Lică etc.

Bogăția și diversitatea conținutului revistei se face remarcată și prin rubricile: Istorisiri/Povestiri dintre rafturi: Gabriel Zănescu: *Tung-whang-fung, Dux, Voce de schimb*; Pași spre cultură: Vasile Docea, *Regele citește (Despre lecturile lui Carol I)*; Utopica: Daniel Luca, *Două scrieri premonitoare: Moneda fantazienilor* de Ion Pena și *Ferma „Coșofana veselă”* de Radu Tudoran; Eseu: Iris Mihai, *Despre setea de absolut și amprenta ei asupra omului*, Cristina Budac, *Testamentul unui filosof*, Remus Crețan, *Între Mitică și Hyperion*; Cărți la subiect: Vasile Docea, *Istorii triste* – minibibliografie și note de lectură ale unor apariții editoriale recente (2009-2013) pe tema deportărilor în Bărăgan și a deportărilor din Basarabia.

Revista beneficiază de o ținută grafică deosebită.

Felicitări colectivului redacțional și tuturor colegilor din BCU „Eugen Todoran” Timișoara.

Zilele Academice Clujene

Anca SIMA

Fondată la 1 aprilie 1866 sub denumirea de Societatea Literară Română, Academia Română este cel mai înalt for de știință și cultură din România, având ca scop principal păstrarea identității poporului român.

Sub sloganul „Academia Română 150 de ani în serviciul națiunii române”, Filiala Cluj-Napoca a Academiei Române a organizat o ediție jubiliară a Zilelor Academice Clujene, marcând astfel 150 de ani de la înființarea Academiei Române și 95 de ani de existență a primelor institute de cercetare din spațiul transilvănean.

Luni, 16 mai a.c., în Catedrala Mitropolitană, a fost oficiată o slujbă de pomenire a membrilor Academiei Române, cu participarea ÎPS Andrei, arhiepiscop și mitropolit al Clujului. Ședința festivă de deschidere a avut loc marți, 17 mai, în sala „Aula Magna” a Universității „Babeș-Bolyai”.

Acad. Emil Burzo, președintele Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, a prezentat date esențiale despre activitatea acestei instituții, programe și proiecte dezvoltate, precum și manifestări culturale și rezultate înregistrate de cercetătorii din institutele Academiei.

Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, făcut o incursiune în istoria acestei prestigioase instituții, cuvântarea Domniei Sale fiind urmată de proiectarea unui film documentar dedicat istoriei Academiei Române.

În continuare au rostit cuvântări și alocuțiuni ÎPS Andrei, arhiepiscop și mitropolit al Clujului, PS Florentin Crihălmeanu, episcop greco-catolic de Cluj-Gherla, acad. Ioan-Aurel Pop, rectorul Universității „Babeș-Bolyai”, Gheorghe Vușcan, prefectul Județului Cluj, Emil Boc, primarul municipiului Cluj-Napoca, acad. Gheorghe Duca, președintele Academiei de Științe a Republicii Moldova, membru de onoare al Academiei Române, și acad. Ioan Păun Otîman, președintele Filialei Timișoara a Academiei Române.

La eveniment au asistat ÎPS Laurențiu, arhiepiscopul Sibiului și mitropolitul Ardealului, Vlad Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române, academicieni, universitari, personalități din domeniul culturii...

De la biblioteca băimăreană au participat dr. Teodor Ardelean, director, și bibliotecarele Anca Sima și Kinga Virlici.

În cadrul ceremoniei au fost conferite distincții din partea Biroului Prezidiului Academiei Române. Astfel, academicienilor Emil Burzo, Horia Colan, Ionel Haiduc, Ioan-Aurel Pop, Marius Porumb, Dorel Banabic le-a fost acordată Medalia *150 de ani ai Academiei Române*. Alături de ÎPS Andrei, arhiepiscop și mitropolit al Clujului, PS Florentin Crihălmeanu, epi-

scop greco-catolic de Cluj-Gherla, Gheorghe Vușcan, prefectul Județului Cluj, Emil Boc, primarul municipiului Cluj-Napoca, acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, acad. Bogdan Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române, cărora le-a fost acordată Medalia *Meritul Academic*, dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, a primit din partea Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române Medalia *Meritul Academic pentru activitatea deosebită desfășurată în țară și străinătate, în slujba națiunii române*.

Filiala Cluj-Napoca a Academiei Române a primit distincții și diplome aniversare din partea Instituției prefectului și a Primăriei Cluj-Napoca.

Elevii câștigători ai Concursului național de eseuri dedicat Academiei Române la 150 de ani au fost premiați de către Centrul de Studii Transilvane.

Festivitatea s-a încheiat cu un concert al coralei „Psalmodia Transilvanica” a Facultății de Teologie Ortodoxă, dirijor pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, urmat de un joc fecioresc tradițional înscris în patrimoniul „UNESCO”, susținut de formații de dans popular din județele Alba, Bihor, Bistrița-Năsăud și Cluj.

Următorul moment s-a desfășurat la Biblioteca Academiei Române, unde a avut loc dezvelirea și sfințirea de către ÎPS Andrei a plăcii comemorative *Academia Română 150 de ani* și vernisarea expozițiilor: *Tradiție și performanță în cercetarea academică clujeană* și *Academicieni clujeni – memorie și actualitate*, precum și lansarea unor cărți editate în cinstea aniversării a 150 de ani de la întemeierea Academiei Române: *Cercetarea academică clujeană. Tradiție și performanță*, *Membrii Academiei Române din Transilvania. Dicționar* și *Jocul fecioresc din România*. Lucrările au fost prezentate de prof. univ. dr. Ioan Bolovan, prorector Universitatea „Babeș-Bolyai”, prof. univ. dr. Sorin Crișan, director Biblioteca Academiei Române și acad. Cornel Țăranu.

Ziua s-a încheiat în atmosfera creată de „The Young Famous Orchestra”, dirijor Vlad Agachi în sala Auditorium Maximum (Colegiul Academic).

După un secol și jumătate de activitate, Academia Română a rămas participant activ la viața societății românești, implicându-se în probleme importante pentru țară, precum patrimoniul național, identitatea românească, învățământ etc.

La mulți ani Academiei Române, plini de succese și proiecte ambițioase!

George Călinescu manipulat și cenzurat

Dr. Nicolae MECU

Prezentul studiu pornește de la ideea că, înainte de a fi cenzurat, George Călinescu a fost supus unei intense operațiuni de manipulare. Operațiune aplicată, firește, nu numai lui, ci la scară națională, căci înainte de a prelua efectiv puterea, partidul comunist a întrebuițat, după modelul imbatabil al teoriei și practicii sovietice în materie, o largă gamă de mijloace ale manipulării, variind în funcție de obiectul lor, de la cele aplicate maselor până la cele mai subtile, folosite în cazul intelectualilor. Deși intervențiile de forță nu lipsesc, ba chiar se înmulțesc în progresie geometrică, totuși – formal și aparent încă democratic – statul român se comportă până în 1947 ca un stat-magician, deci ca o instanță manipuloare, pentru ca odată cu 30 decembrie 1947 aceasta să fie înlocuită cu instrumentele statului-politist sau, și mai rău, ale statului-temnicer, ca să folosim terminologia lui Ioan Petru Culianu din *Eros și magie în Renaștere*. În faza manipulatorie a anilor 1944-1947, acest stat cu aparențe

democratice, dar cu esență criptocomunistă, duce o declarată politică de „atragere”, care nu e alta decât una a manipulării, cu tot arsenalul ei tehnic: mascarea adevăratelor intenții și finalități ale regimului emergent, ocultarea unei părți a adevărului a ceea ce înseamnă acest regim, mascarea actelor sale agresive prin punerea lor pe seama partidelor democratice din opoziție, diversiunea, folosirea vulnerabilităților și slăbiciunilor de toate tipurile ale celor supuși manipulării, exploatarea prin acte de compensare a frustrărilor și de întâmpinare a fantasmelor lor expectatorii, exploatarea naivității și a bunei-credințe, dar și inducerea subtilă a fricii și a sentimentului vinovăției. Și așa mai departe.

În ceea ce privește mijloacele folosite în raporturile cu G. Călinescu, pe lângă o parte dintre cele de mai sus, trebuie trecută în prim-plan exploatarea originii umile și a înclinației genuine către o stângă democratică, apoi a traumelor, frustrărilor și piedicilor colectate de scriitor de-a lungul ultimului deceniu. Mă refer în principal la intrigile și calomniile țesute în jurul său în anii de conferențiat la Iași și la scandalul dezlănțuit de monografiile *Eminescu* și *Creangă*, urmat, ca o încununare monstruoasă, de cel iscat în 1941 de marea *Istorie a literaturii*. Regimul ce se pregătea să-l anexeze a exploatat perfid și aspirația lui firească la un statut social pe potriva înzestrărilor și realizărilor sale. În consecință, curând după 23 august 1944, noile autorități îi oferă postul de profesor universitar și șefia catedrei de literatură română de la cea mai prestigioasă universitate a țării – gest pe care vechiul regim îl tergiversase cu accente de conspirație anticălinesciană –, îl împinge în conducerea unei formațiuni politice, Partidul Național Popular (satelit al celui comunist) și-i dă direcția oficiului acestuia, cotidianul *Națiunea*, îl pune pe listele electorale ale aceluiași partid și astfel îl face deputat în parlamentul țării. În fine, doi ani mai târziu îl propune, prin hotărâre guvernamentală, ca membru al Academiei Române. Atras în această cursă în care i s-a speculat aspirația de lider de opinie, și, deci, și de formator de opinie, Călinescu va fi fost vizitat – nemiloasă ironie! – de himera că *el* va fi manipulatorul, în sensul că *el* va fi acela care își va impune ideile democratice, săvârșind o modelare cu adevărat *sui generis*: atât a viziunii, cât și a limbajului clișeiform al comilitonilor politici. Într-adevăr, articolele sale pe teme civice și politice arată *cu totul altfel* decât acelea ale practicantilor limbii de lemn a stalinismului. Cât despre rolul formativ și modelator al articolelor sale, acesta a rămas ceea ce a fost de la bun început: pură iluzie quijotescă.

Revenind la tema onorurilor perfide oferite de instanța manipuloare, vom observa că, în schimbul acestor daruri otrăvite, beneficiarul lor trebuia să plătească un tribut. Aspect sub care lucru-

rile sunt mai de mult cunoscute, în linii mari, iar gazetăria politică și civică pe care o cuprinde colecția integrală a publicisticii (cele 12 masive volume editate de Institutul „G. Călinescu”) pune pe masă toate documentele, semnalând și contextul istoric al scrierii și publicării lor.

Articolele din anii 1945-1947 sunt scrise după „normativ” – cotidienele partidelor democratice aveau dreptate când îi imputau acest lucru –, adică după un riguros și obligatoriu set de norme ideologice venite de la cel mai înalt nivel politic. Cu ele începe, de fapt, al doilea act al scenariului, și anume cenzurarea operei și, nu-i exagerat a afirma, a vieții lui Călinescu. Deocamdată limitată la articolele politice și lăsând libertate foiletonistului literar din cea de-a treia generație postmaioresciană, cenzura comunistă afectează, totuși, încă de pe acum și opera lui exegetică. Cum? În 1947 Călinescu avea pregătită pentru tipar a doua ediție, masiv restructurată și adăugită, a *Operei lui Mihai Eminescu*, pe care o predă Editurii Fundațiilor Regale. În acest an lucrarea se afla deja în formă de șpalturi, așadar în stadiul imediat anterior trimerii la tipar. Publicarea vastei lucrări este însă oprită fără explicații (cele pe care Al. Rosetti le furnizează într-o epistolă exasperatului autor nu sunt decât puncte de vedere particulare ale unui director încă tolerat, dar aflat, la rândul lui, în necunoștința adevăratei cauze a tergiversării lucrurilor, care era de natură ideologică). Concomitent cu această stopare, începe cenzurarea prestației profesorului universitar, prin virulenta și insolenta „demascare” a cursurilor lui lipsite de ideologie progresistă, demascatorul fiind nu altcineva decât studentul său din anul III, Vicu Mândra. Însă imberbul detractor nu e decât un deschizător de drum: avea să fie urmat imediat de alții, culminând cu Ion Vitner, autorul unui cunoscut serial de mărimea unei cărți – de altfel, volumul va și apărea curând, în 1949. Acesta este și anul în care trece prin examenul cenzurii și cariera dascălului universitar, scos de la catedră și înlocuit cu detractorul său dentist (l-am numit pe Vitner), flancat de un grup format în majoritate de novici în ale literaturii, dar tari în retorica politică a momentului și bine înfipti în schemele ei de retribuire.

Ne aflăm acum în plină epocă a statului-polițist. Totuși, strategia manipulatorie continuă. Fostului profesor i se oferă drept compensație direcția Institutului de Istorie Literară și Folclor: un alt dar otrăvit, întrucât spațiul de iradiere a celui dislocat este ridicol de meschin dacă îl raportăm la anvergura personalității și operei dirigitorului: institutul e alcătuit în primii lui ani dintr-un număr de tineri cercetători computabili (călinescian vorbind) pe degetele de la o mână. În plus, Institutul este fixat dintru început ca spațiu claustal și strict supravegheat: la vedere, de către paznicii ideologici I. Vitner și, concomitent ori succesiv, Mihai Novicov, ca adjuncți ai directorului, și, din umbră, de informatori ai Securității, recrutați dintre cei mai apropiați colaboratori ai urmăritului. Începe astfel lungul episod al unei agresiuni care până acum era doar bănuită și care astăzi e dovedită cu acte prin dosarul cercetat la CNSAS de Ionel Oprișan și descris, cu excerpte semnificative, într-o recentă carte. Spus pe scurt, această carte infirmă aserțiunile detractoare potrivit cărora opoziția lui G. Călinescu față de regimul totalitar n-a constat decât în episoade frivole, reduse la pura hârjoneală cu Puterea și la, *expressis verbis*, „o furtună într-un pahar cu apă” (Alexandru George). Aș afirma, cu riscul cinismului, că le datorăm informatorilor, și mai ales celor mai „vigilenți” și acribioși dintre ei, fața unui Călinescu care, repet, până azi era mai degrabă bănuită ori imaginată și care acum rezultă ca o certitudine din lectura conștiințioasei colaborări a unor cercetători cu organele Securității Statului. Ca să închei această paranteză cinică, voi conchide că prin depozițiile lor secrete ei au lăsat, fără să știe și să vrea, o prețioasă operă de istorie literară și – paradoxul paradoxurilor –, chiar o prestație de etică, fiindcă, prin turnătoriile lor, fideli referenți ne restituie, negru pe alb, adevărul despre ce gândea cu adevărat G. Călinescu în legătură cu regimul și ne arată care au fost în realitate raporturile lui cu acesta.

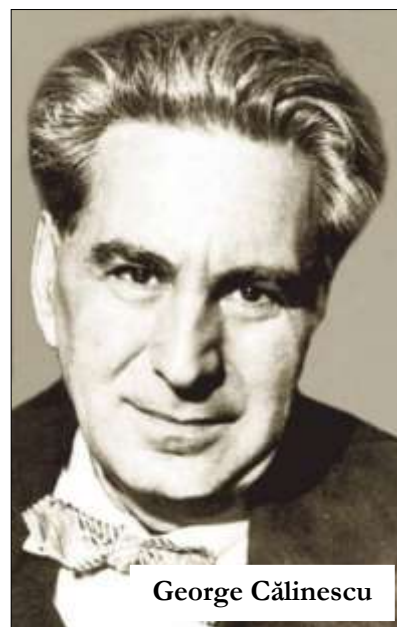
Întorcându-ne la cenzură, trebuie să spunem că inconcesiva instituție a lăsat urme adânci nu numai în opera postbelică a lui G. Călinescu, ci și în reeditarea celei anterioare, fiind responsabilă totodată și de ceea ce el nu a ccutezat să lase nici măcar sub formă manuscrisică. Întreaga lui activitate și creație de după 1944 a fost astfel masiv *deturnată* de la drumul ei firesc, pe care noi astăzi îl putem desena doar admitând un demers contrafactual. Dacă în privința creației de ficțiune evoluția postbelică e dificil sau imposibil de conturat printr-un asemenea demers, în ce-l privește pe istoricul literar (înțelegând prin el – de altfel în sens călinescian – o instanță care presupune obligatoriu teoreticul și criticul) se poate conjectura astfel: *Istoria literaturii române* odată încheiată, autorul ei se îndrepta spre o *sinteză*

tipologică a literaturilor europene, despre care depun mărturie *Impresiile asupra literaturii spaniole*, amplele studii din anii imediat postbelici despre literaturile italiană, franceză, germană, ca și despre cele clasice elină și latină, înțelese laolaltă cu insolitele speculații la trapez din eseuri ca *Poezia realelor*, *Domina bona* și, mai ales, *Universul poeziei* (cu cele două versiuni ale sale), texte care nu se reduc la literatura română, ci înglobează comparatist și tipologic concepte și materie literară europeană.

Demersul meu contrafactual se oprește la acest exemplu, pentru a reveni la ceea ce a fost istoria reală a existenței lui Călinescu sub comunism. Rămânând deocamdată tot la opera neficțională, să amintim încă o dată că *Istoria* din 1941 a fost, ca să zic așa, cenzurată în întregime de data asta, fiind trecută pe lista cărților interzise. O discuție separată ar merita ediția a doua, la care autorul a lucrat practic până la sfârșitul vieții. Mă rezum aici la un *distinguo*. Primele adaosuri și remanieri fiind făcute în anii 1946-1948, în principal într-un periodic de mare tiraj, cotidianul *Națiunea*, acestea sunt marcate de spectrul „normativului”. Unele dintre ele vor fi reluate sub genericul „Material documentar” (cu mențiunea că reprezintă adaosuri la *Istorie*) în *Cercetări de istorie literară și folclor* – o publicație academică, de circulație foarte restrânsă. În caracterul practic închis al circuitului revistei găsim explicația faptului că „materialul” publicat de G. Călinescu aici e mai puțin marcat conjunctural-ideologic.

Tot astfel sunt cele două mari capitole din ediția a doua a *Operei lui Mihai Eminescu* apărute în aceeași publicație academică și care, cu câteva excepții neînsemnate, le reiau *tel-quel* pe cele rămase în șpalturile din 1947, rămânând așadar în esența lor neatinsse de cenzură. Atât „materialul documentar”, cât și cele două „eminesciene” sunt, cu un termen neacademic, niște „strecurări” printre stâncile cenzurii și țin de strategia prin care Călinescu a căutat să le ocolească.

În mod neașteptat, evitarea cenzurii e asigurată însă și printr-o tehnică cumva opusă, și anume prin deformarea realității literare în chiar sensul indicat de vigilenta instituție. Impresia mea este că aici Călinescu *plusează* în mod voit. O făcuse mai întâi în câteva studii despre scriitorii de la încrângătura secolelor 18-19 care au fost și mari boieri (Conachi, Văcăreștii, Goleștii ș.a.), al căror „progresism” îl exagerase pentru ca acești autori să nu fie trecuți pe lista neagră a „reacționarilor” à outrance și prin urmare interziși. O face și mai abitir în anii 1948-1950 cu Eminescu. Cine citește astăzi eminescienele lui de atunci fără a ține cont de un asemenea lucru rămâne siderat și desigur revoltat de spiritul lor îngust și eronat, ca și de limbajul lor critic, aproape de nerecunoscut. Toate aceste texte

George Călinescu

derapate, care sună uluitor de proletcultist, sunt, în lectura mea, niște *șarje deliberate*. Atât „limitele de clasă” ale poetului, cât și, pe de altă parte, „progresismul” generic și similitudinile particulare dintre gândirea lui și ideologia comunistă sunt exagerate aici în mod imperios-deliberat, cu scopul de a-i face pe ideologii regimului să *accepte* opera poetului (inclusiv pe cea ziaristică!). G. Călinescu *se grăbește chiar* să facă *el* această „revalorificare critică”, și nu o dată, ci în multe rânduri. De ce? Răspunsul meu este: pentru a nu lăsa ca înaintea lui să o facă politrucii regimului. Monograful cu majusculă al poetului, care, cum declarase în prefața ediției a doua a *Operei lui Mihai Eminescu*, își construise *Istoria literaturii naționale* pornind de la cel mai înalt pisc al ei, se temea acum că tocmai acest reper maxim (și o dată cu el o întregă tradiție) va fi abolit sau denaturat inacceptabil de către ideologii deghizați în critici literari. De unde precipitarea lui și, deopotrivă, adoptarea viziunii și limbajului evocate mai sus.

Rămânând tot la Eminescu: cenzura (care, și dacă o numim autocenzură, tot aceea rămâne) a dus la adaosuri și modificări conjuncturale în ediția din 1964 a *Vieții lui Mihai Eminescu*. Este motivul pentru care pregătind-o alături de Ileana Mihăilă și Daciana Vlădoiu într-o ediție critică ce tocmai a apărut în colecția tip Pléiade coordonată de acad. Eugen Simion la Fundația Națională pentru Știință și Artă, am ales ca text de bază versiunea din 1938. La reeditarea monografiei *Ion Creangă*, procedura va trebui să fie similară, alegându-se versiunea din 1938, și nu cea din 1964. În ambele cazuri, variantele vor conține și remanierile rezultate din presiunea cenzurală, ideologică.

Mi-a mai rămas să spun două cuvinte despre romane – pe larg, am tratat chestiunea în volumul *G. Călinescu față cu totalitarismul* (2011). Cel mai popular și cel mai rotund dintre ele, *Enigma Otiliei*, a suferit, la reeditările de după 1947, remanieri ne semnificative, cu excepția dialogului dintre Felix și Weissmann, în care colegul protagonistului e transformat într-un febril anarhist comunistoid – ceea ce impurifică trăsătura cardinală a personajului, de umanitarist generos.

Mai serios e afectat primul roman, *Cartea nunții*, care în reeditarea din 1965 e curățat de tot ce ar fi putut trece drept „misticism” (în sensul impropriu și blamabil dat înaltului cuvânt de vulgata ideologică comunistă). Dar prin înlocuirea serafimilor, îngerilor și arhanghelilor, care în momentul cununiei roiesc în jurul mirilor, cu neutrele și genericele „genii”, scade sensibil componenta sacră – care este esențială – a cărții. După cum eufemizarea limbajului referitor la trup și la sex diminuează simțitor candoarea naturală, primitivă, crudă a narațiunii, scoțând-o în același timp din contextul elaborării ei, care coincide cu pătrunderea semnificativă la noi a romanelor lui D. H. Lawrence. Din aceste motive, când am întocmit ediția, am restituit textul original, cel din 1933.

Cel mai serios impact l-a avut cenzura asupra romanului *Bietul Ioanide*. Dar mai întâi trebui spus că, în cazul acestei cărți, dincolo de cenzura propriu-zisă (adică cea comisă de instituția specializată, cu numele exoteric de DPT: Direcția Presei și Tipăriturilor) a primei ediții și a secunde, s-a interpus cenzura criticilor ideologi (sau numai a ideologilor pur și simpli), ceea ce a dus mai întâi la interzicerea romanului și deci la scoaterea lui din biblioteci și librării; în al doilea rând (*cronologic* în al doilea rând), această cenzură publicistică – să-i zicem – a anticipat și a inspirat modificările impuse ediției a doua de cenzura specializată.

Mă voi referi aici la două obiecții formulate de aceasta. Prima constă în caracterul așa-zis „obiectivist” al romanului. Asta însemna că „autorului” (confundat cu naratorul) i se imputa vehement faptul că nu a luat, în roman, atitudine față de ideile, sentimentele și faptele personajelor. Dar dacă din punct de vedere tematic și compozițional *Bietul Ioanide* se deosebește mult de *Enigma Otiliei*, din punctul de vedere al perspectivei naratoriale el rămâne tot un roman obiectiv – cu oricâte amendamente ar fi adus formulei adăugarea „ochiul estetului” și a înclinației lui către caricatură. În consecință, ediția a doua va fi plină de asemenea „luări de atitudine”. Și nu numai din partea „autorului” (*alias* naratorul), ci și din a lui Ioanide, care e proiecția celui dintâi. În consecință, arhitectul va fi pus, de exemplu, să adnoteze atitudinal jurnalele lui Tudorel. Prin cele două tipuri de intervenții, romanul își pierde caracterul de narațiune obiectivă, devenind una subiectivă în înțelesul de tezistă și propagandistică.

A doua obiecție la care mă opresc se referă la jurnalele lui Tudorel. Despre primul, criticii ideologi au vociferat că e prea consistent intelectual și prin urmare – mai ales că nu e adnotat de cititorul Ioanide – poate avea un impact pozitiv asupra publicului. Despre al doilea jurnal, s-a obiectat că, pe parcursul lui, Tudorel nu renunță la convingeri – chiar când vede că ele l-au dus la moarte. Odată operate aceste modificări impuse primului jurnal – scris, să ne amintim, de cel supranumit „intelectualul” Mișcării, deci de capul ei teoretic și doctrinar –, jurnalul devine exclusiv emanația unui creier de grotă, care nu mai are nimic din cel al tatălui său (căci în fond Tudorel nu e altceva decât un alt Ioanide, care-și mută inteligența și creativitatea din regimul metafizic în cel practic, al acțiunii, cum și al altor coordonate etice decât cele ale umanistului arhitect). Cât despre al doilea jurnal, devenit prin cenzurare plin de retractări și de căințe jeluitoare, el frânge coerența personajului tocmai prin aceste deziceri, consecvența fiind una dintre trăsăturile lui de bază. Reeditând romanul, am folosit manuscrisul (din păcate păstrat doar parțial), completat, însă, de dactilograma lui anterioară injoncțiilor cenzurii.

Scrinul negru comportă o discuție și mai amplă. Mă mulțumesc acum să amintesc că cenzura a fost iritată de atitudinea umană a muncitorilor față de foștii aristocrați aduși la sapă de lemn, de aspectul lozincard al exprimării muncitorilor comuniști și a activiștilor de partid, ca și de insuficienta agresivitate a foștilor legionari, pitiți acum în munți. În versiunea lui originală, pe care am reprodus-o grație lui Pavel Țugui – deținătorul dactilogramei care a mers în 1960 la editură –, *Scrinul negru* era, în mod marcat, un roman-șarjă care, tocmai prin elogiul idilic al noului regim și prin droaia de reflecții și replici lozincarde, îi sublinia facticitatea. Oamenii cenzurii – dintre care unii puteau fi uneori ticăloși, proști, însă, niciunul și niciodată – și-au dat seama de acest lucru. Așa se explică mulțimea de referate încărcate de obiecții și sugestii, precum și tergiversarea vreme de cinci ani a publicării romanului.

Liviu Rebreanu despre Mihail Eminescu

Dr. Ion FILIPCIUC

Căutam cu îndestulă râvnă amănunte care să-mi explice de unde a luat Liviu Rebreanu numele personajului *Faranga* din romanul *Ciuleandra* și dintr-odată m-a izbit ciudata bucurie de a găsi în Mihail Eminescu, *Opere*, vol. XVII, *Bibliografie*, Partea I (1866-1938), Editura Academiei Române, București, 1999, un articol, „Destinul lui Eminescu”, semnat *Puiu Faranga*. Ajuns la textul cu pricina, în *Școala Vremii*, Revistă pedagogică-culturală a Asociației învățătorilor din județul Arad, an VIII, nr. 3, martie 1937, pp. 21-24, mă încercă dilema: ori sora prozatorului, Livia, căsătorită Hulea, care colabora în acel timp la câteva publicații, semnând – *Livia Livianu* (*Falanga literară și artistică*, București, 1910; *Livia Rebreanu*, *Luceafărul*, Sibiu, 1911; *Cosânzeana*, Orăștie; *Românul*, Arad; *Societatea de mâine*, București –, și-a făcut curajul să folosească numele personajului creat de fratele său, ori însuși marele prozator – după ce și-a văzut încununat cu lauri cele două capodopere, *Ion* (1920) și *Răscoala* (1930), își permitea jocul nevinovat de a semna trei pagini despre Eminescu închiriind numele... ucigașului din romanul *Ciuleandra*.

Pentru cea de-a doua ipoteză ar pleda semnăturile lui Liviu Rebreanu prin inițiale *l. r.* sau *L. R.*, prin *Grachus*, *Liviu*, *Olly Oliver*, *Remy* sau *Spectator* și mai cu seamă *Ion Jalea* pe două broșuri: întâia *Ardealul*, *Banatul*, *Crișana*, *Maramureșana și Bucovina*, iar a doua *Unirea*, *Basarabia*, pe care le-a scris și publicat după ce prozatorul a revenit din refugiul ieșean în București (nov. 1918), iar editorul H. Steinberg îi va încredința îngrijirea colecției „Scriitori celebri” (români și universali), la care contribuie cu traduceri, prefețe și note bibliografice. Pseudonimul *Ion Jalea* n-a fost cunoscut decât după aproape... șapte decenii, când istoricul literar Stancu Ilin descoperă și tipărește scrisorile privitoare la onorariul primit de prozator pentru aceste lucrări. (cf. „Liviu Rebreanu. Misterul unui pseudonim”, în *Manuscriptum*, Revistă trimestrială editată de Muzeul Literaturii Române, Director fondator: D. Panaitescu-Perpessicius, București, an XVII, nr. 3 (60)/1985, pp. 9-11).

Să precizăm că sculptorul *Ion Jalea*, născut în 1887, în Casimcea, Tulcea, cu studii de Belle Arte în București (sub îndrumarea sculptorului D. Paciurea) și la Paris, unde lucrează în atelierele maestrilor Auguste Rodin și Antoine-Emile Bourdelle, se întoarce în țară în 1916, chemat sub drapelul patriei intrate în război alături de Franța, Anglia și Rusia, iar în după-amiaza zilei de 17 august 1917, pe malul Siretului, în satul Independența, din apropierea Mărășeștilor, un proiectil dușman îi sfârtecă brațul stâng. Revenit la uneltele sculpturii și inspirat de bravura camarazilor săi de arme, sublocotenentul *Ion Jalea* va făuri *Monumentul închinat ostașilor francezi căzuți pe pământul neamului românesc*, ridicat în Cișmigiu în 1922 și elogiat public de generalul Berthelot: „*Dați-mi voie să mulțumesc sculptorului Jalea care, cu toate că lipsit de un braț, pierdut în serviciul patriei, a făcut această frumoasă operă*”.

Sculptorul *Ion Jalea* va muri încărcat de glorie – cu opere apreciate pentru „echilibrul de esență clasică a compoziției, prin expresivitatea și plasticitatea formelor”: *Arcaș odihniindu-se* (Constanța), *Spiru Haret* (București), *Decebal* (Deva), *Mircea cel Bătrân* (Tulcea), *Unirea* (Focșani), *Dragoș-Vodă* (Câmpulung Moldovenesc), academician (1963), Erou al Muncii Socialiste (1971), Artist al Poporului și Premiu de Stat – în București, 1983, la venerabila vârstă de 96 de ani.

În anul 1918, Liviu Rebreanu avea, probabil, știre de necazul sculptorului *Ion Jalea* și îi folosește numele ca autor al celor două broșuri tocmai spre a glorifica jertfa unui artist în războiul pentru unirea tuturor românilor sub un singur stindard.

Numele *Faranga* pare să-l fi împrumutat prozatorul tot de la un purtător în carne și oase, căci inginerul *N. At. Faranga* tipărise în urmă cu patru ani *Darea de seamă asupra Activității Consiliului Comunal în anii 1911-1913 sub primariatul D-lui N. Th. Faranga*, Brăila, Atelierele Tipografice ale ziarului „Presa”, 1914, iar despre isprava edilitară de la Dunăre – uzină de apă, rezervor și regulator de presiune, pompe electrice, conducte igienice, instalații tehnice moderne, cu investiții, împrumuturi și fonduri bine administrate – trebuie să fi scris ziarele vremii cu mult sârg.

Dar pentru a mă dumiri cu pseudonimul *Puiu Faranga*, strig mintenaș o întrebare către Andrei Moldovan din Beclean, profesor cu pasiune exegetică pentru Liviu Rebreanu, știut fiind că mama Ludovica era băștinașă chiar din Beclean pe Someș, punct geografic ce alcătuiește triunghi cu Târlîșua și Maieru, dar prietenul meu ardelean nu mă poate ajuta decât cu precizarea că prozatorul a răspuns, prin anul 1930, la o anchetă despre Eminescu, stârnită de revista *Cronicarul* din București. Despre acest răspuns pomenește și Puia-Florica Rebreanu în evocarea „Liviu Rebreanu și Eminescu”, publicată în *România literară*, an XXXV, nr. 35, 31 august 1989, p. 7, cu o motivație sentimentală: „Părintele meu a venit din Ardeal cu Eminescu în suflet. Împărtășea mândria celor de dincolo de munți că poetul debutase într-o revistă din Transilvania. I se părea prevestitor pentru Marea Unire că poetul național al românilor își deschisese aripile la revista lui Iosif Vulcan”.

În fapt, debutul poetului într-o revistă ardeleană este doar o legendă... cărturărească, întrucât prima poezie a elevului M. Eminoviciu se tipărește în broșura *Lăcrămiarele învățăcelor gimnasiaști den Cernăuți la mormîntul prea iubitului lor profesoriu Arune Pumnul, răpăusat într-a 12/24 Ianuariu 1866*, p. 4. Ceea ce îl va încuraja pe feciorul căminarului Eminoviciu să trimită versuri și la revista *Familia* de la Pesta, unde, în numărul din februarie 1866, Iosif Vulcan îi rotunjește numele *Eminescu*, talentul proaspătului poet se anunța încă în oda închinată profesorului Aron Pumnul, cu „*Metalica, vibrînda a clopotelor jale...*” și nicidecum prin jucăușa *De-aș avea...*

Interesant ar fi fost ca Puia-Florica Rebreanu să-și fi amintit ce i-a spus tatăl său despre poetul Eminescu în anii ei de școală sau dacă o va fi ajutat la prepararea vreunei teme pentru acasă în legătură cu marele poet, cum o îndruma să recite anume versuri eminesciene...

Pentru că, din notațiile prozatorului în jurnalul său, înțelegem că ardeleanul avea mare admirație față de truda și izbânda scriitoricească a poetului; și nu doar admirația declarativă ori festivă, ci una profundă și întemeiată pe lectura cumpănită a textelor eminesciene. Întrucât cele scrise de Liviu Rebreanu despre marele poet merită o atenție aplicată, pentru că interesul asupra subiectului se manifestă încă din primii ani după ce prozatorul ajunge în București, revista *Teatrul*, an I, nr. 2, august 1914, pp. 24-25, găzduindu-i chiar un articol ceva mai bogat decât impune un moment comemorativ:

DESPRE EMINESCU

... într-o dimineață de Februarie a anului 1866, redacția noastră primi o epistolă din Bucovina. Epistola conținea poezii, primele încercări ale unui tânăr care se subsemna Mibail Eminovici. Comitiva poeziilor ne mai spunea că autorul lor este numai de 16 ani... Publicarăm cu plăcere acele inspirațiuni juvenile; prima apărură în No. 6 al «Familiei» din anul acela.

Redactorul însă își permise o mică schimbare. Numele Eminovici nu-i suna bine, căci avea o terminațiune slavă; romaniză dar numele, modificând terminațiunea și astfel poeziile acelea apărură în foaia noastră sub numele Eminescu. Autorul n-a protestat, ba a adoptat însuși acest nume și semnă apoi așa toate poeziile și scrierile sale în viitor. Astfel fu introdus numele Eminescu în literatura noastră; scriitorul acestor șiruri i-a fost nașul.

«Scriitorul acestor șiruri» este Iosif Vulcan, directorul unei reviste literare, care a trăit la Oradea Mare vreo patruzeci de ani. Revista se numea *Familia* și era locul de întâlnire al tuturor începătorilor, talenți sau netaleantați, în meșteșugul scrisului. Mulțumită acestei specialități a *Familiei* toți scriitorii ardeleni și mulți din regat au debutat sub oblăduirea simpaticului și veșnic entuziastului «literator» Iosif Vulcan.

Iată-l deci pe viitorul Eminescu intrat în literatură. Pe-atunci îl chema M. Eminoviciu, privatist. «Privatist» însemnează elev care vrea să-și facă examenul pregătindu-se în particular. Era la Cernăuți, la liceu... În care clasă? Probabil într-a treia. Sau poate a patra. Biografia și istoriografia noastră n-au izbutit să lămurească. Doar atâta e sigur, că era «privatist»...

Dar poeziile publicate în *Familia* nu erau într-adevăr primele încercări literare ale lui Eminescu. De doi ani făcea poezii..., scria chiar piese de teatru...

Ce împrejurări au deșteptat în sufletul tânăr al lui Eminescu darul înăscut al poeziei? Ne-o spun cu precizie biografia poetului. O trupă de actori, conduși de Fanny Tardini, pătrunde pentru întâia oară în Bucovina. Actorii români. Alecsandri, Negruzzi, Millo pătrund astfel în mijlocul românilor buco-

vineni. E un entuziasm fără pereche, o bucurie extraordinară. Toată lumea se înghesuie în sala hotelului «Moldavia», unde se improvizase o scenă pentru trupa românească.

Elevii liceului din Cernăuți, și între dâșii Eminescu care de-abia avea 14 ani, erau nelipsiți de la aceste spectacole naționale. Cântau împreună cu artiștii de pe scenă, aplaudau, sărbătoreau pe bieții actori din tot sufletul lor plin de înflăcărare. Iar după spectacol dădeau buzna în biblioteca școlii și sorbeau cu aviditate cărțile literare românești.

Reprezentările acestea, în afară de efectele culturale și naționale, au făcut o impresie deosebită asupra elevilor. Toți au început să facă poezii, să facă romane, să facă piese de teatru. Asemenea și «privatistul» Eminovici. Pe când însă ceilalți se vindecă în curând de boala scrisului, Eminescu rămâne poet... Mai mult, se îndrăgostește atât de serios de poezie, încât, de dragul ei, părăsește școala și se ia după caravana artiștilor.

Iată-l deci pe viitorul Eminescu intrat în vârtejul crunt al vieții!

Viața tuturor oamenilor mari este o luptă neîncetată, dar viața nimănui n-a fost o luptă mai aprigă decât aceea a lui Eminescu.

E un roman plin de cele mai vajnice peripeții viața celui mai mare poet român. S-a războit cu dânsa vitejește, a rezistat și s-a frământat cu îndărătnicie. În cele din urmă însă a căzut. A căzut în plină bărbăție, zdrobit de oboseala luptei. Din romanul vieții lui Eminescu n-am vrea să însemnăm decât popasurile principale. Și acelea în câteva fraze telegrafice.

Deci: În Octombrie 1864 intră ca practicant la tribunalul din Botoșani; în Martie 1865 plecă la Cernăuți să-și urmeze studiile de unde însă dispare odată cu trupa Fanny Tardini, pentru a doua oară; în toamna anului 1865 este «privatist» la Cernăuți; în primăvara anului 1866, îl găsește la Blaj, în vara anului 1868 e hamal în Giurgiu, de unde pleacă cu trupa Pascali, ca sufleur, pentru a fi mereu în apropierea Eufrosinei Popescu, actriță foarte frumoasă, pe care o iubea în taină și cu foc; în iulie 1869 e student extraordinar la Universitatea din Viena; în anul 1870 trimite *Convorbirilor literare* două poeme: *Venere și Madonă* și *Epigonii*; în 1871 publică în *Convorbiri* alte câteva poeme; în 1872 e bolnav și tot atunci trece la Iena să-și urmeze studiile; în Decembrie 1872 e la facultatea filosofică a Universității din Berlin; în 1873 face cunoștință cu Veronica Micle; în primele luni ale lui 1874 e translator la consulatul român din Berlin; în Septembrie 1874 e numit director al bibliotecii din Iași; la 1 iulie 1875 e numit revizor școlar al județelor Iași și Vaslui; la 1 iunie 1876 e dat afară din slujbă de partidul liberal; în același an i se dădu locul de administrator, redactor și corector la *Curierul* din Iași; în toamna anului 1877 e prim-redactor la *Timpul*; la 28 iunie 1883 e internat într-o casă de sănătate și e bolnav până în Februarie 1884; în toamna anului 1884 e subdirector la Biblioteca Centrală din Iași; în Iunie 1886 se întunecă a doua oară; în Aprilie 1887 iese vindecat din ospiciu; la începutul lui 1889 boala îl cuprinde din nou și-l răpune la 15 iunie 1889...

Acum s-au împlinit douăzeci și cinci de ani de la moartea lui Eminescu. În douăzeci și cinci de ani cât a crescut, cât s-a înălțat figura poetului!

Astăzi, când valoarea lui Eminescu s-a cristalizat, când critica vremii i-a dat locul ce i se cuvenea, poate că nu e de prisos să vedem cum era prețuit acest mare poet de contemporanii săi, sau mai bine de publicul cel mare de pe atunci. Oglinda fidelă a publicului din vremurile mai noi este desigur presa în care se răsfrâng toate lucrurile bune, precum și cele rele... După felul cum judecă presa lucrurile și oamenii putem vedea însemnătatea de care se bucurau în fața publicului.

Am răsfoit colecțiile de ziare de pe vremuri. Unele nici nu pomeneau moartea poetului. Printre acestea este și *Timpul*... Altele spun câteva rânduri de rigoare. Numai prea puține înregistrează mai pe larg tristul eveniment al literaturii românești.

Lupta lui Gh. Panu este printre acestea din urmă. Panu era doar de la «Junimea».

Iată ce găsim în *Lupta*, asupra morții lui Eminescu!

Sâmbătă, 17 Iunie 1889, pagina III, la «Ultime informații», cu litere cursive: «*Azi, la orele 4 dimineața, nenorocitul și marele poet Eminescu a încetat din viață în casa de sănătate a d-lui dr. Șuțu, după crude și lungi suferințe.*»

Luni și Marți, 19-20 Iunie 1889, pagina III, la «Ultime informații»:

«*Înmormântarea poetului Eminescu. – Sâmbătă pe la orele 5 jumătate s-a făcut înmormântarea regretatului poet Eminescu. La serviciul divin care s-a făcut în biserica Sf. Gheorghe a asistat lume foarte multă. Cîtăm între alții pe d-nii*

M. Cogălniceanu, Lacăr Catargiu, T. Rosetti, T. Maiorescu, G. Labovary, membru la Curtea de Conturi, N. Mandrea de la Casație, Șt. Mihăilescu, secretar general al ministerului instrucțiunii, colonel Algiu și alte persoane de distincțiune. Corpul didactic secundat și primar era reprezentat în mare număr. Ziaristii și studenții universitari aproape toți câți se aflau în București erau în biserică. Catafalcul era acoperit de coroane de o frumusețe rară, depuse de: Presa Română, de Academie, de redacțiunea Constituționalului, de amici, de redacțiunea Naționalului, de studenți universitari etc. După terminarea serviciului divin, sicriul a fost pus într-un car funebru din cele mai simple și cortegiul a plecat spre Universitate. Carul funebru era urmat de d-nii Lascăr Catargiu, Maiorescu, Rosetti, Labovary, precum și de o mulțime imensă. În fața Universității d. Laurian, cu o voce foarte mișcată, pronunță un discurs în numele presei. D-sa arată pierderea ireparabilă și prematură ce suferă țara prin moartea lui Eminescu. D. Calmuskî, student în litere, rostește în numele camarazilor săi câteva cuvinte de adio lui Eminescu. În urmă, cortegiul s-a îndreptat spre cimitirul Bellu. Acolo, când sicriul a fost depus în mormânt, d. doctor Neagoe, cu lacrimi în ochi, a zis ultimele cuvinte de adio. Trebuie să spunem că niciodată nu s-a văzut la o înmormântare o asistență așa numeroasă și cultă ca aceea de Sâmbătă seara.»

Atâta tot... Ce rece e aceasta, ce rece, ca un proces-verbal oarecare! Parcă se simte dintre rânduri că ziaristul se interesa mult mai mult de executarea maiorului Panița la Sofia, care ocupa coloane întregi în toate ziarele...

Pe urmă degeaba mai răsfoim *Lupta*. Nimic, nici un rând despre Eminescu... Au trebuit să treacă ani până să se facă marelui poet necroloagele convenite. Și cu cât anii au trecut, cu atât necroloagele s-au înmulțit, s-au încălzit. Și cu cât anii vor trece, cu atât gloria celui dispărut la 15 Iunie 1889 va crește și va străluci. Și aceasta e cea mai frumoasă mângâiere a amintirii unicului nostru Eminescu.

L. Rebreanu

Am reprodus în întregime textul nu doar pentru a se vedea minuția documentară a prozatorului, ci și pentru compasiunea discretă față de soarta obiditului poet.

Pagina din ziarul *Lupta*, cu desfășurarea înmormântării lui Eminescu, este grăitoare, însă, pentru ceea ce se va petrece peste 30 de ani la înmormântarea lui Liviu Rebreanu...

Între manuscrisele prozatorului s-au păstrat și rândurile pregătite ca simplu cuvânt la dezvelirea unui bust al poetului M. Eminescu, ridicat în 1925 la Sânicolau Mare, unde, însă, Liviu Rebreanu, bolnav fiind, n-a putut răspunde invitației. Textul a fost publicat de Nicolae Liu (*Manuscriptum*, București, nr. 1, 1972, pp. 14-20), sub genericul:

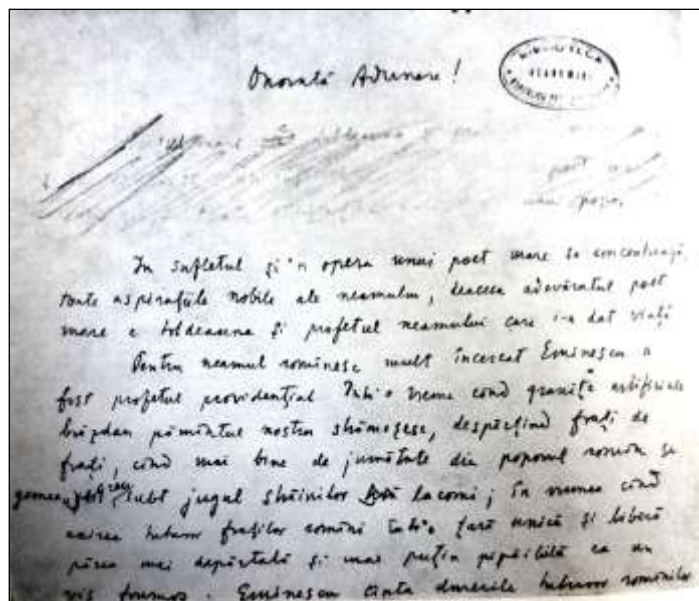
„*Eminescu a trăit a avea trecutul și viitorul neamului românesc...*”

Onorată Adunare!

Poetul mare e/ Poeții mari sunt/ totdeauna și profetul/ profetii/ neamului care i-a dat viață. În sufletul și-n opera unui mare poet se concentrează toate aspirațiile nobile ale unui popor¹.

În sufletul și-n opera unui mare poet se concentrează toate aspirațiile nobile ale neamului care i-a dat viață.

Pentru neamul românesc mult încercat, Eminescu a fost profetul providențial. Într-o vreme când granițe artificiale brăzdau pământul nostru strămoșesc, despărțind frați de frați, când mai bine de jumătate din poporul român se gemea greu sub jugul străinilor lacomi; în vremea când unirea tuturor fraților români într-o țară unică și liberă părea mai depărtată și mai puțin posibilă ca un vis frumos: Eminescu cânta durerile tuturor românilor.

¹ Rânduri acoperite cu tăieturi de creion. (N. ed.)

[...] Ochiul lui vedeau țara pe care o vedem noi azi a ceea, sufletul lui îmbrățișa, dincolo de timpul nesigur, unirea cea mare a tuturor românilor.

În Eminescu a trăit a ceea trecutului și viitorului neamului românesc, în opera lui s-a exprimat glasul tainic al milioane de români care au suferit veacuri [f. 48] multe robia, precum s-a înălțat nădejdea în împlinirea visului și bucuria ce mare a realizării unirii ce avea să vie... El a găsit accentele veșnic vii ale durerilor și nădejdelor noastre de totdeauna. De aceea a fost poetul neamului în înțelesul cel mai nobil al cuvântului.

Și neamul întreg a înțeles că avea într-însul pe marele său purtător de cuvânt. Deși arta lui era nouă, s-a impus tuturor românilor ca o adevărată evanghelie. De aproape cincizeci de ani trăim în epoca Eminescu. Nu numai literatura, dar și cultura românească întreagă e dominată de spiritul lui. Cu cât trec anii, cu atât opera lui devine mai vie. Cultul lui Eminescu de-abia acum, când visul lui s-a împlinit, începe a ceea.

Unirea e și mai trebuincioasă poate. Cotropitorii de ieri [f. 50] ne pândesc de pretutindeni. Numai uniți în cuget și-n simțiri vom putea ține piept valurilor ce ne amenință din toate părțile. Să ne întărim inimile și să ne luminăm sufletele. Înfrățirea nimic n-o poate propaga mai puternic decât arta și cultura. Monumentul lui Eminescu prin care vom putea cimentea unirea.

Liviu Rebreanu”

*

Interesante sunt observațiile lui Liviu Rebreanu din ziua de vineri, 16 iunie 1939:

„Ședință solemnă la Academie pentru comemorarea cincantenarului morții lui Eminescu. Vine și regele, precedat de Călinescu, Urdăreanu și o serie de miniștri și jumătăți. Publicul puțin și cam peștriț. În incintă mai mulți corespondenți și Radu Cosmin în haină gris. (Mai târziu sosește și Bassarabescu în haine maron.) Regele e frumos și parcă puțin trist. Poate moartea lui Condiescu?... Motru face o introducere de vreo zece minute, apoi vorbește Caracostea, bine și pe alocuri impresionant. Între ei a spus și regele câteva cuvinte bine improvizate ca totdeauna. Pe urmă regele a coborât în incintă, a felicitat pe Caracostea și a dat mâna simplu cu toți academicienii și apoi s-a retras cu toată suita, ducându-se la concursul hipic.

Iorga n-avea deloc astâmpăr. Din pricina alegerii lui Argentoianu la președinția Senatului. A venit cu o serie de epigrame la adresa lui, iar în timpul conferințelor mi-a cerut un creion și a mai făcut una. Altfel mereu căsca și se plictisea, căutând a vorbi încet în dreapta și stânga, parcă spre a arăta că nu se impresionează de prezența regelui. A întins mâna lui Sadoveanu, cu care nu vorbeau până azi, iar pe urmă i-a dat să citească o piesă a sa Alexandru cel Mare în corectură, plângându-se că n-a fost înțeleasă. Îmi spuse că are acum o piesă Sulla, în care combate dictatura, dacă guvernul nu-i va face plictiseli.

După plecarea regelui, a citit Murnu o așa-zisă conferință despre Eminescu, lamentabilă din toate punctele de vedere. L-am îmbrățișat pe Caracostea. Era emoționat. Vorbeam cu el, Petrovici și Capidan despre greutatea de a vorbi despre Eminescu, în legătură cu Murnu. Toată lumea crede că se pricepe la literatură, când în realitate... «Nu se pricepe deloc!», observă Antipa. «Dar votează!», adaogă ironic Petrovici, cu aluzie la votările contra scriitorilor”. (Liviu Rebreanu, Jurnal, Editura Minerva, București, 1984, vol. II, p. 175).

Peste câteva zile, o anchetă făcută de ziarul România din București, an II, nr. 378, din 19 iunie 1939, p. 2, îi dă prilejul lui Liviu Rebreanu să se exprime despre M. Eminescu în partiția intitulată *Capitala culturii*, unde participă: I. Teodoreanu, M. Sadoveanu, Al. O. Teodoreanu, iar din cele afirmate de Liviu Rebreanu se detașează și frontispiciul interviurilor: „«Un Eminescu ca un zeu tânăr» va trebui să înfățișeze monumentul pe care Primăria municipiului îl va ridica în curând marelui poet”.

„Ce credeți despre ridicarea în București a monumentului de proporții grandioase închinat poetului Mihail Eminescu?”

– Epoca noastră trăiește sub semnul lui Mihail Eminescu. El domină azi întreaga noastră viață culturală și națională. Ridicarea unui monument de proporții în București nu e numai un gest de recunoaștere și de pietate față de memoria lui, ci unul de justificare și reparație a propriilor noastre greșeli de până acum. De aceea acest monument trebuie realizat cu deosebite griji, ca să merităm tot ce mai avem dreptul să mai râvnim: iertarea, de dincolo, a poetului.

– Cum ar trebui glorificat în bronz Eminescu: în plină tinerețe sau la maturitate?

– Un Eminescu „bătrân”? Nu. Nici n-a existat, nici nu-l putem vedea așa. Ne interesează un Eminescu glorios peste timpuri, așa cum ni-l relevă opera lui, nu unele fotografii care seamănă, firește, dar care rămân numai ca o mărturie a suferințelor vieții poetului.

Vrem un Eminescu tânăr și înfruntând – precum neamul nostru – veacurile, un Eminescu ca un zeu tânăr.

– Dintre operele plastice de până acum, care-l reprezintă pe Eminescu, ce eforturi mai de seamă ați reținut?

– *E bună ideea Primăriei de a chema la concurs elita sculptorilor noștri. Nici unul dintre ei, căci dornici desigur sunt cu toții de a-și încerca puterile în această mare operă, nu se va putea socoti, astfel, părtinit sau nedreptățit. Dar să se țină seama de cei care s-au ocupat mai demult de problema aceasta și care i-au închinat ani de studiu profund și de muncă serioasă. Nu trebuie să se uite că un monument de proporții grandioase, închinat lui Eminescu, nu se poate improviza. Din cele de până acum, am reținut monumentul de la Suceava, opera d-lui O. Han.*

Noul Eminescu, destinat unei mari pieți publice din Capitală, va fi pentru sculptorul care-l va lucra opera vieții lui. La acest lucru e cazul să se reflecteze mai adânc...”

Din păcate, statuia pe care a... reținut-o Liviu Rebreanu în Suceava îl reprezintă pe compozitorul Ciprian Porumbescu...!

*

Un moment important pentru Liviu Rebreanu a fost alegerea prozatorului între membrii Academiei Române și discursul de recepție – rostit în ziua de marți, 28 mai 1940 – avea inițial ca subiect triumviratul *Creangă, Caragiale, Eminescu*, dar proaspătul nemuritor a preferat să aducă *Laudă țăranului român*, întrucât în această pledoarie erau cuprinși toți marii scriitori care au măiestrit limba țăranului român. Așa s-a întâmplat că pentru Liviu Rebreanu pragul de sus al expresiei artistice a limbii românești este împodobit de versurile eminesciene, pentru că:

*„Până la Eminescu totuși limba literară românească a avut destule șovăiri. Numai geniul eminescian a știut să integreze organic comoara limbii țăranului în limba uzuală a tuturor. Prin Eminescu, țăranul român a dăruit elementul cel mai necesar literaturii noastre: limba curată, bogată, mlădioasă, mereu nouă, cu posibilitatea de eternă înnoire, cu un dinamism etern, dinamismul eternului dub neaoș românesc. Colaborarea dintre românul cel mai modest și poetul cel mai mare a fixat linia generală a originalității literare românești”. (Discursul „Lauda țăranului român”, cf. Liviu Rebreanu, *Jurnal II*, ed. cit., p. 315).*

Cu alt prilej, în interviul despre oameni, viață și literatură din *Curentul – magazin literar*, București, seria II, an II, nr. 78, 29 septembrie 1940, p. 12, luat de Ion Velicu (cf. Liviu Rebreanu, *Jurnal II*, ed. cit., pp. 326-331), la întrebarea: *Credeți că scriitorul e un profesionist sau munca sa este reglementată de considerații pur interioare mai capricioase decât ale spiritului profesional?*, prozatorul Liviu Rebreanu răspunde:

„Fost-a Dante profesionist? Sau Shakespeare? Sau Goethe? Desigur. Nu în înțelesul actual de a-ți câștiga viața prin profesiune, ci în acel adevărat de a-ți jertfi viața de dragul creației. Operă de artă nu poate înfăptui decât cel ce se dăruiește întreg artei. [...] Pentru cei ce consideră arta un simplu joc sau distracție, neprofesionismul e natural. În realitate, creația de artă e expresia esenței unui neam, expresia cea mai durabilă, dacă nu eternă. Numai în vremuri de degenerescență arta a devenit bufonerie.

*Cel ales de Dumnezeu să exprime prin artă sufletul cel mare al poporului apare înzestrat cu un dram de talent sau de geniu, dar mai cu seamă cu o imensă putere de muncă. Despre geniile cele mai mari s-a spus că au fost muncitori uriași. De la Eminescu au rămas peste cincisprezece mii de pagini manuscrise. Ce muncă formidabilă reprezintă aceasta când se știe că opera literară a poetului, a cărui activitate s-a încheiat de fapt la treizeci și trei de ani, nu cuprinde mai mult de circa cinci sute de pagini!... Și să nu uităm că, pentru a-și câștiga o amarnică pâine, a trebuit să mai scrie cel puțin atâtea mii de pagini de ziaristică?” (Liviu Rebreanu, *Jurnal II*, ed. cit., pp. 327-328).*

Argumente care, fie și ca inventar cu laturile unei ipoteze de lucru, nu mă prea conving nici pe mine însumi, cu toate că oferă destule puncte de congruență între autorul și personajul principal din romanul care, pentru Liviu Rebreanu, acoperă o taină: *„Ciuleandra asta pentru mine e o operă în care se exprimă și se clarifică o taină sufletească mare, e cazul, des repetat, al iubirii până la crimă...”*

Sub titlul „Patria Românească”, ziarul *Tribuna*, an II, nr. 379, 20 iulie 1942, p. 2, tipărește o traducere din revista germană *Europäische Literatur*, Berlin, mai 1942, din conferința pe care Liviu Rebreanu a susținut-o în Germania în acea vară:

„[...] La fel este limba românească opera plugarului. Întregul ei farmec și capacitatea ei de exprimare le-a primit de la acest creator al ei. În veșnică atingere cu lumea concretă, și-a păstrat expresia, bogată în imagini și naivă, a omului

simplică, ca și o vigoare pitorească. Această limbă este conservatoare, ca toată munca țaranului, își apără cu îndârjire plămădirea formelor ei, respingând toate încercările de reformă sau administrare. [...] Limba românească, mereu îndreptată de scriitori și filologi pătimiși, scârțâia tot mai rău, nefiind în stare să făurească poezii.

Până la Eminescu, limba românească a oscilat încă adesea. Abia geniul marelui poet a putut să schimbe și să întregască bijuteria limbii țărănești în «limbă comună». O mișcare literară de la începutul acestui veac, care a găsit răsunet mare la scriitori, a putut să fermenteze teorema că adevărata poezie românească trebuie să izvorască neapărat din realitatea românească, vreau să spun, direct sau indirect din țărănimie, care nu este egalată în neamul românesc de nimic în originalitate. Nu este aici vorba – cum s-a susținut printr-o interpretare greșită – de a «diminua» literatura la ceva țărănesc. Valoarea durabilă a unei opere nu se deduce dintr-un subiect țărănesc sau orășenesc, ci numai din alcătuirea sa artistică; aceasta nu exclude totuși predominarea unui dub specific, care conferă valoarea și valabilitatea unei opere”. (Liviu Rebreanu, *Jurnal II*, ed. cit., pp. 345-346).

Toate aceste texte, scrise în graba condeiului sau rostite cu prilej festiv de Liviu Rebreanu despre Eminescu, nu ne ajută însă a lămurii și pseudonimul *Puiu Faranga*, așternut sub articolul din revista *Școala vremii* din Arad în anul 1937.

Dicționarul presei literare românești 1790-1990, ediția a II-a revizuită și completată, alcătuit cu multă acribie de Ion Hangiu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996, nu reține, fie și sub semnul întrebării sau al mirării, vreun articol despre Eminescu – în indexul cu Liviu Rebreanu doar vreo 10 trimiteri au știința cuvenită! – semnat de personajul *Puiu Faranga*, întrucât nu înregistrează nici revista *Școala vremii* din Arad, iar Mihail Straje, în *Dicționarul de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, Editura Minerva, București, 1973, pomeneste numele *Faranga* doar pentru actorul și publicistul *George Franga* (născut în 1902).

Dicționarul personajelor din opera lui Liviu Rebreanu, alcătuit de D. St. Rădulescu, ediția a doua, Editura Ramida, București, 1995, între cele 2.284 de personaje din textele prozatorului, nu a luat-o în seamă nici măcar pe *Tina*, soția poetului Remus Lunceanu din romanul *Calvarul*, creionată și ca protagonistă în piesa de teatru *Cadrilul*, fără ca vreun nume să primească lămurire asupra semnificației onomastice, cu atât mai mult cu cât Rebreanu hăituieste câte un personaj prin mai multe opere și ar fi interesant de știut de ce Ursu *Tănase* (Athanasie – *nemuritorul*), ucis de *Toma* (Geamănul) Lotru în *Răfăiala*, poartă același nume de familie cu doctorul din romanul *Ciuleandra*.

Un telefon izbăvitor la singurul literat român, Nicolae Gheran, care știe și toaca-n cer (cf. ploaia de stele din noaptea de 27 noiembrie 1885) despre Liviu Rebreanu și mi-ar putea oferi amănunte concludente, sună a pustiu și mă împinge într-un hățș încă mai încâlcit, căci se iscă o singură întrebare: cine va fi avut curajul sau obrăznicia să semneze, în 1937, *Puiu Faranga* un articol despre Eminescu? Răspunsul ar fi și el unul singur: doar Liviu Rebreanu.

Și asta din următoarele probabile motive:

1. *Puiu Faranga* poartă numele fetei actriței Fanny Rebreanu, iar soția poetului Remus Lunceanu – alter ego al prozatorului – din romanul *Calvarul* împrumută prenumele actriței *Tina* Barbu, pe care Liviu Rebreanu mărturisește că a luat-o ca model – parțial color – pentru personajul *Mădălina*.

2. Obsesia numărului „13” din spovedania lui Puiu Faranga în *Ciuleandra* este un fapt notoriu în viața lui Liviu Rebreanu (13 ianuarie 1886, botezul pruncului Vasiliu Liviu Rebreanu; 13 octombrie 1907, suspendat din serviciul militar din regimentul de Honvezi din Gyula; ajuns în București, locuiește în str. Buzești nr. 13, apoi în Polonă nr. 13 și Popa Tatu 85 = 8+5 = 13; permisul de trecere a frontierei, *Határszéli uti igazolvány*, nr. 356, eliberat de autoritățile maghiare din Brașov, pentru Rebrăan Olivér, poartă data 31 august 1910; 13 septembrie 1912 – debutul actriței Fanny Rădulescu în piesa *Înșir-te mărgărite* de Victor Eftimiu; romanul *Ion* are 13 capitole, în două volume, iar *Ciuleandra*, într-un singur volum, are totuși doar... 31 de capitole!

3. Visul lui Puiu Faranga, în ocna de sare, înfuriat de batjocura unui pușcăriaș, nu-i decât o transfigurare... poetică a visului avut de Liviu Rebreanu, în noaptea de 30 iunie 1927, condamnat la moarte de completul de judecată condus de Nicolae Iorga, care, la înmormântarea regelui Ferdinand I, îi amenința pe unii liberali: „Eu, când va veni vremea mea, pe mulți dintre d-voastră am să vă trimit să tăieți sare?”

Mai precis, cuvintele rostite de Nicolae Iorga au fost pecetluite în următoarea împrejurare:

„Apoi, protestând că printr-o inadvertență, imediat reparată de altfel, se pusese un cordon de soldați în fața foștilor miniștri și demnitari, precum și multora dintre cei actuali, d. Iorga spune cu glas tare: *«Când are să sune ceasul meu unora am să pui să li se ia și amprentele digitale»*”. („La Funeraliile Regelui”, *Cuvântul*, an III, nr. 820, miercuri, 27 iulie 1927, p. 1). Sugestia fiind aceeași cu vorbele istoricului din visul lui Liviu Rebreanu.

4. Singurătatea ușuratecului Puiu Faranga – „*În clipele cele mai grele, tocmai atunci, omul e sortit să rămână singur. [...] Legături directe omul numai cu Dumnezeu poate să aibă, de la care a și dobândit conștiința existenței. Tragediile ca și bucuriile cele mai mari omul le trăiește întotdeauna în deplină singurătate și, de aceea, când își simte suflul mai sfâșiat, își simte și singurătatea mai mare*”. (Ciuleandra, cap. XVIII) – este singurătatea mărturisită de însuși Liviu Rebreanu, că „*în realitate, omul, ca și toate vietățile pământului, a fost condamnat să trăiască singur, fiindcă existența nu e posibilă decât în singurătate individuală. [...] Iluzia comunității cu alți semeni te înșală numai până în momentul unei mari zdruncinări sufletești, când deodată îți dai seama că nici părinții, nici frații, nici prietenii, nimeni nu te poate nici ajuta, nici măcar înțelege...*”. (*Jurnal*, p. 107).

5. Răspunsul dat de Liviu Rebreanu la ancheta *Ce influență poartă azi opera lui Eminescu, dacă credeți c-o mai poartă?* (*Cronicularul*, București, an I, nr. 2, 21 martie 1930, p. 2), unde mai semnează D. D. Pătrășcanu, I. A. Bassarabescu, Const. Kirîțescu, Tudor Arghezi, G. Topîrceanu, Romulus Dianu, Gib. I. Mihăescu, Tudor Vianu, Perpessicius și Romulus Cioflec), a fost oarecum superfluu – „*Eminescu e mai viu astăzi ca oricând. Și, firește, influența lui, nu numai asupra scriitorilor, ci în toate domeniile intelectuale românești, rămâne binefăcătoare ca totdeauna. / De altfel influența aceasta s-a menținut neconținut și, după toate prevederile, se va menține. Fiecare generație găsește în opera lui alte și alte fațete asupra cărora își oprește atenția. E tocmai ceea ce caracterizează opera creatorului de geniu*”. (Cf. Liviu Rebreanu, *Jurnal II*, Text ales și stabilit de Puia-Florica Rebreanu, Adenda, note și comentarii de Nicolae Gheran, Editura Minerva, București, 1984, p. 304) –, ceea ce prozatorul va fi recitat cu destulă umilință, mai cu seamă că redacția l-a și așezat sub rândurile oferite de Tudor Arghezi, care glosa cu dezinvoltură:

„*A fost un timp, foarte lung timp, când ceea ce Dv. numiți, mi se pare, influența lui Eminescu ajunsese o calamitate. Toți poeții făceau ca Eminescu, după cum toți copiii fac, la o vârstă, ca pisicile. Aș vroi să zic că nu atât influența cu sensul ei germinativ, cât calitatea devastatoare a zisei influențe s-a manifestat și a durat.*

Eminescu s-a ivit în literatură ca focul în paie uscate și singura influență despre care se poate vorbi cu tâlc literar a fost marcată de așa-numitul sămănătorism, un derivat cult și enervant al eminescianismului.

Până la el, influența lui Eminescu, coincidentă cu analfabetismul romantic și cu totala lipsă de lecturi și meditare a scriitorilor, nu s-a deosebit de obsesie și poezia lui Eminescu, superioară momentului contemporan și jandarmeriei ei literare, a fost prinsă cu piciorul, cu coapsa și cu urechea, ca melodia și dansul prin fereastra deschisă a unui bal.

Azi, o influență intelectuală, la temperaturi mai înalte, este mai dificilă și mai puțin amețitoare. Tinerii sunt mai informați și pregătiți, mai calificați, atacul prin surprindere sau leșin nu mai este posibil, iar bătrânii, ca trâmbițele vechi, nu mai știu să sune decât în timbrul răgușit al unui trecut onorabil, însă moale. Aș vrea să zic, mi se pare, că generațiile recente sufletește au ceva ce lipsea celorlalte atitudini.

Chiar injurioasă, atitudinea e activă și, socialmente și artistic, mai adecvată decât imitația funestei platitudini de cască-gură și închide ochii?”.

6. Cum Tudor Arghezi a întâmpinat în urmă cu opt ani romanul *Ion* printr-un verdict acru și greu de uitat – „*Un artist se spânzură și nu dă la țipar asemenea rezultate...*”, „Cum se scrie românește”, în *Cuget clar*, București, an 1, nr. 1, februarie 1922 (pentru alte amănunte cf. Nicolae Gheran, „Arghezi – Rebreanu. Raporturi discrete”, *Ramuri*, Craiova, an XI, nr. 3, 15 martie 1974) –, Liviu Rebreanu încearcă acum, după șapte ani de la răspunsul din 1930, să se reabiliteze în fața cititorilor săi cu alte rânduri, mai cum-pănite despre Eminescu.

7. Ba, s-ar mai putea ca, prin numele unui... virtual nebun care-și tot sporește sagacitatea sub meticuloasele incitații ale dr. Ursu, prozatorul să iscodească un serios semn de întrebare asupra legendarei „alienațiunii” a poetului M. Eminescu, tocmai într-o publicație a învățătorimii din Transilvania, unde a trăit și a scris canonicul Al. Grama, cărturar bine „inviciat” la Școala Ardeleană, dar cu un vechi of moralizator împotriva poeziei lui Eminescu. Și, luând în seamă frisoanele politice din anul 1937, să admitem

că Liviu Rebreanu se folosește de scutul *Puiu Faranga* pentru a condamna „*imbecilitatea politicianismului dominant al clipei*”.

*

Încât nu-mi rămâne altă ispașă decât să cer ajutor neprecupețit din partea oricărui ortac iscoditor în labirintul rebrenian. Drept pentru care, în așteptarea... provinciei, transcriu articolul cu pricina:

DESTINUL LUI EMINESCU

A vorbi despre Eminescu astăzi poate să pară ușor, dar și greu în același timp. Ușor, dacă am porni de la gândul că din cele atât de numeroase ce s-au scris și se scriu despre dânsul, cu foarte puțină osteneală s-ar putea culege material numai pentru un articol, ținând seamă chiar și de exigențele oricât de ridicate ale cetitorilor; dar greu lucru va putea să pară dacă ne gândim că trebuie să părăsim această primă soluție și să ne alipim în schimb la alt gând, ce mai mult sau mai puțin conștient există în orice minte omenească, luminată și conștientă: că, adecă, a vorbi despre Eminescu nu poate deloc să însemneze nici dezvoltarea unui capitol de critică științifică sau comparată, nici o problemă de literatură pură – ci a vorbi despre Eminescu trebuie să însemneze pururi din nou, sub lumina inimei și judecății, a problemei rostului nostru pe lume, a locului ce neamul românesc l-a avut, îl are și viitorul va determina să-l aibă, în viață.

A fost un timp când cuibul minunat al Carpaților, frumosul nostru colț de lume, abia cât un grăunte conta între țările pământului; un timp când mai-marii apusului nu ne știau descoperi pe hartă, când Bucureștiul era undeva în steпа rusească și La Fontaine ne vâra în fabulele sale drept barbarii de la Dunăre; când însăși originea noastră era pusă pe socotelile unor bande de criminali și hoți, așa cum pe bună dreptate se poate spune despre Mexic și Australia; un timp nu tocmai îndepărtat, când, din vina vitregiei istoriei, nu eram nici împreună, nici măcar luminați *noi* asupra chemării și datoriei noastre ca națiune. Să nu ne mai oprim asupra stării sociale românești, în care făclia gândului vertical al lui Eminescu a tăiat cărare de foc; să privim numai cu înțelegere vigoarea neasemănat de binevenită a acestei făclii, să cântărim cu justețe aporturile sale – și să nu pregetăm o clipă apoi a-l numi pe Eminescu unul dintre marii cititori ai neamului românesc.

Căci fiecare popor, prin caracterul evoluției sale, în scurgerea unui timp mai mult sau mai puțin îndelungat, își primește determinarea unui complex de valori vitale specifice sie; își primește partea sa de rezolvat în viață și progres: locul unde trăiește, preocupările *immediate* de ordin practic și spiritual, *formele* sale sociale croite pentru eternitate – toate aceste lucruri pe cari, ne spune clar istoria, cu câtă greutate și cu câte nenumărate jertfe le-am obținut noi Românii, de la suferința daco-romană, sub barbari, prin sbuciumul lui Mircea și Ștefan, jertfa eroică a lui Mihai, Ioan-Vodă Cumplitul, Horia, Tudor, Avram Iancu, cea creștină a Brâncoveanului, până la elanul eliberator al celor doi regi de sfântă memorie și cel creator și organizator al Actualului. Dar conștiința rostului nostru pe lume, puterea de a simți acest rost cu mintea și inima, și mai ales mărimea lui, ne-a dat-o Eminescu numai; căci versul său, în afară de faptul că ne-a învățat un lucru cu nimic mai prejos decât toate celelalte pomenite împreună, limba noastră, în toată dezvoltarea frumuseții sale, în afară de aceasta, cuvântul lui ne-a învățat sufletul nostru românesc, sub multiplele și minunatele lui aspecte.

Când spun aceasta mă gândesc mai puțin la așa definita *poezie cultă*, ce bună parte cuprinde din opera lui; neegalată nici aceasta, căci este doveditoare a geniului său de natură universală, este punctul său de înfrățire cu Goethe, Milton, Hugo, Dante, Homer. Ci mă gândesc îndeosebi la acele părți mărunte, cari sunt adevărate unice daruri ale sale, de deasupra oricărui soi de mari considerații; sunt mărgăritare de incomparabilă puritate, desprinse din inima sa, cea atât de la fel cu a românului: românul adevărat, românul înfrățit cu codrul, cu verdele câmpului, cu doina, cu suferința. Poporul din care rupt era și dânsul. *La mijloc de codru des*, *Ce te legeni, codrule*, *Rugăciunea* cea de opt rânduri, care, așa cum *Tatăl nostru* este cea mai frumoasă către ziditorul, tot așa și dânsa este cea mai frumoasă dintre câte există, către Maica Domnului; *Revedere*, cele două *Doine*, dintre care una, scriptura durerilor noastre, *Mai am un singur dor*, *Sara pe deal*, în care suflul de poezie înaltă nu-l poate face pe cântăreț să-și despartă struna de cadența sublimă a *Miorișei*, a versului popular, așa cum nu se poate despărți versul său peste tot, acolo unde e mai

cald și mai spontan, în *Luceafărul*, *Călin* sau acolo unde grăiește de bucuriile și urgiseliile neamului, culminând cu acea scrisoare a fiului de Domn, către draga sa „de la Argeș mai departe”, care, singură, ar fi putut fixa geniul lui Eminescu: „*De din vale de Rovine, / Grăim, Doamnă, către tine...*”

„*Habent sua fata libelli*” spunea cu două mii de ani înainte Horațiu; scepticismul său amar, cu puternic colorit de adevăr, transpus în cuvinte nu mai puțin plastice și profunde, atât de adeseori, în rândurile marelui și nefericitului nostru cântăreț, este izvorul de îndemn al acestor rânduri.

Nu a trecut o jumătate de veac peste mormântul ce adăpostește în odihnă și pace sbuciumul lui Eminescu și fațada vieții sociale a acestui neam, pentru care a vibrat dumnezeiește inima sa, lasă să vedem că rolul cel mare i s-ar fi împlinit, că Eminescu a fost, că actualitatea perpetuă a strigătului său aspru s-a făcut inoportună, că autorul îndureratelor satire a devenit, datorită criticilor „cu flori deșarte” asupra cărora se revărsa cândva amarnică ironia lui, o pagină moartă de literatură.

Astăzi, versul său îl mai găsești într-o carte de școală primară, pentru copilași buimaci cari buchisesc fără să priceapă; sau în vreuna de liceu, pentru flăcăiandri cu ceva mai multă înțelegere, dar spre alte lucruri îndreptată astăzi. *Pe lângă plopii fără soț, O, mamă, Vezi rândunelele se duc* răsună rar în lăuta vreunui țigan bătrân sau în gura îndrăgostitei de la sate. Mai mult încă: astăzi stâlpul de cafea, din care Apusul nu avusese ce scoate, veștejitul fără de vreme „*cu creer de copil*” –

„*Drept știință-având în minte vreun vals de Bal-Mabil,
Iar în schimb cu-averea toată un papuc de curtezană...*”

*Acești „saltimbanci și Irozi
Panglicari în ale țării, cari joacă ca pe funii
Măști cu toate de renume, din comedia minciunii...”*

– obsesiile negre dar atât de juste din satiră, se dovedesc mai înfloritoare ca oricând și se răzbună, în felul lor, pe cel ce ar fi dorit cu dragă inimă să le fie călău pentru salvarea unui neam și a unei culturi.

Fără nici un pic de pizozitate, deșănțata modă de vieți romanțate [ale] apusului a planat și la noi gândul unui Eminescu pentru burtăverzime și psihopați; al unui Eminescu în halat și papuci, Freudian sau Lombrozian, amarez lubric sau dulceag, sau cu alura unui Werther romantic și naiv. Și trebuie să pomenim aici un nume – în afară de obscurul Octav Minar – ca al lui Lovinescu, Cezar Petreanu, doctorul Marinescu! Apoi tot astăzi, nemernice intenții, editează acel manifest peste ani al naționalismului românesc, care este volumul de articole de la *Timpul*, într-o tipăritură cu tăieturi, cu refaceri și corectări, un Eminescu pieptănat, tuns și croit pe măsura gustului dictat de imbecilitatea politicianismului dominant al clipei.

Ne vom da oare seama de nemăsurata primejdie a acestei doborâri de pe soclu, de gravitatea păcatului ce se comite, prin reducerea cultului celui mai mare exponent al românismului la dimensiunile unei curiozități superficiale și bolnave, la aspectul unei simple pomeniri de parastas?

Trebuie să o facem cât mai degrabă. Trebuie să convingem adâncul sufletului nostru că rolul cuvântului înaripat al lui Eminescu, departe de a se fi încheiat, de abia și-a început cărarea în buruienii ce împăinginește holda vieții noastre ca neam, nu mai puțin decât pe vremea rostirii sale; trebuie să înfigem în noi credința că tăria acestui cuvânt se cere mai mare ca oricând *acum*, când, după ce răului din afară i-am făcut față, avem încă de luptat cu celălalt rău, la fel de puternic și primejdios, dinăuntru.

Iar pentru formarea curată a sufletului nostru, lăsând în plata Domnului pe pomeniții cămătari și exploatare ai comorii noastre celei mai scumpe, să ne dăm seama că Eminescu nu poate și nu trebuie să rămână, cum am spus și la începutul prezentelor rânduri, o simplă pagină de literatură, nici o formulă științifică sau comparată de critică. Eminescu este unul dintre cei puțini fără pereche în viața popoarelor, cari nu prezintă elasticitatea mediocră a unei încadrări în perceptive seci; el este evangheliarul perpetuu al sufletului românesc pe care mintea, gândul și inima noastră îl cer cunoscut, nu din elucubrații străine, fără cuviință sau măcar îndreptățite, ci *din sine*, numai din sine, ca un ce Dumnezeiesc, Sfânt, ca o litanie cu îngenunchiere pentru bucurie, înălțare și rugăciune.

Puiu Faranga

Dezarmanta sinceritate a istoricului literar Ion Rotaru

Ion FERCU

Ion Rotaru, autorul monumentalei cărți *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent* (Editura S.C. Tempus Dacoromânia Comterra S.R.L., București, 2006), dincolo de proverbiala sa curtoazie, era și deosebit de exigent. Foarte generos, a donat Colegiului „Ion Borcea” Buhuși peste trei sute de volume, care sunt de o rară valoare pentru istoria literaturii. Sunt cărți pe care scriitorii din toate colțurile țării i le-au trimis, cu autograf. Pentru că-l interesa evoluția creației literare, citea totul. „Citesc, mi-a spus reputatul istoric literar, oriunde. Citesc și în tren, în gară, în parc, în tramvai; oriunde am un răgaz pentru așa ceva. Citesc și fac însemnări direct pe cărți”. Toate volumele despre care am vorbit au asemenea însemnări. Ecourile unora dintre aceste însemnări probabil că n-au apucat a ajunge la urechile scriitorilor vizați, dar nici sub ochii altora interesați de opiniile istoricilor literari. Am ales, la întâmplare, volumele *Geniul și închipuirea* (Editura MJM, Craiova, 2003), roman semnat de Jean Băileșteanu, *Bastardul* (Editura Național, 2003), romanul-fluviu (1.008 pagini) al lui Alecu Ivan Ghilia, *Nația în perindări tragice. Dramaturgie istorică* (Editura SemnE, București, 2004) și *Întâmplările vieții celui de Al Doilea Pabarnic* (Editura Europa Nova, București, 2001), romanele lui Paul Everac, precum și *Procuratorii*, al doilea volum al trilogiei lui Nicolae Breban, *Amfitrion* (Editura Du Style, 1994, București).

La finalul romanului *Geniul și închipuirea*, istoricul literar sintetizează valoarea romanului, notând cu un creion albastru: „Habar n-ai cât de prost scrii!” La pagina nr. 154 citim mirarea: „Nu știi unde vrei să ajungi cu asta!...” Comentând un fragment de la pagina 105, Ion Rotaru notează: „Episodul cu Dinescu e vulgar și lung, tonul plictisitor. Nu mai cred că Jean Băileșteanu e un talent”. Pe cel puțin zece file de text scrie „Hă”. La paginile 176 și 177, iritarea sa este evidentă: „Ce-i cu discursul ăsta?”, „SEMIDOCT!”. „Copiezi realitatea” (p. 178) și „Vorbărie” sunt alte însemnări. Ca să nu mai lungim vorba, dintre zecile de adnotări o mai amintim și pe cea de pe ultima pagină, nemiloasă rău: „Vai de capul tău! Habar n-ai cât de prost scrii!” (p. 239).

Și *Bastardul* îl determină să se reverse uneori peste... țărături. Nu-l impresionează dedicația autorului („Marelui Profesor, Istoric și Critic unic prin amploarea demersului Său excepțional. Întreaga admirație și caldă prietenie a «bastardului», Alecu Ghilia”). Însemnările istoricului literar debutează cu o... rugămintă: „Fă-ne și pe noi să citim pe acel Fănuță (personaj al romanului, n.n., I.F.). Dă-ne astfel o... «cheie» pentru descifrarea acestui «roman» geologico-cosmogonico-apocaliptic!” (p. 21). Îi reproșează autorului faptul că unele personaje seamănă cu „țărani din tablouri” sau cu eroii lui Creangă (p. 79). La pagina 193 își pierde răbdarea, notând: „Delir”, pentru ca pe paginile 193, 194, 196 să găsim adnotările: „Acum, Ghilia decade”, „Complică povestea până la HAOS!”, „BAȚI CÂMPII!” și, scuze, „Chiar nu arunci nimic din ce caci din condei?” Iată și alte adnotări: „Confuz” (p. 653), IDEOLOGIE neagreată de cititor” (p. 666), „PARAZITAR” (p. 722), „TOT BAȚI CÂMPII” (p. 770), „STIL POMPOS!” (p. 972), „frază rea” (p. 1.096). Pe ultima pagină a cărții găsim un calcul. Din el rezultă, amar, că ar fi necesare vreo „treizeci de zile pentru citirea acestui roman”. Adnotarea mi-a adus aminte de spusa lui Richard Blundell: „Orice carte de peste cinci sute de pagini care n-a fost scrisă de Dickens sau de un rus decedat e mai bine să fie lăsată pe raft”. Interesantă este, în cazul lui Alecu Ivan Ghilia, „disputa” dintre acesta și istoricul literar, despre care avem știință din *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent* (pp. 1.055-1.059). Cu privire la *Bastardul*, Ion Rotaru notează aici, între altele, despre un „număr de obscure bolgii pline de fragmente narrative cețoase, lăsate anume din loc în loc, în păienjenisuri onirice”, despre glosările „fără sistem” și argumentează că „romancierului îi place [...] să complice de tot lucrurile”. Istoricul literar inserează în *O istorie...* și o interesantă Addenda, în care este prezentă o scrisoare a lui

Alecu Ivan Ghilia, cel care citise dactilograma referitoare la *Bastardul*. Între altele, scriitorul îi reproșează istoricului literar că n-a deslușit „măcar ideea (sic!) cărții – simbolul bastardului”. În finalul epistolei citim: „...dacă n-ai ambiția să-ți definești – detașat și superior – această poziție față de cartea pe care o consideri mediocră, dă-o dracului și să strigăm împreună: Trăiască Prietenia! Asta e prea lungă și prea mare să impieteze asupra vremelniceii noastre, Alecu”. Răspunsul Profesorului este o capodoperă... diplomatică: „N-am zis că *Bastardul* e... mediocră și n-o dau dracului [...]. În fine, iubite Alecule, eu mai sunt, în orele mele, și grafolog. Caracterul tău, ca prozator care nu aruncă nimic din ce scrie la coș se vede și din scrisorica (din grafia) pe care puținel cam furios mi-ai înmănat-o [...]. Al tău, I.R., Grăjdarul Literaturii române, 10 febr. 2005)”. Mă întreb cum ar fi reacționat Alecu Ivan Ghilia, în situația în care istoricul literar ar fi inclus în reflecțiile sale și unele dintre adnotările pe care le-a făcut în vreme ce a citit *Bastardul*?

Paul Everac îi trimite istoricului literar volumul *Nația în perindări tragice. Dramaturgie istorică* (Editura SemnE, București, 2004), dedicația fiind semnată în ziua de 10 februarie 2005: „Dl. Profesor ION ROTARU, leat cu mine și distins colecționar de fapte scriitoricești bune de băgat în bucoavne, e înveșmântat, asemeni lui Miron Costin, în zalele Cuvântului: «Trec zilele ca umbra, ca umbra de rară,/ Cele ce trec nu mai vin, nici se întorc iară./ Fum și umbre-s toate, visuri și părere/ Ce nu petrece lumea și ce nu-i cădere?/ Nime lucruri pe voie de tot să nu crează/ Nime grele nădejdi de tot să nu piarză...». Nesfârșite caducități ne-au asigurat Durata. Nesfârșite căderi ne-au chezașuit nădejdea. Fie-ne bine! Plecăciune Profesorului! Aferim! Feb. 2005. Paul Everac”. Volumul nu are nicio însemnare a criticului literar. Se pare că Paul Everac n-a primit nicio confirmare a faptului că Ion Rotaru ar fi ajuns în posesia volumului, motiv pentru care, în luna mai a aceluiași an îi mai trimite încă un volum cu același titlu. Pe pagina de gardă a volumului citim dedicația: „Descoperitorului de cadavre literare – care mai mișcă – istoricului co-etern care se pregătește să mă țintuiască la stâlpul infamiei literare, dlui prof. Ion Rotaru, cu o apreciere crescândă, – vreau să sper reciprocă... 10 mai 2005. Paul Everac”. Nici pe acest volum nu există nici măcar o însemnare a istoricului literar. În schimb, găsim câteva însemnări pe un alt roman semnat de Everac: *Întâmplările vieții celui de Al Doilea Pabarnic*, teatru istoric. Notăm sinteza istoricului literar, de la finalul cărții (p. 160): „NIMIC!” În *O istorie a literaturii române...* (p. 1.231), numindu-l „dinozaurul dramaturgiei românești”, cu diplomație, fără a formula judecăți de valoare generale, Ion Rotaru notează despre Paul Everac: „Regret a nu fi avut răgazul să întocmesc un studiu monografic asupra vieții și operei lui Paul Everac”.

Însemnări interesante găsim și pe volumul al II-lea al romanului *Amfitrion. Procuratorii*, al lui Nicolae Breban (Editura Du Style, 1994, București). La pagina 55 citim: „Aceste 55 de pagini [...], plimbarea lui M. pe străzi într-o după-amiază de duminică, de primăvară timpurie, îmi scapă total. Sunt tentat să le categorisesc logoree brebaniană tipică [...]. Chiar în capul ei sunt lucruri (cuvânt indescifrabil...) «profunde» [...]. Ele nu meritau osteneala scrisului și n-o merită nici pe aceea a cititului. NU RĂMÂI CU NIMIC! NU PRODUC NICIUN EFECT!” Malițios, la un moment dat notează despre un personaj: „De la încep(utul) vol(umului) pe aproape 100 p(agini) s-a plimbat două ore”. La pagina 302 există o însemnare... „personalizată”: „Citesc aceste pagini dificile, plictisitoare de fapt, făcând antecameră la dr. acela idiot originar de la [...]. Mișună pe aici o lume care, peste 10-15 ani, va muri cu siguranță. (5 oct. 1999). Sunt aici de la ora 7”. Era ziua de 5 octombrie 1999. În *O istorie a literaturii române...* (p. 1.096), Ion Rotaru notează despre trilogia *Amfitrion*: „Cele trei tomuri se străbat cu mare caznă (a trebuit să mă refugiez, să mă ascund de toată lumea, în reclusiunea unei odăi țărănești de la mănăstirea Agapia, fără televizor, fără radio, fără poștă, ziare etc. și să... citesc, zi și noapte, mai mult de zece zile), fără delectarea și folosul celorlalte romane ale lui Breban. Aici, dezordinea compozițională și nemaipomenit de dese inserturi eseistice, vorbăria continuă care, o dată, în cazul personajului central, avocatul Marchievici, durează din Piața Unirii până în Parcul Ioanid, chinuie, putem spune, pe cititor, împreună cu cele două femei care îl însoțesc, puse să... peripatetizeze alături de «amfitrion», pe parcursul a vreo trei kilometri, într-o după-amiază de duminică”.

Ori de câte ori recitesc unele dintre aceste însemnări ale regretatului Ion Rotaru, îmi amintesc de ceea ce-i scria Franz Kafka, într-o scrisoare din 27 ianuarie 1904, prietenului său Oskar Pollak: „Cred că ar trebui să citim doar acele cărți care ne rănesc și ne înjunghie. Dacă o carte pe care o citim nu ne trezește cu o lovitură în cap, pentru ce o mai citim?... O carte trebuie să fie toporul pentru marea înghețată din interiorul nostru”.

Profesorul Ion Rotaru era însă istoric literar. Purta povara obligației de a citi totul, aproape totul...

Grigore Moisil: omul de știință și omul de spirit

Dr. Grigore SPERMEZAN

Moto: „*Legile țării nu interzic nimănui să fie imbecil*”.
(Grigore Moisil)

Există personalități creatoare, mereu deschizătoare de drumuri în domeniile cărora li se consacra. Cu siguranță, Grigore C. Moisil (1906-1973) aparține galeriei acestor spirite ilustre, care înnobilează Panteonul gândirii românești. Viața sa dedicată matematicii și informaticii l-a consacrat ca un extraordinar om de știință și profesor.

S-au împlinit anul acesta 110 ani de la nașterea lui Grigore C. Moisil, nume de referință al celui care a fost membru al Academiei Române, al Academiei din Bologna și al Institutului Internațional de Filosofie, remarcabil om de știință invitat să-și expună lucrările în cele mai prestigioase centre științifice de pe toate meridianele lumii: Paris, Roma, Bologna, Florența, Stanford, Chicago, New York, Detroit, Moscova, Leningrad, Berlin, Helsinki, Cambridge, Varșovia, Bruxelles, Sofia, Atena, Ankara, Istanbul, lista nefiind nici pe departe încheiată. Din 1955, ia parte la congrese de matematică pură, de matematică aplicată, automată, filosofia științei, în toate țările Europei, în America și Japonia. Între anii 1953 și 1973, ține conferințe sau participă la congrese, cu comunicări, în Anglia, Belgia, Bulgaria, Canada, Cehoslovacia, Elveția, Franța, Finlanda, R.D.G., R.F.G., Grecia, Italia, R.S.F. Iugoslavia, Japonia, Olanda, Polonia, Suedia, Turcia, Ungaria, U.R.S.S., S.U.A.

Fondator al școlii românești de algebră a logicii și de teoria algebrică a mecanismelor automate, precum și al studiilor de logică polivalentă și logică nuanțată, care au stat la baza realizării primelor calculatoare românești, Grigore Moisil are meritul de a fi contribuit decisiv la dezvoltarea informaticii în România și la formarea primelor generații de informaticieni, fiind distins și cu onorantul premiu *Computer Pioneer Award* (pionier în informatică), oferit în anul 1998 de I.E.E.E. (Institutul de Electrică și Electronică din Baltimore, statul Maryland, U.S.A.). Medalia de bronz comemorativă a fost înmănată soției savantului, doamna Viorica Moisil, de directorul Institutului, la o ceremonie ce a avut loc la palatul Victoria în 15 aprilie 1998, la un sfert de secol după trecerea în neființă a omului de știință și cultură român.

Portretul schițat al scilpitorului Grigore Moisil este acela al unui om sociabil și jovial, un spirit de mare mobilitate intelectuală, dispus să vadă paradoxurile realității și partea ilară a situațiilor cotidiene, dar care s-a aplecat cu mare seriozitate asupra problemelor studiate cu asupra de măsură, tinerii români de azi având posibilitatea de a cunoaște și urma acest adevărat model de muncă și de viață atunci când își conturează propria personalitate. Mama îl descrie pe Grigore Moisil ca fiind un copil curios și liber, căruia îi plăcea să pună întrebări și să reacționeze la tot ceea ce vedea, asculta și citea, adică – am spune noi – dădea dovadă de spirit critic. Cărțile care-i atrăgeau atenția erau diverse, de la literatură și știință, la povestiri practice și filosofie. Pasiunile lui erau în mare parte de natură intelectuală, nu-i plăceau sporturile sau să se joace cu alți copii. Totuși, în primii săi ani de viață și-a uimit un coleg de joacă, demonstrându-i acestuia că el cântărește tot atâtea kilograme cu paltonul îmbrăcat, cât și dacă îl dezbracă și-l ține pe mână, ceea ce pentru celălalt era de neconce-

Grigore C. Moisil

put: cum cântărești tot atât, de vreme ce a te-ai dezbrăcat de haină? Iar această caracteristică iscoditoare a omului dispus să cunoască lumea și fenomenele ei și-a păstrat-o de-a lungul vieții, inclusiv în activitatea sa de profesor și om de știință care a studiat în special logica matematică, algebra și ecuațiile diferențiale.

Grigore Moisil a fost un matematician de renume și un profesor dedicat, care a adus o contribuție semnificativă la înțelegerea matematicii în țara noastră. Era renumit însă nu doar pentru studiile sale, ci și pentru bancurile care circulau despre el, cunoscut fiindu-i simțul umorului extrem de dezvoltat. Moisil nu era deloc un om solitar și ursuz. Este recunoscut pentru spiritul ludic și replicile pline de umor spontan, fiind acel profesor de matematică strălucit pe care toți dintre noi și l-ar fi dorit. Întrebat fiind: „Credeți că e potrivit ca un profesor să facă glume la cursuri?”, răspunsul lui Moisil a fost: „Știința nu e tristă, decât pentru unii”. Cel mai cunoscut banc despre el este cunoscut de toți cei care studiază matematica la nivel înalt.

Profesorul Grigore Moisil, la o oră de matematică, după ce a citit tâmpeniile scrise de un student într-o lucrare, l-a chemat pe respectivul la el, l-a pupat pe frunte și i-a zis: „Poți să te lauzi la toată lumea că profesorul Grigore Moisil te-a pupat în fund, pentru că ăsta nu e cap”.

Probabil că nu foarte mulți oameni îi cunosc și înțeleg opera științifică, dar cu siguranță au fost fermecați de farmecul și inteligența replicilor lui Grigore Moisil. Pe vremuri, când în țara noastră nu exista cablu de televiziune și toată lumea urmărea singurul program televizat accesibil în toată țara, apariția lui Grigore Moisil în studiouri – ca invitat al lui Tudor Vornicu – era o adevărată sărbătoare. Un telespectator declara că, dacă ar putea alege între o emisiune televizată cu omul de știință român și o alta având-o ca invitată pe Brigitte Bardot, actrița franceză celebră pe atunci în toată lumea, el preferă să-l urmărească pe omul nostru de știință. De aceea, am alcătuit aici o selecție de replici atribuite lui Grigore Moisil. Iată câteva dintre ele:

- Într-adevăr, dacă este ceva cu care trebuie să rămână absolventul unor cursuri liceale, acel ceva este învățul de a gândi just.

- Tot ce e gândire corectă este sau matematică sau susceptibilă de matematizare.

- Un prieten îi spune într-o zi:

– Matematica asta pe care o predici tu, m-am săturat de ea până-n gât.

Moisil:

– Dar matematica se face de la gât în sus!

- Matematica va fi limba latină a viitorului, obligatorie pentru toți oamenii de știință. Tocmai pentru că matematica permite accelerarea maximă a circulației ideilor științifice.

- Învățând matematică, înveți să gândești.

- Pe măsură ce se maturizează, o știință se matematizează.

- Explozivul cel mai puternic nu este toluenul, nici bomba atomică, ci ideea omenească.

- Nimic nu costă mai mult decât neștiința.

- Scaunele prezidențiale sunt periculoase: au un microb care se urcă la cap.

- Legile țării nu interzic nimănui să fie imbecil.

- După ce și-a scrântit piciorul la vârsta de 66 de ani: „- Știam că la vârsta mea te scrânțești la cap, nu la picior”.

- Explicând principiul recursivității:

„- Ești de acord că orice om are dreptul la un pahar de cognac?”

– Da.

– Bei paharul, îl pui jos. Ești alt om. Și cum orice om are dreptul la un pahar de cognac... și așa mai departe”.

- Ce este un pesimist? Un optimist bine informat.

- Marea calitate a unui șef de școală este de a fi bucuros când e depășit de elevii săi.

- Fiecare bărbat are nevoie de o amantă! Nevasta crede că el e la amantă, amanta crede că e la nevastă, și așa, el poate să șadă liniștit în bibliotecă să citească!

• Se știe că o idee începe prin a fi un paradox, continuă prin a fi o banalitate și sfârșește prin a fi o prejudecată.

• Propun să unificăm facultățile de geografie, geologie și geodezie și să-l numim decan pe Geo Bogza.

• Idealul de fericire? Să trăiesc printre oameni care judecă corect.

• Învățătura cere o muncă de fiecare moment. Munciți câte puțin, în fiecare zi.

• Cultura generală este ceea ce îți rămâne după ce ai uitat tot ce ai învățat.

• Omul trebuie să învețe logica nu pentru a învăța să judece corect, ci pentru a învăța mai repede să judece corect.

• Referitor la mediile calculate în statistică, Grigore Moisil a remarcat: „Dacă pui o fesă pe o plită încinsă și o fesă pe un bloc de gheață, media e bună, dar, în realitate, e vai de fundul tău!”

• La ședința de Consiliu profesoral al universității în vederea titularizării, prof. Ștefan Procopiu a votat contra numirii lui Moisil, „candidatul fiind prea tânăr” pentru a ocupa postul de profesor.

– E un defect de care mă corectez în fiecare zi, a replicat Moisil.

• Cursurile facultății noastre sunt libere. Intră cine vrea, rămâne cine poate.

• Dușmanii se recrutează dintre prieteni.

• E rău că la bătrânețe dosarul medical e mai mare decât dosarul de cadre.

• Iubesc oamenii începând cu mine.

• Știința se răzbună ca o femeie, nu când o ataci, ci când o neglijezi.

• Să munciți, căci știința nu vine de la sine, fără eforturi continue.

• Moisil, către un meteorolog:

– Cu ce probabilitate dați prognoza timpului?

– Cu cel mult 40%, domnule profesor.

– Atunci de ce nu spuneți pe dos, că aveți șanse de 60%?

• Un lucru improvizat trebuie foarte bine regizat.

Cu bune decenii înainte ca secolul XX să se fi încheiat, anticipând viitorul, profesorul Grigore Moisil le explica studenților strânși buluc în aula cum în anul 2000 totul va fi automatizat. Un student mai îndrăzneț a intervenit: „D-voastră ne spuneți aici că în anul de grație 2000 totul va fi automatizat. Să înțelegem că asta este valabil și pentru dragoste?” În hohotele de râs ale audienței, profesorul și-a continuat argumentarea: „Drăguță, așa cum v-am spus, în anul 2000 totul va fi automatizat. Dacă vrei o farfurie cu mâncare caldă, introduci o fisă și automatul îți va oferi pe loc mâncarea dorită. Vrei un pahar de suc rece, introduci o altă fisă și automatul îți va furniza pe loc băutura solicitată. Dar, rețineți, dragilor, în anul 2000 dragostea se va face tot manual!”

Cu decenii în urmă, Grigore Moisil observa cu pertință, oferind o definiție a profesorului din perspectiva dinamică: „Se numește profesor cel care, într-o anumită disciplină, știe în fiecare zi mai mult decât știa ieri, care, învățându-l pe altul ce știe el azi, îl pregătește pentru ceea ce va afla mâine și care poate să fundeze ceea ce știe în anumite discipline, pe ceea ce știe din celelalte discipline pe care aceasta se reazemă”. Este un îndemn mereu actual la autoexigența necesară solicitată tuturor aceluia care vor să progreseze, depășindu-și condiția de anonimi. Iar concursurile și olimpiadele școlare pot constitui provocările și motivația activității sub semnul performanței.

Fie ca numele deschizătorului de drumuri Grigore C. Moisil să rămână permanent în actualitatea științifică ca o figură vie a elanurilor noastre creatoare, să însuflețească și azi avânturile tinerilor studioși care îl iau ca exemplu și îndrumător în lupta lor pentru afirmare.

Contribuții la istoricul presei medico-farmaceutice din Maramureș

Dr. Felix MARIAN

Dr. Felix Marian

Printre primele publicații cu caracter medical pe actualul teritoriu al județului Maramureș a fost un *Buletin informativ privind vaccinarea antivariolică*, apărut la 1 martie 1896, editat de dr. Intze Béla, medic în localitatea minieră Băiuț din Țara Lăpușului, publicație trimestrială în 24-46 pagini. Erau prezentate modul de preparare, aplicare, precum și diferite informații despre experiența medicilor din țară și străinătate, confirmat și de către numeroasele scrisori din partea medicilor și a oficialităților vremii¹.

O altă revistă, *Farmacia*, a fost tipărită în Tăuții-Măgherauș, comună situată lângă Baia Mare, în anul 1905, de către farmaciștii Simon Aurel și Teleki Béla, fiind o publicație care apărea la începutul fiecărei luni. Revista a apărut până în anul 1906 într-un tiraj de 1.800 de exemplare, redactarea și tipărirea fiind suportate de către cei doi farmaciști, fără a fi asigurat un număr de abonamente. Există doar posibilitatea finanțării din publicarea unor reclame².

După Primul Război Mondial, în 1922, menționăm publicația *Sănătatea noastră*, revistă igienică lunară pentru județele Satu Mare și Maramureș sub conducerea dr. Alexandru Dumbrăvicianu – inspector igienic și Ioan Brenciu, ziarist. Publicația a apărut în 16 pagini, cuprinzând materiale medicale și literare, pe înțelesul poporului. Revista a publicat articole privind cultura medicală și psihologică pe care trebuie s-o aibă orice cetățean³.

Mai amintim, de asemenea *Buletinul sanitar*, editat în perioada 1945-1949 la Satu Mare, de care aparținea Baia Mare și o parte din actualul județ Maramureș⁴.

Începând cu anul 1970 a apărut la Baia Mare un *Buletin de informare al Direcției Sanitare și al Filialei U.S.S.M a județului Maramureș*. Colectivul de redacție al acestei publicații periodice trimestriale a fost alcătuit din dr. Mihai Pop, dr. Nicolae Rușdea, dr. Ioan Pop, farmacist Gheorghe Dăianu, dr. Florian Veliciu.

Buletinul – de uz intern – apărut până în anul 1973, a cuprins articole medicale, precum și acte legislative. Dintre articolele de specialitate realizate de medici din Baia Mare, dar și din alte localități din județ, vom menționa câteva: „Considerațiuni clinice în legătură cu influența diabetului zaharat asupra apariției și evoluției parodontopatiilor”, „Tratamentul medico-chirurgical al pneumotoraxelor spontane”, „Stări reactive la gravide între prima și a treia lună de sarcină”.

Mai relevăm materialele: „Câteva considerațiuni pe marginea procesului de readaptare în societate și terapia prin muncă”, „Reabilitarea bolnavilor cardiovasculari”, „Dialog despre ulcer”, „Recuperarea în reumatologie”, „Medic de circumscripție – medic de familie” etc.

Au mai fost publicate periodic articole realizate de participanți la diferite manifestări științifice (congrese, simpozioane) din țară sau de peste hotare, cum ar fi „Consemnări de la Congresul de Patologie Infecțioasă” – Viena (august-septembrie 1970) și altele.

Au mai apărut lucrări de sinteză pe diferite teme: „Aspecte demografice pe semestrul I 1970 din județul Maramureș” și „Analiza stării de sănătate a populației în 1972 comparativ cu 1971 în județul Maramureș”.

¹ Kádár, József, *Szolnok-Doboka vármegye Monographiája*, IV kötet (*Monografia județului Solnoc-Dăbâca*, vol. IV), Dees (Dej), 1901, pp. 557-558.

² Ziarul *Satu Mare*, Satu Mare, 12 aprilie 1922, nr. 30, p. 3.

³ Ziarul *Nagybánya* (Baia Mare), Baia Mare, 18 mai 1905, nr. 20, p. 4.

⁴ *Buletinul sanitar*, Satu Mare, 1945/1946-1949.

Cu toate greutățile inerente perioadei respective, condițiile grafice destul de modeste, *Buletinul de informare* a reprezentat, totuși, o etapă care merită să fie consemnată în evoluția dezvoltării presei medicale maramureșene⁵.

O foaie volantă intitulată *Pentru sănătate* a apărut la Baia Mare în cinstea alegerilor din 9 martie 1975, fiind editată de Direcția Sanitară a Județului Maramureș. Ea avea patru pagini și cuprindea, pe lângă câteva materiale dedicate evenimentului respectiv, o serie de articole pe teme medicale de educație sanitară, imagini ale unor obiective medico-sanitare din județul Maramureș din acei ani.

Dar abia după doi ani – în aprilie 1977 – publicația cu același titlu editată de Laboratorul de Educație Sanitară a Direcției Sanitare Maramureș, în colaborare cu Comisia Județeană de Cruce Roșie, a început să apară la anumite intervale, de-a lungul a mai bine de zece ani.

În editorialul „La început de drum”, Dr. Constantin Oprea – directorul Direcției Sanitare Județene arăta: „*Am dori ca această foaie volantă să devină o pârgie valoroasă în continuarea acțiunii de permanentă ridicare a stadiului educativ sanitar al populației, paginile ei fiind deschise, atât angajaților sanitari, cât și tuturor celor care consideră că aportul lor ar aduce un beneficiu nobilei misiuni de ocrotire a sănătății*”.

Publicația cu o periodicitate de 1-3 numere pe an, cu patru pagini în diferite formate, a avut ca și coordonator principal pe dr. Florian Veliciu, secondat de un colectiv din care au mai făcut parte ziariștii: Gheorghe Moldovan, V. R. Ghenceanu, dr. Călina Crișan, dr. Tiberiu Căpușan. Prezentarea grafică, precum și fotografiile care însoțeau materialele apărute au fost executate de numeroși colaboratori.

În răstimp, au ajuns sub ochii cititorilor de diferite vârste peste 350.000 de exemplare, în care au fost abordate un impresionant și diversificat număr de articole – peste 400. Scrise competent, pe înțelesul tuturor, de către cele mai bune cadre medico-sanitare din Maramureș, articolele au abordat o tematică foarte diversă: asistența medicală a mamei și copilului, asistența medicală a muncitorilor, dispensarizarea bolilor cronice degenerative etc.

În cuprinsul publicației au fost încadrate materiale cu privire la factorii de risc în îmbolnăviri, alimentația corectă a copilului și adultului, incidența bolilor ginecologice, interne, cardiovasculare, contagioase, dermatologice, ORL, stomatologice, reumatismale, probleme privind igiena, acordarea primului ajutor, aspecte legate de educația sanitară, sfaturi medicale etc.

Articolele au fost semnate de peste 200 de cadre medico-sanitare și au răspuns prompt marilor cerințe privind sănătatea oamenilor, contribuind la creșterea nivelului de cultură al celor cărora li s-au adresat. În afară de autori din Baia Mare au mai colaborat adeseori medici din Sighetul Marmației, Vișeu de Sus, Vișeu de Jos, Copalnic-Mănăștur, Târgu-Lăpuș.

De-a lungul anilor au fost prezentate portrete ale unor personalități ale medicinei maramureșene, cum au fost: prof. dr. Gheorghe Bilașcu, prof. dr. Florian Ulmeanu, prof. dr. Leon Prodan, care au avut un aport deosebit la dezvoltarea medicinei românești. Au mai apărut materiale care au evocat Ziua Sănătății, 125 de ani de la crearea „Crucii Roșii” și altele.

Au apărut periodic relatări despre mesele rotunde organizate pe diferite teme: „Educația și cultura fizică în dezvoltarea școlarului”, „Obezitatea”, „Oamenii, orașul, strada”, „Fumatul și sănătatea”. De asemenea, fiecare număr conținea rubrici precum: „Poșta sănătății”, „Varia”, „Cuvinte încruciate pe teme medicale”, „Caricaturi” vizând unele aspecte negative etc. În numeroase materiale apărute pe parcursul anilor au fost combătute o serie de vicii: alcoolismul, fumatul și altele.

Menționăm că foaia volantă *Pentru sănătate* a fost tipărită la Tipografia Maramureș în colaborare cu ziarul local din Baia Mare, fiind difuzată pe întreg teritoriul județului.

De-a lungul celor 22 numere apărute în perioada 1975-1988, foaia volantă *Pentru sănătate* a fost una dintre formele cele mai eficiente de dialog între specialiști și cetățenii din acest colț de țară, pentru prevenirea și combaterea îmbolnăvirilor din acei ani⁶.

În urmă cu mai bine de 17 ani, în primăvara anului 1999, apărea la Baia Mare *Buletinul informativ al Colegiului Medicilor din Maramureș*, o publicație modestă, având doar opt pagini. În argumentarea sa

⁵ *Buletinul de informare al Direcției Sanitare și Filialei U.S.S.M. a județului Maramureș*, Baia Mare, 1970-1973.

⁶ Foaia volantă *Pentru sănătate*, Baia Mare, 1975-1988.

privind utilitatea acestei reviste, dr. Constantin Prie, președintele din acea vreme al Colegiului Medicilor din județul Maramureș, după evocarea greutăților începutului, arăta necesitatea publicației „în interesul creșterii eficienței și calității actului medical, pentru ridicarea prestigiului medicului la nivelul pe care îl merită”.

După trei ani de apariție semestrială, începând cu anul 2002, odată cu schimbarea denumirii revistei în *Maramureșul medical*, s-a produs o cotitură importantă din punct de vedere cantitativ, dar mai ales calitativ. Publicația devenită trimestrială, a ajuns treptat la 44-56 pagini în prezent. Un nou colectiv de redacție, deși restrâns, a reușit să imprime revistei o prezentare cât mai elevată și un conținut din ce în ce mai diversificat. Cuprinsul revistei a devenit mai bogat, mai atractiv, acest lucru datorită, bineînțeles, temelor abordate de numeroși autori ai articolelor.

În anul 2005 a fost constituit un Consiliu Editorial format din 12 persoane din Baia Mare, Iași, București, Cluj, Sibiu. Menționăm, de asemenea, faptul că *Maramureșul medical* a fost acreditat de către Colegiul Medicilor din România.

În cei 18 ani de apariție continuă a revistei, de-a lungul celor 63 de numere însumând peste 1.200 de pagini, au publicat aproape 400 de medici (profesori și conferențieri, doctori în științe medicale, medici primari și specialiști, medici de familie, rezidenți, asistenți, studenți), dar și chimiști, fizicieni, psihologi, juriști, ingineri, profesori, biologi din județul Maramureș.

În același timp, în paginile revistei au apărut articole ale unor cunoscute personalități din marile centre universitare medicale din țară și de peste hotare.

Au mai apărut numeroase materiale ale unor medici din Satu Mare, Brăila, Bârlad, Oradea, Zalău, Onești și câteva chiar din străinătate (Germania, Grecia, Ungaria, Anglia, SUA, Franța). În cei 18 ani, au fost publicate peste 750 de articole din toate domeniile și specialitățile medicale: interne, chirurgie, boli infecțioase, obstetrică-ginecologie, pediatrie, neurologie, psihiatrie, laborator, igienă, medicina muncii, ORL, oftalmologie, endocrinologie, nefrologie, pneumo-ftiziologie, dermatovenerologie, ortopedie, cardiologie, urologie, biologie celulară, hematologie, medicină legală, stomatologie ș.a.

În acest fel, s-a reușit atragerea unor specialiști de certă valoare din diferite domenii de activitate ale vieții medicale. Această colaborare cu cadre didactice din învățământul superior sau din institute de cercetare, cât și cu medici din județ și din alte localități din țară și din străinătate, a sporit prestigiul revistei de la an la an.

Pe lângă materialele de strictă specialitate, și-au găsit locul, firesc, și articole din alte domenii conexe. Astfel, au fost publicate peste 60 de recenzii ale unor noi apariții editoriale medicale.

De asemenea, au fost publicate recenzii ale unor prestigioase reviste din țară sau străinătate, dintre care menționăm: *Revista română de medicina muncii*, *Pagini medicale bârlădene*, *Revista română de sănătate mintală*, precum și *British Medical Journal*, *Fântâna din Kos*, *Medifila*.

Au fost evocate periodic unele preocupări cultural-artistice ale unor medici sau ale altor cadre medico-sanitare din Maramureș și nu numai, cum ar fi autorii unor volume de versuri sau proză (dr. Irimie Lenghel – Sighetul Marmației, dr. Ioan Tomoiagă – Borșa, Doina Petrulescu-Anton – Sighetul Marmației, Claudia Voiculescu – București), ca și alți autori de poezie, proză.

Și aici au fost prezentate, de-a lungul anilor, portrete ale unor personalități ale medicinei maramureșene și din țară. Au fost evocați astfel: Gheorghe Bilașcu, Florian Ulmeanu, Corneliu Ducea,

Leon Prodan, Ioan Prodan, Dezideriu Duma, George Petrescu, Victor Pop, Mihail Ona, Mihai Pop, Florian Veliciu ca și Iuliu Hațieganu, Leon Daniello, Alexandru Pop, Ștefan Hărăguș, Răzvan Prișcu.

În paginile revistei au fost relatate aspecte de la numeroase manifestări științifice din țară sau de peste hotare, evocate de către participanți.

Timp de trei ani (martie 2004-decembrie 2006) – de-a lungul a 12 numere, revista a inclus un „Breviar juridic” cuprinzând lista selectivă a actelor normative publicate în Monitorul Oficial al României – partea I – cu aplicabilitate în sistemul sanitar.

Vom mai menționa faptul că revista *Maramureșul medical* apare în prezent într-un tiraj de 400 exemplare, față de 800 anterior, și a devenit din ce în ce mai cunoscută și solicitată de medici și alt personal medico-sanitar, ajungând până în cel mai îndepărtat colț al județului (spitale, policlinici, cabinete medicale etc.). De asemenea, ea este difuzată în mai multe orașe din țară (București, Iași, Bârlad, Cluj-Napoca, Satu Mare, Târgu-Mureș, Sibiu, Brașov, Arad, Onești, Oradea ș.a) sau chiar în străinătate (Germania, Franța, Anglia, Grecia, Ungaria, SUA, Ucraina, Republica Moldova, Canada etc.).

De asemenea, publicația a intrat și în patrimoniul unor mari biblioteci din țară, precum: Biblioteca Națională și Biblioteca de Istorie a Medicinii din București, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” și Biblioteca Universității de Medicină „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, Biblioteca Medicală din Spitalul Județean de Urgență „Dr. Constantin Opreș”, Biblioteca Muzeului Județean de Istorie și Arheologie din Baia Mare, ca și în cadrul unor schimburi de reciprocitate cu reviste medicale similare din țară sau străinătate (Ungaria, Republica Moldova).

Sunt concludente numeroase recenzii apărute în publicațiile: *Viața medicală*, *Clujul medical*, *Pagini medicale bârlădene*, *Revista română de medicina muncii*, ca și în presa locală, care au evocat elogios numerele apărute de-a lungul celor zece ani.

Vom menționa că, în vederea apariției în bune condiții a revistei, un sprijin substanțial a fost acordat de către o serie de sponsori din Baia Mare sau din partea unor firme din țară, care au contribuit alături de sumele alocate de către Colegiul Medicilor Maramureș. Vom remarca pe câteva dintre acestea: AC HELCOR – Baia Mare, KNOLL-BASF Pharma, ABBOTT LABORATORIES, NUMERIS COM (Baia Mare), WORWAG PHARMA, MEDCENTER (Baia Mare), SERVIER PHARMA ș.a.

Trebuie să relevăm sprijinul acordat de-a lungul celor 18 ani de către conducerea Colegiului Medicilor din Maramureș, și în special al celor patru președinți: dr. Constantin Prie, dr. Augustin Bâlc, dr. Mihai Șchiopu, dr. Giuliano Petruț, care au asigurat apariția cu regularitate a acestei publicații în condiții ireproșabile.

Desigur că *Maramureșul medical*, care a ajuns la vârsta majoratului, pe lângă rezultatele meritorii obținute, este perfectibil. În primul rând, este stringentă lărgirea colectivului de redacție prin atragerea unor colegi tineri din Baia Mare și din alte localități ale județului. De asemenea, este necesară promovarea în mai mare măsură a medicilor de diferite specialități și din mai multe locuri de muncă, ca și a altora din unitățile sanitare maramureșene, din țară și de peste hotare, în vederea publicării diferitelor materiale de strictă actualitate, în concordanță cu necesitățile practicii medicale curente. Nu în ultimă instanță, ar fi utilă mărirea tirajului în funcție de numărul în creștere al medicilor, cât și o difuzare mai judicioasă a revistei pe teritoriul județului, în țară și în străinătate, schimburi reciproce de publicații etc.

Prin aceste câteva deziderate enunțate, dar poate și altele, în funcție de necesități și cerințe, *Maramureșul medical*, care a ajuns o emblemă a acestui colț de țară, și nu numai, poate și trebuie să devină, în scurt timp, o publicație de prestigiu, care își va găsi, desigur, locul său binemeritat printre numeroasele publicații medicale care apar în prezent în România⁷.

⁷ Revista *Maramureșul medical* – Baia Mare, 1999-2016.

Readucerea capului *Viteazului* la Mănăstirea Dealu (1920)

Dr. Ștefan GRIGORESCU

În toamna anului 1916, în tragice împrejurări pentru neamul românesc, când inamicul se revărsa pentru a ocupa teritoriul din România, autoritățile și armata s-au retras în Moldova. Tezaurul țării a fost dus acolo, apoi în Rusia, unde până astăzi i s-a „pierdut” urma. La îndemnul lui Nicolae Iorga, doi destoinici profesori de la Liceul Militar „Mănăstirea Dealu” și-au luat asupra lor misiunea istorică de a salva capul lui Mihai Viteazul, pentru ca această relicvă sfântă a istoriei neamului să nu cadă în mâinile dușmanului. Profesorul de limba română Theodor Naum a plecat înainte la Iași, să pregătească locul refugiului vremelnic, iar pr. Alexandru Dolinescu, profesor de religie, s-a ocupat de transportarea relicvei, de la Târgoviște la București și apoi la Iași. Capul eroului a fost așezat într-o cutie de lemn, pr. Dolinescu transportând relicva într-un tren de refugiați, în care autoritățile, prin ministrul instrucțiunii și cultelor, I. G. Duca, au pus la dispoziție un compartiment special¹. În Iași, destoinicul profesor a predat relicva în ziua de 17/30 octombrie 1916 mitropolitului Pimen Georgescu al Moldovei, care l-a însărcinat pe eclesiarhul Catedralei mitropolitane, Policarp Luca, să o primească în pază. Relicva a fost adăpostită într-o „tainiță” săpată în peretele estic al altarului catedralei, până în vara anului 1917².

Pe fondul evenimentelor complicate de pe frontul din Moldova, când presiunile Antantei (prin Rusia) erau de părăsire a teritoriului național de către autorități și armată, ministrul I. G. Duca a decis trimiterea relicvei la Kerson, cei însărcinați fiind prof. Petre Gârboviceanu, administratorul Casei Bisericii, și pr. Grigore Popescu-Breasta, în grija căruia relicva s-a aflat efectiv, până la începutul lunii aprilie 1918. În contextul evenimentelor anarhice din Rusia, dar și al unirii Basarabiei cu țara-mamă, la 5/18 aprilie 1918 cei doi reprezentanți ai Ministerului Instrucțiunii și Cultelor au adus capul Viteazului înapoi la Catedrala Mitropolitană din Iași, unde l-au înapoiat mitropolitului Pimen³. Acolo, relicva a stat iarăși ascunsă și păzită, în așteptarea vremurilor de cinstire. În ziua de 8 noiembrie 1918, de *Sfântii Arhangheli Mihail și Gavril*, ziua onomastică a Eroului Național, capul a fost scos și cinstit ca o relicvă a neamului, de către Regina Maria, ajutată de pictorul Horațiu Dumitrescu și arhitectul Duiliu Marcu în organizarea unei ceremonii religioase, care a strâns zeci de mii de ieșeni, popor, autorități și armată⁴.

Doi ani a mai rămas capul Viteazului în Catedrala Mitropoliei din Iași, până când vremurile au permis reîn-

¹ Alexandru Dolinescu, „Ridicarea capului Marelui Voievod Mihai Viteazul, de la Mănăstirea Dealu, în octombrie 1916”, în *Neamul Românesc*, an XV (1920), nr. 185, joi 26 august, p. 1, și Ilie Dumitrescu, Constantin Cârjan, „Odiseea capului Viteazului”, în *Magazin istoric*, anul X, 1976, nr. 8 (113), august, p. 23.

² Scarlat Porcescu, „Capul domnitorului Mihai Viteazul la Iași în 1916-1920”, în *Biserica Ortodoxă Română*, an CXVI (1978), nr. 11-12, p. 1308.

³ Maria Munteanu-Breasta, „Completări la odiseea capului Viteazului”, în *Magazin istoric*, anul XI, 1977, nr. 3 (120), martie, p. 32.

⁴ Nicolae Iorga, *Soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul*, București, Tipografia „Cultura Neamului Românesc”, 1920, p. 21.

toarcerea în locul de odihnă veșnică. În vara anului 1920, când Marea Unire era consacrată internațional, după semnarea tratatului de la Trianon, autoritățile au decis reîntoarcerea relicvei primului întregitor de neam, cu toată gloria și onorurile care i se cuveneau. Inițial, s-a propus ca relicva să fie dusă prin toate provinciile istorice prin care Mihai Viteazul trecuse în urmă cu peste 300 de ani, ca primul unificator al neamului. Lipsa legăturilor feroviare, dintre Moldova și Transilvania îndeosebi, au făcut ca în cele din urmă să fie adoptat traseul Iași-Roman-Focșani-Buzău-Ploiești-Târgoviște pentru readucerea capului Viteazului, cu un tren special. Erau stabilite popasuri pe traseu, unde poporul și autoritățile urmau să întâmpine racla Eroului Național, iar ceremoniile principale erau prevăzute la Mănăstirea Dealu, unde capul lui Mihai Viteazul urma să fie așezat în sarcofagul care i se pregătise încă din anul 1912⁵.

În ziua de luni, 23 august 1920, capul Viteazului a fost expus în Catedrala Mitropoliei din Iași, având coroane de lauri împrejur și fiind așezat pe un catafalc păzit de o gardă formată din patru coloanei (Ionescu, Gurău, Cristodulo și Isvoranu), cavaleri ai Ordinului „Mihai Viteazul”. În Catedrală erau prezenți mitropolitul primat Miron Cristea, mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei, generalii Lupescu, Zadic și Ghergulescu, prefectul și primarul Iașilor, profesori universitari, ofițeri din Garnizoana Iași ș.a., curtea Catedralei și străzile învecinate fiind pline de militari și popor. Onorul a fost dat de către o companie din Regimentul 28 Infanterie, cu drapelele de luptă ale Regimentul 28 Infanterie, Regimentul 53 Infanterie, Regimentul 6 și Regimentul 7 Roșiori, unități ai căror militari erau dispuși pe străzile din zonă, împreună cu militari din Regimentul 6 Artilerie și Batalionul 4 Jandarmi. La ora 10.00, ceremoniile au început cu parastasul în memoria lui Mihai Viteazul, ținut de către cei doi mitropoliți. Mitropolitul Pimen al Moldovei a ținut apoi o cuvântare asupra rolului covârșitor al lui Mihai Viteazul în istoria neamului românesc, după care a predat relicva către generalul Rusescu. Pe fondul intonării imnului național, drapelele s-au înclinat, racla care conținea capul eroului fiind așezată pe un afet de tun, de către garda de coloanei, sub conducerea unui general.

Afetul, împodobit cu drapele naționale și tras de opt cai, a pornit spre gara Iași. Coloana era deschisă de un pluton de jandarmi călări, urmau grăniceri cu prapuri și cruci, apoi clerul, în frunte cu cei doi mitropoliți. Din alai mai făceau parte generali, prefecți, consuli străini, ofițeri, profesori, studenți și elevi, popor de rând. Imensa coloană era încheiată tot de un pluton de jandarmi călări. În fața gării, a avut loc defilarea unităților militare din Iași, sub conducerea generalului Gherculescu, comandantul Garnizoanei, prin fața relicvei eroului. Racla a fost apoi transportată în vagonul mortuar, iar trenul a plecat la ora 13.00 către Ruginoasa și Pașcani. Prima oprire s-a făcut în gara Podu-Iloaiei, unde un detașament de infanterie a prezentat onorul. Următorul popas a fost în gara Târgu-Frumos, unde onorul a fost prezentat de către un detașament de cavalerie, iar mitropolitul primat Miron a ținut o cuvântare în fața autorităților și a miilor de locuitori adunați acolo. A urmat oprirea de la Ruginoasa, unde cei doi mitropoliți au oficiat o slujbă religioasă. Delegația însoțitoare a vizitat Palatul Ruginoasa și a depus coroane de flori la mormântul lui Alexandru Ioan Cuza. Următorul popas a fost în gara Pașcani, unde reprezentanții școlilor, ai autorităților și oamenii de rând au cinstit „rămășițele eroului național”. Ultima oprire din prima zi a fost la Mircești, unde trenul special a rămas peste noapte, sub pază militară, iar delegația de însoțire, în frunte cu mitropolitul primat, a vizitat conacul Vasile Alecsandri, unde a depus coroane la mormântul marelui poet. A doua zi, 24 august 1920, trenul a poposit prima dată în gara Roman, unde a fost așteptat de zeci de mii de oameni. O companie de infanterie a prezentat onorul militar, episcopul Teodosie al Romanului a oficiat serviciul religios, apoi mitropoliții și reprezentanții autorităților locale au ținut cuvântări despre Eroul Național. Trenul a oprit apoi în

⁵ Adus în august 1601 de către paharnicul Turturea și înmormântat de către boierii Buzești, capul lui Mihai Viteazul a fost scos din mormânt la mijlocul secolului al XIX-lea, cu ocazia restaurării mănăstirii, în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu. Câteva decenii a fost expus într-o cutie de sticlă (ca și capul lui Radu cel Mare), apoi, la inițiativa lui Grigore G. Tocilescu, a fost așezat într-un obiect de metal, în formă de turn împletit. După anul 1900, N. Iorga i-a propus ministrului de război Nicolae Filipescu să realizeze un sarcofag de marmură demn de capul lui Mihai Viteazul și un altul pentru rămășițele ctitorului Mănăstirii Dealu, Radu cel Mare. Ambele sarcofage au fost realizate de către marele sculptor Storck, dar evenimentele din 1913 și 1916 au întârziat punerea celor două relicve istorice în sarcofagele amintite, cu fastul cuvenit. Vezi Nicolae Iorga, *Soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul*, pp. 18-20.

gara Bacău, unde detașamente din Regimentul 7 Infanterie, Regimentul 67 Infanterie, Regimentul 12 Artilerie și Regimentul 4 Cavalerie au defilat sub conducerea colonelului Tulea. Au ținut cuvântări mitropolitul primat și prefectul județului Bacău⁶.

La ora 14.30, trenul special a făcut următoarea oprire, în gara Mărășești. Iarăși, relicva a fost arătată poporului adunat, în față căruia mitropolitul primat și prefectul de Vrancea, Manoliu, au ținut cuvântări elogioase despre Mihai-Vodă. Apoi, însoțitorii raclei, în frunte cu cei doi mitropoliți, cu profesorii Iorga și Ștefănescu ș.a., însoțiți de autoritățile militare, au vizitat și s-au recules în locurile marii bătălii din vara anului 1917. În aceeași zi, trenul a oprit la Focșani, unde a fost iarăși întâmpinat de autorități civile și militare, de reprezentanții școlilor și ai bisericilor, precum și de poporul de rând. S-a oficiat serviciul religios, apoi au ținut cuvântări mitropolitul primat Miron și institutorul Roșianu, reprezentantul Ligii Culturale. Noaptea, trenul a poposit acolo.⁷

În ziua de 25 august 1920, trenul a oprit, pe rând, în garile Râmnicu-Sărat, Buzău și Ploiești, unde zeci de mii de oameni au omagiat capul Viteazului. În gara Ploiești, protoiereul Prahovei a oficiat un serviciu religios, apoi a ținut un discurs, fiind urmat de un reprezentant al profesorilor și învățătorilor, apoi de mitropolitul primat și de mitropolitul Moldovei, fiu al ținuturilor prahovene, care a subliniat legăturile marelui voievod cu acele meleaguri. Onorul militar a fost dat de către Regimentul 7 Infanterie Prahova, după care trupele și populația au defilat prin fața raclei. În noaptea de 25 spre 26 august 1920, trenul special a poposit în gara Nucet⁸.

În ziua de joi, 26 august 1920, trenul special a ajuns în gara Târgoviște, unde preoții locului au oficiat o slujbă religioasă, în prezența a mii de români. La ora 9.30 relicva a fost depusă pe afet, cortegiul începând deplasarea prin orașul Târgoviște, către Mănăstirea Dealu. Alaiul a trecut printre zecile de mii de târgovișteni și săteni din împrejurimi, care l-au ovaționat pe marele voievod, aranjarea fiind următoarea: un pluton de infanteriști, corurile religioase și laice din Târgoviște (care au cântat pe toată deplasarea), reprezentanții clerului, reprezentanții școlilor și ai Liceului militar, compania de onoare, afetul de tun cu relicva, autoritățile civile și militare, reprezentanții societăților culturale, trupele cu fanfara, poporul de rând.

Regele Ferdinand, însoțit de generalul Paul Angelescu, șeful Casei Militare Regale, și de adjutantul de serviciu, a sosit la Mănăstirea Dealu la ora 12.10, după ce călătorise cu trenul de la București la Târgoviște și cu automobilul de la gară la mănăstire. Carul mortuar se afla în fața intrării în Biserica „Sfântul Nicolae”, în incinta mănăstirii, iar după sosirea primului suveran al României Mari, adevărat urmaș al marelui voievod omagiat, au început ceremoniile, în prezența a mii de oameni aflați în incintă și pe culmile deluroase din împrejurimi. Un parastas pentru odihna sufletelor voievozilor Mihai Viteazul, Pătrașcu cel Bun și Radu cel Mare a fost oficiat de către mitropoliții Munteniei, Moldovei și Ardealului. După serviciul religios, primul și cel mai însemnat discurs a fost ținut de către Regele României, care, între altele, a spus: „Cu evlavie și plini de admirație ne descoperim și plecăm capetele noastre înaintea ta, Viteze Mihai, care ne-ai fost o stea lucitoare în timpuri de grea

⁶ *Adevărul*, Anul XXXIII, No. 11167, miercuri 25 august 1920, p. 4, „Solemnitatea transportării capului lui Mihai Viteazul”.

⁷ *Adevărul*, Anul XXXIII, No. 11168, joi 26 august 1920, p. 4, „Solemnitatea transportării capului lui Mihai Viteazul”.

⁸ *Adevărul*, Anul XXXIII, No. 11169, vineri 27 august 1920, p. 2.

încercare și un izvor nesecat de îmbărbătare pentru ostașul nostru în toiul luptei, iar pentru întregul neam românesc ai fost încă mai mult: simbolul viu și glorios al unității naționale”⁹.

A urmat apoi mitropolitul Primat Miron Cristea, viitorul prim patriarh al României, care a afirmat, între altele, că „în capul lui Mihai, înaintea căruia cu evlavie stăm, ca în fața unor sfinte moaște, s-a plăsmuit pentru prima dată ideea măreață a unității naționale a neamului românesc”¹⁰. Au ținut apoi discursuri generalul Ioan Rășcanu, ministrul de război, senatorul Herbay, deputatul Ion Petrovici (profesor universitar și academician), marele istoric Nicolae Iorga, profesorul universitar Ioan Lupaș, pr. prof. Tarnavski de la Universitatea din Cernăuți, Marin Ștefănescu, reprezentantul Gărzii Naționale, Victor V. Haneș, în numele Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu, studentul Cesar Partenie Antoniu de la Universitatea din Iași. Marele istoric Nicolae Iorga, unul dintre organizatorii ceremoniilor, în numele Academiei Române și al Ligii Culturale, a vorbit despre Mihai Viteazul ca despre „Alexandru Macedon al mării legende eroice pe care, în vremuri de prosă practică, de intrigă diplomatică, a știut-o da neamului nostru”¹¹. La rândul său, marele istoric ardelean Ioan Lupaș, vorbind în numele Universității din Cluj și al Institutului de Istorie Națională, a încheiat prin cuvinte sublime: „Biruit-a gândul tău, Slăvite Voievoade Mihai! [...] Lauda numelui tău o perpetuează de acum înaintea glorioasa noastră dinastie română, o înalță istoria, o cântă poezia, o vestește școala, o preamărește Biserica, o întruchipează armata, o va înțelege întreg poporul și se va cutremura de sfântul ei fior toată suflarea românească”¹².

La ora 13.45, în timp ce tunurile aduse la mănăstire trăgeau salve de onoare, racla a fost ridicată de către cei șase colonei din gardă și dusă în biserică, fiind însoțită de Regele Ferdinand, mitropoliți, generali ș.a. Capul lui Mihai Viteazul a fost așezat în sarcofagul pregătit în colțul de sud-est, fiind întâi acoperit cu flori, apoi Regele Ferdinand și-a desprins de pe piept Ordinul „Mihai Viteazul”, cea mai înaltă distincție militară românească și l-a depus lângă capul Viteazului. Sarcofagul a fost apoi sigilat¹³, în starea în care se află până astăzi¹⁴.

⁹ *Monitorul Oficial*, No. 121, sâmbătă 4 septembrie 1920. Partea neoficială, p. 4212.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Nicolae Iorga, *Soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul*, p. 22.

¹² Ioan Lupaș, *Studii, conferințe și comunicări istorice*, Vol. I, București, Editura Școalelor, 1927, p. 137, „Capul lui Mihai Viteazul. Discurs rostit la Mănăstirea Dealu la 13/26 august 1926”.

¹³ *Monitorul Oficial*, No. 121, p. 4220.

¹⁴ În 1985, cu ocazia pictării pronaosului, a fost realizat în dreptul sarcofagului, pe peretele sudic, tabloul intitulat „Readucerea capului lui Mihai Viteazul la Sf. Mănăstire Dealu”. Tabloul arată sicriul purtat de ofițeri, în prezența unor arhieri și militari. În apropierea sicriului, pictorul l-a înfățișat pe Nicolae Iorga. Din păcate, lipsește tocmai Regele Ferdinand, suveranul României Mari fiind cea mai importantă personalitate prezentă la omagierea Eroului Național.

Românii – povara unei imagini

Teodor V. MARTON

Teodor V. Marton

Într-o lume care-ți oferă tot mai puțin tihna și răgazul unei reflecții de dragul gratuității ei, ne-am aplecat asupra soartei românului ca imagine a lui despre sine și mai ales a altora despre el. Pentru că nu e comod lucru să ieși în U. E. chiar ca simplu turist și să simți că nu ești privit de loc când te-ai aștepta să fii, sau dimpotrivă că ești privit prea lung. Nu mai vorbesc de situația când te afli acolo ca să cauți de lucru sau chiar cu gânduri mai mari. Intrând într-un tunel al timpului pentru a afla premisele acestei situații, vom afla câteva aspecte grăitoare:

– **umiliința unui anonim**at prea lung și dureros, o școală dură a supraviețuirii prin supunere și compromis de-a lungul mileniului întunecat al secolelor III-XIII într-un spațiu al invaziilor, parcă, fără de sfârșit. O umiliință înțelepțită în cele din urmă în binecunoscutele proverbe românești: „Fă-te frate cu dracul până treci puntea”, „Capul plecat sabia nu-l taie”, „Fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă”, de unde și derivativul „a lua-o la sănătoasa”.

– **episodul bizantin**, pe care l-am numi episod-cheie, este cel al imaginii create de grecii bizantini asupra românilor. Asupra celor din Balcani, dar asta contează mai puțin, tot români sunt. Această imagine nu este una măgulitoare. „*Neamul vlahilor este cu totul necredincios și strical*”, „*umblă pe toți să-i înșele și minte strașnic și fură mult*”, „*n-a păstrat niciodată credința în cineva*” sau „*sunt foarte fricoși, având inima de iepuri, iar îndrăzneala pe care o au vine și ea tot din frică*”¹. Aprecierile sunt făcute în secolul 11 de generalul Katakalon Kekaumenos, care, inclusiv prin natura meseriei sale n-avea cum să-i iubească pe români. Aprecierile fiind date din perspectiva unei moralități fără cusur, nu ne putem opri să nu ne amintim de adagiul clasicului latin „Ferește-te de greci și de darurile lor”... Iar aprecierile bizantinilor continuă: „*vrăjmași ai lui Hristos între creștini, străini între cei de același neam*”, „*niște căprioare cu inima temătoare ce sar pe munți și o întind la fugă*”²... Se mai amintesc „*răutățile blestemaților de vlahi, căci s-au dovedit șireți și înșelători*”, „*bețiile diavolești*” ale acestora, înclinarea acestora spre jurăminte pe cât de des făcute, pe atât de ușor încălcate, spre trădări („*aliați nesiguri*”) și spre dezbinare („*neamul românilor iubitor de dezbinări*”).

Românii din Balcani aveau două ocupații definitorii, am zice native: de cărauși și de oieri. În ambele situații veneau în conflict cu fiscalul sau cu interesele de securitate ale Imperiului Bizantin. În calitatea lor de foarte buni cunoscători ai munților, codrilor, cărărilor din întreaga peninsulă, ei deveneau călăuze ale populațiilor războinice venite din nord și răsărit să jefuiască un Bizanț, uluitor prin bogățiile și faima sa. Bineînțeles, habitatul lor montan și dinamica transhumanței lor îi făceau greu re-cenzabili și impozabili pentru receptorul bizantin. Și de aici și conflictul și imaginea. O imagine creată de stăpânul care se simțea și păgubit și deranjat. Deranjat de confruntarea dintre realitatea romanității naturale și mai mult decât evidente a românilor și testamentul politic pe care bizantinii pretindeau că îl au direct de la Roma și-n deplina exclusivitate. Probabil acum se naște faimoasa teorie (și imagi-

¹ *Fontes historiae daco-romanae, III, Scriptores byzantini, saec. XI-XIV*, Editura Academiei Române, București, 1975, pp. 39-41.

² *Ibidem*, pp. 385-387, la Georgios Tornikes II. (Pentru aprecieri similare Ioannes Trachaniotes și Laonic Chalchocondylos.)

ne) denigratoare la adresa românilor și a originii lor („penale”) care origine trebuia cumva umbrită, minimalizată ca soluție pentru apărarea exclusivității și autenticității testamentului Romei pentru grecii bizantini.

Nu poți să nu te întrebi dacă în geneza unei imagini asupra „celuilalt” nu trage mai greu la cântar interesul propriu (imaginea proprie asupra acestui interes) decât percepția, fie ea și pe o durată lungă, asupra „celuilalt”. Fiecare imagine propusă pentru celălalt rezultă dintr-o luptă dintre două sau mai multe imagini, adică de **politică** (strategia imaginilor pentru a apăra anumite interese). Iar politica nu ezită să implice chiar „știința”, atributul obiectivității și adevărului sau afișarea valorilor morale pentru a-și apăra imaginile (interesele). (A se vedea în acest sens și cauzele lansării teoriei imigraționiste la sfârșitul secolului 18). Între lansarea teoriei românilor ca urmași ai „întemnițaților Romei” și teoria imigraționistă nu este nicio diferență, în afara câtorva secole care le desparte. Bizantinii vor avea același reflex în a-și apăra testamentul politic și în fața „latinilor” Occidentului atacându-i calomniator și denigrator de pe pozițiile unei presupuse superiorități culturale, civilizatoare, dar și morale. Evident că, în acest ultim caz, miza era mult mai mare, structurile catolice ale Occidentului fiind de alt calibru. Dar cel puțin pentru o perioadă imaginea bizantinilor asupra adversarilor occidentali este la fel de vehementă, maculatoare, disprețuitoare. Prezumăm că și dacă n-au lansat direct teoria „penală” asupra originii românilor, bizantinii au creat mediul umanist ostil foarte propice apariției ei. E imposibil de crezut că bizantinii n-au aflat de corespondența lui Ioniță cel Frumos cu Innocențiu al III-lea și de pretențiile politice (imperiale) ale românului prin prisma originii sale latine („nobile”). În mod normal, teoria originii „penale” a românilor, izvorâtă direct sau indirect din mediul bizantin, trebuia să intre în declin în secolul 15, când Bizanțul ca entitate politică dispare, dar constatăm că ea se perpetuează până spre secolul 17. O parte a mediilor umaniste polone (Martin Bielski) și maghiare (István Szamosközy) nu sunt străine de perpetuarea acesteia. Miron Costin este primul umanist român care polemizează cu această teorie, pe cât de calomniatoare, pe atât de irațională și absurdă, preluată de interpolatorii cronicii lui Grigore Ureche: „*A lăsa iarăș nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o seamă de scriitori, ieste inimii dureare*”, „*Că Traian împăratul [...] căsași au adus, iară nu din temnițele Râmului ci orășani căsași, săteani, tot din slujitori așezați. [...] Din temnițe cu sutele de mii de oameni cum s-ar afla? Și apoi fâmei, iară atâta talbărițe? [...] Nu să prinde dară, cum zic aicea: manno, țigănește*”³ și iarăși „*De aceste basne să dea seama ei și de această ocară. Nici este șagă a scrie ocară veacinică unui neam, că scrisoarea ieste un lucru veacinicu. Cându ocărăsc într-o zi pre cineva, ieste greu a răbda: dară în veaci? Eu voi da seama de ale meale, câte scriu*”⁴. Și pe urma cronicarului moldovean școlit în Polonia intră în polemică cronicarul muntean Constantin Cantacuzino, instruit la Universitatea din Padova: „*Lăsăm, dară, fiștecăruia a zice cum va vrea și a râde cum va pofti, de vream ce nici le iaste sfială, nici rușine de rușinile lor, nici nu gândesc, că toate lumestile supuse sunt mutărilor...*” „*...voitori de rău unii, nu adevărul scriu, ci-i (tării) micșorează lucrurile, și pe lăcuitorii ei rău îi defaimă, și multe hule le găsesc*” și lansează „*băbești basne și nesărate vorbe*”⁵. Ar fi de constatat că imaginea negativă s-a constituit la nivelul unor elite străine în jurul unor interese politice proprii și că aceasta a provocat reacția elitei culturale românești care se naștea în secolele 16-17. Scepticismul proverbial al românului vine dintr-o conjugare dintre o imagine defavorabilă servită prea des de către străini românilor și experiența obiectivă a propriei noastre dimensiuni supuse violențelor istoriei într-o durată lungă. În fine, după alții, nu puțini la număr (E. Lovinescu, V. Pârvan, T. Arghezi, P. Comarnescu etc.) un rol în stima de sine foarte scăzută a românului, în umilitatea sa incapabilă să ofere altceva decât cel mult supraviețuire la limită, l-ar avea greco-slavonismul religios și cultural din perioada medievală. Documentele medievale, chiar dacă sunt legate de elitele politice românești, arată plenar și frecvent această umilință în raporturile lor cu elitele străine, iar în contrapartidă disprețul acestora față de boierii și voievozii români. În 1431 Jupan Voico, pribeag în Ardeal, ajuns în strâmtoare, cerșește plin de umilință o haină de iarnă conducerii Brașovului: „*Frați ai mei, voi bine știți cum v-am fost eu prieten în vremea domnului meu Dan voievod și am fost fratele vostru și încă voi mai fi. Dar voi știți bine ce fel de vreme m-a apucat. De aceea, vă rog, dacă Dumnezeu vă va*

³ Miron Costin, *Opere*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 241 și pp. 260-261.

⁴ *Ibidem*, p. 243.

⁵ *Cronicari munteni*, ed. M. Gregorian, vol. I, (*Istoria Țării Românești...*), București, 1961, pp. 8-9.

învăța, ajutați-mă cu o șubă de postav, iar dacă Dumnezeu va ajuta domnului meu Vlad voievod, (Vlad Dracul, n.n.), iar noi pentru una vom plăti două sau trei”⁶. Nu de puține ori voievozi români scăpătați sau presați financiar de turci solicitau tânguitor bani de la monarhii ori demnitarii statelor vecine, lucru care a distorsionat și mai mult imaginea lor: „Alta, rog pe măriă voastră (regele polon Sigismund I, n.n.) ca pe un prieten al nostru bun și ca pe un vecin apropiat și mai mare, să te înduri de mine și să-mi dăruiești 10.000 de zloți roșii, căci între timp tare am căzut, cutreierând prin țări străine, orice am avut, totul am pierdut, iar noi nu vom uita aceasta în vecii vecilor mării voastre, binefăcătorului nostru. Iar dacă nu va fi îndurarea mării voastre și nu te vei îndura de mine și nu vei voi să-mi dăruiești acești zloți, atunci te rog să mi-i împrumuți până când voi prinde putere, când eu (Petru Rareș, n.n.) și pentru aceasta voi mulțumi mării voastre”⁷. Un alt caz grăitor este cel al lui Ieremia Movilă, despre care hatmanul polon Stanislaw Zolkiewski, protectorul său, scrie: „Pe domnul Moldovei în zadar te bizui – e om bun, dar nepriceput în mersul treburilor, e un țăran zgârcit – a trimis cândva la mine să-i împrumut bani de parcă eu aș stăpâni vreo bancă”⁸ sau al lui Alexandru Lăpușneanu, care scria unui magnat polon să intervină pe lângă Sigismund I: „Și așa te rugăm mult pe d-ta, ca pe un părinte al nostru drag, binevoiește d-ta să stărni grațios pe lângă m. s. regele ca să binevoiască să ne dea înapoi **ceva** din această argintărie, **cât va fi voia mării sale**”⁹. Uneori voievozii români conștientizează dureros disprețul sau condescendența cu care sunt tratați chiar din partea unor nobili ai statelor vecine și încearcă să reacționeze: „Îmi zic păscător de capre și țăran, dar și eu (Petru Rareș, n.n.), ca și altul, sunt făptura Domnului și Dumnezeu nu mă va lăsa încă la fund, că pot fi demn de domnii creștini și de m. s. regele”¹⁰. „Si așa stăpânul nostru, scrie de multe ori cărți către dânsul, ca unui fiu al său, făcându-i cunoscut să se oprească de la acea băutură și să fie făcută dreptatea de amândouă părțile și ca să fie treaz la această graniță. Iar el a trimis stăpânului nostru scrisoare spunând că «Tu ești un bețiv mai rău decât mine». Iar acolo, în această cetate, în Camenița, trebuie ca starostele să fie totdeauna treaz. Măriă sa stăpânul nostru (Petru Rareș, n.n.) îi trimite scrisori de prietenie, iar el răspunde în felul acesta unui asemenea domn”¹¹. O contribuție de sistem la consolidarea imaginii negative era sistemul sucesoral hibrid ereditar-electiv, în care domnul titular disperat să se apere de nesfârșiții pretendenți aciuăți în marginile statelor vecine (în corespondența cu monarhii și demnitarii acelor state) îi numește cum îi vine la gură: „șarpe”, „lotru”, „câine”, „hoț”, „tâlhar”, „nebun”, „țăran prost”, „morar”, „măjar” etc. Și astfel demnitatea funcției era lezată iremediabil. Este semnificativ că un anumit clișeu al imaginii negative creat în jurul unor interese opuse celor românești se cimentează, fiind preluat inclusiv de protectorii și aliații conjuncturali ai românilor. Am zice că, în ceea ce ne privește, nu e nimic nou sub soare...

⁶ *Documenta Romaniae Historica*, seria D., vol. I., Editura Academiei Române, București, 1977, p. 280.

⁷ *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone*, sec. XVI, ed. Ilie Corfus, Editura Academiei Române, București, 1979, p. 41.

⁸ *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, vol. 1, Documente externe, Editura Academiei Române, București, p. 493.

⁹ *Documente...*, ed. Ilie Corfus, Editura Academiei Române, București, 1979, p. 241. (De precizat că e vorba de argintăria voievodului pierdută de acesta în confruntarea sa cu Despot-Vodă și ajunsă – după moartea lui Despot – în Polonia.)

¹⁰ *Ibidem*, p. 88.

¹¹ *Ibidem*, p. 77.

Scrisoare către un maramureșean*

Dr. Ioan SABĂU

Dr. Ioan Sabău

Cu puțin timp în urmă, într-un bazin cu apă sărată din localitatea Ocna-Șugatag l-am cunoscut pe inimosul și, de atunci, prietenul meu Gavril Babiciu, care mi-a vorbit cu mult patos despre preocupările sale și, mai ales, despre pregătirea întâlnirii sale cu promoția de ofițeri 1968, căreia urma să îi fie gazdă, pe frumoasele plaiuri maramureșene.

Printre problemele care-l frământau erau și întrebări referitoare la evenimentele din Decembrie '89, instrumentele de putere postdecembriste, modul în care am putea să ne opunem bombardării minții noastre cu minciunile actualei clase politice ș.a.

Fiind convins că întrebarea este fundamentul oricărei cunoașteri umane, că fără interogare individul nu poate identifica explicit o nevoie specifică de informații și, ca urmare, nu declanșează demersurile dobândirii și utilizării ei, exprim, în cele ce urmează, câteva idei personale cu referire la menționate.

Argument

Principalul imbold pentru demersul de față îl constituie faptul că trăim într-o lume mai bulversată decât oricând, în care pacea eternă, al cărei proiect a fost lansat cu peste 200 de ani în urmă de către filozoful german Immanuel Kant, preluând preocupările filozofilor din secolul al XVII-lea, rămâne, din păcate, tot un deziderat, o lume în care există nu cetățeni ai lumii, cum sugera același filozof, nu state egale, în drepturi și aspirații, ci „state eșuate” (*failed states*), state situate pe „axa răului” (*evil axis*), state aflate la poli opuși ca nivel de dezvoltare și ca bunăstare a populației (supradezvoltate și, respectiv, subdezvoltate)¹.

O lume care părea proiectată, potrivit multor prognoze din a doua jumătate a secolului trecut, spre un univers al prosperității, al înțelegerii și poate chiar al credinței, dar care, în realitate, este un univers al decalajelor economice, al conflictelor, al extremismelor.

O lume în care dreptul forței este mai puternic decât forța dreptului, în care s-au activat liniile de falie, îndeosebi cea dintre Vest și Est, mai ales „în vecinătatea apropiată” a Rusiei (spațiul ex-sovietic), o lume în care se fac și se desfac alianțe, nu de puține ori dușmanii de ieri fiind prietenii de azi, și invers.

Și atunci, ce și pe cine să mai credem?

Credem și „înghițim” mereu, tot ceea ce ne spun „alții”, atât din mediul internațional, cât, mai ales din cel intern.

Credem în „importul de democrație”, într-o „securitate confortabilă”, conferită de statutul de țară membră cu drepturi depline a O.N.U., U.E., O.S.C.E. etc., dar mai ales a N.A.T.O., și în „minciunile electorale” ale aleșilor neamului.

Am uitat, totodată, că în clipe de „restricte” nici un aranjament internațional al României nu a fost pus în aplicare, iar, pe plan intern, ieșirea din situația dificilă s-a făcut, întotdeauna, cu aportul dezinteresat și, uneori, „patriotic”, al „simplilor contribuabili la taxe și impozite”, precum și a celor aflați în

* Autorul, Sabău Ioan, general maior (retr.), conf. univ. dr. la Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București, este băimărean, născut la Letca (Sălaj).

¹ Neguț Silviu, *Geopolitica universul puterii*, Editura Meteor Press, București, 2008, p. 5.

întreținerea acestora, pentru salvagardarea interesului național stabilit, unilateral, de către decidenții politici, democratic aleși.

Din acest motiv, consider că, în nicio situație, țara noastră nu va avea un alt rol în soluționarea crizelor internaționale, decât cel de participant, iar pentru gestionarea crizelor interne, cu toate aranjamentele internaționale existente, trebuie să se bazeze, în primul rând, pe forțele și resursele de securitate proprii.

În țara noastră, reglementările în orice domeniu, întotdeauna după și niciodată, începând cu anul 1989, înainte de a fi surprinși de evenimente, sunt adoptate în consens cu deciziile internaționale, sunt aplicate o scurtă perioadă de timp, sunt modificate ulterior printr-un număr greu de cuantificat de acte normative, disipându-se responsabilitățile de la structurile inițial create, către alte structuri cu care, de regulă, se „colaborează” și/sau „cooperează”.

Mai mult, odată cu schimbarea guvernelor și a deselor remanieri guvernamentale, cu apariția, dispariția, comasarea și resubordonarea ministerelor, agențiilor etc., în graba acaparării funcțiilor, de către oricine și cu orice preț, din cadrul noii puteri, multe dintre reglementările existente rămân fără acoperire și, mai ales, fără continuitate, în aplicarea lor în plan acțional.

Din aceste considerente, scopul prezentului punctaj de idei constă într-o succintă prezentare a contextului actual, care permite „bombardarea” minții noastre cu minciunile actualei clase politice, acțiunile părților implicate, cu mențiunea că „ce s-a făcut foarte, foarte greu se mai poate desface”, precum și ce demersuri și/sau acțiuni am putea întreprinde pentru stabilirea adevărului, recăpătarea demnității naționale și că a sosit momentul să ne luăm soarta în propriile mâini, să nu mai acceptăm manipulările făcute în numele și contra intereselor noastre, pentru a reveni la normalitate, numai prin noi înșine.

Context

Generația mea, adică a celor trecuți de 65 de ani, destul de tânără în anul 1989, am trăit cu speranța că lucrurile se vor schimba în bine, mai ales că situația economică era relativ bună, fără datorii externe, cu creanțe de încasat de peste 24 de miliarde de euro² și cu un entuziasm deosebit, startul fiind foarte bun.

Marea majoritate a populației, cu toate că, personal, intuiam ce înseamnă „exportul de democrație”³, nu se aștepta să fim „inundați” de droguri, prostituție, inclusiv prostituție politică, trafic de armament, terorism, corupție la nivel înalt etc.

Certată metodic, aproape zilnic, de către UE și de alte organisme internaționale pentru fapte mai mult sau mai puțin discutabile și condamnabile, România nu are nicio reacție minimă de demnitate națională, nu are o politică națională, un program de țară, un ideal pe termen scurt, mediu și lung care să unifice românii spre un deziderat comun.

Ca urmare, nimeni nu mai are încredere în politicienii autohtoni, mulți deplorabili, jenanți, implicați în scandaluri – de cele mai multe ori regizate la un „sprijin”, bineînțeles, numai în mass-media aservită acestora. Totodată, a scăzut foarte mult încrederea în capacitatea statului român de garant al apărării drepturilor cetățeanului.

Relația biunivocă „cetățean-stat” în loc să fie, așa cum ar fi firesc, una de solidaritate, s-a transformat într-una de suspiciune reciprocă.

În contextul amenințării tot mai accentuate a globalizării-mondializării, România a devenit pentru restul Europei un stat izolat politic, care nu mai are o reală politică externă, devenind o anexă a N.A.T.O. și U.E., unde liderii noștri fac figurație, de teama de a nu fi criticați și apreciați ca neoccidentali, antidemocrați și împotriva economiei de piață.

Imixtiunea S.U.A. în politica noastră internă, și chiar externă, nu mai este „sub acoperire”, căci se face pe față, fără niciun fel de jenă. Vizavi de respectarea regulilor democratice, asistăm cum partea

² La valoarea actuală a acestor creanțe.

³ Nicio fracțiune de secundă nu am crezut că în România s-a produs o revoluție, fiind convins atunci, iar în prezent am certitudinea că a fost o lovitură de stat, cu toată mascarada mediatică și acțională, specifică serviciilor secrete străine, ostile nouă.

americană dă peste cap voința electoratului român⁴, își impune oamenii fideli, se amestecă în alegeri, spunând pe cine anume să voteze românii, ne monitorizează și ne acuză că România este o țară coruptă etc.

Mai mult, nu cred că trebuie să ne hrănim cu iluzii și nici să dăm un credit total unor declarații de complezență pe care le fac unii lideri ai N.A.T.O., întrucât apartenența la această alianță militară este o garanție necesară, dar nu și suficientă. Alianțele nu sunt veșnice, iar marile puteri își urmăresc întotdeauna propriile interese.

Statul român, în permanentă reformare, supradimensionat, exagerat de birocratizat și politizat, cu funcțiile „cheie” ocupate de „servanți politici” de o calitate profesională și morală îndoielnică, a devenit prizonierul lui însuși prin instituțiile create și recreate permanent, de sumedenia de guverne post-decembriste.

25 de procente din populație trăiește sub limita oficială a sărăciei, iar alte 60 de procente sunt bugetari. România are cca 250.000 analfabeți, cu o puzderie de facultăți, mai mult sau mai puțin acreditate, care produc non-stop șomerii cu diplome, cu o cifră a șomajului de 23% în rândurile tinerilor sub 25 de ani și cu o datorie externă de peste 80 de miliarde de euro. Rata natalității este într-o permanentă scădere, populația totală a României se diminuează accentuat an de an, iar tendințele de enclavizare sunt tot mai des și insistente puse în evidență de extremiștii maghiari din țară și, mai grav, de către Ungaria.

În condițiile în care agricultura rămâne sectorul productiv cel mai indicat pentru a relansa economia, toate țările conștiente fac ce pot pentru a menține populația productivă agricolă la locul ei, încurajând-o prin toate mijloacele, își apără piața, România este țara nimănui.

Incompetenții și răuvoitorii „democratic aleși”, corupți până în măduva oaselor, asistă pasiv, cu seninătate, la vandalizarea pădurilor, la retrocedări în disprețul elementar al dreptului și dau, totodată, bogățiile țării străinilor în condiții total dezavantajoase pentru noi, acceptând cu „supușenie” traficul de influență⁵ pentru „Marele Licurici”, pentru că „Unchiul Sam” are conotații mai umane, renunțând la suveranitate autohtonă.

Patriotismul este eludat din discursul politic, din manualele de istorie și de literatură, fiind înlocuit de un cinism fără margini al disprețului național, al superiorității și trufiei elitelor orgolioase, mediocre până în măduva oaselor. Eminescu, Iorga, Hasdeu, Cantemir, Blaga, Brâncuși, pentru a ne opri doar la câteva personalități naționale, sunt desconsiderați de niște „unii” care disprețuiesc nația, neamul și patria, pentru că numai așa pot fi „buni europeni”.

Ca urmare, consider că orice om realist, decent și demn, neînregimentat politic, va înțelege că suntem într-un moment de mare cumpănă, numai cu „izmenele pe noi și fără brăcinari”. Nu avem o clasă politică credibilă și, ceea ce este foarte grav, nu avem un lider politic carismatic, capabil să polarizeze interesul și încrederea cetățenilor.

Despre evenimentele din Decembrie '89

Despre evenimentele din Decembrie '89 s-au scris și s-au spus multe lucruri alambicate, unele menite să creeze confuzie și negare. Informațiile contradictorii menționate, de cele mai multe ori cu bună știință, în mod fragmentat, partizanatele sau pur și simplu percepțiile subiective și/sau mitice au creat și creează încă instabilitate ideologică și de percepție colectivă, precum și reșezări valorice cu privire la acest subiect⁶.

Evenimentele din Decembrie 1989 sau „*revoluția română*” au implicat toate ingredientele modelului clasic de mișcare socială radicală: eroi și martiri (victimele supuse supliciuului), scenarii, episoade

⁴ Intervenția lui Philip Gordon, asistentul secretarului american de Stat pe probleme privind Europa și Eurasia, pentru președintele suspendat Băsescu, 16 August 2012, postat la <http://www.ziare.com/basescu/victor-ponta/ce-a-vorbit-asistentul-lui-hillary-clinton-cu-traian-basescu-1184644>

⁵ Vezi așa-zisul lobby al unor personaje, precum Mark Gitenstein sau generalul Wesley Clark, dar și alții ca ei, pentru diverse interese americane.

⁶ Mihaela Grancea, „Decembrie '89, astăzi”, în *Cultura*, nr. 41, din 28.09.2006.

dramatice și sângeroase, epiloguri subversive, incertitudini care i-au transformat pe unii dintre actorii presiunii comuniste în eroi.

„*Complotiștii*” și revoluționarii cu privilegiu au confiscat și valorificat imaginea politică a evenimentului, îmbogățind-o în funcție de interesele temporare și de grup, victimele care s-au jertfit voluntar au fost uitate, dacă au murit, sau marginalizate, prin alte forme de anonimat, dacă au refuzat convențiile abordărilor oficiale despre revoluție.

În acest context, analiza evenimentului a fost lăsată fie pe seama beneficiarilor și/sau tinerilor conformiști, care afirmă că tot ceea ce s-a petrecut după Decembrie 1989 se datorează eroilor de atunci, ignorându-se existența unei activități active și eficient afirmate în 1990, gen Piața Universității, prin vocile reprezentative ale societății civile, activități cărora le datorăm funcționalitatea României postcomuniste, fie la cheremul nostalgicilor, dar și al celor care-i consideră „*profitorii*” ai jertfirii eroilor pe afaceriștii postdecembriști. Astfel, îndeosebi românii de vârstă a treia, cei cu un nivel mediu de cultură, afirmă cu resemnare că „după furtună, deasupra se ridică pleava”, cu mențiunea că singurele incertitudini, pentru acești sceptici, sunt legate de momentul la care va coborî „*pleava*”. Totodată, alți „*interpreți*” ai evenimentelor din Decembrie 1989 sunt „*flecarii*”, care se consideră copărtași la eroismul decembrist; pentru ei revoluția este o aventură mai mult sau mai puțin existențială⁷.

Morții nu sunt responsabili de eșecurile, reculul și criza noastră morală, de irosirea capitalului de entuziasm și de încredere al mulțimilor care au vrut în Decembrie 1989, cu orice risc, o schimbare profundă a României. Pe de altă parte, „*dosariada*” tot mai instrumentalizată politic și mai îndepărtată de finalitățile ei morale, firești, a trecut în plan secund, aproape invizibil, problematicile Revoluției⁸.

S-au scris multe despre anul 1989, despre agenți, despre martiri, mai puțin despre cei vinovați, despre complicii acestora și despre tehnicile folosite pentru disculparea lor; în timp ce martori, victime și chiar inculpați au trecut în neființă, profitorii dau interviuri și scriu cărți, dând lecții de tot felul, cu orice prilej.

Din acest motiv, cu toate că pe timpul desfășurării evenimentelor din Decembrie 1989 am fost permanent în cazarma Marelui Stat Major din Drumul Taberei, nu am scris și nici nu-mi place să vorbesc despre ele, însă recomand cu plăcere articolul „*De ce a fost asasinat Ceaușescu*”, al eseistei și ziaristei din Germania, Maria Diana Popescu⁹, precum și articolul „*Decembrie 1989, la București. Reprimarea revoltei populare din Decembrie 1989, la București și asasinarea generalului Vasile Milea*”, scris de prof. univ. dr. Corvin Lupu¹⁰.

După citirea articolelor menționate, dar mai ales datorită faptului că în cei peste 65 de ani și mai bine, pe care din fericire îi avem, am fost trăitori ai întregii perioade, ne dăm seama că cei care conduc destinele României după 1989 sunt trădători de țară. După asasinarea Ceaușeștilor, România a intrat în stare de ocupație nedeclarată și plătește tribut. Numai așa se explică distrugerea sistematică a economiei, din ordinul și cu supervizarea celor aflați la putere, înstrăinarea avuției naționale pe comisioane luate de cei cu drept de semnătură și ștampilă, recunoașterea holocaustului care nu a avut loc în România, plata pretențiilor Israelului, despăgubiri de 60 miliarde dolari, din care actualul Președinte al României și Guvernatorul B.N.R. au dat o treime etc. În România nu se mai produce nimic.

Gavril Babiciu și cu mine, fiind băimăreni, știm că, din ordinul lui Ceaușescu, la minele de aur, atunci când se dădea de un filon, se sigila capătul filonului de aur și se punea sigiliul Băncii Naționale a României. Exploatarea filoanelor era interzisă. Periodic, erau trimise echipe care verificau dacă sigiliile

⁷ Detalii stereotipe se găsesc în majoritatea mărturiilor consemnate, care au constituit totodată și surse de inspirație pentru naratori. În ultimii ani, numărul „*naratorilor-supraviețuitori*” care se exprimă astfel a devenit mai puțin semnificativ, poate și pentru că evenimentele nu mai par, pentru destui dintre români, referențiale. S-a uitat, în marasmul conflictelor cotidiene și al restructurării „*nației*” pe clanuri și grupuri de interes, solidaritatea și speranța acelor zile, precum și sentimentul fraternității.

⁸ Conform legii, crimele din 1989 au intrat în prescriere, călăii pot răsufla liniștiți, dispărând toate paradoxurile și conspirațiile, iar revoluția neexplicată își poate devora pe mai departe copiii. Cf. Mihaela Grancea, „Decembrie '89, astăzi”, în *Cultura*, nr. 41, din 28.09.2006.

⁹ Revista *Art-Emis*, 30 decembrie 2013.

¹⁰ Revista *Art-Emis*, din 29 ianuarie, 3, 10, 17, 24 februarie și 7 martie 2013.

puse erau la locul lor și se treceau în inventar și filoanele nou descoperite. În minele de aur din România sunt zeci de mii de filoane de aur sigilate în vremea lui Ceaușescu. Înainte de 1990, periodic erau delegate echipe de ofițeri specialiști din Ministerul de Interne care inventariau sigiliile filoanelor de aur din mine.

Dacă Ion Iliescu, în 2001, a acceptat falsa recunoaștere a holocaustului, iar Băsescu a dispus plata unei treimi din suma promisă Israelului, acesta din urmă, prin Mihai Răzvan Ungureanu, a refuzat și recuperarea tezaurului de la Moscova. În acest timp, evreii au cerut rușilor tezaurul României, în contul holocaustului. Ce mai contează după ce Băsescu a îndatorat România pentru generații, iar U.S.L. a făcut împrumuturi suplimentare și ne-a îndatorat și mai mult. Străinii știu cât de corupți sunt cei ce ne conduc, îi susțin în ticăloșiile lor și se folosesc de ei.

Cu toate acestea, din punct de vedere teoretic, politicienilor le place să spună că trăim într-o țară democratică, istoricii și juriștii invocă statul de drept, iar noi, trăitorii fără ranguri și orientări politice, dorim un stat al dreptății, liniștii și sănătății sociale, respectiv acea râvnită și binefăcătoare stare de normalitate. Dar organizațiile sociale, indiferent cât de mari sunt, au structură ierarhică. Nu putem vorbi de egalitate și cu atât mai puțin de egalizare, atâta timp cât suntem apartenenții unei lumi miraculoase tocmai prin diferențieri. De aceea și călătorim, de aceea studiem, cercetăm să descoperim diferențe, să găsim „*altceva același?*” al altora, care este diferit de al nostru. E drept, de la natură se zice că suntem egali, că avem aceleași șanse, iar diferența ne-o construim singuri, fiecare după capacități și contexte, după preferințe (ale lor sau ale familiei) și după necesitatea stabilită de liderul organizației.

Important este, într-o lume de diferențieri, inegalități, specificități să existe o medie unanim recunoscută (majoritar) a condițiilor de existență și evoluție. Ei bine, asemenea macrohabitat este greu de acceptat de toți, fiindcă verbele sunt diferite: unii trebuie să cedeze, alții trebuie să primească, pentru a se stabili un echilibru al ierarhiei, o proporționalitate a decenței. Se spune că acei ce au mai doresc, fiindcă banul la ban trage, pe când la omul sărac nici boii nu trag. Proverbul este bun, la fel ca și trasul de mânecă amical, dar viață socială nu evoluează după proverbe, ci după legi, norme, regulamente. Când se întâmplă altfel, statul (de drept, democratic, unitar, indivizibil, național și de dreptate) intervine prin pârghiile sale existente ad-hoc.

Despre instrumentele de putere postdecembriste

Nu pot să nu îmi exprim indignarea față de denigratorii a ceea ce mai înseamnă instituțiile de bază ale unui stat (familia, școala, biserica, poliția, jandarmeria și armata), prin diverse forme de manipulare antiromânească, la fel ca în perioada de început a bolșevismului alogen peste țară, după revoluția aceea bolșevică, dar și după evenimentele din Decembrie 1989, întrucât capitaliștii nu fac revoluții, ci reforme, crahuri financiare, crize specifice.

Este drept că poliția, jandarmeria și armata nu au guriști-oratori, substanța lor cuprinde luptători, tehnicieni și nu maeștri farisei ai cuvântului (avocați, ziariști, tv-iști). Și nici ore de difuziune nu mai are ca să se apere de un nou tip de inamic. Revoluția din '89 a învins pentru că a vrut armata. Când celelalte forțe ale siguranței au fost anihilate, speriate, înlăturate, ea a trebuit să facă și treaba lor. Să apere infrastructura unei țări (obiective strategice, chimice, bancare, surse de apă și medicamente, transport, comunicații, depozite etc.). Și de aceea a ieșit armata în stradă, dar și pentru că la frontiere erau masate forțe ostile. Spațiul aerian era invadat de ținte și elemente provocatoare. Un adevărat război radioelectronic, sofisticat...

Primii răniți și morți au fost ai armatei, „*agenturile străine*” au provocat armata, toată comanda armatei din acei ani e în pușcărie sau a murit (tot prin provocare). Nu găsim magnați sau oligarhi ai armatei. Aceia sunt dintre civili cu... grade serioase în alte „*armate*”.

Poliția, jandarmeria și armata sunt ale celor mulți, iarăștia toți au rămas săraci și simpli. Nu întâmplător armata și biserica sunt cele mai iubite de public-obște-populație-popor, cu toată agresivitatea și gălăgia denigratoare ale unei părți a mediei TV, ale unor politicieni și minoritari de toate genurile.

În tot acest sistem, structurile militarizate au rolul fundamental, așa cum l-au avut și când au eliberat țara, au ajutat Revoluția, au introdus România în N.A.T.O., au ajutat ființa națională în toate orele cruciale ale istoriei, precum și la calamități de toate tipurile.

De-a lungul timpului, destinele armatei au fost influențate, în mod firesc, în bine, dar mai ades în rău, de cei care au condus Ministerul Apărării Naționale al României. Aceeași soartă au avut-o și structurile Ministerului Administrației și Internelor, dar, pentru că nu cunosc în detaliu starea acestora, cu scuzele de rigoare, nu-mi permit să decelez servituțile cu care se confruntă, decât prin analogie cu cele ale Ministerului Apărării Naționale.

Astfel, în perioada 1859-1947, timp de 88 ani, armata a fost condusă de 74 miniștri, dintre care numai 12 au fost civili¹¹. Pe timpul României comuniste, timp de 42 ani (1947-1989), s-au succedat 6 miniștri, toți militari¹², iar în România postcomunistă (1989-prezent), 26 de ani, s-au succedat nu mai puțin de 18 miniștri¹³, din care numai trei au fost militari activi.

Ca urmare, istoria adevărată a Armatei României, dar și a celorlalte structuri militarizate autohtone, cea a etapei parcurse după decembrie 1989, nu s-a scris încă, pentru că nu convine oamenilor politici, vinovați de starea ambiguă a unităților din țară, diferită de aceea a batalioanelor operative, rulate în teatrele de operațiuni militare. O austeritate împotriva căreia s-au pronunțat foarte puțini militari cu coloană vertebrală.

Supusă constant unui tir de atacuri mediatice și politice, Armata României, una dintre cele mai importante structuri în menținerea statalității și suveranității, încă se încăpățânează să rămână pe primele locuri în încrederea poporului. În ciuda acestei încrederi, publicul larg nu cunoaște mai nimic din problemele reale cu care se confruntă Armata.

Vina principală o poartă politicienii incompetenți care s-au perindat la conducerea țării, mass-media, avidă numai de senzational și vulgar, și, nu în ultimul rând, „politica struțului” la nivelul Statului Major General și al statelor majore ale categoriilor de forțe armate terestre, navale și aeriene (S.M.F.T., S.M.F.N., S.M.F.A.).

După renunțarea la serviciul militar obligatoriu și trecerea la o armată de profesioniști, Armata României apare în public numai la defilările de 1 Decembrie și alte sărbători naționale, de care din ce în ce mai multă lume nu mai știe, pentru că presa are alte subiecte „mai importante”, iar în școală nu se mai prea învață despre ele. Mai apare prin parcuri, cu expoziții de tehnică militară – o parte mai nouă, cea mai mare parte fiind învechită –, cu ocazia altor zile festive. Prilej de bucurie pentru copii, întrucât adulții din ziua de azi au avut la dispoziție peste 26 de ani ca să fie spălați pe creier de anumiți politicieni, care cred și au susținut că dacă suntem în N.A.T.O. și U.E. nu mai avem nevoie de o Armată, pe care „să cheltuim bani degeaba”.

Mai apare Armata României în atenția publicului, atunci când militari trimiși în misiuni la capătul Pământului sunt răniți sau aduși acasă în sicrie de zinc. Trimiși în misiuni de luptă de politicieni români, în interesul statului român și al cetățenilor români, dar și al Aliaților. Pentru ca, ajunși acasă, o bună parte dintre „deștepții” și „vitejii” nației să îi numească „mercenari”, care nu merită respectul conaționaliilor lor, pentru că „nu au murit apărând țara”, ci „sub steag străin”.

¹¹ Între anii 1859-1861, nici unul, în perioada 1862-1881, numai doi civili (Prințul Ioan Grigore Ghica și Ion C. Brătianu), iar între anii 1881-1947, 10 (Lascăr Catargiu, Constantin I. Stoicescu, Dimitrie Sturdza, Toma Stelian, Nicolae Filipescu, Ion C. Brătianu, Vintilă Brătianu, Iuliu Maniu, Gheorghe Tătărăscu, Armand Călinescu).

¹² Gen. Emil Bodnăraș – 05.11.1947-03.10.1955, Gen. Leontin Sălăjan – 03.10.1955-28.08.1966, Gen. Ioan Ioniță – 29.08.1966-16.06.1976, Gen. Ion Coman – 16.06.1976-29.03.1980, Gen. Constantin Olteanu – 29.03.1980-16.12.1985, Gen. Vasile Milea – 16.12.1985-22.12.1989.

¹³ Gen. Nicolae Militaru – 26.12.1989-16.02.1990, Gen. Victor Atanasie Stănculescu – 16.02.1990-29.04.1991, Gen. Nicolae Spiroiu – 30.04.1991-06.03.1994, Gheorghe Tinca – 06.03.1994-12.12.1996, Victor Babiuc – 12.12.1996-11.02.1998 și 17.04.1998-13.03.2000, Constantin Dudu Ionescu – 12.02.1998-16.04.1998, Sorin Frunzăverde – 13.03.2000-28.12.2000, Ioan Mircea Pașcu – 28.12.2000-28.12.2004, Teodor Athanasu – 28.12.2004-25.10.2006 (demisie – președintele Traian Băsescu l-a suspendat din funcție pe 12 septembrie în temeiul prevederilor articolului 100 alin. 1, art. 109 alin. 2 din Constituție și al Legii privind responsabilitatea ministerială), Corneliu Dobrițoiu – 12.09.2006-25.10.2006 (a ținut locul ministrului suspendat), Sorin Frunzăverde – 25.10.2006-05.04.2007, Teodor Meleșcanu – 05.04.2007-22.12.2008, Mihai Stănișoară – 22.12.2008-03.10.2009, Mihai Stănișoară (interimar) – 03.10.2009-23.12.2009, Gabriel Oprea – 23.12.2009-07.05.2012, Corneliu Dobrițoiu – 07.05.2012-21.12.2012, Mircea Dușa – 21.12.2012-17.11.2015, „tehnocratul” Mihnea Motoc – 17.11.2015-prezent.

Astfel, în condițiile în care Comandantul suprem nu a înțeles, pe parcursul a două mandate, responsabilitățile pe care le avea pentru întărirea capacității de apărare a țării, rostul și rolul statului, în contextul apartenenței la organizațiile de securitate, noi, militarii țării, activi sau în rezervă, trăim de pe o zi pe alta, la fel ca toți cetățenii onești ai acestei țări, cu promisiuni uitate sau amânate, dar și cu minciuni, de care Băsescu spera zadarnic să nu ne mai aducem aminte. Pe timpul regimului său, armata a fost blasfemiată, ignorată și contrapusă altor instituții conform principiului „*dezbină și stăpânește*”.

Fiind complice cu alți iresponsabili, cunoscuți sau necunoscuți, la actuala stare de disperare a celor care au purtat sau mai poartă uniformă, Băsescu este răspunzător, pentru că:

- discursul său politic în care a clamat permanent reforma statului este profund demagogic;
- a dezonorat militarii și a decredibilizat ierarhia militară prin acordarea discreționară a gradelor militare. Avansările la gradul de general, dar și tolerarea avansărilor stupefiante în grad a unor persoane publice, fără instrucție și studii militare, a stârnit stupeoare, nedumerire, controverse și polemici;
- a numit în funcții importante, inclusiv de șef al Statului Major General, generali cu grad inferior cerințelor funcției. Indiferent câte calități ar fi avut cei numiți în funcție, timpul nu a mai avut răbdare cu ei, pentru că așa a vrut Băsescu. În mod iresponsabil, i-a umilit pe generalii cu grade superioare, lăsând să se înțeleagă că, de fapt, nu criteriile sunt cele care guvernează acordarea gradelor și numirea în funcție, ci bunul plac al cuiva, de data aceasta al președintelui țării;

- i-a mințit pe militari în decembrie 2008, privind continuarea proceselor de modernizare a Armatei, în 2009, referitor la pensiile militare ș.a. Între promisiuni și realitate, între vorbele și faptele președintelui României au fost distorsiuni grave; pe timpul mandatelor lui numai neputința, minciuna și incapacitatea au avut continuitate;

- în anul 1958, Gheorghe Gheorghiu-Dej l-a „*convins*” pe Hrușciiov să retragă armata sovietică de pe teritoriul României, devenind astfel singura țară dintre cele înglobate în „lagărul socialist” și în Tratatul de la Varșovia care, până în 1990 și chiar mai târziu, nu a mai avut trupe de ocupație. Mai mult, în 1968, Nicolae Ceaușescu a demonstrat planetei că și o țară mică, în comparație cu colosul de la Răsărit, poate avea demnitate și verticalitate, statut pe care postdecembriștii n-au reușit să-l păstreze. În anul 2004, Traian Băsescu a oferit, gratuit, teritoriul României pentru a fi transformat în baze militare strategice americane. Astăzi, România este o țară sub ocupație străină, cu suveranitatea alterată profund, pusă de trădătorii care au condus și conduc România de 26 de ani, la picioarele Înaltelor Porți de la Washington, Bruxelles, Berlin, Tel Aviv și care-or mai fi. Trecutele sau mai recente vizite făcute în România de înalți oficiali americani, precum vicepreședintele american Joe Biden, secretarul apărării, Chuck Hagel și de cunoscuta și nedorita piață rea, Victoria Nuland, au demonstrat ce era de demonstrat. Respect ziua tuturor statelor lumii, dar nu pot accepta transformarea Zilei Naționale a S.U.A. în ziua națională a României și nu pot admite ca țara mea să fie folosită ca preș de șters picioarele pentru Uncle Sam.

Din cele de mai sus, cu precizarea că acest mesaj se adresează militarilor activi care nu pot vorbi despre condițiile de instrucție, tehnica de luptă depășită și neperformantă, salarii amputate și, mai ales, de bulversarea ierarhiei militare prin avansări frauduloase, dar au dreptul să tacă și să fie în slujba statului român, rezultă că șefii lor au devenit „*invizibil*” pentru opinia publică, atât șefii statelor majore ale celor trei categorii de forțe armate amintite mai sus, cât mai ales șeful Statului Major General, iar această situație s-a răsfrânt și asupra imaginii de ansamblu a Armatei României. Aceste patru funcții reprezintă, sau ar trebui să reprezinte, adevărata conducere a Armatei României. Nu ministrul Apărării, nu premierul și nici președintele. Ministrul de resort, premierul și președintele sunt funcții politice, ocupate de civili. Armatele au fost și vor fi conduse mereu de militari. Iar, în cazul statelor democratice, o armată a unei națiuni va acționa ca urmare a deciziilor politice luate în mod democratic.

Însă ceea ce se întâmplă în ultimii ani cu sistemul de apărare națională a României lasă mult de dorit. Transformată în vacă de muls, aducătoare de bani, influență și putere, armata României a devenit ținta unei politizări agresive și infiltrări cu elemente de o slugărnice față de factorul politic greu de descris. În același timp, adevărații profesioniști militari care ar fi avut un cuvânt greu de spus au fost trecuți pe linie moartă, „*avansați*” în funcții fără influență sau trecuți în rezervă. Cine nu a făcut jocurile

puterii politice a fost îndepărtat, amenințat cu dosare penale, condamnat prin diferite făcături ale „*justiției*”, trecut prin noroiul presei „*independente*” (indiferent de afiliere politică).

Intuind și anticipând regulile jocului, mulți s-au adaptat și au trecut în umbră. Chiar dacă Armata României dispune încă de un număr considerabil de profesioniști adevărați, aceștia nu se mai văd. Însă tot în umbră au trecut și mulți dintre cei care au beneficiat din plin de pe urma politizării sistemului militar de apărare națională. Așa că, în momentul de față, putem să vorbim deschis despre „*armata nevăzută*”, cu două componente: cei care vor să facă ceva, dar așteaptă o schimbare în bine, și cei numiți politic, care preferă să fie „*invizibil*”, pentru a-și vedea de „*misiumile*” personale sau de partid.

Ce s-a făcut, greu se mai poate desface!

Noi, românii, la începutul anului 1990 ne aflam în fața unei imense provocări, poate mai grea decât schimbarea economică și instituțională¹⁴, aceea a redefinirii identității, respectiv a întâlnirii cu propria memorie, într-un nou context istoric radical schimbat.

În condițiile importului de „*democrație*”, nu putem vorbi de existența unei conștiințe democratice majoritare autohtone. Cetățeanul român¹⁵ a fost aruncat după 1989 într-o avalanșă informațională, fiind bombardat cu informații contradictorii, conflictuale, devenind în acest fel o pradă ușoară pentru discursul manipulator. Mai mult, în acest proces, cu mirajul occidental în minte, românul dorește să trăiască mai bine, să uite cât mai repede de trecut, pentru a-și canaliza energiile spre viitor și, ca urmare, atenția pe care cetățeanul este dispus să o acorde propriului trecut este redusă.

Starea apatică a românilor este indusă și întreținută, continuu, de sistemul politic autohton, care este haotic și, în același timp, distructiv. Sistemul ne vrea dezbrinați și apatici, iar pentru asta nu face decât să ne creeze un fals confort mintal; toată lumea este „*mulțumită*”, devenită sclava unor iluzii. Sistemul este foarte bine structurat și focalizat pe manipularea în masă, cu oameni dezbrinați și încă creduli, cu o viață sintetică, în care mijloacele de informare promovează prostia cultivată ca atitudine, iar docilitatea este considerată o virtute.

Ca urmare, încet dar sigur, ne desființăm ca națiune și ca țară. Nu avem și noi românii o țară civilizată, unde cetățeanul este apărat și se simte în siguranță în țara sa, în casa sa, unde instituțiile statului funcționează în folosul și pentru bunăstarea națiunii, iar națiunea prosperă și unde nu e loc de „*e bine și așa...*”

Cu toate acestea, chiar dacă personal am dubii și cred că suntem prea comozi și prea superficiali pentru a ne dori o schimbare radicală, încă suntem într-o ipostază favorabilă, în sensul că expresia inițială¹⁶ „*Gavriile, am rămas în izmene și fără brăcinari!*” ar putea să se schimbe, dacă am ieși rapid din actuala stare de amorțeală.

Reiterez faptul că am început cu multe speranțe, ne doream o armată dotată, o industrie care să geamă de comenzi. Visam un avion multirol nou pentru piloții noștri, la care să contribuie și industria autohtonă. Pentru ca România să devină mai bogată și mai frumoasă trebuie să contribuim și noi, nu doar prin munca de zi cu zi, prin familie și educația pe care o dăm copiilor noștri, ci și prin voluntariat.

Știu că mulți români încă așteaptă un conducător providențial, care să ne aducă pe drumul cel bun, însă noi suntem cei care trebuie să găsim cărarea, să o parcurgem pas cu pas, indiferent cât de greu ne va fi. Doar prin noi înșine țara se va ridica și nu alții o vor face în locul nostru, dar de-o veni

¹⁴ Când România a reușit să scape de regimul totalitar comunist și de economia de stat centralizată, ineficientă, toată lumea credea că am scăpat de toate problemele politice, sociale și economice, că va urma un fel de eră a prosperității generale, că „*va curge laptele și mierea pe pământ*”. Când colo, parcă nimic nu ne iese. L-am schimbat pe Iliescu cu Constantinescu, după care a venit din nou Iliescu, iar când Iliescu n-a mai avut dreptul la niciun mandat, a venit Băsescu, urmat de Klaus Iohannis și tot nu ieșim din criză. Criza prelungită durează de peste două decenii. Asta înseamnă că adevărata revoluție și/sau lovitură de stat nu s-a produs.

¹⁵ Încercător încă în liderii salvatori, cu un slab spirit critic, mândru de sine (mai ales în sens etnic), conservator față de schimbare, suspicios față de ceilalți, nostalgic și, în prezent, cu o memorie colectivă mult mai scurtă.

¹⁶ Exclamația „*Gavriile, am rămas în izmene și fără brăcinari!*” – a unui ofițer din promoția 1970 către unul din promoția 1968 – a fost titlul inițial al prezentei scrisori.

ajutor, să fie și el primit! Sperăm ca la sfârșitul vieții noastre să putem spune copiilor și nepoților noștri că am făcut ceva și pentru țară, în care ei vor trăi când noi nu vom mai fi și vom putea să ne ducem liniștiți... senini. Vor urma vremuri interesante și sperăm să le parcurgem împreună, iar peste 10 ani să fim tot aici, dar într-o țară renăscută, în care noi să fim, poate, nu doar mai albi la tâmpă, ci și mai înțelepți!

România trăiește de azi pe mâine, grație banilor împrumutați de la F.M.I., bugetul statului este la pământ, după cum merg treburile riscăm să ajungem ca stat în insolvență, iar unii visează la achiziții militare de ordinul miliardelor de euro, bani pe care, din păcate, nu îi avem. Și eu îmi doresc să avem o armată modernă și eficientă, însă fără bani ce poți să faci?

Armata națională trebuie să existe, pentru că formează caractere utile și pe timp de pace, pe care, din păcate, noi le știm doar din istorie.

România a împlinit 12 ani de când a devenit stat membru cu drepturi depline al Alianței Nord-Atlantice, după o primă tentativă nereușită, în 1997. Depunerea instrumentului de ratificare la Washington, la 29 martie 2004, a adus României garanția că va fi apărată de aliații din cadrul N.A.T.O. în cazul unui conflict militar, dar și angajamentul țării noastre de a lupta în cadrul misiunilor N.A.T.O. pentru apărarea altor state.

Activitatea desfășurată de Armată Română este apreciată în cele mai înalte foruri ale N.A.T.O. În cei peste 12 ani de prezență a unor trupe românești în teatrele de operațiuni și-au pierdut viața 28 de militari, alți peste 140 fiind răniți, iar costurile misiunilor internaționale sunt estimate în jurul unui miliard de euro, în condițiile în care bugetul Ministerului Apărării Naționale a fost mai mereu condiționat de economie.

Totuși, armata este oglinda economiei noastre naționale (economie vândută prin globalizare), are personalul educat de școala românească actuală¹⁷, ascultă întotdeauna de guvernanți, adică de cine o plătește; armata nu face politică, dar o aplică¹⁸.

Totodată, cu toate că nu știm față de cine, armata apără populația și bunurile ei; dacă primește ordine clare și are o dotare corespunzătoare, armata ajută la situații de urgență și chiar la restabilirea ordinii, fiind utilă și la lovituri de stat. În alte țări, dar, din păcate, nu și la noi, armata temperează prostia guvernanților.

Armata și celelalte structuri de securitate națională cheltuiesc o parte din venitul țării, dar numai o mică, chiar foarte mică parte, față de cât cheltuiesc cunoscuții interlopi și oameni de afaceri autohtoni, prin nenumăratele lor inginerii financiare realizate cu administrația centrală și locală, precum și cu băncile și aprobatorii creditelor bancare.

Ca urmare, cu părere de rău, constatăm că se dorește ca în România să nu avem: patrie, armată, poliție, capital autohton, demnitate, școală, profesioniști, elite, să fim cât mai proști și chiar să ne conducă soldații și nu „generalii”.

Cu toate că „se zice că bătrânii au multe de spus, păcat că nu-i mai ascultă nimeni”, eu cred în continuare că armata și biserica sunt pilonii care au dat și încă dau stabilitate statului român, iar ca să fim luați în seamă, în actualul context geopolitic și geostrategic, trebuie să fim credibili și să găsim o nișă de excelență care să ne amplifice importanța. Dar despre biserică scriu alții, pe care îi respectăm și îi considerăm alături de noi în prezentul demers. Împreună avem șansa să spunem multe și să fim ascultați... mai rămâne să fim și crezuți. Aceasta depinde numai de noi.

Având în vedere cele menționate anterior, apreciem că marea noastră problemă este să reușim să ieșim din acest cerc vicios al **manipulării și dezinformării în masă a populației**. Să ieșim din sistem, din acest sistem infrafracțional, iar aceasta nu se va face decât la nivel individual.

¹⁷ Sistemul de educație seamănă azi mai mult cu un grup infrafracțional organizat, având drept scop risipirea banilor publici, maximizată prin reglementări cu dedicație, decât cu un grup de organizații care prestează servicii publice de formare a resursei umane. Mă simt mândru că am făcut școala înainte de 1989 – cealaltă epocă istorică – când ne iubeam patria.

¹⁸ Ministrul apărării-membru al guvernului, secretarii de stat, secretarul general și multe alte funcții de decizie sunt civili, membri ai partidelor aflate la guvernare, care au contribuit și contribuie, din plin, la situația deplorabilă a armatei.

Totodată, pseudopatriotismul pe care ni l-au fluturat, de două decenii, „aleșii” în campaniile electorale se pare că a început să trezească la realitate poporul român. Trebuie schimbat totul și pornit pe drumul democrației, cu alte echipe formate din oameni inteligenți, sănătoși psihic, cu caracter puternic, patrioți, cu experiență economico-financiară, dar și cu viziuni futurologice clare, eventual asistați de specialiști, de sociologi, psihologi, ideologi corecți, care să raporteze transformările sociale mondiale la cadrul specific „plaiului mioritic”, la datinile, tradițiile și obiceiurile acestei națiuni, să le adapteze la spiritul identității și demnității românului.

România în acest moment are nevoie de o mișcare care, fără accente xenofobe și rasiste, să tindă către o schimbare radicală în toate structurile statului de drept¹⁹. O mișcare națională puternică, care să reprezinte și să apere drepturile și libertățile cetățeanului, ale națiunii în ansamblu și care să repună statul de drept în propriile valori și reguli, pentru binele țării și al cetățeanului de rând. Să impună o profundă respectare a valorilor tradiționale, a istoriei și a culturii națiunii românești, la toate nivelurile. Această mișcare ar fi o posibilă soluție aplicată urgent țării pentru redresarea și revigorarea națiunii.

Este timpul să punem accentul pe dialog, cooperare, solidaritate și unitate. Nu putem schimba lumea dacă nu încercăm să ne schimbăm în primul rând pe noi înșine. Dialogul și informarea corectă vor crește încrederea, unitatea de acțiune și ne vor ajuta să promovăm principiile democrației participative, în scopul mobilizării întregii societăți civile pentru a deveni un partener egal al statului în promovarea interesului național și construirea unui nou spațiu public în favoarea cetățenilor și popoarelor.

România nu a avut încă o revoluție care să schimbe radical sistemul economic și să-l pună, definitiv și irevocabil, pe calea prosperității, cea a capitalismului autentic, bazat pe piața și proprietatea privată, un sistem deconectat politic și de stat care să ofere libertatea economică și individuală necesară prosperității.

Evenimentele din Decembrie 1989 au oferit libertăți individuale minime, ușor de perceput de oamenii simpli, însă problema autohtonă a fost și este cea economică, a nivelului de trai și a bunăstării, care se lasă așteptate în cazul fiecărui român. Ca urmare, libertățile obținute devin inutile în contextul economic actual, ceea ce dă naștere la reacții periculoase, precum nostalgia față de sistemul comunist.

Deci, după aproape 26 de ani, România are nevoie de o nouă sau, mai corect, de o autentică revoluție care să aibă un profund caracter economic.

O revoluție care să pulverizeze toți oamenii de stat „puternici” care nu au vândut niciodată decât iluzii și taxe, o revoluție a celor care vor să muncească, să producă și să vândă rodul muncii lor, fără a mai fi dijmuiți de politicieni cu zâmbetul pe buze și cu permanentul mesaj că nu există „spațiu fiscal” și că e timpul ca „austeritatea bugetară” să înceteze, pentru a face loc unei noi „paradigme” economice, aceea a dezmațului și jafului pe bani publici.

O revoluție a celor care refuză să își caute prosperitatea în altă parte decât în țara în care s-au născut, precum și a celor care nu mai vor să fie asistați social, nu mai vor să trăiască la pensie din mila statului și nu mai vor să rămână săraci pentru a plăti taxe tot mai mari și tot mai nedrepte.

Gavrile, cu toate că aș mai avea multe de spus, deocamdată mă opresc aici!... Restul la următoarea noastră scaldă!

Pentru noi, important este să ne facem viața frumoasă în jurul nostru. Să lăsăm gândurile mari, la scară internațională, că acolo jocurile sunt făcute și echilibrele nu trebuie rupte! Nu avem nici informațiile, nici competența, nici resursele și nici mijloacele necesare să acționăm la un nivel atât de înalt. Putem, în schimb, să ne comportăm civilizată, să ne educăm bine copiii și nepoții, să ne conservăm și să ne protejăm mediul în care trăim, să ne respectăm, să ne ajutăm și să ne trăim viața liniștiți.

¹⁹ Dacă vom aștepta schimbări profunde de la acest sistem politic, vom rămâne doar cu o eternă speranță în mai bine, neîmplinită niciodată. Așteptarea nu a fost și nu va fi soluția benefică pentru că generațiile care vin ne pun, deja, o întrebare oarecum retorică: „Voi unde ați fost în ultimii 26 de ani?”.

O băimăreancă prin muzeele lumii (I)

Stanca Ioana URSU

Victoria & Albert Museum, Albertopolis, London

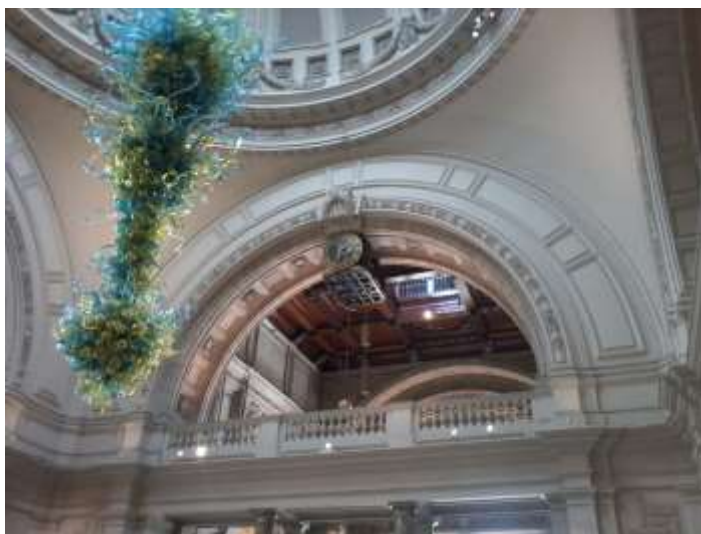
Stanca Ioana Ursu

Regina Victoria și Prințul Albert au inițiat construirea unui cartier al științei și al artelor în South Kensington, transformând o periferie a Londrei în cea mai vizitată zonă a metropolei britanice. Perimetrul acesta, denumit neoficial Albertopolis, după numele prințului german pasionat de artă și preocupat de educația poporului său adoptiv, cuprinde o colecție impresionantă de instituții de cultură: Royal Albert Hall, Royal College of Art, The Royal Geographical Society, Royal College of Music, Imperial College, Natural History Museum, Science Museum, Victoria & Albert Museum – ultimele trei, așezate unul lângă altul, la intersecția Cromwell Road cu Exhibition Street.

Printre clădirile dedicate culturii și educației se află aici unele dintre cele mai scumpe locuințe din lume – prețul unui apartament ajunge la câteva milioane de lire sterline. În schimbul sumelor exorbitante, proprietarii apartamentelor din complexul The Albert Hall Mansions admiră de pe terasele lor Hyde Park și sunt vecini cu Royal Albert Hall. Ansamblul rezidențial Brompton Square se află la câteva minute distanță de V&A Museum, astfel încât, locatarii privilegiați pot să ia brunch-ul în elegantul restaurant Green Dining Room – operă a celebrului designer William Morris – sau în curtea interioară a muzeului – The John Madejski Garden, denumită astfel în onoarea omului de afaceri britanic care a donat 2 milioane de lire sterline pentru reamenajarea acesteia.

Inaugurat în 1837, V&A rămâne cel mai mare muzeu de arte aplicate și design din lume – galeriile așezate pe șase niveluri însumează 11 km. Muzeul a fost înființat din dorința unor vizionari de a educa gustul publicului britanic: Prințul Albert și Sir Henry Cole, organizatorul Expoziției Universale de la Londra din anul 1851 și primul director al muzeului. Aici sunt expuse unele dintre cele mai frumoase lucruri care i-au înconjurat pe oameni de-a lungul istoriei: haine, bijuterii, mobilier, mărunțișuri delicate, care au aparținut reginelor sau unor norocoase anonime, obiecte casnice cu destinații misterioase pentru omul secolului XXI.

În holul central, din înaltul cupolei, se revarsă ca pletele unei zeițe păgâne candelabru realizat de artistul american Dale Chihuly – cascadă de spirale din sticlă albastră, verde și galbenă. Galeria dedicată modei, cu vitrinele generoase înșirate de-a lungul unei alei șerpuitoare, este o replică a faimoaselor străzi comerciale. Creații semnate de maeștri ai artei *haute couture*, care îmbracă vedetele pentru covorul roșu, stau alături de crinolone, corsete și evantaie din

secolul al XVIII-lea. Nume ale unor case de modă care au trecut pragul centenarului – Chanel, Lanvin, Vuitton – alături de altele, care s-au retras o vreme, dar au revenit, pentru că mai aveau multe de spus – Schiaparelli, Vionnet, Charles James.

În anul 1994, la Paris, în timpul unei prezentări Vivienne Westwood, Naomi Campbell a căzut pe catwalk. Modelul purta pantofii *Super-Elevated Ghillie*, cu platforme de 30 de cm, pe care muzeul i-a achiziționat imediat după incident. Admirati pentru măiestria cu care au fost alăturate elemente tradiționale scoțiene, detalii care trimit la striptease și la platformele *chopine*, pantofii buclucași fascinează privitorul.

Cele mai vechi materiale textile expuse în galeria medievală datează din secolul al IV-lea. Fragilele alcătuirii din lână, în sau mătase își păstrează culorile vii, desenele imprimate acum 1.700 de ani ar putea să aparțină designerilor secolului XXI. O cuvertură pe care este reprezentată povestea lui Tristan și a Isoldei, țesută în Sicilia în secolul al XIV-lea, a fost tăiată în cine știe ce împrejurări, în cine știe care veac, iar jumătățile sunt acum despărțite de mii de kilometri: una se află aici, cealaltă este expusă în muzeul Bargello din Florența.

În galeriile britanice se află *Marele pat din Ware*, devenit celebru datorită lui Shakespeare, care l-a menționat în piesa *A donăsprezecea noapte*. Patul a fost comandat în anul 1596 de proprietarul unui han din localitatea Ware, situată în apropierea Londrei. Străjuit de patru stâlpi masivi, care susțin un acoperiș pe măsură, acesta are suprafața unei camere și pare desprins dintr-un basm populat cu personaje gigantice.

Așa cum era de așteptat, muzeul londonez deține o colecție impresionantă de ceainice – 1.637 de piese, având cele mai neașteptate forme, fabricate din cele mai diverse materiale, de la delicatul porțelan chinezesc din secolul al XVII-lea, până la combinațiile de metal și plastic ale designului industrial din secolul XXI.

Explorarea muzeului Victoria & Albert se încheie cu ritualul relaxării în curtea interioară. Vizitatorii se odihnesc pe treptele bazinului oval sau la mesele așezate sub coroanele umbroase ale copacilor ascultând sufletul muzeului. Liniștea de aici are un sunet aparte, căci, dincolo de zidurile din cărămidă roșie, galeriile vibrează de forfota miilor de pași.

Musée du Louvre versus Musée d'Orsay

Muzeul Luvru este o piață publică împodobită cu artă în care se desfășoară un flash mob continuu. Inoportuna piramidă transparentă adăpostește un Babel postmodern, pe care, văzându-l, am înțeles cum trebuie să fi arătat șantierul biblic după amestecarea limbilor. Atenția vizitatorului este împărțită între arta creată de-a lungul veacurilor de mâini omenești înzestrate cu har divin și fascinantul amestec uman contemporan, adunat acolo la chemarea artei. Reprezentanții Extremului Orient domină numeric, așa cum se întâmplă în toate muzeele din lume, secondați îndeaproape de scandinavii. Ne-

gri, albi și asiatici de toate vârstele, de la cei mai mici, purtați în hamul atârnat de umerii părinților, până la seniorii care au nevoie de susținerea unui cadru metalic, iau în stăpânire grandiosul hol subteran; asiatici veniți din țările în care tehnologia a pus definitiv stăpânire pe oameni, semirobotizați, conectați la gadgeturi prin ochi, urechi și degete; asiatici din partea de lume unde tehnologia de ultimă generație s-a întâlnit cu veșmintele strămoșilor – sariuri și turbane accesoryzate cu căști bluetooth, degete pictate cu hena care alunecă pe ecranele smartphone-urilor. O mare de blue jeans de toate dimensiunile împerecheați cu o mare de

T-shirt-uri de toate culorile, imprimate cu cele mai neașteptate inscripții și imagini. Europeni care petrec un week-end la Paris sau călători temerari care s-au aventurat peste mări și țări se adună în fiecare zi în curtea generoasă a palatului, pătrund în piramida de sticlă și se revarsă în hăul săpat anume ca să primească turiștii.

În muzeul Luvru sunt permise fotografierea și filmarea exponatelor, dar este interzisă folosirea blitzului. Interdicția este ignorată, însă, iar flash-urile de lumină inundă galeriile, acompaniate de sunetul specific – ceva între foșnet și scrâșnet înăbușit, multiplicat de mii de ori într-o simfonie nepământeană. Se vorbește mult și tare în toate limbile pământului. Părinții le oferă copiilor educație instant, ghizii de toate națiile sunt nevoiți să ridice tonul ca să se facă auziți. Contemplarea unei pânze sau a unei sculpturi devine imposibilă. Pe Mona Lisa am văzut-o undeva departe, peste o mare de capete ițite dintr-o masă compactă de oameni, pe Venus din Millo am găsit-o de fiecare dată în mijlocul unui vârtej de oameni care se rotesc în jurul soclului, scaldând marmura în lumina blitzurilor, pe lângă Nike din Samotrace am trecut în grabă, purtată de râul de oameni care curge continuu pe treptele de la baza statuii. Aglomerația sufocantă și libertatea de manifestare a emoțiilor, pădurea de mâini care ridică telefoane, aparate de fotografiat și camere de filmat – împuterniciți digitali ai privirilor obstrucționate – fac din vizitarea faimosului muzeu o activitate epuizantă. Liniștea se instalează abia la etajul al doilea, în sălile umbroase care adăpostesc pânzele măștrilor flamanzi și germani. Aici, atmosfera se rarefiază, vizitatorii zăbovesc nestingheriți în fața tablourilor preferate. Cei care vânează selfies cu exponatele populare nu sunt interesați de Brueghel sau Cranach.

În contrast cu democrația din galeriile Luvrului, muzeul Orsay impune respectul convenit unui

templu al artei. Aici nu se fotografiază, nu se filmează, ghizii care însoțesc grupurile nu au voie să dea explicații. Cei care doresc îndrumare închiriază ghidul electronic. În holul cu arcade albe vocile se adună într-un murmur discret, eco al călătorilor aduși de locomotivele cu abur, care se opreau odinioară în fosta gară Art Nouveau. Miile de vizitatori trec disciplinați prin galerii, oprindu-se pe rând în fața exponatelor. Fiecare își savurează în liniște porția de frumusețe, fără să fie întrerupt, fără să-i deranjeze pe ceilalți. Conversațiile se poartă în șoaptă, gesturile sunt reținute.

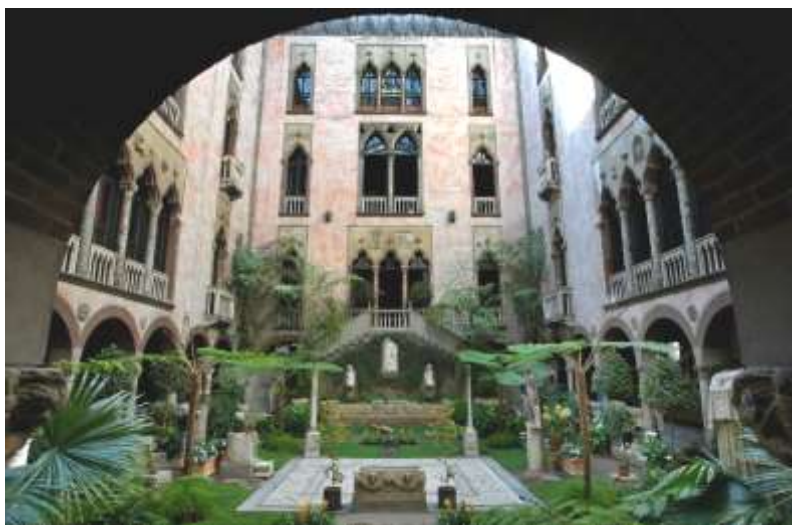
În galeriile impresioniștilor disciplina cedează în fața frumuseții, exclamațiile se intensifică. Am asistat aici la o întâmplare neobișnuită. Ca de fiecare dată, am păstrat *Noaptea înstelată* a lui Van Gogh pentru finalul vizitei. Privitorii adunați în apropierea tabloului își exprimau admirația șoptind în franceză, engleză, germană, rusă. Știam că voi avea un minut ca să-l privesc de aproape, apoi, trebuia să cedez locul privilegiat. Tocmai mă alăturasem grupului de entuziaști, așteptând să ajung în fața pânzei, când un blitz a luminat albastrul înstelat. Murmurul poliglot a amuțit. Un băiat și o fată se strecurau grăbiți prin mulțime, urmăriți de privirile dezaprobatore. Am părăsit muzeul Orsay cu gândul la hoții de frumusețe și la instantaneul acela furat, mai valoros pentru ei decât capodopera maestrului.

Un capriciu american: Isabella Stewart Gardner Museum

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea aristocrația americană din New England vizita Europa, Africa și Orientul Îndepărtat, de unde aducea în Lumea Nouă obiecte de artă, transformând somptuoasele case în adevărate muzee. O prezență excentrică în rândul marilor colecționari americani, frumoasa newyorkeză Isabella Stewart Gardner (1840-1924) și-a dedicat viața și averea colecționării de

artă. Isabella a sfidat regulile puritane, scandalizând sobra elită bostoniană, a inspirat povești mondene și a lăsat orașului ei adoptiv, Boston, o importantă moștenire culturală: muzeul care îi poartă numele și o donație de 1 milion de dolari pentru întreținerea acestuia și pentru promovarea artiștilor debutanți. Moștenitoare a unei mari averi, care îi asigura independența financiară, educată și creativă, a adunat în jurul ei nume importante ale literelor, muzicii, artelor vizuale și performative. Din anturajul său făceau parte scriitorul Henry James, filosoful George Santayana, pictorii John Singer Sargent și James McNeil Whistler. Isabella și soțul ei, omul de afaceri bostonian Jack Gardner, au călătorit din Europa până în Asia, adunând 2.500 de obiecte de artă. Îndrăgostiți de Renașterea italiană, au decis să construiască în Boston replica unui palazzo venețian din secolul al XV-lea, care să le adăpostească colecția. După moartea soțului ei, Isabella a continuat proiectul, implicându-se în toate etapele, de la achiziționarea terenului și discuțiile cu arhitecții până la supravegherea șantierului și amenajarea interioarelor. Muzeul a fost deschis publicului în anul 1903, iar Isabella a locuit într-un apartament situat la ultimul nivel, până la moartea sa, în 1924.

Exteriorul clădirii este auster și lipsit de identitate, cu atât mai mult surprind interioarele luminoase și micul Paradis botanic din grădina acoperită. Isabella a aranjat piesele colecției fără să țină cont de proveniența și vechimea acestora, astfel încât decorul eclectic îl poartă pe vizitator de pe un continent pe altul, dintr-o epocă în alta. Intenția ei a fost să invite publicul iubitor de artă într-un spațiu prietenos, în opoziție cu galeriile reci ale muzeelor. În zidurile cenușii, ridicate la început de secol XX, au fost integrate elemente arhitecturale vechi de sute de ani, aduse din Europa. Piese masive din marmură și piatră au traversat Atlanticul spre noua lor casă, oaza venețiană construită pe continentul American: statui și sarcofage romane, ferestre gotice, coloane, balustrade, trepte. În pavajul grădinii interioare a fost așezat un mozaic roman din secolul al II-lea, având în centru imaginea Medusei. Acoperișul din sticlă construit deasupra grădinii a fost prima realizare de acest fel din Statele Unite.

Testamentul Isabellei interzice orice modificare a clădirii, a locului exponatelor, orice adaos la colecție sau împrumut al pieselor. La solicitarea conducerii muzeului, Curtea Supremă de Justiție a Statului Massachusetts a aprobat în anul 2009, în urma unor lungi deliberări, construirea unei extinderi, care nu alterează arhitectura clădirii originale. Proiectul a fost încredințat arhitectului Renzo Piano, realizatorul Centrului Pompidou și al turnului The Shard. Noul sediu, construit din materialele preferate ale arhitectului italian – oțelul și sticla – găzduiește concerte, conferințe, expoziții de artă contemporană și pe artiștii câștigători ai burselor Gardner. Muzeul continuă tradiția începută de Isabella, care oferea tinerilor muzicieni posibilitatea să concerteze aici înaintea debutului pe scenele consacrate.

În anul 1990 muzeul Gardner a fost ținta unui jaf de proporții. Au fost furate obiecte în valoare de 500 de milioane de dolari, hoții nu au fost prinși, iar piesele nu au fost recuperate. Ramele văduvite de celebrele lor pânze au rămas acolo unde le-a așezat Isabella cu un secol în urmă – triste portaturi către lumi misterioase. Printre tablourile furate se află *Concertul*, unicul Vermeer al colecției, *Furtună pe Marea Galileei*, singurul peisaj marin pictat vreodată de Rembrandt, pânze și desene semnate Degas și Manet.

Privesc pe ecran imaginea *Concertului* și mă gândesc la cel care ține ferecată lumina lui Vermeer, achiziție pe care nu poate s-o expună, despre care nu poate să vorbească, dar pe care, summum al egoismului, a vrut s-o aibă doar pentru el.

„Petre Dulfu în imagini și cuvinte”

Amalia TALPOȘ

Amalia Talpoș

La fel ca în anii anteriori, și în acest an, în data de 10 martie, Secția pentru copii a deschis seria de activități dedicate scriitorului și pedagogului Petre Dulfu. Patronul spiritual al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” a fost omagiat la împlinirea a 160 de ani de la nașterea sa.

Astfel, elevii claselor V-VIII de la Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir” (director Gavril Pașca) au desfășurat o dramatizare după povestirea cu tâlc „Păcală însurat”, povestire care face parte din volumul *Isprăvile lui Păcală* al îndrăgितului autor. Interpretarea rolurilor le-a aparținut elevilor: prezentator – Daiana Lemnean, Păcală – Andrei Zah, nevasta lui Păcală – Denisa Lorincz, vecina – Oana Bărcan. Elevii au fost coordonați de profesor documentarist Valentina Panțiru și de profesor de limba română Rodica Tămaș. Spectatori au fost elevi de la Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir”, profesori, bibliotecari, cercetători. Elevii participanți la realizarea scenei și cadrele didactice implicate în activitate au fost răsplătiți cu cărți din partea conducerii Bibliotecii.

Dar cine nu a auzit, oare, de Păcală? Este acel personaj care ne-a fascinat copilăria, poveștile și aventurile lui aducând, prin umorul său, zâmbetul pe chipul oricărui copil. Un lucru este sigur: Păcală, eroul snoavelor populare românești, e un om poznaș, care trece prin multe întâmplări amuzante, își contraatacă dușmanii nu prin forță, ci cu istețimea, perspicacitatea și priceperea cu care este înzestrat, acestea fiind cea mai importantă armă a lui. Umorul și istețimea sa sunt ascunse sub o mască de naivitate și simplitate.

Snoava este o narațiune în proză, populară sau cultă, de dimensiuni reduse, cu caracter anecdotic, în care epicul se împletește cu satiricul. Sinteză a snoavei populare românești, *Isprăvile lui Păcală* reprezintă o construcție epică armonioasă și plină de haz. În centrul întâmplărilor se află Păcală, rudă cu Nastratin Hogeia din folclorul oriental, Ivan din cel rus, sau Till Eulenspiegel al germanilor.

El este întruchiparea omului cinstit, lipsit de mijloace materiale, plin de inteligență și optimism, prin faptele sale manifestându-și disprețul față de cei răi, zgârciți și hapsâni.

Aparenta nerozie are darul de a atrage și păcăli adversarii, în final aceștia primind „după faptă și răsplată”. Atitudinea sa este o modalitate de împlinire a menirii pe care o are: de erou justițiar.

În cadrul activității a fost vernisată și expoziția de desene „Isprăvile lui Păcală”, realizată de elevi din clasele V-VIII de la Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir”, profesor coordonator Dan Temle. Expoziția a reunit peste 100 de lucrări și a fost găzduită în holul Secției pentru copii în perioada 7-20 martie. Expoziția a avut numeroși vizitatori și admiratori de la grădinițele și școlile din Baia Mare: Grădinița „Ion Creangă”, Grădinița „Micul Prinț”, Grădinița Wonderland, Școala „Dimitrie Cantemir”, Școala „Nichita Stănescu”, Școala „George Coșbuc”, Școala „Vasile Alecsandri”. Desenele au pus în evidență, prin intermediul limbajului plastic, personajul Păcală în diverse ipostaze, ele fiind realizate în tehnica colajului sau pictură în tempera și acuarelă, dar s-a folosit și tehnica mixtă.

În deschiderea activității a luat cuvântul Corina Șpan, șef serviciu Secția pentru copii, care le-a adresat un cuvânt de bun venit participanților. S-au mai adresat copiilor Alina Lemnean, șef serviciu Sală de lectură, care a evocat viața și activitatea autorului, și profesorul Dan Temle, care a vorbit despre modalitatea de realizare a lucrărilor din expoziția de desene.

Secția pentru copii și-a întâmpinat oaspeții cu o vitrină de carte „Să îl cunoaștem pe Petre Dulfu”, care a reunit documente despre scrierile îndrăgitului povestitor, precum și întreaga operă a acestuia, absolvent al Facultății de Litere și Filosofie din Cluj.

Petre Dulfu va fi întotdeauna apreciat și iubit de micii săi cititori pe care îi încântă și azi cu poveștile sale scrise în versuri simple și clare, iar Păcală va rămâne mereu actual prin complexitatea personajului său, când prostuș, când isteț, dinamic, cinic, cu un umor și fantezie debordante. Păcală este eroul incontestabil al folclorului românesc, fiind puțin sucit, uneori cară o ușă sau un ogar în spinare, un fier de plug înfipt în cămașă, alteori se prosteste pentru a-i ridiculiza pe îngâmfați, călătorește prin lumea largă și chiar reușește să facă uneori dreptate. Păcală rămâne personajul apreciat și admirat pentru isprăvile sale, dar și pentru calitățile evidențiate de aceste isprăvi.

Păcală sau povestea lui Singur Eu

Antoaneta TURDA

Moto: „Eu nu știu să fi avut gând rău în cugetul meu și dacă am făcut ceva, și se vede c-am făcut, de e satul întreg pe umerii mei, nu cu vrerea mea am făcut”.

Sunt cuvintele lui Păcală rostite în minunatul roman al lui Corneliu Buzinschi – *Păcală și Tânda-lă*. Meditând asupra lor, mi-am dat seama cât de perfect este echilibrul dintre bine și rău, întruchipat de Păcală, personajul ales și de Petre Dulfu cu o justificare exactă, aflată în „Cuvânt-înainte” al volumului *Isprăvile lui Păcală*:

„Printre-atâtea griji, necazuri, dacă n-ar mai fi și glume
Și povești pe lumea asta: ce s-ar face biata lume?
L-al poveștii farmec dulce, droaia grijilor se-alină;
Viețuim o clipă, două, într-o lume mai senină”¹.

Pornind din lumea satului, dintr-o familie de intelectuali, Petre Dulfu, fidel liniei clasice a poveștilor populare, re-vestește, cu intenția de a educa, o poveste populară cu un personaj celebru: Păcală. De ce? Pentru că prin acest prototip al mobilității și al agerimii lunecoase a valahului, deștept, șiret și superficial îl regăsim pe românul neaș. Aflat pe poziție de egalitate cu scriitorii care s-au încumetat să-l surprindă, personajul nu se dezmințe nici sub pana lui Petre Dulfu, care i-a dat aura cea mai filosofică, scrierea sa fiind o adevărată meditație asupra prostiei și a vanității.

Re-lectura de acum, de la maturitate, mi-a provocat o întrebare esențială: Ce ascunde răspunsul dat de Păcală dracilor, „Singur Eu”, la întrebarea cum îl cheamă. Acest Singur Eu orgolios și misterios îl fixează pe propria orbită identitară, inconfundabilă. Înalt, zvelt și sprinten, așa cum este lapidar prezentat, Păcală umblă de colo-colo, parcă ușor astenic, vorbind întotdeauna cu tâlc, neremarcându-se prin aspectul fizic, la care aproape nimeni nu face referire. Neimportante, detaliile fizice sunt în umbra celor spirituale, care dau personajului valențe arhetipale.

Neinventând nimic, ci prezentând doar o lume viciată în care idealistul Păcală iese din toate tiparele prin modul lui de a percepe lumea în care trăiește, Petre Dulfu scoate la iveală un personaj hoinar, provocator, uneori atât de enervant, încât îți vine să-i dai două după ceafă în urma unor isprăvi ca cea din *Caprele popii*. Simulând prostia pentru a putea mai bine spune adevărul, este de-o drăgălășenie fără margini în multe alte situații, precum cea din *Rămășaguri c-un boier*. Dual cu bună știință, Păcală umblă printre oamenii care nu au curajul de a-și asuma adevăruri de care se tem și pe care Păcală le arată cu degetul, fără sfială. Înzestrat cu o inteligență scilicet, acționează tăcut, pașii lui nefiind auziți, simțindu-se doar urmările catastrofale ale prezenței sale, așa cum bine o demonstrează povestirea *Cucul*, care, prin cruzimea redată, ne amintește de personajele malefice din basmele românești. Crud și nătâng, omenos cu cine merită, este imposibil să nu-l iubești când îi auzi râsul ce biciuiește prostia și după ce îi descoperi spiritul justițiar, care îi oferă ceva din măreția lui Ulysse și Don Quijote. Dacă îl

Petre Dulfu
(1856-1953)

¹ Petre Dulfu, *Isprăvile lui Păcală*, București-Chișinău, Editura Litera Internațional, 2003, p. 14.

studiem cu atenție, remarcăm că are ceva și din curajul haiducilor autohtoni, cu deosebirea că lupta lui cu cele nedrepte este una mai mult ideatică decât propriu-zisă. Abia văzut, se mișcă printre oameni, fiind mereu pe un drum paralel cu cel pe care se află semenii săi, tocmai datorită loialității sale desăvârșite. Poznaș, ludic, ducându-și cu sine dreptatea, este nebunatic chiar cu oamenii cei mai importanți ai comunității cum e preotul, pe care îl înfruntă cu un curaj incredibil, provocându-i o adevărată criză de nervi în *Boii lui Păcală*. Descurcâreț nevoie mare, nu-l acceptă, la un moment dat, nici pe companionul său Tândală, mai lent, aparent mai prost, dar mai serios și mai profund, dialogul dintre ei fiind revelator.

Nemilos cu semenii, este extrem de prudent cu Dumnezeu, purtând în peregrinările sale un sac cu tămâie și un fluier. Aspirând mereu spre ceva mai înalt, eroul nostru pendulează între sacru și profan, plonjând într-un univers în care imagină și realul se interferează. Lupta cu destinul stă, așa-dar, sub semnul speranței dătătoare de energie, iar energia sparge multe bariere, alungând rigiditatea. Cum se luptă Păcală cu inerția și constrângerile? Prin evadare, dar nu una oarecare, ci printr-o călătorie inițiată, progresivă. Cum călătorește? Singur și cu curaj, știindu-se așezat sub protecția divină:

„Când pe munte-a pus piciorul, cruce și-a făcut voios,
Apoi se-adânci-n desimea codrului întunecos.
Și sub câte-un brad la umbră, fără grijă de nimica,
Sta, cânta cu drag din fluier, cât de mare-i ziulica.
Brazii, auzindu-i cântul, ramurile-și clătinău;
Păsările, fermecate, pâlcuri prin văzduh săltău”².

Încet, fără grabă, făcând pe prostul chiar și atunci când ascultă foarte atent glasul mulțimii, este mereu într-o stare de aparentă detașare. Vede, râde și reacționează în stil propriu, neinfluențat de nimeni, așa cum bine o demonstrează următorul pasaj din *Moara dracilor*, în care un diavol frige o broască alături de Păcală, care își frige slănina. Episodul marchează și poziția eroului față de cele diavolești, în ciuda clenciurilor avute cu preotul satului:

„Intră, lângă foc s-așază, prinde și el să-nvârtească
Spre-a se frige pe jeratic pocitania de broască.
Iar când sfârâia mai tare și țâșnea dintr-înșea zeama,
Naibii, ce-i dă-n gând? Se face cum că n-a băgat în seamă:
Și-și atinge-odată broasca de slănina lui Păcală...
- Ce faci, mă! i-a zis flăcăul. Umblă mai cu chibzuială!
Nu-mi spurca friptura! Dracul se-astâmpăr-o clipită;
Apoi... dă din nou cu broasca-i pe slănina rumenită!

.....
Și-și lipește broasca iarăși de slănina cea fierbinte
- Hm! degeaba-mi stric deci gura? Stăi! Gândind Păcala-așa,
Sare, iată-l, cu slănina, ce-n frigare sfârâia
Și deodată, pafl pe diavol, drept în ochi mi l-a izbit!”³

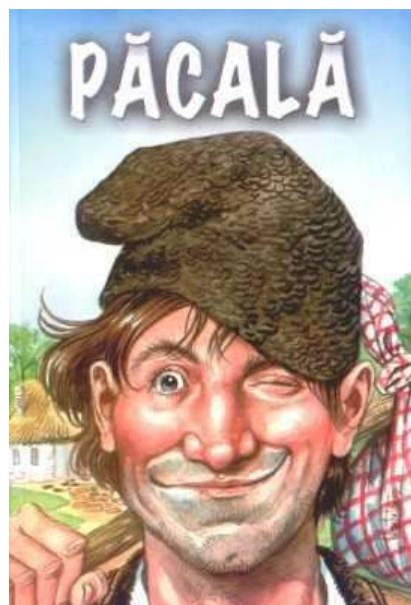
² *Ibidem*, p. 32.

³ *Ibidem*, p. 53.

Mai hăbăuc chiar decât oamenii care ajung să fie trecuți prin „colimatorul” lui, nu se sfiște a-i arăta cu degetul pentru defectele pe care le au. Pentru proști, leneși, răutăcioși și ipocriți, prezența lui e catastrofală, iar jocul de-a v-ați ascunselea dintre el și comunitate este unul ciudat, alunecând deseori într-o minciună numită eufemistic păcăleală, de unde i se trage numele. Chiar dacă etimologia lui a păcăli, verb de la care e derivat numele personajului, nu s-a putut încă stabili foarte clar, firea lui Păcală se poate defini: el este desăvârșirea și consecvența în cel mai pur sens al cuvântului, revelatoare fiind scena în care i se spune să tragă ușa după el: o face în mod desăvârșit, o trage cu totul, purtând-o în spate. Desăvârșit în toate, Păcală incită, așadar, la orice vârstă, misterul său rămânând încă nedeslușit întru totul, iar a scrie despre el mi se pare o continuă provocare, așa cum Petre Dulfu însuși recunoaște la sfârșitul cărții:

„A făcut el, nu e vorbă, și pe urmă, de-ale lui,
Ghidușii nenumărate! Dar pe toate să le spui?
Când aș sta să-nșir pe toate, câte el a săvârșit:
Povestirea-mi niciodată nu ar mai avea...

SFÂRȘIT”⁴

Surse documentare:

- Ioan Baba, *De la arhetip la personaj literar : Păcală*, Oradea, Biblioteca Revistei *Familia*, 1995.
Corneliu Buzinschi, *Păcală și Tândală*, București, Editura Cartea Românească, 1973.
Petre Dulfu, *Isprăvile lui Păcală*, București-Chișinău, Editura Litera Internațional, 2003.
Angela-Monica Jucan, *„Patologia” lui Păcală sau Simptomatologia sănătății*, Baia Mare, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, 2006.

⁴ *Ibidem*, p. 128.

Cine are carte are parte, sau despre *Foloasele învățaturii*

Dorina CADAR

Dorina Cadar

În anul 2013, în cadrul unei conferințe de presă în care norvegienii anunțau o finanțare nerambursabilă pentru România de 360 milioane de euro, Oystein Hovdkin, ambasadorul Norvegiei la București, spunea: *puteți hrăni 80 de milioane de oameni, dar importați două treimi din alimente. Este cel mai mare paradox. Este o nebunie.*

Diplomația Excelenței Sale este evidentă – ar fi putut să fie mult mai dur – dar cine are urechi de auzit aude, deci a înțeles și cuvintele nerostite, uimirea unui om venit dintr-o țară în care nu prea crește nimic și nu poate înțelege de ce românii, care au fost blagosloviți cu un pământ așa de bun, importă cireșe din Africa de Sud, usturoi din China, fasole din Etiopia, mere din Polonia sau praz din Egipt.

O dilemă asemănătoare avea și Petre Dulfu în anul 1927 când, în cartea sa *Foloasele învățaturii*, își punea întrebarea: *pentru ce la noi, într-o țară așa de roditoare cum puține se mai află pe fața pământului,*

sătenii duc un trai atât de amărât?

Răspunsul la această întrebare îl găsim citind cartea, dar îl intuim de la început din însuși titlul cărții.

Pornind de la ideea că bunăstarea unui popor este dată de gradul de educație al acestuia și mânănat fiind de dragoste față de țărănimea română, din rândurile căreia se trăgea, Petre Dulfu își justifică în *Cuvânt înainte* „scopul pentru care s-a scris această carte”: a încerca să-l convingă pe săteanul român că neajunsurile sale se datorează ignoranței, că atâta timp cât lumina binefăcătoare a învățaturii nu va pătrunde și la sate, acestea vor zăcea în întuneric. El spune: *foarte mulți dintre sătenii noștri, în loc să facă totul pentru a-și trimite regulat copiii la școală, dimpotrivă, fac tot ce le stă în putință ca să-i oprească pe-acasă... lor li se pare că sunt mai folositori dacă-și trimit copilul pe câmp să le păzească vitele... Sătenii noștri n-au ajuns să priceapă foloasele învățaturii.*

Petre Dulfu a călătorit foarte mult, a avut ocazia să vadă și să facă comparații între viața locuitorilor din apusul Europei și a celor din România. Iar discrepanțele atât de mari nu au putut decât să mâhnească un om iubitor de țară cum a fost Petre Dulfu, deci cartea sa, *Foloasele învățaturii*, a fost rezultatul firesc al frământărilor sale interioare în ceea ce privește ideea de îmbunătățire a vieții românilor și în special a țaranului român.

Descrierea unui sat din Germania este mai mult decât grăitoare: *abia îți vine să crezi că ești într-un sat. Stradele pe care treci sunt largi, curate și cu pomi pe de lături. Iar la dreapta și la stânga fiecărei strade vezi niște case mari, înalte, cu ușile și cu ferestrele largi... Dacă intri în vreo casă rămâi de asemenea uimit de cele ce întâlnești. Ce lucruri bune, ce rânduială, ce curățenie peste tot! Nu-ți vine să crezi că ești într-o casă țărănească.*

Prin curte, care de asemenea este foarte încăpătoare, vezi aceeași bună orânduială și curățenie ca și în casă. Plugul, carul, grapa, coasa, în loc să fie lăsate în bădătură să le bată ploaia, vântul și soarele, sunt puse la adăpost într-un șopron bine acoperit, și tot așa și celelalte unelte din gospodărie.

În continuare prezintă amănunțit felul în care știu sătenii germani să-și organizeze munca în așa fel, încât fiecare gospodar să-și producă în propria gospodărie tot ce are nevoie pentru hrană: lapte și produse lactate, carne, ouă, legume și fructe de toate felurile.

Proverbul *Să-ți faci iarna car și vara sanie* se aplică perfect acestor oameni, care în perioada iernii își pregătesc și îngrijesc uneltele pentru munca câmpului, sau meșteresc diverse obiecte necesare gospodăriei, nu numai pentru trebuințele lor, dar și pentru vânzare, așa încât să poată economisi bani pe care să-i depună la Casa de Economii sau la Banca ce se afla în satul lor, înființate de ei înșiși sub conducerea învățătorului și a preotului din sat. La baza acestei rânduiei stă educația.

La polul opus, prezintă un sat românesc cu ulițe înguste, nepietruite și neșanțuite, pline de apă stătută. Casele mici, acoperite cu paie sau coceni, au pereții strâmbi și atât de subțiri, încât vântul iernii îi străbate. Umezeala, frigul, mirosul neprimitor și murdăria sunt caracteristice acestor locuințe care se încadrează perfect într-o curte la fel de neprimitoare: *grajdurile și cotețele sunt așezate de obicei foarte aproape de casă, alături sau chiar în fața casei. Gunoii de la vite în loc să se adune grămadă și să se întrebuințeze pentru îngrășatul pământului, e lăsat a se împrăstia prin toată curtea și-a umplea aerul din preajma casei de un miros nesuferit și vătămător sănătății.*

La toate acestea se adaugă nepriceperea țaranului român de a prelucra ceea ce animalele din curte îi oferă. *Laptele se risipește în neștire... ca să știe românul să facă din lapte unt bun, brânzeturi gustoase care se caută pe la târguri și se plătesc cu bani frumoși, ferit-a Dumnezeu!... astfel de români se găsesc foarte rar.*

Petre Dulfu accentuează asupra afirmației că țaranul român nu se trage de la muncă, muncește adeseori pe brânci, dar fără chibzuială. Se rezumă la a cultiva doar grâu și porumb, iar dacă dorește să mănânce legume sau fructe cumpără pe bani frumoși de la grădinarii sârbi sau bulgari, în timp ce pământul său din jurul casei este acoperit de ciulini și scaieți.

Ioan Kalinderu, apreciat de Petre Dulfu ca fiind un cunoscut binefăcător al sătenilor de pe Domeniile Coroanei, spunea despre grădinarii sârbi și bulgari: *acești grădinari vin primăvara la noi în țară, iau în arendă de la proprietari sau de la săteni câte o bucată de pământ în apropierea unui râu sau heleșteu... iar toamna pleacă în țara lor cu milioane adunate de la noi și în bună parte de la țaranii noștri.*

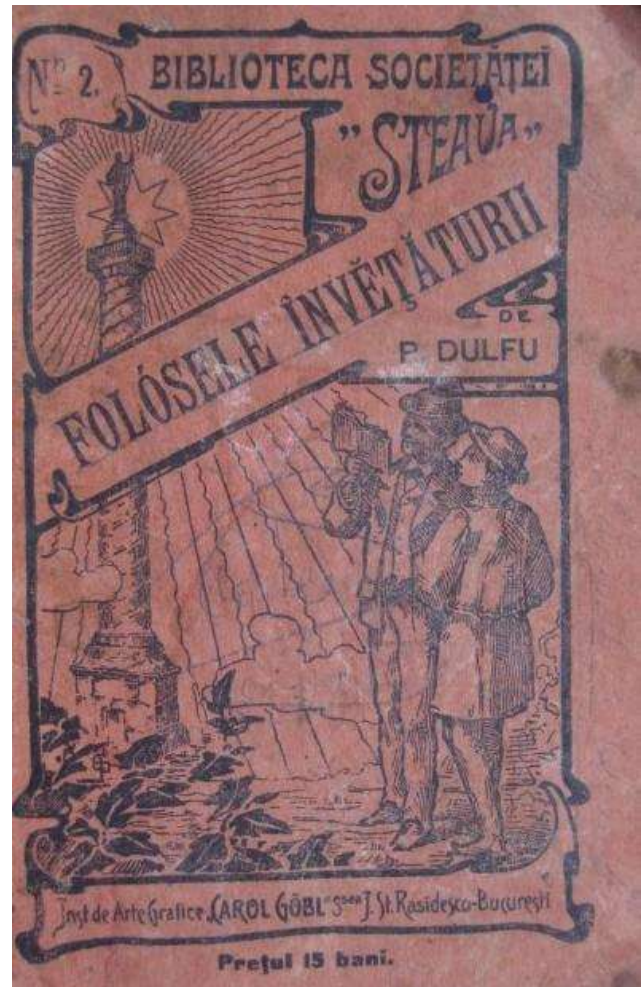
Aceste milioane, spune Petre Dulfu, ar putea rămâne toate în țara noastră, în punga țaranilor noștri, dacă ei ar învăța să cultive legume și să-și lucreze bine pământul. Tot astfel, dacă ar învăța să sădească și să altoiască soiuri mai bune de pomi, să crească albine sau viermi de mătase, să lucreze și iarna câte ceva (tâmplărie, coșuri împletite, pălării, tinichigerie), la fel cum fac sătenii din Germania.

Cartea, care abordează subiecte de interes pentru locuitorii satelor, utilizează un limbaj accesibil și are o structură logică, a fost foarte bine receptată în acea vreme, lucru care nu este de mirare. Un astfel de ghid pe înțelesul tuturor era necesar și binevenit.

Dar oare cât de mult s-a schimbat mentalitatea țaranului român dacă și acum, la distanță de aproape 100 de ani, mai sunt gospodării la țară în care grajdul este lângă casă, WC-ul în curte, curățenia și ordinea lasă de dorit... mai sunt atâtea terenuri fertile lăsate pârloagă, mai întâlnim țărani care-și chinuie animalele?

Trăim într-o altă epocă și avem de-a face cu o altfel de abordare a problemelor.

Dacă acum o sută de ani o carte precum *Foloasele învățaturii* era, poate, singura metodă de a lărgi cunoștințele țaranilor, azi lucrurile se întâmplă și în alt fel, învățarea se poate face și pe alte

căi. Un lucru a rămas însă neschimbat: românii au nevoie de a fi stimulați.

De aceea nu ni se pare ciudat dacă citim în presă că, de curând, proprietarii a trei stâne din județele Brașov și Mureș au beneficiat de ajutor norvegian, inclusiv financiar, pentru implementarea tehnicii moderne în activitatea tradițională a oieritului. Stânele au fost dotate cu panouri fotovoltaice, iar brânzeturile se fac mult mai ușor și mai igienic având curent electric și apă caldă la dispoziție. Mai mult decât atât, în cadrul unor cursuri de specialitate, nu doar ciobanii, dar și alți producători locali au învățat cum să-și promoveze produsele. În cadrul acestor cursuri țărani sunt învățați să înțeleagă că bunăstarea lor stă în dezvoltarea micii gospodării diversificate, ce le poate aduce venituri variate, din mai multe surse.

Ieri, Petre Dulfu îi îndemna pe țărani să-și trimită copiii la școală nu cu scopul de a deveni „slujbași” la stat, ci de a-și însuși cunoștințe folositoare despre munca pământului lor, despre creșterea și îngrijirea animalelor, despre igienă și sănătate, cunoștințe pe care să le pună apoi în practică în slujba sa.

Azi, norvegienii vin și ne învață aceleași lucruri la fața locului.

Sfatul pedagogului Petre Dulfu merge mai departe, îndemnând la lectură, aceasta fiind apreciată ca o stavilă în calea uitării cunoștințelor acumulate. În acest sens, bibliotecile populare, care începuseră să-și facă apariția la sate, sunt considerate extrem de binevenite, iar contribuția lui Spiru Haret, care „pe când era întâia oară Ministru al Instrucțiunii și care a înființat cel dintâi un număr mai mare de biblioteci prin satele României, în total vreo 320, câte 10 pe fiecare județ al țării”, este apreciată.

În prezent avem școli și biblioteci comunale, avem Internet, dar se vorbește din ce în ce mai des despre derapajul școlii românești. Școala nu este doar o clădire cu săli de clasă și material didactic, ci este și pasiunea unor oameni care știu că au datoria de a pregăti tânăra generație să facă față cu succes lumii și vremurilor în care trăiesc. Și dacă specialiștii confirmă ceea ce oameni vizionari precum Petre Dulfu spuneau, că prosperitatea României stă în a pune în valoare ceea ce natura i-a dat, atunci școlile de la sate ar trebui să pună accent pe acest lucru, iar tinerii își vor găsi cu siguranță un rost în țara lor.

Închei cu o frază sugestivă a lui Petre Dulfu: *De când a fost creat, omul a căutat să-și îmbunătățească soarta. Pentru aceasta Dumnezeu i-a dat mintea să o folosească. Viața a demonstrat că aceia care și-au luminat mintea prin învățatură au putut să se ridice pe o treaptă superioară de fericire decât cei rămași cu mintea în întuneric.*

Binefacerile învățaturii au fost și vor fi mereu de necontestat.

Gavrilă Bilașcu – un poet, dar al disperării

Dr. Ilie GHERHEȘ

A scrie despre Gavrilă Bilașcu (1967-2016) la timpul trecut echivalează cu a te lua, încă o dată, la trântă cu înnegurările, cu angoasele și trăirile lui – niște trăsături pe care niciodată nu i le-am înțeles pe de-a-ntregul și cu care nu am fost de acord. Bineînțeles că nu știu și că nu voi ști niciodată care dintre noi a avut dreptate! Din păcate, disputele noastre de idei s-au sfârșit, căci el a ales, într-un mod cât se poate de suveran, să-și retragă argumentele și diligențele, să amâne tulburarea, irosind până și ceasul final.

Categoric că nimeni nu l-a înțeles pe Gavrilă pornind de la versurile sale; cu siguranță că noi toți am acceptat condescendent că este vorba de o sensibilitate aparte și, ca atare, inexplicabilă. Din nefericire, cheia citirii versurilor sale Gavrilă a zăvorât-o foarte bine, a încifrat-o mult prea codificat și, abia acum, odată cu sfârșitul său atât de brutal, acea cheie s-a eliberat din cufărul strânsorii, iluminându-i versurile și înfrigurându-ne pe noi. Desigur că este vorba despre o cheie patologic-lirică, o provocare perpetuă, reluată cu obstinație.

Gavrilă Bilașcu
(1967-2016)

În anul 1998, la Editura Echim din Sighetul Marmației, lui Gavrilă îi apărea primul volum de poezie *Șansa învinsului*. Era foarte fericit și-și promova bucuria cu nonșalanță, cu suveranitate chiar, dăruindu-l tuturor, până la ultimul exemplar.

Încă din prima parte a volumului de poezii, subintitulată „Ecouri într-o peșteră de carne” (1987-1991), prefațată cu un verset (4) din Psalmul 143 („Omul cu deșertăciunea se aseamănă: zilele ca umbra trec”), poetul își anunță, își explică sufletul său înnegurat, aruncat peste bordul cotidian al lumii, făcând risipă durerii, alungând clișeele conformismului: „era târziu/ nu rămânea decât/ să ne fim/ unul celuilalt/ mormânt”. (*Elegie*); „nemulțumit de mine/ ca un glonț/ împodobit cu inima/ propriei ținte”. (*Autoportret*).

Cheia înțelegerii poeziilor și stărilor poetice ale lui Gavrilă Bilașcu nu funcționează și nu se potrivește decât dacă o așezi în locașul său. De neînțeles pentru noi toți a fost faptul că el hrănea o parte din câinii comunitari ai satului Petrova, scăpați sau dezlegați din lanț (celebră este postarea de pe YouTube „Ia de la Băsescu!”), dar și faptul că vara, sau de sărbători, își lua în grijă unii copii de la o casă de ajutor social din Sighet: „Iubito, ți-am adus/ un buchet de orfani// să facem casa noastră glastră/ pentru florile rătăcite pe străzi/ iubito,/ măcar în noaptea asta/ lasă-mă să fiu Dumnezeu”. (*Lacrimă*).

Poate că cineva m-ar putea acuza de o anumită doză de ipocrizie, deoarece mi-am luat dreptul să scriu despre un poet care s-a predat cu totul disperării, semnând până și actul final al armistițiului, încercând astfel să-i reaprind flăcări jucăușe din destinul său, precum ard în nopțile fermecate flăcări pe magma existențială?! Dar, în același timp, poate că-i de bine să-i mai aprind o lumânare, deciptându-i anumite versuri, cât mai aproape de înțelesul lor inițial. Eu rămân acum uluit când gă-

sesc mesajele morbide în aproape toate poeziile sale pe care, evident, cu el în viață le-am considerat doar puternice licențe poetice, paradoxuri: „plângi ne-ncetat, poete,/ iar alții nici morții la groapă/ nu au lacrimi să și-i petreacă!” (II); „ea evadase dintr-o carte/ (un vers comis de Dumnezeu)/ privirea-i cerșea parcă moarte/ eu – vai – eram surâsul său// era atâta de frumoasă/ părea zămislită anume/ să tresară suav la nume/ -le de sinucigașă!”. (Poem).

În al doilea grupaj de poezii, convențional intitulat „Șansa învinsului” (1992-1997), poetul a ales să-și prefățeze versurile tot cu un „motto” biblic: „În fața pâinii mele mă podidesc suspine și spaime curgătoare sunt lacrimile mele”. (Cartea lui Iov, 3, 24).

Asemuindu-se mereu cu „alesul pierzării” care se încrede chiar și în „paiul/ din claia răvășită a speranței!”, conștientizând că este un „arhitect al neliniștii”, la acel moment el mai găsește puteri să lupte cu soarta, cu predestinarea, iar în poezia *Rugă* declamă: „fi-mi alături/ și nu mă lăsa pradă/ mâinilor mele, Doamne”.

Predispus să înțeleagă și să accepte totul, poetul iartă, chiar dacă nimeni nu i-o cere, iar în poezia *Șansa învinsului* postula: „Lacrima Ta, Iisuse,/ viză spre nemurare/ pusă de vameși curvei/ în inima poetului”. Poate că în acest florilegiu sumbru de versuri el rămâne cel mai explicit în a-și decripta lumea tenebroasă: „nopti albe din sfârc negru/ mă alăptează mereu!” (*Prietene...! Lui Serghei Esenin*), în timp ce „îmi tot surâd în vis/ hăuri fără de fund”; convins fiind că „ceva tot o să se-ntâmpale/ târziu și iremediabil” (*Târziu și iremediabil, Ție*), căci „tristețea mea revendicându-mă/ mi-a deportat iubiri/ speranțe/ vise/ și ridicându-mă la rangul de învins/ datu-mi-a în subordine zădărnicia (...*Lui Ilie Gherbeș*).

În cel de-al treilea despărțământ (și ultimul!) al volumului de poezii, numit „Cazier liric” (1987-1997) poetul face apel la poezii-sentință, la poezii-definiție, la chintesențe de poezie exprimate în câte un singur vers: „Umbra – ecoul mut al formei”; „Copilăria – cartea de vizită a inocenței”; „Adolescența – câine vagabond al memoriei”; „Sărutul – deflorarea singurătății”; „Speranța – sala de așteptare a iertării”; „Viața – zi liberă a morții”; „Poetul – arhitect al neliniștii”; și „Autoportret – sunt amantul răspântiilor”.

Cu o complice subiectivitate, aflat și la ceas de bilanț nefericit cu această cvasiprezentare, mărturisesc că am fost curios să număr și să-i enumăr pe cei căroră Gavrilă i-a considerat vrednici să le dedice o poezie. Cu toată sinceritatea mărturisesc acum că eu am așteptat, cu sufletul la gură, să fiu și eu gratulat. Constat acum că lista este foarte onorantă, ceremonioasă și parcimonioasă: Günter Grass, Nicolas Born, Nichita Stănescu, Gheorghe Todincă, Serghei Esenin, Ilie Gherbeș, Emil Cioran, Aurelie și Ție.

Cu siguranță că și funcție a celor întâmplante, din păcate, acum putem găsi și identifica semne și mesaje până și în titlurile poeziilor sale atât de mult șlefuite. Făcând precizarea că el a avut curajul și puterea să scrie inclusiv poezie haiku, pe lângă alte titluri, unele poezii se cheamă chiar așa: *Dedublare, Elegie, Anxietate, Clișeu, Amurg, Plângere, Strigăt, Lacrimă, Lacrimă căzând, Implorare, Autumnală, Destin, Rugă, Târziu și iremediabil, Șansa învinsului, Suicidară, Înfrigurare* ș.a.

Cel de-al doilea volum, *Însingurări*, apărut în 2001 la Editura Scriptorium din Baia Mare, este, la o primă privire, o colecție de aforisme, scrise însă cu pana poetului. Și această izbândă editorială Gavrilă Bilașcu și-o așază sub auspiciile faste ale textului religios, respectiv un fragment din „Rugăciunea către Domnul nostru Iisus Hristos a Sfântului Ioan Damaschin”.

Pe alocuri insolite, uneori chiar reușite, aceste perle care se vor aforistice n-au fost prea bine primite de către presa maramureșeană (Grigore Ciascai), dar asta nu ne împiedică să le parcurgem, încercând măcar să le deslușim fiorul liric: „Să fii erou! Iată îndemnul care a liberalizat uciderea”; „În definitiv, toată viață colecționăm tentative de a ne justifica aprioric moartea”; „Ateii/ sunt enoriașii putrefacției”; „Mă consolez cu gândul că exist contrar vouinței mele”.

Poetul este bântuit de aceleași neliniști metafizice încercând subiecte precum: Fiul Omului, Dumnezeu, Iuda Iscarioteanul, culminând cu faimosul și ipocritul pariu al lui Blaise Pascal, cuget care în variantă petrovenească reverberează astfel: „Doamne, nu cumva să nu fii/ că numai Tu mi-ai mai rămas!”

De fiecare dată când acasă veneam, obișnuiam să-l caut pe Gavrilă Bilașcu, la casa lui de vizavi de Primărie, o curte nemeșească din perioada interbelică, unde adăstau de mas neamurile lor de același

rang, cu stânele lor de oi, de pe Mara, când mergeau primăvara în munte și, la întoarcere, când reveneau. De câteva ori mi-a mărturisit că „gata, le las jos toate și vara asta, în sfârșit, o să-mi mai apară un volum”. Prin bunăvoința răbdătoarei sale soții, Aurelia, ziaristă și profesoară la școala din localitate, am beneficiat de unele dintre aceste poezii. La o primă lectură am constatat că temele preferate ale lui Gavrilă au rămas aceleași: „am privit în urmă și am plâns:/ Doamne, ce va rămâne după mine/ că eu

toate cărțile/ mi le-am jucat cinstit!” sau „Doamne ajută-mă să nu mai fiu/ acum cât mai știu drumul/ către Tine!” ș.a.

După un așa-numit „cazier liric”, prezentat în rândurile de mai sus, se cuvine să încerc și un C.V. profesional. Așadar, poetul Gavrilă Bilașcu a publicat două cărți (*Șansa Învinsului* – poezie și *Însingurări* – aforisme) și avea în lucru, cu termen de finalizare vara aceasta, un al doilea volum de versuri – „Poezia antivestă”. După cum se știe, *Șansa Învinsului* i-a fost solicitat, prin Internet, de către Biblioteca Congresului American, spre onoarea lui și a poeziei maramureșene.

Gavrilă Bilașcu a rămas în memoria noastră ca bibliotecarul

din Petrova (1990-2016), bucurându-se de prietenia unor oameni de aleasă cultură din județ și din țară: Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Goja, Echim Vancea, Gheorghe Pârja, Mihai Dăncuș, Lucian Perța, Gheorghe Peter, Nicu Scheianu, Ion Bogdan, Nicoară Mihali, Nicolae Sabău ș.a. Când apăsarea în Baia Mare era așa ca un zefir, răspândind o bună și nobilă stare de chietudine rurală. Și totuși, el se performa pe sine și pe alții, pe prietenii săi, în anturajul lor risipindu-se, dăruindu-se, slujind cu devotament altarului vocației prieteniei.

Fotoliul de orchestră

„Thalia, din Antichitate până azi [...] ademenește lumea la teatru”.

„Te simți actor pe scena vieții până descoperi Actorul din spectacolul de teatru”.

„Mare e lumea Ta, Doamne, ca o scenă de teatru”.

(Motouri extrase din Prefața la volumul
Momente și schițe pe scena criticii de Augustin Cozmuța)

PAUL Antoniu

În sălile teatrelor de operă, mai ales, acest fotoliu era unul mult râvnit, situat în primul rând, de unde puteai să vezi cel mai bine ce se întâmplă nu numai pe scenă, ci și în fosa instrumentiștilor, să le urmărești și să te molipsești de bucuria creației lor, trăită acolo, mai la fereală de privirile spectatorilor din sală.

Bagheta magică din mâna dirijorului, cu spatele la tine, îți dicta bătăile inimii și emoția ce-ți împodobește sufletul cu fiecare notă desprinsă din partitură. Un asemenea fotoliu există și în sălile teatrelor cuvântului rostit. El este ocupat fie în stal, fie la balcon, de către criticul de teatru cu notesul pe genunchi și programul de sală în buzunar. Prezența unui asemenea „partener” în afara luminilor rampei pentru actorul de pe scenă, în general, a fost și a rămas un... nedorit. Tace, ascultă și te judecă! Și te dă la ziar... Un nesuferit, deci. Nu-i vorbă, că uneori mai depinde și de „partener”; de cultura, de profesionalismul, dar mai ales de puterea și priceperea lui de a te judeca cu dreptate.

Un asemenea „partener” de încredere, cu o vastă cultură în domeniul teatral, foarte obiectiv în aprecieri, bunul-simț fiindu-i prezent în fiecare cuvânt de apreciere scris, cu păreri critice demne de luat în seamă, un asemenea „partener”, zic, pentru toți realizatorii unui spectacol pe scena băimăreană a fost gazetarul, eseistul, dar mai ales cronicarul de teatru Augustin COZMUȚA, a cărui competență niciodată și de către nimeni n-a putut fi pusă la îndoială; mărturie stau nenumăratele eseuri, cronici la spectacole sau la volumele de teatru, materiale pe care, prin ani, le-a publicat în cele mai prestigioase reviste de cultură din țară, cu acestea având o colaborare statornică. Acum, iată că și eu, cu o firească emoție („joc” într-un spectacol-premieră absolută...) semnalez apariția volumului *Momente și schițe pe scena criticii* (Editura Eurotip, Baia Mare, 2013), a cărui lectură (aproape 200 de pagini) va fi, pentru toți spectatorii, de azi și de ieri, ai teatrului băimărean, un emoționant prilej de a-și aminti de cele mai importante spectacole (aproximativ 20 de cronici) pe care le-au văzut și aplaudat în anii de glorie ai instituției teatrale; aplauze datorate cu generozitate și faimoșilor actori pe care n-ar fi drept să-i dăm uitării; nici pe ei și nici pe marii regizori, creatorii prestigioaselor spectacole.

După cum se știe, actorii își trăiesc miracolul pe scenă până la lăsarea cortinei, după care visa-rea lor intră în amintire... Ce ne-am face, oare, fără cei din „fotoliile de orchestră”, cu notesul pe genunchi și programul de sală-n buzunar, cei care, prin profesia lor, o fac pe a noastră să intre în cronici și neuitare? Cuvinte de mulțumire nu prea avem la îndemână; poate doar pe ale tatălui meu, pe care acesta le adresa făcătorului de bine: „Bunul Dumnezeu să-ți răsplătească, Omule bun, căci din partea mea slabă nădejde, după cum ai merita”.

Volumul lui Augustin Cozmuța are în cuprins următoarele patru capitole, cu doar câteva subcapitole... neteatrale, ca să mă exprim astfel: 1) Microeseuri; 2) Cronici dramatice (pentru aproape 20 de spectacole, cele mai reprezentative jucate în a doua jumătate a secolului XX); 3) Cartea de teatru; și 4) Ilustrații (30 de fotografii cu programe de sală și afișe ale unor stagiuni mai de demult, toate din arhiva autorului). Intenționat, în aceste note de lectură, n-am numit niciun actor, niciun spectacol, și nici titlurile unor volume de critică teatrală comentate de către autor; am preferat să merg pe principiul „ori pe toți, ori pe niciunul”, pentru ca cititorul iubitor de teatru, citind acest volum, să-și amintească de toți și de toate, peste uitare așternând, astfel, voalul de lumină al amintirilor din sala de spectacole, acolo unde el, spectatorul – actor pe scena vieții, îl descoperea pe el, Actorul de teatru.

Biblioteca din Cernești are un nume

Ioan GOGOTA
Alina LEMNEAN

Joi, 26 mai, la Biblioteca din comuna Cernești a avut loc un eveniment festiv organizat de primărie, în colaborare cu Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare: atribuirea numelui „Augustin Cozmuța” bibliotecii respective.

Au participat la acest emoționant eveniment soția și fiica celui plecat dintre noi în urmă cu o jumătate de an, foști colegi și prieteni ai acestuia, elevi ai școlii generale, cadre didactice, membri ai Consiliului Local etc.

Manifestarea omagială a fost deschisă de către primarul Nelu Șovre printr-un moment de reculegere în memoria lui Augustin Cozmuța, după care a elogiat personalitatea celui care s-a născut în Cernești, a făcut studii universitare la Cluj-Napoca, iar din anul 1967 a practicat ziaristica în Baia Mare.

Profesia de ziarist, pe care a slujit-o cu un remarcabil devotament, l-a adus de nenumărate ori în Cernești – unde trăiau părinții și frații săi –, rămânând atașat de comuna natală, pentru a cărei promovare, culturală în primul rând, nu a precupețit niciun efort. Datorită acestui fapt, concetățenii săi l-au respectat și apreciat, acordându-i titlul de cetățean de onoare al comunei.

În continuare, primarul Nelu Șovre a prezentat-o pe Ioana Cozmuța, fiica scriitorului, trăitoare cu familia în S.U.A., fiziciană la N.A.S.A., specialistă în domeniul microgravitației, și a dat cuvântul gazdei, bibliotecara Mărioara Latiș. Aceasta, în alocuțiunea sa, a salutat cordial auditoriul și a urat bun venit oaspeților sosiți din alte localități, remarcând înalta prețuire de care s-a bucurat în rândul consătenilor cel care a fost cetățean de onoare al comunei, un exemplu de „onestitate și modestie”. Ca o expresie a caracterului său, aplecat înspre semeni și comunitate, a citat un motto drag lui Augustin Cozmuța: „Fiecare dintre noi știm când ne naștem, dar nu știm care va fi mai târziu drumul nostru în viață și pentru asta prețuim satul natal”.

Moderatorul evenimentului, dr. Teodor Ardelean – directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” – a precizat că Augustin Cozmuța s-a afirmat ca „personajul căruia i-a plăcut cultura”, fiind, în același timp, ziarist, scriitor și critic literar, o personalitate accentuată, elevată, care a făcut la rândul său cultură. Vorbind despre cărțile lui Augustin Cozmuța, a relevat dificultatea de a cuprinde în cuvinte puține o activitate diversă și o operă atât de consistentă. Subliniind rolul de animator cultural al acestuia, a exprimat regretul că nu am profitat suficient de cultura și, mai ales, de experiența sa publicistică. Reiterând necesitatea de a cunoaște și cultiva satul românesc, a amintit cât de apropiat a fost Augustin Cozmuța de satul natal. Cu această ocazie, a menționat că Biblioteca Județeană a donat Bibliotecii Comunei Cernești „care de azi se va numi «Augustin Cozmuța»”, cărți în valoare de cca 5.000 lei, ca simbol al prețuirii de care s-a bucurat și se bucură omul de cultură al cărui nume va rămâne gravat, pentru totdeauna, pe frontispiciul bibliotecii.

Făcând apologia cărții, Teodor Ardelean a mai subliniat: „Cărțile, adevărate zăcăminte de cultură, dacă nu sunt citite, nu-și au rostul, iar gândurile care sunt transpuse într-un raft, într-o carte sunt o realitate magică”, aspect regăsit în întreaga operă a lui Augustin Cozmuța.

Profesoara Diana Farcaș, director al Școlii Generale din localitate, citând dintr-un poet anonim potrivit căruia „Valoarea unui om este cea care dănuie”, a argumentat contextul în care Augustin Cozmuța a fost numit „cetățean de onoare” al comunei Cernești, fiind „un scriitor cu o implicare civică deosebită”. În opinia sa, momentul în cauză este unul de referință, iar omagiul pentru „arta și scrisul acestuia” sunt „model de urmat pentru ceilalți, etalon pentru tânăra generație”.

A urmat la cuvânt Sălcu Horvat, directorul executiv al revistei *Nord Literar*, care a reiterat

ideea de valoare a „omului de cultură” Augustin Cozmuța, cu care a colaborat pe parcursul a peste 40 de ani, context în care s-a legat o „frumoasă și trainică prietenie”, regăsită și în planul coordonării revistei sus-amintite.

Felicia Avram din Sibiu a intervenit cu un citat din manuscrisul lui Augustin Cozmuța, „Jurnal pentru fiica mea”, arătând marea lui pasiune pentru lectură: „Din copilărie, principala mea preocupare favorită a fost cititul cărților, deși familia mea nu avea bibliotecă. Împrumutam cărți de la biblioteca școlii și din cea a Căminului Cultural din sat”. În continuare, Felicia Avram a vorbit despre marea prietenie dintre Vasile Avram, soțul ei, și Augustin Cozmuța, ambii colegi de grupă cu ea la Filologia clujeană, despre întâlnirile lor la Baia Mare și Sibiu, despre ajutorul dat de Cozmuța la publicarea cărților lui Vasile Avram, trecut la cele veșnice în anul 2002, ocazie de a reitera marea lui acribie, rigoarea extraordinară și deosebita competență în domeniu. A încheiat cu evocarea Colocviilor de la Nicula, unde Augustin Cozmuța a fost o prezență remarcabilă în ultimii ani.

A continuat conf. univ. dr. Florian Roatiș, cercetător științific la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, care a evocat întâlnirea cu Augustin Cozmuța în urmă cu 43 de ani, o întâlnire predestinată din care s-a născut o firească și durabilă prietenie. A vorbit apoi despre cărțile acestuia, nu multe (8 la număr), dar consistente, conținând puncte de vedere privind poezia, proza, critica literară, teatrul și... actualitatea politică!

Gheorghe Pârja, ziarist, coleg, alături în multe dintre acțiunile inițiate și derulate împreună cu personalitatea omagiată, a prezentat editorialul său din ziarul *Grainul Maramureșului* din 26.05.2016, intitulat *Scara lui Augustin*, dedicat celui care a condus timp de aproape două decenii cotidianul amintit. Îl consideră pe colegul său de publicistică un ziarist de vocație, dublat de un fin și competent critic, care s-a manifestat plurivalent, excelând în critica literară, de artă plastică și teatrală. A trecut în revistă rubricile pe care le-a susținut Augustin Cozmuța în ziar cu „dăruire și perseverență”, în etape istorice diferite, apreciindu-l ca unul dintre cei mai reprezentativi oameni de cultură din Maramureș.

Andrei Fărcaș, jurnalist, a vorbit mai întâi despre omul Augustin Cozmuța, cu care a fost coleg de redacție mai bine de trei decenii, amintind discreția, căldura, răbdarea și alte calități prin care a excelat ca redactor-șef. A menționat apoi că opera acestuia poate și trebuie să fie analizată din mai multe direcții: în primul rând ca „scriitor la ziar”, după o expresie a colegului lor Vasile Radu Ghenceanu, apoi din perspectiva criticii literare, teatrale și de artă plastică, precum și ca editor (căci a îngrijit și a dat bun de tipar unor zeci de cărți și de reviste), ca inițiator al unor publicații (*Măiastra*, *Archeus*, *Pro Unione*, *Nord Literar*), ca membru activ al unor fundații („N. Steinhardt”, „George Pop de Băsești”) etc.

La final, Ioana Cozmuța – fiica stabilită de cca 14 ani în S.U.A., cercetător-fizician în cadrul N.A.S.A. –, a evocat unele momente de familie, insistând pe setea de lectură a tatălui ei, împătimit, dar selectiv cititor, cu o dorință inegalabilă de informare. A dat citire apoi unui fragment din *Jurnalul* scris pentru ea, cu povestea devenirii ei prin ochii, sufletul și mintea tatălui său, încheind cu mărturisirea că îl poartă în geantă tot timpul, întrucât este o expresie materială și spirituală a legăturii cu regretatul său tată.

Despărțirea de Titus

Dr. Vasile V. FILIP

Vasile V. Filip

Să scrii despre *ultima carte* a cuiva, a unui prieten, este, de o vreme încoace, o formulă, un fel de a spune, precum întrebările de întâmpinare la care americanii nu răspund (sau răspund prin aceeași întrebare). Formulă care primește, în condițiile de față, o conotație de gravă autenticitate: *Septimus W. despre Neliniștile metafizice ale unui neștiutor* (Bistrița, 2014) **este** ultima carte a lui Titus Wachsmann-Hogiu, care a plecat pe calea fără de întoarcere chiar în zilele în care, departe de casă și fără s-o știu, începusem să scriu aceste rânduri despre cartea sa. Stilul însuși al cărții mă avertiza asupra acestei inevitabile încheieri (ca un vis premonitor, fără precizie și fără termene, dar de o implacabilă, copleșitoare forță a sentimentului). Încât azi, când introduc aceste „plombe”, după ce realitatea faptelor, ca un tăvălug al fatalității, confirmă presentimentele

le vagi (de parcă timpul, cum ne avertiza Kant, n-ar fi despărțit între trecut-prezent-viitor decât în mintea noastră, nu în realitatea propriu-zisă), azi – zic – îmi vin în minte versurile lui Coșbuc: *Așa mi-a spus Ion să-ți scriu/ Iubească-ți-l pământul/ Și-am tot lăsat, pân-a fost viu/ Și-mi țin acum cuvântul...*

Acum un deceniu scriam despre *o carte rară*, la propriu și la figurat. Era vorba despre *Nodul din gât* (2006). Azi, după un deceniu (diferența de vârstă dintre noi), scriu cu *nodul din gât* (pe care nu pot și nici nu vreau să-l ascund) despre ultima carte, la figurat și (*horribile dictu!*) la propriu, a lui Titus Wachsmann-Hogiu: *Neliniștile metafizice ale unui neștiutor* (Bistrița, 2014).

E o carte prin care Titus Wachsmann-Hogiu se întoarce asupra lui însuși. Nu ca parte a unui neam, nici ca locuitor al unui anume spațiu, nici ca literat aspirant sau ca agent al unei anume morale, al unei anume vârste etc... Pe toate acestea le-a experimentat în cărțile anterioare (paisprezece la număr, dacă nu mă înșel). Ci ca individ, ca ființă gânditoare, unică și irepetabilă. În care, tocmai de aceea (anume, datorită sincerității quasiabsolute a celui ce ne vorbește, datorită epurării lui de orice circumstanțe) ne putem recunoaște fiecare sinele adânc. Care oglindește și în care se oglindește întregul univers, cu nemărginirea lui. Cel care ne vorbește este (formal și fictiv) Septimus W.; adică, etimologic (dar mai ales pentru cine-i cunoaște cărțile anterioare) *al șaptelea* din neamul său, cel prin care acest neam își rotunjește ciclul mitico-simbolic, își conștientizează și-și asumă rădăcinile, își contemplă ciclicitatea. Dar, tocmai pentru că a coborât mai întâi în fântâna istoriei neamului său, cartea – precum orice basm – nu mai e doar a lui... (*Mai mincinos cine nu crede!*)

Cartea de față nu e doar una din cele 14, ci sinteza lor, *Cartea* însăși (cum ar spune Mircea Cărtărescu), a lui T.W.H. Și – cum ziceam – nu doar a lui. Așa cum ne avertizează și fragmentul de text extras pentru coperta a IV-a: *Cartea aceasta nu e a celui care o semnează. Este cartea îndoielilor sale de-o viață. Este cartea, exprimată la persoana I, prin care încearcă Septimus W. să se confeseze. Pentru că nu a reușit să găsească, nici spre finalul vieții, un răspuns clar, cert.*

Și, dacă nu a reușit să găsească răspunsuri, ce și-ar putea spune, transmite, o carte, un om, o viață – s-ar putea întreba cei mai mulți. (Pentru că suntem ahțiați de răspunsuri și certitudini; adică – s-ar putea spune, cu o anume, poate, necesară, duritate – *falsificați* de o cultură pozitivist-raționalistă, din ce în ce mai unilaterală.) Așa cum se sugerează încă din titlu, și s-ar putea transmite neliniștea, întrebarea. Căci întrebarea nu e doar – logic și cronologic – anterioară răspunsului, ci și – axiologic – prioritară în raport cu el. Și asta nu doar pentru filosof, teolog, umanist, ci și pentru adevăratul om de știință. (Nu doar poetul și filosoful Lucian Blaga exaltă orizontul misterului, ca singurul generator de

Creație, infinit prioritară cunoașterii, ci și Albert Einstein formulează, altfel, *aceeași* idee: *Imaginația este mai importantă decât cunoașterea. Cunoașterea este limitată. Imaginația înconjoară lumea* – conform unui citat dintr-o anexă oferită de autor). Răspunsurile sunt întotdeauna parțiale, limitate, relative; generatoare, în schimb, de prea multe ori, de suficiență, de dogmatism și, prin asta, de conflicte. Valoarea cărții lui T.W-H nu e, așadar, atât științifică (deși nu-i lipsește această dimensiune), cât ontologică: e documentul onest al unei minți ascuțite, după o viață de neliniște intelectuală și căutare, un document ce valorifică *întrebarea, neliniștea* (decă omul, spiritul cunoscător), *înaintea răspunsului*, de atâtea ori fals sau limitat, dar mai ales falsificator și limitativ în ordine umană, a relațiilor interumane. (Căci războaiele și toată gama de intoleranțe n-au fost niciodată generate de întrebări, ci de răspunsurile la ele, sau – mai bine zis – de ceea ce părea, la un moment dat, răspuns infailibil.) T.W-H. ne oferă prilejul unei dezanchilozante gimnastici intelectuale și totodată al unei sinteze a celor mai provocatoare, mai problematice informații. Care nu mai sunt ascunse sub preș (ca de atâtea ori în mediile oficiale), ci oferite cititorului cu onestitate și încrederea că o minte deschisă, suplă, nu va intra niciodată în panică în confruntarea cu misterul, ci în starea de înțeleaptă contemplare, sau chiar de creativitate (fie ea și infimă, cum autorul are modestia să ne sugereze c-ar fi a acestei cărți, dar și a operei sale în general).

Titlul propriu-zis, *Neliniștile metafizice ale unui neștiutor*, ne trimite, pe de o parte (prin primii doi termeni) la un mod existențialist (adică nemijlocit legat de existență, implicat afectiv) de a filosofa, dar situat alături și deasupra problemelor materialist-economice ale lumii fizice, sociale și materiale în care trăim; pe de altă parte (prin ultimul termen), suntem trimiși la „neștiutorul” Socrate care, prin al său „Știu că nu știu nimic” este adesea invocat drept cap al direcției moderne a „agnosticismului” (adică al neputinței de a cunoaște durabil și esențial); ambele direcții – neagreate de filosofia oficială prin care a trecut generația noastră. Să înțelegem, așadar, cartea lui T.W-H. ca pe un gest de revoltă față de școala filosofică în care s-a format? Nu știu, poate e prea mult spus, dar – cu siguranță, ca pe un gest de gândire autentică, pe cont propriu (căci modelele sunt alese și asumate în deplină libertate).

Compozițional, cartea este alcătuită din 12 capitole (număr simbolic, nou posibil argument al caracterului ei holistic, integrator, de oglindă a personalității profunde a autorului, caracter despre care vorbeam mai sus): 1. *Cui îi mai pasă de metafizică?*; 2. *Întrebări firești*; 3. *Cunoașterea: perceptivă și/sau rațională, și/sau extrasenzorială*; 4. *Spiritul sau Materia?*; 5. *Ordine și Entropie*; 6. *Univers sau Multivers?*; 7. *Zei sau Oamenii?*; 8. *Zei sau Extraterestri, sau Civilizații pământene dispărute?*; 9. *Politeism și Monoteism și.. Ateism*; 10. *Muritori și/sau Nemuritori?* 11. *Destin și/sau Hazard?*; 12. *Trecut-Prezent-Viitor*. La toate acestea se adaugă nu doar o *Încheiere* (fără orgoliul unor ”concluzii”), lista *Surse(lor) bibliografice* și chiar o pagină special dedicată *Notițe(lor) și observații(lor): opinii(lor) cititorului* – lucru ce atestă o dată în plus (acum, și la nivel formal) imperioasa dorință de comunicare din care a izvorât această carte; care se încheie cu câteva, foarte sumare, date despre autor, ce includ și lista cărților publicate de el.

Mi-am asumat, în alineatul de mai sus, riscul meticulozității descriptive (care știm cu toții că plictisește, mai ales în această prea grăbită contemporaneitate), nu doar pentru imaginea „orizontală” (necesară și ea) a cărții lui T.W-H., ci și pentru a atrage atenția asupra unei tehnici asumate a prezentării, ce include o „viziune”: majoritatea titlurilor constau într-o întrebare. (Textul însuși este adeseori structurat de întrebări: incomode, inconfortabile, pentru că lasă frecvent impresia învățării în cerc închis, vicios.) Întrebare care, la rândul ei, conține un **și**, un **sau**, dar mai cu seamă un **și/sau**, nu întâmplător evidențiate, toate, prin îngroșare. Asta pentru că lumea, în ansamblu, se compune din antinomii, din contraste, pe care mintea noastră, structurată didactic și liniar de o milenară cultură raționalistă (mai cu seamă europeană, a lui *tertium non datur*), tinde să le asimileze unor contrarii ce se exclud. Uităm, sugerează autorul, că tranșarea între termenii unei alternative (gândirea de tip **sau... sau**, cum Søren Kierkegaard își subintitula una dintre cărțile sale) este modul de funcționare a minții noastre, care împarte pentru a cunoaște, nu de ființare a ceea ce există în afara ei (a onticului, cum spun filozofii); așa cum Kant avertiza despre categoriile cunoașterii – spațiu, timp, cauzalitate – că sunt ale minții noastre (*apriorice*, zice el), nu ale lumii (*lucrului în sine*); așa cum încă Heraclit din Efes (și întreaga lui școală filosofică) avertiza, acum aproape 2.500 de ani, că avem tendința de a opri râul lumii (în care „nu te scalzi de două ori în aceeași apă”), pentru a-l cunoaște; de a îngheța devenirea, pentru a-i exhiba contrastele. Dar atunci obținem imaginea *altei* lumi (în care Achile nu mai ajunge niciodată din ur-

mă broasca țestoasă), imagine, evident, falsă, la care ajunseseră eleații, prin Zenon din Elea. Altfel spus, au trecut 2.500 de ani, și noi tot mai facem legături între subiect și predicat (cum constata Iona al lui Marin Sorescu), închipuindu-ne că și Dumnezeu face la fel. Pentru El, se pare, terțul (exclus doar pentru noi, prizonieri ai unui timp liniar și ireversibil), este totdeauna inclus (anume, în orizontul temporal al unui prezent etern).

Necunoscuta (x) din titlurile-ecuație pe care ni le propune T.W-H. este, de aceea și de obicei, **și... și**. Format, însă, la școala unei filosofii greu compatibile cu această soluție, autorul pare, la sfârșitul cărții, conștient de limitele formației sale, declarând cu indicibilă nostalgie în ultimul capitol: „După cum am arătat încă de la începutul acestei lucrări, contrariile guvernează existența, viața, realitatea. De cele mai multe ori am spus... **sau...** și foarte rar am spus... **și...**” (pp. 262-263). Și totuși, a spus de multe ori **și**; iar atunci când nu a făcut-o explicit, măcar l-a sugerat. Inclusiv formal, **și** există de atâtea ori alături de **sau**, ori chiar îi ia locul. Ca în atât de eleganta (și convingătoare) demonstrație din capitolul 11. *Destin și/sau hazard*, în care T.W-H., pornind de la celebra tragedie a lui Sofocle *Oedip rege* (dar trecând și prin *Legendele și miturile Greciei antice*, repovestite de N. A. Kun, și prin alte exemple), ajunge la o concluzie nuanțată, din care spicuiesc: „Mi-aș permite să încerc rezolvarea relației Destin-Libertate folosindu-mă de un compromis. Un compromis admisibil, acceptabil, care constă în acceptarea, atât a Destinului, cât și a Libertății. Ca parte a naturii, omul este supus determinismului natural. El există ca specie în virtutea celor 46 de cromozomi. [...] Dar combinația genelor în actul procreării este absolut întâmplătoare. [...] După ce s-a produs combinația genelor în cadrul procesului de procreație, aceasta va însemna o anumită (*altă* – n.n.) realitate. [...] Pe fondul diversității și al întâmplării (deci al Destinului – n.n.) apare o temă foarte apropiată: Libertatea. Ce vom face și cum vom face? Cum vom fi propriul plâsmuitor de cinst? Cum va fi comportamentul nostru, căci moralitatea va depinde de noi! Și vom răspunde de ceea ce facem. Trebuie să răspundem! [...] Clădim comportamente pe o componentă înnăscută și apoi devenim oameni”. (p. 249-251).

Problema societății contemporane, mai cu seamă românești, nu e aceea a lipsei libertății, ci aceea de a pune problema acesteia fără corolarul ei necesar: responsabilitatea. Lucru general valabil, ne liniștește întrucâtva autorul, citându-l pe Kant: „experiența arată (la om) o dorință activă de ilicit... adică de rău, înclinație care se trezește în mod infailibil îndată ce omul începe să facă uz de libertatea sa”. (p. 264).

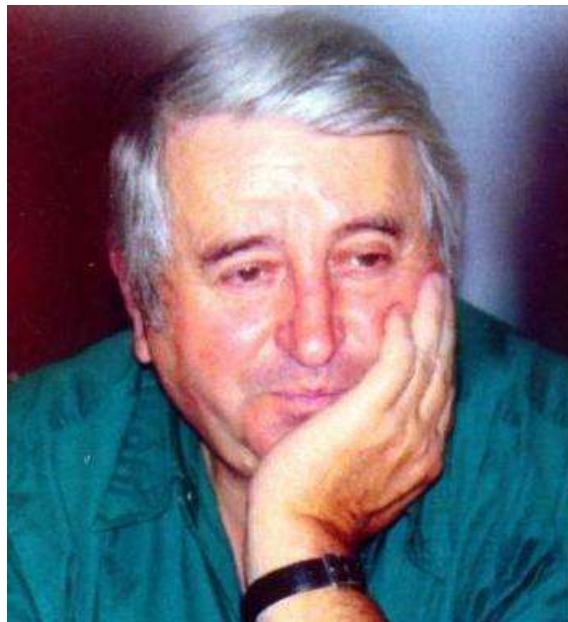
În același spirit, al sintezei contrariilor aparent ireconciliabile (poate doar cu un plus de curaj), modestul comentator (și autor al rândurilor de față) cere permisiunea să abordeze, pentru relevanța ei, o problemă pe care cartea lui T.W-H. o pune adeseori, cu o anumită iritare, dar căreia nu-i dă o rezolvare explicită (cea implicită fiind, totuși, foarte clară). Este vorba despre un imperativ care, în ochii multora, sintetizează viziunea teologică asupra lumii: „Crede, și nu cerceta!”. Pun virgulă după primul verb pentru că, evident, acesta se află într-o poziție de adversativitate cu cel de-al doilea, și nu de copulație. (Gramatica vorbește de **și**-ul adversativ.) De fapt, aceasta este și problema de conținut a afirmației, în care o adversitate, creată „didactic” (adică artificial), se cere nuanțată, chiar răsturnată în copulație. (Gramatica are, totuși, atingere cu filosofia.) Mai întâi că, deși am citit cu atenție, nu-mi amintesc – și nu cred – ca în *Biblie* să scrie undeva așa ceva. Așa că, s-ar putea afirma dintru început, problema nu există. Ea a fost creată artificial, probabil de către clerici sau de către susținătorii cei mai înfocați (or, în focul luptelor, se sacrifică de obicei nuanțele) ai punctului de vedere teologal, care au formulat imperativ și au radicalizat în expresie ceea ce, în spirit, nu a fost – foarte probabil – decât sugestia unei priorități. Și iată creată o problemă, generatoare de contradicție și tensiune. Dacă cei care ne-au vrut credincioși s-ar fi mărginit, cu onestitate și temperanță, la a ne arăta **cum** să credem, și n-ar fi devenit retorici și radicali, arătându-ne **ce** să facem/credem și ce nu, problema n-ar fi existat. Căci autentica gândire filosofico-religioasă (dar, după cum am văzut, nu numai ea, ci și cea științifică, de la un anume nivel în sus) nu se face în termeni de *terțium non datur*, deci de **sau... sau**, ci de **și... și**. Altfel spus, trebuie să înțelegem spiritul acestei afirmații în sensul că nu poți cerceta decât pe un fond de credință; cum nu poți căuta decât știind ceea ce cauți; cum nu poți înțelege ceva ce nu iubești.

La urma urmei, asta face și T.W-H.: cercetează – adică întreabă și se întreabă – pe un fond de credință. Și de iubire a lumii, cu toate ale ei: bune și rele, plăcute și neplăcute, ale vieții, dar și ale mor-

ții: deci m-am obișnuit și cu ideea propriei morți, și cu ideea morții termice a universului, adică ceea ce se numește în limbajul comun a fi „sfârșitul lumii” (p. 69). Să ne întrebăm, să căutăm, să luptăm: aici este sensul vieții. Care este **sensul vieții?** Să-i găsim un sens, cum frumos și scurt spunea Mircea Eliade (p. 265). Iar pe ultima pagină: *Septimus W. crede că e bine să avem o credință [...] Important este să căutăm, și să permitem și altora să caute, să existe...* (p. 268).

Cine a fost, deci, omul Titus Wachsmann-Hogiu? Același, sau foarte mult din scriitorul ce ni se dezvăluie în această ultimă carte, care continuă să existe, să ne comunice și să ni se comunice. Un spirit liber (acum, și la propriu), un liber-cugetător în înțelesul originar, autentic, al termenilor, ale cărui viață și carieră didactică s-au consumat, în principal, pe fondul dogmatismului ideologic comunist. Ce-a rezultat din acest impact? O și mai ascuțită curiozitate, o mai largă și mai pasionată deschidere interioară spre non-convențional și nonoficial. Un zbor al gândului spre ultimele orizonturi ale posibilului tehnologic, zbor matur (de Dedal, nu de Icar), ghidat mereu de repere rațional-științifice, chiar dacă acestea par a se atinge și întrepătrunde uneori cu fantasticul. (Dar cine a putut trasa vreodată o limită sigură și definitivă între acestea?). Pe scurt, septuagenarul T.W-H., aflat în chiar pragul porții „marii treceri”, este interesat exact de aceleași lucruri ca și adolescenții și elevii săi, de ieri, de azi și de totdeauna. Doar că vine spre ele cu o informație adunată de-a lungul unei vieți, dar și de ultimă oră (în cea din fizică și astrofizică, și fiul, Sebastian, profesor universitar în S.U.A., ar fi putut avea un rol), vine – ziceam – cu un echilibru, o cumpănire ce nu mai e adolescență, scoțând lucrurile de sub prezumția funcționării gratuite a imaginației. Idealul său uman este *homo sapiens sapiens*.

Iată de ce scriitorul Titus Wachsmann-Hogiu ar putea fi citit – ar trebui să fie – și de către adolescenți, și de către toate categoriile de vârstă. Cei interesați de disciplinele umaniste (literatura universală, filosofia, istoria religiilor) vor putea găsi în această carte analize și referințe la *Biblie* (prima sursă bibliografică citată), la miturile și legendele Olimpului, la comentariile vedice din *Upanișade*, la epopeile hinduse *Ramayana* și *Mahabharata*, la cea sumero-akkadiană a lui *Ghîlgameș*, la basmul românesc *Tinerete fără bătrânețe...*, la Hesiod, cu ale sale *Munci și zile*, la Sofocle, cu *Oedip rege*, la Publius Ovidius Naso, cu *Metamorfozele*, la Toma din Aquino, cu *Summa theologica*, la Pico della Mirandola (*Despre demnitatea omului*), la W. Shakespeare (*Hamlet*, *Romeo și Julieta*), la mitul occidental al lui Don Juan, la Immanuel Kant, la Simone de Beauvoir (*Toți oamenii sunt muritori*), la puțin cunoscuta, marginalizată ultimă lucrare a lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu, *Sic cogito* (acolo unde raționalismul nostru, oficial și standardizat, nu-l mai putea urma pe primul nostru mare enciclopedist); și, nu o singură dată și nu în ultimul rând, la Eminescu. Și la mulți alții, care pot fi spicuiți din lista bibliografică finală. Adică la aproape tot ce cultura universală are mai valoros și mai semnificativ. La tot ce **trăiește** veșnic în spiritul lumii. În care, cu cele cincisprezece cărți ale sale, dar mai ales cu aceasta din urmă, s-a resorbit și **trăiește** veșnic și scriitorul Titus Wachsmann-Hogiu.

Titus Wachsmann-Hogiu

Acad. Mircea Eliade și neoioabăgia ideologică postdecembristă

Isabela VASILIU-SCRABA

Motto: „În ciuda progresului fantastic al mijloacelor de comunicare, adevărul pătrunde greu, e parcă împiedicat, parcă legat de cine știe câte ocale de fier. Mai mult, progresul acesta înlesnește – dimpotrivă – răspândirea minciunii”.

(Virgil Ierunca, *Românește*, 1964)

Isabela Vasiliu-Scraba

Un turnător îl descria pe Eliade în 1985 ca o persoană „extrem de temperamentală și un interlocutor foarte agreabil... de o luciditate, de o vioiciune și de o tinerețe spirituală cu totul surprinzătoare pentru vârsta sa înaintată, pe care, intelectual vorbind, nu o arată prin nimic”, specificând că este „integral dependent de soția sa” (cf. unei descrieri rutinate în încălcarea dreptului oricărui om la o viață privată, vezi vol. *Nae Ionescu și discipolii săi în Arhiva Securității*, vol. II, *Mircea Eliade*, Editura Mica Valahie, București, 2008, p. 230).

Din lista de academicieni români, reiese că Mircea Eliade, membru al celor mai renumite academii vestice (cf. Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Eliade și brațul lung al Inchiziției comuniste*) a fost uns după decembrie 1989 membru al Academiei Române, știut fiind că satrapii diriguitori ai culturii comuniste împiedicaseră constituirea la Biblioteca Centrală Universitară a unui fond „Mircea Eliade” (după unele zvonuri, donația lui Eliade fiind arsă la B.C.U. în decembrie 1989). Oficialii comuniști au „neglijat” chiar și expedierea câtorva rânduri de mulțumire ce i s-ar fi convenit în 1984 renumitului filozof al religiilor care donase Bibliotecii Centrale Universitare „un număr de 1.000 de cărți din biblioteca sa personală: colecția revistei *Antaios*, opere C. G. Jung, „Eranos-Jahrbuecher” etc. (cf. M. Eliade, *Jurnal*, 18 mai 1984). Cu un an înainte de marea trecere, academicianul Eliade consemnează următoarele: „Îmi pare rău că planul cu biblioteca mea pe care voiam s-o dăruiesc în întregime Bibliotecii Academiei sau [Bibliotecii Centrale Universitare] Universității nu se realizează. De un an de zile nici un cuvânt” (M. Eliade, 18 martie 1985). Și, într-o notă către Securitate din iulie 1985, în care poliția politică era informată despre revenirea lui Mircea Eliade la Paris pe 17 iunie 1985, găsim precizarea că „poziția sa față de țară e... preponderent negativă”m datorită „atacurilor și etichetărilor ca legionar”, la care s-au adăugat, pe de-o parte, supărarea pricinuită de cenzura comunistă care a amânat iarăși publicarea celui de-al doilea volum de *Istoria credințelor...* (apărut în Republica Socialistă România după moartea lui Eliade), pe de altă parte, „nemulțumirea că nu primise cel puțin o scrisoare de confirmare a donației” (*Mircea Eliade în arhiva Securității*, 2008, p. 241).

Îmi amintesc cum la o vizită, fostul universitar deținut politic Anton Dumitriu îmi povestise că l-a refuzat pe președintele Academiei, care-i propusese fotoliul de academician. Filosoful Anton Dumitriu – premiat în 1940 de Academia Română (desființată practic în 1948) – i-a spus lui M. Drăgănescu, la acea dată președinte al Academiei, că „preferă să devină academician post-mortem, precum Noica” (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Despre Anton Dumitriu ca interpret al cogito-ului cartezian*).

Răspunsul filosofului A. Dumitriu (1905-1992) ales dincolo de Cortina de fier membru al Academiei Mediteranea (Roma) și al Academiei Marchese (Ancona) a dovedit o uimitoare înțelegere a situației istorice postdecembriste. Fiindcă și după un sfert de secol de manipulare mediatică cripto-comunistă, calitatea de membru al Academiei a rămas să fie, ca în perioada dintre 1948 și 1989, o problemă controversabilă, de punerea ei în discuție fiind scutit, din fericire, doar logicianul Anton Dumitriu.

triu, neinstalat post-mortem în fotoliul de academician. În schimb, fără a mai putea fi consultat, a devenit academician în postcomunism fostul universitar Mircea Florian, atât de bătut și de chinuit opt luni de către Securitate, încât la întoarcerea acasă n-a mai fost recunoscut de soție. Probabil că, în opinia mercenarilor ocupantului sovietic, filosoful M. Florian (1888-1960) devenise un prezumtiv dușman al regimului, întrucât înainte de a doua răpire a Bucovinei de Nord predase logica la Universitatea din Cernăuți, după ce ani de zile a predat la Universitatea bucureșteană.

În epoca „după războiului” (Vintilă Horia), când propagandistul Silviu Brucan cerea prin ziarul *Scânteia* condamnarea la moarte a academicianului Gh. I. Brătianu (cf. ro-wiki, 16/03/2016), cu prilejul „restructurării” Academiei Române, odată cu academicianul (post-mortem) Mihai Eminescu, a fost uns academician și scriitorul C-tin Dobrogeanu-Gherea (1855-1920), insistent elogiât de culturnicii regimului comunist și postcomunist. Mai toate orașele posedă și azi străzi cu numele Dobrogeanu-Gherea, scriitor de valoare controversată mediatizat după 1990 prin dicționarul cu „111 opere fundamentale din filozofia românească” (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Vulcănescu într-un dicționar de Humanitas*).

Neoiobăgia (1910) lui Gherea a fost apreciată ca operă filozofică „fundamentală” de Ion Ianoși, dovedit în 1995 plagiat după *Kant*-ul Rodicăi Croitoru (ziarul *România liberă* condus de Petre Băcanu a făcut public în anul 1995 plagiatul lui Ion Ianoși punând în paralel pasajele copiate de acesta cu sursa lor nemenționată). Necitită spontan de nimeni, *Neoiobăgia* lui Dobrogeanu-Gherea este larg prezentată (în dicționarul de la Humanitas din 1997) de acest dogmatic cu liceul pe puncte „de tânăr călit la focul slovei sovietice” (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Istorie trucată în loc de filozofie sau Prejudecăți în loc de judecăți*, în vol.: *Contextualizări*, Editura Star Tipp, 2002, pp. 117-128). Incluziunea în *Dicționarul operelor filozofice românești* (Editura Humanitas, 1997, pp. 149-151) a unor probleme agrare care-l preocupaseră pe Dobrogeanu-Gherea după răscoala țăranilor de pe „Fischerland” (moșia din nordul țării arendată de Fischer), extinsă în 1907 și în alte părți, viza, probabil, revigorarea ideologiei comuniste care făcuse posibilă în 1948 intrarea post-mortem în Academie a acestui modest autor. Dintr-o scrisoare – către Paul Miron, trimisă de „cel mai mare poet” (cf. E. Ionesco) aflat în exil – aflăm că, spre a nu scrie „unde, la cine, deci la care arendaș, a început răscoala din 1907”, Liviu Rebreanu (devenit academician în 1940) a primit „cel mai colossal onorariu” din istoria Editurii Adevărul-Dimineța: „o jumătate de milion de lei pentru *Răscoala*” (Horia Stamatu, 15 ianuarie 1989, în vol.: Paul Miron, *Correspondență*, București, Editura Jurnalul literar, 2007, p. 108).

Un cititor curios – înarmat cu răbdarea necesară parcurgerii tuturor numelor din lista academicienilor noștri (ceva critici de artă, muzicieni, pictori, literați, geologi, juriști și folcloriști, pierduți în noianul de ingineri, economiști, ingineri agronomi, filozofi marxiști, fizicieni, electroniști, chimiști, matematicieni, medici, medici veterinari, politrucii, biologi, (politrucii-) lingviști, (politrucii-) istorici, silvicultori, biochimiști și câțiva arheologi sau istorici cu și fără vechime după gratii) – îl va găsi negreșit pe autorul *Neoiobăgiei* introdusă în 1997 între volumele de filozofie de un viitor membru de onoare al Academiei Române.

Lista academicienilor accesibilă on-line ascunde, din păcate, „absența” universitarului Gh. Brătianu de la sesiunile Academiei, când era prezent la anchetările din închisoarea de la Sighet, unde avea să fie asasinat după gratii. Ascunsă rămâne și „absența” academicianului Ion Petrovici (care a ținut discursul de răspuns la primirea romancierului Liviu Rebreanu în Academie), prezent în închisorile de exterminare din lagărul comunist. Ascunsă a fost și eliminarea dintre academicieni a filozofului Blaga (dat afară din învățământul superior, precum universitarul Anton Dumitriu, universitarul Mircea Florian, profesorul Ion Petrovici etc.), exclus din Academie odată cu acad. Gh. I. Brătianu, acad. Ion Petrovici, acad. Nichifor Crainic și alții, ale căror „absențe” bine camuflate țin de tehnica dezinformării practicate mai bine de șapte decenii.

Fără intenție, sau poate dinadins, nesemnalați rămân de asemenea toți anii postdecembriști de reprimire în Academie a foștilor academicieni îndepărtați de mercenarii ocupantului. Ca nimeni să nu afle data la care foști academicieni decedați au reintrat în Academie, fie în calitate de uciși după gratii sau în postură de supraviețuitori ai bătăilor, foamei și frigului din temnițele politice, precum istoricul academician Silviu Dragomir a cărui moarte a survenit după ieșirea din temniță.

Din cartea lui Ion Varlam (*Pseudo-România*, București, 2004) am aflat că a existat la Radio Europa liberă încă din anul morții academicianului (post-mortem) Constantin Noica o înregistrare unde apăreau nume ale politicienilor de după „era comunistă”, printre care și numele ministrului culturii postcomuniste, „ghicit” ca prin miracol de profesorul de română (în Olanda) și de italiană (în S.U.A.) Ioan Petru Culianu, asasinat când era pe punctul de a fi angajat la Chicago profesor asociat de istoria religiilor (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Era minciunilor legate de cariera lui I. P. Culianu și o nouă ipoteză – a lui Ezio Albrile – privitoare la asasinatul politic de la Chicago*). Pe 3 februarie 1983 Culianu îi scrisese din Olanda academicianului Mircea Eliade că s-ar fi dus de două ori la Paris, „cu ocazia unor interviuri” pentru cele două cărți apărute la sfârșitul anului 1984 cu sprijinul acad. Mircea Eliade. Una făcuse obiectul doctoratului de 3-ème cycle, obținut în 1980 cu ajutorul profesorului Eliade ca președinte al comisiei de la Sorbona (vezi *Dialoguri întrerupte*), cea de-a doua fiind pornită de la o lucrare din vremea studenției bucureștene, când citea cărți din depozite necatalogate (vezi interviul din Italia, 1990). Ambele lucrări fuseseră scoase în Franța chiar de editorii care-l publicau pe academicianul Eliade, premiat de Academia Franceză pentru lucrările sale științifice apărute la respectivele edituri. În scrisoarea amintită, asistentul de română de la Universitatea din Groningen precizează că interviurile au fost mai ales despre *Eros et Magie...* În 1984-1985, când nu scria note despre Eliade către Securitate (vezi dactilograma de la sfârșitul lui iulie 1984 din vol. *Mircea Eliade în arhiva Securității*, București, 2008, pp. 233-234, unde consemnase că a citit teza mediocrei Adriana Berger, care l-a căutat insistent), tânărul Culianu „pregătea febril” teza pe care trebuia s-o termine neapărat: „Altfel nu-mi mai pot da Doctoratul d'État”, scria el pe 3 febr. 1985. Doctorandul Culianu a susținut în ianuarie 1987 teza sa despre „istoria gnozilor dualiste”, publicată prima dată de editura universitară din orașul francez Lille, într-o colecție axată pe astfel de lucrări.

Din scrisorile trimise academicianului Mircea Eliade se cam vede că asistentul de română al lui Noomen era un pic fanfaron. Căci el alege să desemneze pompos ca „opus magnum al meu cu istoria gnozilor dualiste” (scrisoarea din 3 febr. 1985) întârziată sa teză despre gnoză la care a lucrat de zor, întrucât, dacă n-ar fi predat-o „până în ianuarie 1986” (drd. Culianu, 3/02/1985), nu și-ar mai fi putut da acest examen hotărâtor pentru o carieră universitară. Pe 11 martie 1985 chiar se plângea profesorului Mircea Eliade (1907-1986) că cei de la Harvard i-au „respins o cerere de bursă, întrucât nu are încă doctoratul de stat. După moartea lui Eliade (22 aprilie 1986), ca s-o impresioneze pe Hillary*, decupase din textul scris după încheierea volumului III de academicianul Eliade către unul dintre editorii săi parizieni (text în care delega pe tânărul I. P. Culianu să se ocupe de editarea volumului IV și a micului dicționar al religiilor, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Un al patrulea volum de Istoria credințelor și ratatele colaborări dintre Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu*, în revista *Argeș*, Anul IX/XLIV, nr. 4, aprilie 2009, p. 22) – fragmentul în care Eliade explica alegerea sa scriind că „în circa zece ani” Culianu va fi, probabil, considerat de mediul universitar francez drept „unul dintre cei mai importanți istorici ai religiilor” (M. Eliade către Payot, 3 febr. 1983; Culianu supralicitează odată cu traducerea: „M. Eliade told me that in ten years I was going to be the best historian of religions alive, he knew them all”, 14 oct. 1986).

Alegerea unui „viitor” specialist a fost cumva forțată de moartea unui specialist recunoscut de lumea academică, indianistul Sergiu Al-George, pe care Mircea Eliade îl „aprecia enorm” și căruia voia să-i scrie ca să-l roage să-l ajute să încheie volumul IV (Mircea Eliade, 2 ian. 1982 către editorul său din București). Privitor la istoricii francezi ai religiilor, academicianul Mircea Eliade se pare că s-a înșelat, I. P. Culianu neajungând nicicând să fie văzut în Franța ca „unul dintre cei mai importanți istorici ai religiilor”.

Faimosul Eliade, despre opera căruia s-au scris peste „200 de volume omagiale, monografii, teze de doctorat” (*Noi glose despre Mircea Eliade*, București, 2006, p. 175), a intuit mai bine evoluția tânărului Douglas Allen, a cărui monografie *Mircea Eliade* o recomandase spre traducere în franceză (după acea primă carte apărută la Paris datorită recomandării marelui istoric al religiilor, Douglas Allen a scris încă vreo cinci volume despre gândirea eliadescă), preferând-o cărții cu același subiect publicate de I. P. Culianu în italiană.

Lucrarea *Mircea Eliade* (Assisi, 1978) scrisă de tânărul asistent al lui Noomen i-a părut de un nivel științific nesatisfăcător (cf. corespondența „întreruptă”; vezi art. Isabela Vasiliu-Scraba, *O suită de*

qui pro quo-uri în „Dialogurile întrerupte” de Eliade și o primă colaborare ratată de Culianu, în revista *Alternativa*, Canada, august 2015), deși, cu generozitatea sa bine cunoscută, profesorul Eliade i-a îngăduit lui Culianu să folosească pe post de prefață câteva rânduri amabile și încurajatoare dintr-o scrisoare.

După moartea academicianului Eliade, „olandezul” Culianu și-a editat la Paris doar doctoratul de stat (într-o a doua ediție, la fel de puțin remarcată de mediul academic francez ca și prima, tipărită la Lille). Lucrările neterminale de Mircea Eliade au apărut ca fiind ale lui Eliade (la Paris doar *Dicționarul religiilor* în format de buzunar, nu și volumul al IV-lea – publicat de nemți –, pentru care Culianu a insistat să fie trecut pe coperta volumului colectiv numele lui Eliade, primind această încuviințare de la Christinel Eliade, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Un al IV-lea volum...*).

Din nefericire, chiar intervalul de zece ani prognozat în 1983 de Mircea Eliade s-a dovedit prea mare. Brațul lung al regimului polițienesc din țara aflată în „tranziție” scurtase brutal, după numai opt ani, promițătoarea carieră pe care ar fi făcut-o I. P. Culianu după angajarea sa la Divinity School.

În interviul luat în America la sfârșitul anului 1990 și publicat de revista „22” la începutul lunii mai 1991, profesorul Culianu (asasinat la Chicago pe 21 mai 1991) desemnase drept „sindromul Paul Robeson” situația în care un ins lipsit de recunoaștere internațională e trâmbitat ca „cel mai valoros din lume” între granițele închise ale unei culturi atent urmărite și dirijate din umbra serviciilor ei de pază. Total necunoscut în Statele Unite, despre cântărețul Paul Robeson Culianu aflase din România comunistă că ar fi fost „cel mai mare bas din lume” (*De vorbă cu I. P. Culianu*, interviu republicat în revista „22”, nr. 21/2001, p. 14).

În ciuda unui sfert de veac de promovare extrem de asiduă (în România și în afara ei prin filialele Institutului Cultural Român de dincolo de granițele țării) sub semnul „sindromului Paul Robeson” apare azi însăși „recunoașterea” academică a lui Ioan Petru Culianu în calitate de istoric al religiilor „mai bun decât Eliade” (cf. televizatului Andrei Pleșu, director al Institutului de Istoria Religiilor), sau cot la cot cu Eliade (cf. unui salariat al lui Pleșu, Andrei Oișteanu: *Doi istorici ai religiilor de o notorietate colosală*), ori măcar în „prietenie intelectuală” (cf. Eugen Ciurtin, secretarul științific al Institutului de Istoria Religiilor) cu academicianul Mircea Eliade înlăturat cu tot dinadinsul din oficiala ierarhie a valorilor românești (cf. Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Eliade și detractorii lui*; în revista *Clipa*, S.U.A., Anul XXIV, mai 2014).

Din luna martie 2016, contra cost, se poate audia în București un curs ținut de secretarul științific al Institutului condus de Pleșu unde se pare că domnește o „neoiobăgie ideologică” (Virgil Ierunca) rezultată din „canonul lecturii relativiste” impus de „modernitate”.

„Inventarea modernității” și interesul teoretic pentru „raporturile de putere” par a fi cele două zeități tutelare ale Institutului de Istorie a Religiilor. Mai greu de aflat ar fi cărei săli îi corespunde fiecare dintre zeități, ambele potrivindu-se de minune sălii numită „Culianu”, după numele fostului comunist a cărui înregimentare ideologică i-a permis în 1972 să obțină viza pentru Italia, de unde a ajuns apoi în Olanda să predea 12 ani limba română, pe urmă să predea italiana în S.U.A., fiind asasinat când era chiar pe cale de a fi angajat la Chicago profesor asociat de istoria religiilor.

După anunțul citit pe internet, secretarul științific va vorbi în prelegerile sale despre așa-zisa „prietenie intelectuală” dintre așa-ziii egali de mari istorici ai religiilor, Culianu și Eliade, dr. Eugen Ciurtin fiind un dublu specialist, atât în tezele de doctorat scrise de I. P. Culianu (vezi moștenirea lui Culianu fotografiată în 1992 în ziarul *Cotidianul – Supliment literar Litere Arte Idei*, 18 mai 1992), cât și în tezele despre simpatiile politice de tinerețe ale insomniacului Eliade, care lucra 20 de ore din 24.

La Institutul condus de Andrei Pleșu („sub cupola” Secției de istorie a Academiei, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Un fals filosof al religiilor – Andrei Pleșu – despre unul autentic: Mircea Eliade*), se pare, însă, că adevăratul specialist în studierea platonismului eliadesc (în directă descendență a platonismului naeionescian, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Metafizica lui Nae Ionescu*, Slobozia, Editura Star Tipp, 2000) ar fi Mihail Neamțu (n. 1978). Pentru că el este cel care, înarmat cu „premisele sceptice ale modernității”, s-a războit cu „puritatea fenomenologică a datului religios”. Într-un text difuzat de site-ul „România culturală”, fostul bursier al lui Pleșu a remarcat un lucru pe care l-au tot observat criticii mariști ai lui Eliade: anume că faimosul filozof al religiilor ignoră calapodul istoricității, făcându-se în mod special vinovat de ignorarea inegalităților economice. „Nevoia [lui Eliade?] de contemplație” este

un subtitlu pus de M. Neamțu la derută, spre a marca un scurt pasaj în care se referă la o polemică iscată de ziarul comunist condus de Alexandru Sahia. Comuniștii din interbelic reproșau criterioniștilor – din grupul cărora făcea parte în 1934 suplinitorul lui Nae Ionescu la catedra de metafizică –, faptul că „ignoră primatul economicului”.

Or, cam acesta este numitorul comun al diverselor voci care își imaginează că ar critica opera științifică scrisă de Mircea Eliade: „La ora actuală, criticii lui Eliade se recunosc după mediocritatea lor. Ei nu au nimic de spus în domeniul istoriei religiilor și de aceea se alătură corului celor care dezinformează/.../ **Chiar acceptiunea de sacralitate** pe care o dădea Mircea Eliade timpului [Marelui Timp] **le pare o amenințare la adresa controlului politic** al istoriei” (cf. Ch. Long, în revista *Argeș*, sept. 2007, interviu luat de Gabriel Stănescu).

În opinia modeștilor critici români și străini, „cel mai mare istoric al religiilor din secolul XX” ar fi greșit pentru că nu s-a pus la unison cu opiniile (și directivele) neomarxiștilor, ignorând condiționările contingente ale credințelor religioase. Articolul despre raportul lui Eliade cu marxiștii a fost scris de Mihail Neamțu înainte de coordonarea celor două volume de omagiere a directorului Andrei Pleșu, marcând trecerea câtorva luni de la înființarea Institutului de Istorie a Religiilor (9 ian. 2008), compus dintr-o sală purtând numele lui Eliade și o alta (mai la vedere) numită „Culianu”.

* Hillary W., doctorandă la Divinity School în 1986, este o autoare care singură n-a publicat nimic în domeniul istoriei religiilor. Fiind de vreo 22 de ani, Culianu (cu doctoratul de stat luat în Franța pe 10 ianuarie 1987) a trecut-o din galanterie drept coautoare a micului *Dicționar al religiilor*, alături de acad. Mircea Eliade. În 1990 acest dicționar a fost scos la Paris cu numele profesorului Mircea Eliade tipărit în caractere de trei ori mai mari decât numele necunoscutului I. P. Culianu, coautor și el, ca și Hillary, care, din cauza opoziției soției lui Mircea Eliade, nu a fost trecută pe coperta cărții. Christinel Eliade îl numise prin procură pe Culianu executor literar (cf. Liviu Bordanas, *Completări documentare* la cap. „Reconstituiri”, din vol. Viorel Cernica (coord.), *Studii de istorie a filozofiei românești*. Vol. VIII, *Mircea Vulcănescu*, Editura Academiei, București, 2012, p. 318), iar Culianu a convins-o să accepte să apară numele lui Mircea Eliade pe volumul german din 1991 scris de un colectiv de autori (fostul volum IV care nu mai avea colaboratorii care-i trimiseseră materialele lui Eliade, și după moartea acestuia le-au retras), volum IV prefațat de Culianu. Menționările bibliografice ale micului *Dicționar al religiilor* îi plasează pe cei trei la același nivel, deși dicționarul a rezultat dintr-o atentă compilare a ideilor lui Eliade (Isabela Vasiliu-Scraba, *Micșorarea lui Eliade și gonflarea lui Culianu odată cu traducerea volumului: Mircea Eliade, Dictionnaire des Religions*, (Paris, 1990).

Despre oratorie și retorică la Tacitus

Dr. Aurel M. CAZACU

Publius Cornelius Tacitus (56/58-120 d.Hr.), cunoscut în special ca istoric (vezi *Istoriile* și *Analele*), se dedică, încă din primii ani de ucenicie, studiului elocvenței. Ca orice tânăr roman care aspiră la o carieră publică strălucită, Tacitus a frecventat intens școlile de retorică din vremea sa (de pildă, a urmărit prelegerile lui Aper și Secundus), unde s-a pregătit pentru profesiunea de avocat, practică ulterior timp de mulți ani și cu succes. S-a format în arta elocinței și sub influența altor dascăli. Probabil a ascultat la Roma lecțiile retorului Quintilianus și, prin intermediul marelui profesor, s-a apropiat de modelul său literar și oratoric, Cicero.

Pe lângă arta elocinței, Tacitus a studiat filosofia și istoria, izbutind astfel să dobândească o cultură generală considerată în antichitatea latină ca indispensabilă adevăratului orator.

Nu ni s-au păstrat textele discursurilor judiciare ale lui Tacitus. Dar din aluziile lui Plinius cel Tânăr, fostul său coleg la școala lui Quintilianus, bănuim numai că ele se bucurau de mare succes, întrucât erau scrise cu talent, într-un stil elevat, similar operelor istorice de mai târziu.

Dialogus de oratoribus (Dialogul despre oratori)¹ este un opuscul de maturitate (scris probabil între anii 100-105 d.Hr.), rezultatul studiilor sistematice de retorică din perioada tinereții. Tacitus ne înfățișează o convorbire ținută în casa unui distins poet și orator – Maternus, în anul 74 d.Hr. Convorbirea este reprodusă mai târziu din memorie și publicată, devenind una dintre cele mai citite opere de critică literară pe care ne-a lăsat-o antichitatea latină.

Lucrarea este de mici dimensiuni și conține 42 de capitole structurate astfel: o scurtă prefață (cap. I), introducere (cap. II – V,2), trei părți mai consistente (cap. V,3 – XIII, XIV – XVII și XVIII – XL,1) și o concluzie (cap. XL,2 – XLII).

În prefață Tacitus constată, ca și Quintilianus în *Institutionis oratoriae libri XII*, că epoca sa are foarte puțini oratori de seamă:

„Mă întreb adesea, Fabius Iustus², pentru ce veacurile de mai înainte au strălucit prin talentele și faima atâtor neîntrecuți oratori, pe când epoca noastră, pustuită și lipsită de gloria elocvenței, abia dacă își mai aduce aminte de cuvântul orator. Căci noi socotim astfel numai pe cei din trecut, iar pe vorbitorii timpurilor de față îi numim apărători, sprijinitori, patroni și oricum vrei, numai oratori nu”³.

Pentru a explica această situație, el reproduce o convorbire mai veche în care erau dezbătute cauzele generale ale decadenței oratorice. Tacitus asistă la dialog, dar nu ia parte în mod activ la discuție, fiind prea tânăr.

Personajele implicate sunt reale, istorice: Curiatius Maternus⁴, strălucit orator, poet și tragediograf, Marcus Aper⁵ și Iulius Secundus⁶, talentați avocați și admiratori ai elocinței, Vipstanus Messalla⁷, nobil de aleasă cultură, partizan al rânduielilor literare și sociale deja consacrate.

În introducere, Tacitus ne înfățișează cadrul, personajele și punctul de plecare al discuției. Într-una din zile oratorul și poetul Maternus citește din tragedia sa *Cato*. A doua zi primește vizita pri-

¹ Tacitus, *Dialogul despre oratori* (ediție bilingvă), Iași, Tipografia Alexandru A. Țerek, Iași, 1946, 114 pagini sau în *Opere*, vol. I, Editura Științifică, București, 1958, pp. 13-50.

² Fabius Iustus, consul în anul 102 d.Hr., prieten cu Tacitus și Plinius cel Tânăr.

³ Tacitus, *op. cit.*, p. 13.

⁴ Curiatius Maternus, senator și avocat cu aleasă cultură, apărător al poeziei, a scris tragedii cu subiecte din viața greacă (*Medea*, *Thyestes*) și romană (*Domitius*, *Cato*).

⁵ Marcus Aper, originar din Galia, avocat influent, fost praetor, este apărătorul elocvenței mai noi, secolul I d.Hr.

⁶ Iulius Secundus, originar din Galia, își face la Roma un nume în barou, mare orator și cu o vastă cultură.

⁷ Vipstanus Messalla, aristocrat cu aleasă cultură, cu dragoste pentru trecut și înzestrat cu un talent oratoric remarcabil, el vede în societatea contemporană lui fermentul descompunerii și de aceea se întoarce cu gândul spre vechile libertăți republicane. A luptat în anul 69 d.Hr. ca tribun militar pentru împăratul Vitellius și a compus o lucrare de istorie.

etenilor săi Aper, Secundus și a tânărului Tacitus. Aper îi reproșează lui Maternus că acordă prea mult timp preocupărilor poetice, în paguba oratoriei. *Dialogul* se centrează pe susținerea unor puncte de vedere diametral opuse: oratorie sau poezie, viață activă sau contemplativă.

În partea întâi a lucrării, Aper face apologia oratorului și a vieții active, practice, iar Maternus pune accent pe poezie și viața contemplativă. Fiecare aduce argumente care se vor cât mai convingătoare: foloasele, satisfacțiile, celebritatea și demnitatea îndeletnicirii respective.

Partea a doua a *Dialogului* cuprinde o cercetare comparativă asupra oratoriei din timpul republicii față de oratoria din epoca imperială, cercetare prilejuită de intrarea în scenă a nobilului Messalla. Aper ia apărarea oratorilor contemporani, în opoziție cu Messalla, pentru care oratoria mai nouă, produs al unor neîntrerupte și neinspirate schimbări, este în decadență față de epoca lui Cicero.

În partea a treia a *Dialogului despre oratori*, Tacitus, prin intermediul lui Messalla, răspunde indirect întrebărilor puse de Quintilianus în legătură cu variatele cauze ale declinului oratoriei:

Publius Cornelius Tacitus

„Iar Messalla răspunde: Iubite Maternus, nu sunt greu de descoperit cauzele pe care le cauți, și nici n-au rămas necunoscute, atât pentru tine însuși, cât și pentru Secundus și Aper, deși îmi încredințați rolul de a scoate la lumină ceea ce gândim cu toții. Căci cine nu știe că elocvența și celelalte arte au alunecat din vechea lor strălucire, nu din lipsă de oameni, ci din pricina lenevirii tineretului, neglijenței părinților, neștiinței profesorilor și căderii în uitare a vechilor moravuri? Aceste rele s-au ivit mai întâi în capitală, apoi s-au răspândit în Italia și acum se revarsă în provincii”⁸.

Așadar, Messalla oferă o sinteză a problematicei educației și evidențiază patru cauze ale coruperii elocinței: depravarea morală și lipsa libertăților politice, ignoranța profesorilor, neglijența părinților și pasivitatea tineretului. Cea mai mare piedică în calea formării cetățeanului, a viitorului om de stat, a dezvoltării talentelor adevărate sunt lipsa de emulație și de libertate politică, ruptura dintre cunoștințele învățate și realitate:

„Căci astfel stau lucrurile, prea bunii mei prieteni, și numai astfel: din bogata lui erudiție, din deosebitele lui preocupări și din cunoașterea tuturor științelor, se revarsă ca un torent și clocotește de viață această admirabilă elocvență; avântul și talentul oratoric nu sunt strânse, ca în celelalte arte, în hotare înguste și neîncăpătoare; ci orator este numai acela care poate vorbi despre orice chestiune în chip ales, elegant și convingător, potrivit cu demnitatea subiectului, cu cerințele împrejurărilor și cu gusturile ascultătorilor.

De acest adevăr se pătrunseseră cei vechi. Pentru a ajunge la acest rezultat, ei înțelegeau că nu este nevoie să declame în școlile retorilor sau să-și exercite doar limba și vocea cu niște dezbateri închipuite și fără nicio legătură cu realitatea, ci să-și pătrundă sufletul de științele în care se discută despre bine și despre rău, despre virtute și despre viciu, despre dreptate și nedreptate; căci aceasta este materia despre care trebuie să trateze un orator”⁹.

În concluzie, Maternus observă că elocința a înflorit și s-a consolidat doar în statele democratice. Trăind, însă, într-o societate care a impus o mai mare ordine internă (regimul imperial) opusă pasiunilor și tulburărilor specifice unei societăți democratice, el lasă să se înțeleagă că idealul oratoriei nu mai corespunde vremurilor și ar trebui schimbat cu altul, așa cum a procedat el însuși, consacrandu-se poeziei.

„Credeți-mă – spuse Maternus – voi care sunteți bărbații cei mai buni și, în măsura îngăduită, cei mai elocvenți, dacă ați fi văzut lumina zilei în veacurile trecute sau dacă aceia pe care îi admirăm s-ar fi născut în timpurile noastre și dacă un zeu oarecare ar fi mutat pe neașteptate viețile și vremurile

⁸ Tacitus, *op. cit.*, p. 37.

⁹ *Ibidem*, p. 39.

voastre, unele în locul altora, nici vouă nu v-ar fi lipsit strălucirea și gloria elocvenței și nici lor cumpătarea și înfrânarea de astăzi. Dar, deoarece nimeni nu se poate bucura în același timp de o mare reputație și de multă liniște, să se folosească fiecare de înlesnirile vremurilor sale fără a mai ponegi pe celelalte”¹⁰.

Așadar, pentru Tacitus, motivele decadenței oratorice sunt lipsa de cultură adevărată, inclusiv de cultură politică, depravarea socială și, în primul rând, existența unui regim politic autoritar. Deși ordinea politică a vremii a pus capăt demagogiei și desfrâului, aducând liniște și siguranță, cadru necesar dezvoltării vieții intelectuale, pentru oratorie contextul politic este mai puțin generos.

Tacitus nu visează o reîntoarcere la vechiul ideal oratoric, ci sugerează adaptarea la realitățile politice contemporane lui. În primul rând, Tacitus propune părăsirea învățământului oratoric defectuos (formal și schematic) și adoptarea unui învățământ umanist și literar, care oferă o întinsă și variată cultură generală. Nu întâmplător, în *Dialogul despre oratori*, cel mai bun exemplu practic îl oferă Maternus, care părăsește luptele sterile din for și se dedică poeziei și vieții contemplative. Mai târziu Tacitus însuși va proceda la fel, dedicându-se, însă, lucrărilor de istorie.

Pe linia lui Cicero (indirect și a lui Platon), în *Dialogul despre oratori*, Tacitus nu crede într-o democrație totală, într-o libertate fără limite. Folosind metoda istorică, el nu vede în decadența oratorică o pierdere ireparabilă, ci sugerează numai schimbarea idealurilor literare și educative ale vremii sale. Decadența oratorică ar fi constituit, probabil, o gravă preocupare în timpul republicii. Sub regimul imperial, însă, oratorul are un rol mai puțin însemnat în conducerea statului, iar statul are nevoie de alți oameni, cu altă pregătire și alte abilități.

De aceea modelul oferit de Maternus, care degajă optimism, liniște, studiu, independență spirituală și culturală, va fi adoptat și de Tacitus. Această adoptare nu este, însă, realizată simplist. Pentru Tacitus, și ceilalți participanți la dialog par a fi în bună parte modele de urmat: realismul și pasiunea pentru prezent ale lui Aper, nostalgia pentru trecut și noblețea lui Messalla, perspicacitatea și simțul pentru nuanțe ale lui Secundus. Sunt, însă, modele care nu pot fi urmate în noile condiții. Nu întâmplător, în finalul dialogului nimeni nu învinge, nimeni nu pare să-și impună punctul de vedere, fiecare rămâne pe poziția sa, iar conversația se încheie într-o bună dispoziție.

Dacă problema decadenței oratorice a fost mult timp o temă în vogă pentru literatura latină, după apariția opusculului *Dialogus de oratoribus*, problema devine doar temă istorică.

Pe de altă parte, în lucrările cu caracter predominant istoric ale lui Tacitus (*De vita et moribus Iulii Agricolae*¹¹, *De origine et situ Germanorum*¹², *Historiae*¹³ și *Annales*¹⁴), expunerea faptelor și discursurile introduse în text beneficiază din plin de arta elocinței. Lucrările lui Tacitus fascinează prin forma enunțului. Legătura între istorie și elocvență, precum și legătura între proză și poezie erau o tendință de dezvoltare a culturii latine din secolul I d.Hr. Izvorul acestei legături îl găsim la Cicero, potrivit căruia istoria este, înainte de toate, o operă oratorică și, în aceeași măsură, la Quintilianus, care considera istoria foarte înrudită cu poezia.

Notă: Studiul a fost publicat în premieră în limba engleză de Addleton Academic Publisher din New York, United States, în revista *Economics, Management and Financial Markets*, nr. 2/2011, pp. 614-618, cu titlul „Tacitus on Oratory and Rhetorics”. În revista *Bibliotheca Septentrionalis*, același studiu apare pentru prima dată și în limba română.

¹⁰ *Ibidem*, p. 50.

¹¹ *Despre viața și moravurile lui Iulius Agricola*, cunoscută mai ales sub denumirea de *Agricola*, opuscul în 46 de capitole publicat în anul 97/98 d.Hr.

¹² *Despre originea și așezarea germanilor*, sau, pe scurt, *Germania*, opuscul în 46 de capitole, publicat în cursul anului 98 d.Hr.

¹³ *Istoriile*, proiectată probabil în 12 sau 30 de cărți (sursele sunt contradictorii), din care au rămas doar primele patru cărți și începutul celei de-a cincea. Aici discursul debutează puțin după moartea dramatică a tiranului Nero și se încheie cu sfârșitul violent al altui despot, Domitianus.

¹⁴ *Analele*, cea mai valoroasă operă a lui Tacit, realizată în 16 sau 18 cărți. Tacit a intenționat să realizeze o cronică completă a Iulio-Claudianilor, deci hărăzită lui Tiberiu, Caligula, Claudiu și Nero, proiect întrerupt la nararea morții lui Thrasea.

Eminescu și „ispita” filosofică

Dr. Marian NENCESCU

Marian Nencescu

Studiind filosofia la Viena (1869-1872), apoi la Berlin (1872-74), pare cu totul firesc ca, în maniera epocii, Eminescu să se manifeste în toate privințele ca un veritabil *enciclopedist*, fiind realmente interesat de probleme colaterale obiectului cercetărilor sale – drept, economie, istorie, lingvistică, științele naturii –, la fel cum procedau și profesorii săi de la Universitate (Voght, Zimmerman, Zeller sau Bonitz), cu toții înrâuriți de spiritul filosofiei lui Hegel, considerat drept unul dintre cei mai cultivați oameni din toate timpurile. Această viziune *enciclopedică* asupra științelor și societății, specifică filosofilor sistemici, l-a marcat, de altfel, pe Eminescu încă din tinerețe, astfel că nu ne miră conținutul unei scrisori adresate de poet lui T. Maiorescu, la 5 februarie 1874, când, la cererea intempestivă a criticului Junimii de a-și susține doctoratul, în vederea ocupării unei catedre de filosofie, la Iași, Eminescu răspunde *prudent*, anunțându-l pe protectorul său: „Cred că am găsit soluția problemelor grupând intuițiile și

sistemele demonstrative [...] la eternul (și atemporalul) din istorie, drept și politică, dar nu în sensul evoluției hegeliene, ci al Ideii”¹.

De aici până la a-l considera pe Eminescu drept un veritabil *uomo universale* sau, după expresia lui C. Noica, „Omul deplin al culturii românești” este cale lungă, cu atât mai mult cu cât familiarizarea poetului cu unele aspecte esențiale ale unor domenii științifice nu reprezintă o garanție că, în fapt, Eminescu a urmărit, cu consecvență, o conexare a generalului la particular, ci, mai degrabă, s-a lăsat purtat de *intuiție*, poziție pe care a apărat-o consecvent: „Renașterea intuitivă a gândirii lor (a marilor filosofi, de talia lui Kant – n.a.) în mintea mea s-a amestecat cu *mirosul specific de pământ proaspăt* (s.n.) al propriului meu suflet”. (Eminescu, *Caiete*).

Susținut, așadar, de protectorii săi să devină *profesor de filosofie*, poetul s-a lăsat sedus, spre binele culturii românești, de „eternul (temporar) de factură universal-umană” și, renunțând la profesorat, a pășit definitiv pe calea poeziei/creației literare, atras de mirosul „de pământ proaspăt” al gândirii intuitive, căci, o mărturisește însuși Eminescu, în aceleași *Caiete*: „Este ciudat când cineva a pătruns odată pe Kant, când e pus pe același punct de vedere atât de înstrăinat al acestei lumi și voințelor ei efemere – mintea nu mai e decât o fereastră prin care pătrunde soarele unei lumi nouă și pătrunde în inimă”.

Privite din perspectivă contemporană, eforturile lui Eminescu de a lucra, în plan ideatic, cu „un sistem de operatori cu valoare indicativă”², cu alte cuvinte de a sădi, în gândirea noastră social-politică, sensuri și soluții noi, menite a asigura rostul și misiunea noastră în lume, ar merita, dacă nu amplificat, cel puțin recunoscut, căci nu Eminescu este vinovat de faptul că, din perspectiva timpului, atât de puține dintre soluțiile și temeurile sale ideatice au rodit cu adevărat. Această poziție ar trebui adoptată și pentru că, fără puțință de tăgadă, în nicio situație Eminescu nu a cultivat improvizația sau diletantismul literar ori filosofic. Dimpotrivă, el și-a asumat, conștient, cu luciditate, rolul de *vizionar*, diseminând, prin notațiile sale ocazionale, rămase în *Caiete*, ca și prin articolele politice, o seamă de idei și reflecții de mare profunzime, semnificative pentru stadiul evoluției *de atunci* a societății românești.

¹ Apud Al. Surdu, *Vocații filosofice românești*, București, Editura Academiei Române, 1995, p. 24.

² Ionel Necula, *Eminescu în tentații metafizice*, Râmnicu Sărat, Editura Rafet, 2012, p. 9.

Revenind, aşadar, la întrebarea fundamentală, anume dacă Eminescu poate fi considerat și un *filosof*, în sensul modern al cuvântului, răspunsul merită unele precizări și nuanțări. Astfel, pornind de la teza, hegeliană, că filosoful este „un om al timpului său”, putem deduce că *speculația filosofică* se naște în anumite *condiții*, și anume acolo unde „sămânța determinată genetic găsește undele freatice ale spiritului”³. Or, cultura românească a secolului al XIX-lea, în care s-a format și a evoluat Eminescu, nu cunoscuse încă fenomenul de „sincronizare culturală” cu generațiile de savanți, filosofi și artiști produși de universitățile Occidentului. Simbolic vorbind, în epoca respectivă *filosofii* noștri, dacă se poate aplica acest termen, abia dacă învățau „să meargă pe picioare”. Ceea ce este cert, rămâne caracterul *național* al unui asemenea demers, căci același Al. Surdu ne reamintește, într-un inimitabil stil eseistic, anume că „dacă n-a trecut râul cu apă vie al spiritului pe la poarta noastră [...] am săpat în propria grădină și am găsit ceea ce învățasem deja să căutăm”⁴. Constituit, aşadar, ca un *spiritus loci*, distinct de spiritul pozitivist francez, speculativ, specific german, sau pragmatic, potrivit firii anglo-saxone, români, și printre ei Eminescu, au descoperit un anume spirit specific, un fel de „sentiment românesc al ființei”, înscris în codul nostru genetic, după cum susține Al. Surdu, și care a rezolvat în mare măsură „tensiunile esențiale” ce au marcat „vocațiile filosofice românești”.

Fără a împărtăși, aşadar, tentația construirii unui sistem filosofic, cuprins doar de idee și inspirat de vocația *enciclopedică*, Eminescu a surprins, filosofic vorbind, „cumpătul vremii”, exprimând această atracție nu doar în versuri, ci, parțial și cu atât mai valoros, sub forma, „exotică” încă la noi, a *metafizicii*. Este exact ce încearcă să demonstreze eseistul Ionel Necula într-un grupaj de articole pe tema „patetismului metafizic eminescian”, publicat în lucrarea *Eminescu în tentații metafizice* (ed. cit.), texte, din păcate, încă insuficient valorificate, atât de comunitatea filosofică, cât mai degrabă de cohortele de „comentatori” literari ce încearcă să se cocoate, „teatral și zgomotos”, pe edificiul monumentalei sale opere. Făcând un „inventar” al temelor filosofice eminesciene, profesorul Necula identifică ceea ce Eminescu însuși ar fi semnalat la un moment dat, respectiv „Cestiunea națiunii și a religiei – singurele lucruri care ne-au scăpat și au făcut ca să trăim astăzi”⁵. Mergând, aşadar, pe firul ideilor ce au asigurat discursului ideatic eminescian „coerență și înfățișare de sistem”, Ionel Necula identifică, pe rând, *conceptul Arbeului*, apoi ideea *Neantului originar*, *fenomenologia Dorinței ca substitut al Voinței* schopenhaueriene și, în fine, cel mai consistent sistem, *limba ca și posibilitate constructivă*, cu siguranță zona cea mai solidă a gândirii sale filosofice și care constituie ceea ce și Noica identifică drept „partea netraducibilă”, respectiv „averea proprie” a unui popor, ce poate asigura o anumită *specificitate* ori identitate în ansamblul culturii universale.

De altfel, referindu-se la „vocațiile filosofice românești”, între care Eminescu ocupă un loc distinct, profesorul Al. Surdu nu uită să sublinieze că și poetul nostru național a fost un „hermeneut autentic”, căci a căutat în taințele limbii române ceea ce n-a existat până la el, dar „era dat să fie”⁶. Din păcate, susține și C. Noica, „un Eminescu al filosofiei n-a apărut încă”, astfel încât misiunea de a cerceta în abisurile metafizice ale limbii acele cuvinte care „nu s-au rostit în alte limbi” a revenit unei generații posteminesciene, care și-a găsit în C. Noica „o primă reprezentare sistemică”, dar care este departe de a-și fi onorat în întregime misiunea asumată. Metodologic, este vorba de o investigare a limbajului conceptual, categorial al filosofiei, care reprezintă, în esență, însuși substratul gândirii filosofice românești.

Revenind, însă, la „temeiurile filosofice ale lirismului eminescian”, temă analizată cu insistență de Ionel Necula, constatăm că, frecvent, poetul încifrează cu „simboale” actul liric, remarcând, de pildă, că „Ideea e sufletul, iar imaginea haina unei idei”, aşadar, că „sufletul unei poezii” poartă cu sine ideea corpului său, la fel cum cauza poartă în sine o urmare neapărată a ei”⁷. Analizând, deci, substanța poeziei ca „axă epistemică și ca inserție a subiectului în lume”, analistul Ionel Necula ne trimite spre

³ Al. Surdu, *op. cit.*, p. 8.

⁴ *Ibidem*, p. 8.

⁵ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XVI, Editura Academiei R.S.R., București, 1989, p. 289.

⁶ Al. Surdu, *op. cit.*, p. 86.

⁷ M. Eminescu, *Opere*, vol. IX, Editura Academiei R.S.R., București, 1980, p. 453.

filosofia lui Schopenhauer, cel care considera că menirea artei este să completeze „esențele protopiale”. În acest fel, antropomorfizarea Voinței nu se mai produce printr-o „contemplare nirvanică”, ci direct, pe calea accidentalului, a diversității, cu alte cuvinte a *fanteziei* „care se arată ochilor într-o reală trezire”⁸. Subliniind rolul *fanteziei* în actul de creație artistică eminesciană, I. Necula stabilește că lirismul eminescian izvorăște din intuirea adâncă a „firii lucrurilor”. Metafora, în acest caz, nu mai este un simplu „concept rece”, ci, din contră „o pletoră impregnată cu virtuți revelatorii”⁹.

O altă idee forță a discursului filosofic eminescian este, în accepțiunea aceluiași Ionel Necula, *profetismul* (în special de natură politică), împletit cu dimensiunea religioasă a statului. De obicei, aceste idei sunt asociate și cu teoria *statului de cultură*. Laolaltă, teme precum religia, limba, naționalitatea, istoria și moralitatea se îngemănează, constituind „arborescența epistemică” a gândirii eminesciene. Exprimare cu deosebire în publicistică, mai rar în poezie, astfel de teme creează, în mod fericit, și o veritabilă competiție de natură conceptuală în care poetul și publicistul „se complinesc și se vitaminizează reciproc”¹⁰. Iată, de pildă, un text din *Timpul*, publicat la 19 septembrie 1880, referitor la firea românului: „Poporul român se mulțumește cu puțin... dar nimeni nu-i va câștiga simpatia dacă nu-i va respecta aceste minime cerințe de conservare a specificului său etnic”¹¹.

Sintetizând, între calitățile invocate de Eminescu pentru accesarea la demnități publice se află, obligatoriu, onestitatea, cultura, știința de carte, iubirea de țară și *respectul pentru tradiția strămoșească* (s.n.). Cum, din păcate, nici până în zilele noastre poporul nu a identificat, decât cu rare și periodice excepții, lideri cu asemenea calități, rolul de *profet național*, cum îl numea Cioran, îi revine, deocamdată, tot lui Eminescu, în fapt, vorba lui Țuțea, un „miracol”, raportat la frivolitatea românească. Cu aceasta ne apropiem și de ideea de *personalitate*, concept, desigur, romantic, dar supralicitat, mai ales după recunoașterea existenței *inconștientului* drept factor esențial al evoluției sociale.

În cazul lui Eminescu ar trebui să ne limităm la analiza conceptului de *om de talent*, a cărui zestre spirituală este „însăși chintesența vieții sale sufletești”. În viziunea lui Eminescu forma absolută a personalității este *Eul*, a cărui determinare „de sine însuși” este unică, fără nicio influență din afară. La polul opus se află *non-Eul*, respectiv *existența exterioară*, nepersonală, iar ca element de legătură este Voința, element organic al Eului. În relația dintre *Eu* și *non-Eu* intervine Fapta, respectiv procesul de viață prin care Voința se realizează în obiectul exterior.

Analizând fenomenologia *Dorinței* la Eminescu, Ionel Necula constată că cele trei momente alcătuiesc „conținutul noțiunii personalității”. Cum tema nu se limitează la simpla abordare psihologică, ar merita cercetate și aplicațiile conceptului de *Dorință* la organismul social, temă cu totul eludată de cercetătorii moderni.

Referindu-se la posibilitatea „supraviețuirii” filosofiei românești, în condiții chiar mai grele decât cele comuniste, Al. Surdu atrăgea atenția că filosofia va dăinui, odată cu propria noastră spiritualitate. Or, exemplul eminescian ne învață că religia și dreptul sunt (au fost) „organele de viață ale comunității”. Beneficiind, așadar, de clarviziunea personalității sale providențiale avem, cel puțin teoretic, sorți de reușită. Parafrazându-l pe Pamfil Șeicaru, opera lui Eminescu reprezintă pentru români ceea ce sunt epopeile homerice pentru elini. Câtă vreme vom apela, cum spune Ionel Necula, la „agheasmarul conștiinței de sine a românilor”, nu vom greși.

Sprijinită masiv pe textele „politice” ale lui Eminescu, beneficiind de suportul ideatic al filosofiei și alunecând lin pe „argintoasele cărări” ale poeziei, lucrarea *Eminescu în tentații metafizice* a lui Ionel Necula rămâne un bun exemplu de „multa in multum”. Este modul cel mai eficient și mai actual de a alimenta cu idei cititorul răsfățat și grăbit, care nu mai citește, căci deja știe. Or, pentru a fi europeni, trebuie să mai scormonim și în spiritul național. Ne îndeamnă Eminescu. Ne îndeamnă viața.

⁸ M. Eminescu, *Fragmentarium*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2012, p. 545.

⁹ I. Necula, *op. cit.*, p. 58.

¹⁰ *Ibidem*, p. 75.

¹¹ M. Eminescu, *Opere*, vol. XI, Editura Academiei R.S.R., București, 1984, p. 337.

Arthur Schopenhauer – ultimul filosof clasic sau primul filosof contemporan?

Mirel GIURGIU

Pentru cititorul român, numele lui Schopenhauer este asociat de cele mai multe ori cu cel al lui Eminescu, dată fiind influența pe care filosofia celui dintâi a exercitat-o asupra personalității genialului poet, prozator și jurnalist român.

Pentru iubitorul de filosofie contemporan, Schopenhauer rămâne un mare gânditor, în a cărui operă el poate găsi răspunsuri la unele dintre fenomenele sociale cu care suntem confrunțați aproape zilnic.

Am încercat să găsesc cheia câtorva dintre scrierile schopenhauriene audiind prelegerile de filosofie ale lui Luc Ferry – profesor universitar la Sorbona.

Arthur Schopenhauer – câteva date biografice

La 22 Februarie 1788, în Danzig (Germania) Heinrich Floris Schopenhauer, continuatorul unei respectabile dinastii de comercianți, se bucura împreună cu soția lui, Johanna, de venirea pe lume a unui fiu care, sperau ei, urma să ducă mai departe afacerile întreprinderii sale.

Arthur Schopenhauer va urma câțiva ani o școală de comerț pe care o va întrerupe în anul 1807, pentru a o înlocui cu frecventarea cursurilor gimnaziale sub directoratul lui Doering, apreciat profesor al Gimnaziului din Gotha... Mai târziu, viitorul filosof se va simți atras de studiul medicinei la Universitatea din Göttingen, pentru ca în curând să renunțe în favoarea filosofiei, așa cum era ea prezentată la celebra Universitate din Jena.

La 2 octombrie 1813, Arthur Schopenhauer obține titlul de doctor în filosofie al aceleiași universități, aureolat de calificativul „Magna cum laude”.

Opera sa de căpătâi purtând titlul *Lumea ca Voință și Reprezentare*, îi va aduce multe aprecieri și multă admirație, deodată cu recunoașterea sa ca fiind „cel dintâi filosof contemporan”; după el vor veni Marx, Nietzsche și Freud, toți trei suferind influențe majore în operele lor, din partea lui Arthur Schopenhauer.

Filosoful german este fondatorul genealogiei ca filosofie a deconstrucției, a îndoielii și neîncrederii în vechile teorii cu pretenții de a fi descoperit ultime adevăruri, ultime legi etc.

Schopenhauer este un reprezentant al idealismului subiectiv în filosofie. El răspândește ideea că în spatele lucrurilor vizibile, îndărătul reprezentărilor conștiente se află profunzimea aisbergului, adâncimea inconștientului vieții, al existenței persoanei umane. Există un domeniu al conținutului inconștient al psihicului și al fenomenelor, definit ca parte a vieții psihice inconștiente. Arthur Schopenhauer recurge adesea la comparația cu partea nevăzută, neștiută a unui aisberg, un „subteran”, după cum spunea și scria Dostoievski. Această parte inconștientă a vieții psihice este mult mai importantă decât domeniul conștient al vieții persoanei umane. *Genealogia* este o atitudine intelectuală foarte critică, ea cultivă îndoiala în ceea ce privește partea conștientă a gândirii umane. Atitudinea aceasta pune la îndoială tot ceea ce pare a fi limpede și clar în lume.

Nietzsche definește *genealogia* ca fiind, citez, „o atitudine plină de îndoială, ca pe o filosofie a bănuielii și ipotezelor în ceea ce privește sensul și rostul vieții... Îndărătul oricărei filosofii se ascunde o altă, fiecare opțiune, fiecare părere stă undeva ascunsă. Fiecare cuvânt este o mască”.

Lumea reprezentărilor cuprinde ceea ce se poate identifica, precum și ceea ce este deja identificat, bine delimitat față de alte lucruri, față de restul lumii... Pentru această „lume a reprezentărilor”

totul este rațional, totul este limpede și clar mulțumită disciplinelor care se servesc de legile și aparțin domeniului științelor. Aceleași lumi la care ne referim aici îi aparține „principiul cauzalității”, orientarea clară spre un țel bine definit, având o importanță întotdeauna explicabilă. Lumea reprezentărilor este o lume a liniștii, respectând trei principii de bază:

1. Principiul cauzalității.
2. Principiul identității.
3. Principiul finalității.

Citat din Schopenhauer: „Tot ceea ce urmează a fi decis de către «Lumea reprezentării» nu este altceva decât «o glumă», o comedie în comparație cu ceea ce vine dinspre «Voință». Este clar că «Voință» (Die Wille) se prezintă ca un important, un foarte important ELEMENT, ca un ELEMENT FUNDAMENTAL CONDUCĂTOR – BINE AȘEZAT, a cărui dominantă asupra INTELECTULUI este incontestabilă. Acest INTELECT ocupă RANGUL DOI –(ZWEIRANGIG), dependent fiind de felul cum cineva se servește de el”. Se poate menționa aici că absoluta multiplicitate a energiilor rezultă din singura și aceeași ENERGIE care se prezintă sub o extraordinară varietate: Energia vitală a animalelor și plantelor, energia gravitațională, toate energiile naturale existente. Dacă Schopenhauer ar fi cunoscut ATOMUL, în observația și analiza lui ar fi intrat desigur și ENERGIA ATOMICĂ – este de părere filosoful francez Luc Ferry. Filosoful pesimist care a fost Schopenhauer afirmă că „viața omului variază întotdeauna între suferință și plictiseală – monotonie. „Voință” în sine se situează, așa după cum am mai spus, în afara oricărui principiu înțelept. Sub toate formele ei de manifestare, „Voință” – Die Wille – este lipsită de orice rost (grundlos).

Încercarea de a găsi o cauzalitate lămuritoare cade în nisip și rămâne ascunsă în nisip. „Lumea nu se poate justifica prin ea însăși”. Izvorul existenței sale este formal lipsit de orice înțelepciune – de orice rațiune. Aici este vorba despre o oarbă voință vitală care, considerată „lucru în sine”, nu poate fi apreciată, nici judecată ca și cum ar fi vorba despre un principiu aparținând înțelepciunii.

Referindu-se la suferința și plictiseala din viața omului, filosoful francez Luc Ferry ajută memoriei noastre să-și amintească de Lucrețiu și de Epicur, care au analizat ceea ce ei numeau a fi „logica dorinței”, potrivit căreia adulții se comportă precum copiii atunci când devin consumatori simpli ai multor lucruri acumulate. Filosoful francez îi compară pe acești adulți consumiști cu copiii care deschid ochii cu uimire în fața cadourilor de Crăciun pe care le primesc, după care, la scurt timp, le așază într-un colț al camerei și uită de ele.

Logica dorinței susține că nemulțumirea și plictiseala sunt adesea rodul nestăvilitei căutări și acumulări de bunuri de către semenii noștri. Oare ce paralelă cu ceea ce trăim noi astăzi am putea trasa noi mai bine, când consumismul obsesiv mobilizează mase enorme de oameni de toate vârstele, decât cea oferită de filosofii antici Lucrețiu și Epicur..?

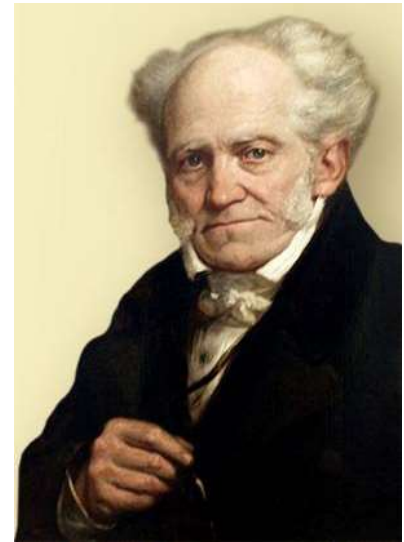
Schopenhauer, pesimistul, a căutat și a găsit căile prin care omul ar putea ieși din suferință și plictis, făurindu-și o viață bună, armonioasă, care să merite a fi trăită.

Cartea sa intitulată *Arta descoperirii binelui în viață* stă mărturie dorinței omului Schopenhauer de a ieși din marasmul existenței împărțit cu mulți dintre semenii săi.

Gânditorul german descoperă trei drumuri călăuzitoare spre o viață bună:

1. Primul drum ne duce către Arta privită ca o consolare vindecătoare, ajutătoare omului care dorește să scape de „Voință” OARBĂ și IRAȚIONALĂ – lipsită de SENS.

2. Drumul al doilea ne conduce spre MILĂ – asemeni lui Jean-Jacques Rousseau – filosoful german genealogist ne îndeamnă să cultivăm sentimentul milei față de animale, față de plante și față de toate ființele trăitoare pe Pământ. Schopenhauer a fost toată viața lui un mare iubitor de animale

Arthur Schopenhauer

domestică – cel mai bun prieten al lui fiind câinele său de casă pe care-l ocrotea și-l hrănea ca pe un copil.

3. Cel de-al treilea drum poartă denumirea de „Victoria asupra fricii de moarte” – în originalul german – „Der Sieg über die Angst des Todes”. Schopenhauer afirmă că întreaga lui filosofie este impregnată de IDEEA MORȚII. Luc Ferry observă că, deja în Antichitate, Lucrețiu și Epictet au ținut un discurs asemănător cu al gânditorului german. Citat: „Toate gândurile noastre trebuie să încerce să învingă teama de Acheron” (Fluviul care se varsă în Infern – considerat ca un simbol al morții) – spune Lucrețiu.

Schopenhauer credea că fără teama de moarte nici nu ar exista filosofie, nici vreo religie. Văzute în toată profunzimea lor, filosoful observă că, atât religia, cât și filosofia încearcă, fiecare în felul ei, să înfrângă metafizica fricii de moarte existentă. Religia apelează la ajutorul lui Dumnezeu, iar Filosofia la virtuțile gândirii raționale și ale comportamentului înțelept, pentru ca să înfrângă frica de moarte. Schopenhauer susținea că moartea este un geniu plin de inspirație pentru filosofie. În Antichitate deja Socrate spunea că „a filosofa înseamnă să înveți cum să mori”. Aceeași temă a fost răspândită în Franța secolului al XVI-lea de către Michel de Montaigne. Fără moarte nu ar exista nicio filosofie. Acest mod de gândire cultivă o perspectivă metafizică având efect consolator pentru spiritul uman. În felul acesta, atât filosofia, cât și religia ajută oamenilor să privească fenomenul morții cu liniște și împăcare de sine.

În încheiere, îl citez încă o dată pe Schopenhauer: „Dacă viața noastră ar fi veșnică, nesfârșită și lipsită de dureri și suferințe, poate că nimeni nu s-ar întreba de ce există lumea și de ce posedă o natură unică”.

O pledoarie pentru gândirea critică

Dr. Florian ROATIȘ

Cunoscut mai ales pentru succinta, dar consistenta sa *Introducere în gândirea unor mari filosofi* (Editura Didactică și Pedagogică, București, 2003, reeditată în 2006), profesorul Grigore Spermezan este o prezență cvasiconstantă în publicistica ultimelor trei decenii, confirmată și de volumul de eseuri *Rătăcind prin tranziție* (Editura Univers Științific, București, 2012). Călător în câteva rânduri prin America, ne-a oferit o subiectivă, dar sobră incursiune în cultura și civilizația acesteia (*America la ea acasă*, Editura Pro Transilvania, București, 2006).

Acum este prezent în librării cu cartea *De la Socrate la Wittgenstein: gândire critică, argumentare și comunicare* (Editura Didactică și Pedagogică, București, 2016), la origine teza de doctorat în filosofie, susținută la Universitatea din București în anul 2011.

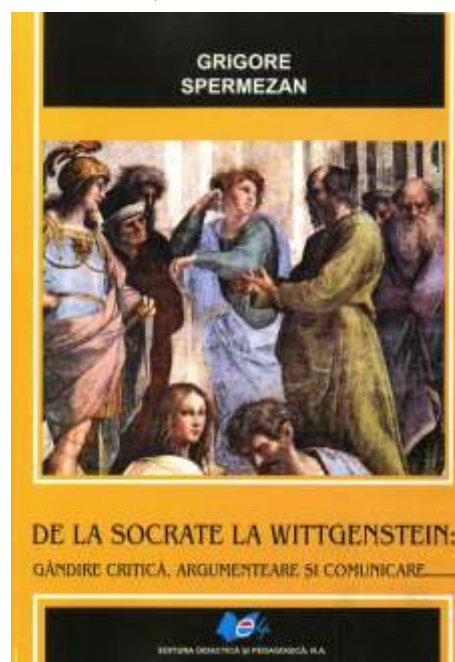
Titlul, incitant pentru unii, inhibant poate pentru alții, indică un periplu inedit printr-un domeniu prin definiție abstract, ceea ce ar putea frâna interesul pentru lectură al celor nedispuși la efort intelectual. Talentul literar, probat de Grigore Spermezan în articolele și cărțile sale, facilitează, însă, contactul cu erudita prezentare a unor concepte aflate în relație cu gândirea critică.

Primele două capitole, din cele nouă ale cărții, sunt destinate de autor definirii și circumscrierii conceptelor de raționare și gândire critică, întâlnite cu o frecvență tot mai mare în literatura filosofică actuală. Și tocmai pentru că fac parte din suita termenilor pe care îi utilizăm, uneori până la abuz, convingi că sensul lor ne este la îndemână, respectivele concepte se sustrag cu obstinție unor definiții unanim acceptate. Grigore Spermezan are însă propensiune pentru etimologii, drept care disociază cu feroare semnificațiile conceptelor cu care operează, făcându-le cât mai inteligibile posibil.

Autorul arată ambiguitatea termenului de raționalitate apelând la cunoscuți epistemologi precum Karl R. Popper (care pune accentul pe raționalitatea științifică), Paul Feyerabend (situat la jumătatea distanței dintre raționalism și irraționalism), Mario Bunge (cu cele șapte tipuri de raționalitate, analizate aici de autor), ca și la sociologul german Max Weber.

Având în vedere caracterul polisemantic al ideii de raționalitate, Grigore Spermezan acceptă semnificația, chiar dacă restrictivă, dată raționalității de către Max Weber, coroborând-o cu cea etimologică. Astfel, înțelesul real este dat, pe de-o parte de capacitatea omului de a gândi și acționa conform principiilor rațiunii, iar, pe de altă parte, de adecvarea mijloacelor utilizate cu finalitatea scopului propus. Se subînțelege că aceasta mai presupune, cel puțin de la Descartes încoace, și recursul la o metodă adecvată.

Fără a oferi și impune o definiție a gândirii critice, autorul conturează extrem de ingenios și de riguros în ce constă abilitatea de a gândi critic, denumită de el *abilitate de metagândire*, ca și rolul important, recunoscut și acceptat cvasiunanim pe care îl joacă aceasta în viața individuală și socială, efectul exersării sale fiind unul terapeutic. După ce face delimitările necesare între logica formală

(preocupată de formele logice și bazată pe demonstrație) și cea informală (care pune accentul pe conținutul argumentelor), autorul stăruie asupra relației dintre aceasta (logica informală) și gândirea critică, pledând pentru o „gramatică a raționării”.

Într-un substanțial subcapitol, autorul abordează binomul gândire critică-creativitate, prilej de a face memorabile reflecții privitoare la indicele de creativitate, diferit de la o persoană la alta, comportamentul creativ, învățarea creativă (în opoziție cu cea de menținere) etc. O idee pe care o va reitera pe parcursul cărții este aceea că investiția în creativitate este una dintre cele mai rentabile pe termen lung.

Capitolul trei – putând figura în orice istorie a filosofiei – reprezintă o pasionantă incursiune în preistoria gândirii critice. Selecția pe care o decupează Grigore Spermezan este, desigur, subiectivă – devoalând preferințe – și explicabilă, întrucât nu putea reține toate contribuțiile *avant la lettre* circumscrise temei în discuție. Și totuși, filosofi la care se oprește cu analiza sunt repere indiscutabile, neputând fi obnubilate în nicio cercetare serioasă. Deși cei mai mulți exegeți sunt tentați să atribuie lui Socrate rolul prim în nașterea preocupărilor pentru gândirea critică, Grigore Spermezan își apropiază teza lui Karl Popper, potrivit căreia o atitudine deliberat critică întâlnim încă la presocratici, în primul rând la reprezentanții școlii ioniene (Thales, Parmenide, Anaximandru etc.). În continuare, autorul se oprește la contribuția sofistilor – cei care se autointitulau „maestri ai înțelepciunii” – decantând ce consideră că a fost valoros în demersul lor. Cu sofistii – ironizați și condamnați atât de mult de la Socrate și până astăzi – „gândirea începe să se gândească pe ea însăși”, afirmă autorul, detectând în accentul pus de aceștia pe utilitate și pe reușită asemănări cu pragmatismul actual.

Subcapitolul consacrat lui Socrate, raționalistul incomod pentru concetățenii săi și pentru faptul că le cerea „să își cerceteze critic viața”, pune în lumină cu empatie și cu elocvență rolul său de precursor al gândirii critice, ipostaziată astăzi ca un *sine qua non* al culturii dezbaterii și argumentării. În plus, autorul apreciază drept necesară și actuală reiterarea atitudinii socratice de raportare permanentă la propria noastră ignoranță.

Autorul face apoi un salt peste două milenii la Descartes, remarcând contribuția acestuia la orientarea spre logica informală, ca și pledoaria pentru metoda deducției, dar preferința sa se îndreaptă spre Ludwig Wittgenstein, cel care concepe filosofia ca pe o „terapeutică a limbajului”. Analizând cele două lucrări wittgensteiniene de notorietate, *Tractatus logico-philosophicus* și *Cercetări logice*, Gr. Spermezan prezintă cu limpezime concepția gânditorului austriac despre logică, în general, și deschiderea sa spre logica nemonotonică, în special.

În finalul excursului istoric autorul se oprește la Constantin Noica – un adversar al formalizării excesive a logicii, cel care propunea o logică a lui Hermes, care se vrea o reabilitare a individualului, neglijat de „logica lui Ares” –, ca să treacă apoi în revistă zece tendințe actuale conturate pe plan mondial în gândirea critică, începând cu „noua retorică” a lui Charles Perelman și Olbrechts-Tyteca și modelul analitic al lui Stephan Toulmin, continuând cu logica informală a lui J. A. Blair și R. H. Johnson, până la pragma-dialectica elaborată de olandezii Frans van Eemeren și Rob van Grootendorst.

După o prezentare a tipurilor de argumentare întâlnite în filosofie, cu insistență pe argumentul autorității, dar și asupra distincției dintre strategiile de tip algoritmic (caracteristice logicii monotone) și cele euristice (care țin de logica nemonotonică), autorul sintetizează concepția lui Edward de Bono, „eminentul expert în gândirea creativă”, despre „gândirea laterală” care, deși are o istorie de mai bine de patru decenii, a fost puțin receptată la noi.

Opusă *ab initio* gândirii verticale, preocupată de corectitudine, gândirea laterală o depășește și o completează prin extensie, ea fiind o tentativă de a depăși limitele gândirii logice obișnuite și având ca obiectiv eficiența. Gândirea laterală presupune a gândi alternative, a restructura modele, permițând încercări și chiar erori, implicând creativitatea, cu care se suprapune doar parțial. Autorul trece în revistă cele zece distincții dintre gândirea verticală și cea laterală decantate de către Edward de Bono, ca să încheie capitolul cu prezentarea metodei numite „Șase pălării gânditoare”, ilustrare a felului în care ne putem ameliora modul propriu de gândire. Grigore Spermezan este reticent la afirmația lui Edward de Bono potrivit căreia metoda celor „Șase pălării gânditoare” ar putea fi „cea mai

importantă schimbare petrecută în gândirea umană în ultimele 23 de secole”, în schimb este de acord cu acesta că „A reflecta este veritabila resursă a umanității. Calitatea viitorului nostru depinde în întregime de calitatea reflecției noastre”. Dar, îl completează autorul, în lumea dinamică în care trăim nu este suficient să reflectăm, ci trebuie să ne aplecăm asupra metodelor de reflecție înseși, adică să ne formăm abilități de metagândire.

În capitolul consacrat erorilor logice, autorul subliniază noutatea abordării pragmadialectice a sofismelor, în fapt o nouă dialectică în raport cu cea antică, așa cum a fost ea concepută de logicienii olandezi mai sus amintiți. Interesați de rezolvarea conflictelor de opinie, aceștia propun un model argumentativ bazat pe zece reguli ale discuției critice, reguli care, arată Grigore Spermezan, nu sunt respectate mereu, dar rămân până la urmă „o modalitate rațională și elegantă de reducere a tensiunii dintre oameni”.

Extrem de interesant este capitolul ultim, despre persuasiune și arta de a persuadea, autorul reliefând rolul major al acesteia într-o societate democratică, bazată pe dialog și într-o lume atât de pragmatică precum cea în care trăim, miza ei fiind aceea de a convinge pentru a incita la acțiune. Or, afirmă Grigore Spermezan, într-o asemenea lume „a nu ști să iei cuvântul pentru a convinge, a nu avea competența argumentării înseamnă una dintre marile surse de marginalizare sau chiar de excluziune socială”, iar incapacitatea de comunicare generează „inegalitate culturală”. Iar dacă astăzi sunt numiți analfabeți cei care nu știu să citească și să scrie, lipsa abilităților de argumentare și de comunicare va duce în viitor la apariția unor „analfabeți ai rațiunii”.

Iată de ce demersul lui Grigore Spermezan se constituie într-o sobră și elocventă pledoarie pentru a ne cultiva abilitatea de a gândi bine, de a raționa critic, condiție esențială de contracarare a ceea ce sociologul american Alvin Töffler numea „șocul viitorului”.

Făcând apel la cunoscuți specialiști din domeniul gândirii critice (Howard Gardner, Edward de Bono, Roger Penrose, Christian Plantin, George Pólya, Anthony Weston etc.), dar și la cunoscuți logicieni români (Gheorghe Enescu, Petre Bieltz, Mircea Dumitru, Constantin Sălăvăstru, Aurel M. Cazacu etc.), profesorul Grigore Spermezan ne oferă o lucrare bine structurată, sintetizând o bibliografie uriașă, avansând puncte de vedere pertinente și conturând câteva idei conclusive de mare relevanță și posibil impact.

Scrisă într-un stil rafinat, cu o claritate mai rar întâlnită în lucrările bazate pe un limbaj conceptualizant, cartea în discuție trădează un fin și erudit cercetător în filosofie, cu o infatigabilă curiozitate spirituală și cu un discurs de o vădită eleganță.

Într-o bibliografie nu prea extinsă consacrată acestei teme la noi, cartea semnată de Grigore Spermezan reprezintă o contribuție nu numai cvasiinedită, ci și extrem de valoroasă la abordarea conceptelor de raționare, argumentare și gândire critică, contribuție care nu va putea fi eludată în viitor de cercetătorii din domeniu, oferind acestora sugestii și posibile căi de urmat.

Crâmpiele din viața preoțimii noastre

Autor: Viorel Thira, Editura Dokia, Cluj-Napoca, 2016, 500 p.

Liviu TĂTARU

Majoritatea românilor, avându-ne obârșia la țară, avem în memorie aproape un arhetip al preotului sătesc, ce ne-a marcat copilăria și adolescența. El și învățătorul erau, până în vremuri nu prea îndepărtate, luminătorii și apostolii satelor, cei ce au ținut trează conștiința de neam și credința strămoșească. Nevoia de prezența lui era atât de resimțită de săteni, încât cereau autorităților ecleziastice să le trimită un slujitor al Domnului, iar celor seculare să-l scutească de obligațiile de obște ori de o parte a lor. Ce motiv de mândrie resimțeau ei dacă aveau un preot cu o voce mai frumoasă și puternică, ori cu o ținută mai impunătoare!

El îi încuraja, îi îndruma și îi certa, precum preotul zugrăvit de Liviu Rebreanu în romanul *Ion*, ori era un model de gospodar, ca „Popa Tândă” al lui Ioan Slavici. Numindu-l „părinte”, sătenii îi acceptau dojana dacă o meritau, pentru că în ochii lor era investit cu duh de către „părintele ceresc”.

De câtă autoritate se bucurau slujitorii altarului stă dovadă teama regimului comunist ateu de a lovi *in corpore* în tagma preoțească, pe care ar fi desființat-o în totalitate, dacă ar fi putut, iar cu mult înainte apelul la preoții sătești făcute de aroganta nobilime pentru a pacifica pe țărani răsculați în timpul marilor zavere țărănești.

Un veritabil iconostas de asemenea figuri anonime, dar și de unele încrustate în istoria neamului și bisericii românești, face preotul Viorel Thira, fiu la Țării Lăpușului și slujitor în altarele unor biserici sătești, înainte de a ajunge un apreciat slujitor al Catedralei Ortodoxe din Baia Mare.

Viorel Thira este un istoric al bisericii maramureșene, dar nu numai, în perioada studiilor teologice și apoi în cea de slujire a credinței legând nenumărate relații personale și documentându-se asupra celor mai merituoși înaintași.

„Defilează” prin fața noastră figuri de preoți și ierarhi începând cu Daniil Sihastrul, sfetnicul lui Ștefan cel Mare, la mari condeieri precum Varlaam și Dosoftei, Timotei Cipariu, Ion Agârbiceanu, Gala Galaction și Ioan Lupaș, dar și mai modești cărturari și cronicari locali.

Despre Timotei Cipariu „cea mai însemnată personalitate a Blajului din toate timpurile”, ales pentru meritele sale științifice vicepreședinte al Academiei Române din București, „vorbesc”, prin Viorel Thira, printr-o odă în metru antic George Coșbuc, la moartea lui, și Alexandru Odobescu, ce îl aprecia ca pe „cel mai erudit ... mai scrupulos și ... mai adânc” scrutător al limbii române.

Autorul prezintă crâmpiele din activitatea marelui prozator Ion Agârbiceanu, mort în 1963, autor al celebrului roman *Arhanghelii*, dar și a cunoscutei nuvele „Fefelega”, fost canonic, protopop și membru al Academiei Române. Aceași ascensiune, de la preot la Săliștea Sibiului la fotoliul Academiei Române, a avut-o și Ioan Lupaș, devenit, datorită operei sale, profesor de istoria Transilvaniei la nou înființata Universitate Românească de la Cluj din 1919. Pentru aceeași operă regimul comunist l-a „răsplătit” cu 5 ani de pușcărie la „închisoarea elitelor” din Sighet. În afara sintezei *Istoria unirii*

românilor, Ioan Lupaș a fost autorul unor monografii dedicate lui Andrei Șaguna, Gherasim Adamovici, Ioan Bob și Andrei Mureșianu.

Doi preoți – istorici maramureșeni – au dat un impuls studierii mai în detaliu a acestui colț de țară. În 1901, Ioan Mihalyi de Apșa a publicat la București culegerea de documente *Diplome maramureșene*. Un număr de 366 de documente aflătoare în Arhivele din Lelesz (Ungaria), ori în posesia unor familii de origine nobiliară din Maramureș, au fost adunate într-un volum, Radu Popa apreciind „conștiințiozitatea operei de autor a lui Mihalyi”. Acesta și-a găsit un continuator și un interpret în Alexandru Filipașcu. Nobil de Dolha și Petrova, Filipașcu a făcut „studiile la institutul personal al papei”, ajungând apoi preot la mănăstirea Moisei. Timp de câțiva ani a fost primar al Sighetului, perioadă în care a studiat bogatele fonduri documentare ale arhivelor comitatense din „capitala” Maramureșului.

Dictatul de la Viena l-a obligat să se refugieze la Sibiu, în același an funest pentru români (1940) publicând la București cartea „de referință”, după Viorel Thira, *Istoria Maramureșului*.

În 1952 a fost arestat de Securitate și trimis la Canalul Dunăre – Marea Neagră, unde a murit după puțin timp în lagărul Valea Neagră, ceea ce s-a aflat abia în 1993!

Locuitori ai satelor, preoții rurali și-au dat seama de importanța folclorului literar, ca document lingvistic, dar și istoric, chiar dacă unele producții populare contrariau prin conținutul lor necreștin ori precreștin. Amintitul mare erudit Timotei Cipariu a atenționat asupra conținutului documentar al folclorului la o citire și interpretare savantă și riguroasă.

Vicarul greco-catolic al Maramureșului Tit Bud a publicat în 1908 la București culegerea de mare răsunet *Poezii populare din Maramureș*, la doi ani după ce preotul Alexandru Ciplea a publicat, tot în capitala României, volumul de folclor cu același titlu.

După Marea Unire preotul, profesorul și ziaristul Ion Bârlea a făcut cunoscute cititorilor în 1924 *Cântece populare din Maramureș* și *Balade, colinde, bocete din Maramureș*.

Celor trei preoți-folcloriști maramureșeni li se alătură preotul Avram Corcea, a cărui culegere de balade din Coștei (Banat) vedea lumina tiparului la Caransebeș în 1899, Nicu Moldovan, teolog și folclorist la Blaj, membru titular al Academiei Române, Grigore Silași, folclorist și membru de onoare al aceleiași prestigioase instituții.

Viorel Thira reînvie și figura preotului-cărturar Alexandru Ciura, biograful lui Vasile Lucaciu, autor a nu mai puțin de 22 de cărți și unul dintre fondatorii revistei literare sibiene *Luceafărul*. Mai modestul Ion Baci, din Șoimușul năsăudean, a creat aici un teatru popular, iar apoi, la Lugoj, o tipografie, colaborând înaintea Marii Uniri cu poetul și folcloristul Petre Dulfu.

Galeria oamenilor bisericii a cuprins și preoții luptători cu arma în mână pentru cauza credinței și libertate națională, precum popa Stoica din Farcaș, agă în oastea lui Mihai Viteazul, popa Lupu din Borșa Maramureșului contra tătarilor la 1717, Radu Șapcă la Islazul oltean în revoluția pașoptistă, și în aceeași revoluție, dar în Transilvania, Simion Balint din Roșia Abrudului.

Preoții luptători în oastea moțească a lui Avram Iancu au fost atât de numeroși și au dat dovadă de o asemenea bravură, încât Silviu Dragomir, biograful „Craiului munților”, putea afirma: „Cei mai dârji conducători din oastea lui Iancu – Balint, Vlăduțiu, Moldovan, Groza, Gomboș, Fodoreanu – erau... preoți, care făceau minuni de vitejie”, încât contele Kemény, conducătorul armatei maghiare, trimisă contra moșilor, „ar fi exclamat, înciudat: — Dracul să se mai bată cu popii!”.

Preoții angajați în lupta națională pentru drepturile românilor și Marea Unire se bucură de speciala atenție a autorului. Dintre aceștia sunt evocați dr. Vasile Lucaciu și fratele său Constantin, Alexandru Ciura, Ioan Micu Moldovan, Ion Baci din Șoimuș, Ioan Lupaș ș.a.

Un merit deosebit al autorului constă în nediscriminarea prezentării meritelor preoților români în istoria națională și în viața de zi cu zi a țăranilor români în funcție de confesiune. Indiferent că au aparținut confesiunii ortodoxe ori celei greco-catolice, unite cu Roma, slujitorii altarului au servit cauza națională până la desăvârșirea sa prin Marea Unire din 1918, iar apoi pentru apărarea ei.

Ion Pop – secvențe lirice

Ofelia MARIAN

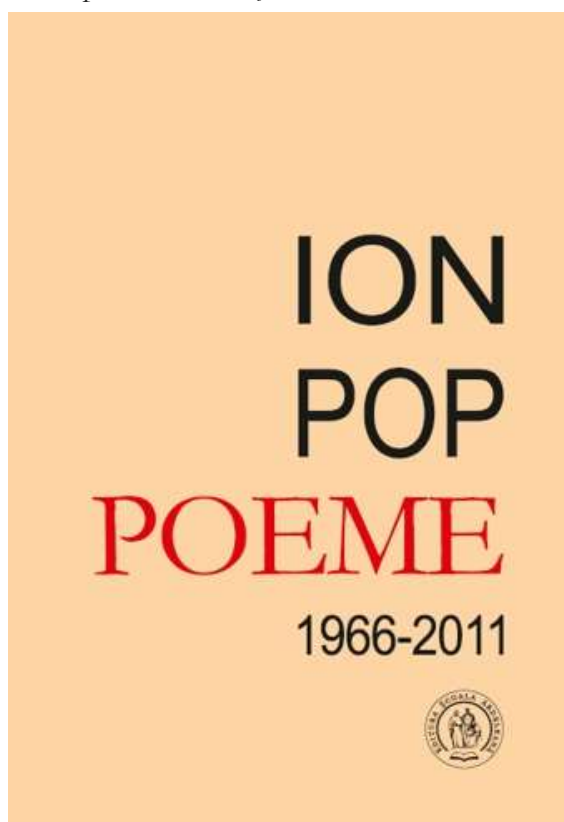
Se împlinesc anul acesta 50 de ani de când a apărut primul volum de versuri al criticului și istoricului literar clujean Ion Pop. Este vorba despre *Propuneri pentru o fântână*. Publicate la vârsta de 25 de ani, poeziile scot la iveală o voce sobră, puterea confesiunii dominând totul. Stăpân pe sine și pe cuvinte, tânărul echinoxist părea a-și marca, dintr-un început, poziția în Univers: „Drept ar fi să nu te ntristezi niciodată./ Din țara ta și-ai ales abia perceptibila linie/ ce desparte uscatul de ape,/ acolo stai, jumătate pământ, jumătate mare,/ cu o ureche scoică și alta carne”. Așezate sub semnul elegiei încărcate de simboluri, prevestesc o forță lirică surprinzătoare, nu atât prin spontaneitate, cât printr-o vădită preocupare elitistă în abordarea tematică și cizelarea versurilor. Cititorului atent i se dezvăluie, chiar cu acest volum de debut, o racordare a sensibilității autorului la cea a publicului, trăsătură care va fi constantă pe tot parcursul creației.

Lucid și tenace în demersul poetic, extrem de atent în contemplarea miracolului existențial, autorul publică, după 3 ani, *Biata mea cumiștenie*. În același an îi apare și primul volum de critică literară, *Avangardismul poetic românesc*, delimitând pentru totdeauna poetul de criticul literar, în ciuda rigorii literare atât de vizibile pe ambele planuri. Alegându-și un titlu din care răzbate ironia bonomă ce-i va caracteriza întreaga creație poetică, dezvăluie cititorului o lume ce stă sub semnul miracolului ce se cere mereu exploatat, în care existența individuală duce cu gândul la obsesia propriilor limite și la stocarea vieții în memorie, ochiul fiind un element definitoriu. Bine ancorat în viața ce freacă în juru-i, Ion Pop i se raportează, firesc, cu o normalitate ce conturează o gândire matură: „Ce mândru de mine-acum, sub sigiliul stelei,/ calc apăsător și fără nicio grijă,/ ca și cum, erou, la temelie-aș avea/ o bombă încă neexplodată” – mărturisește în *Tot mai puțin*. Receptând lumea înconjurătoare după multe și substanțiale lecturi, oglindirea ei în poezie este, firesc, una lină, înțeleaptă, lipsită de trăiri patetice, prezente fiind doar dilemele discret sugerate: „E bine, cum zic, mărul să stea pe creanga lui,/ cât de frumos îi șade acolo atârnat/ ca un pendul nemăsurând vreo oră-anume, ...e bine să stea acolo în iarbă,/ nu zic să nu cutezați, dar e bine/ să nu mușcați din el, e așa frumos”, declară într-una dintre elegii. Acceptarea legilor universului nu este efectul unei comodități, ci al unei bunecuviențe pornite dintr-o religiozitate bine înțeleasă, chiar dacă divinitatea stârnește întrebări ironice, ușor neîncredătoare ca acelea din *Psalm* din volumul *Elegii în ofensivă*, apărut în 2003. Înțelepciunea generează o anume atitudine în fața curgerii timpului, o altă temă favorită. Conștientizarea ireversibilității timpului nu produce panică, ci doar grija de a lăsa ceva în urmă, ca semn al unei vieți împlinite, acel ceva fiind, în cazul său, creația, căci doar ea e capabilă a salva memoria timpului. Jocul cu cuvintele fosforescente de care amintește în al treilea volum, *Gramatica târzie*, din 1977, este asociat ferestrei, simbol al receptivității. Fiu al cuvântului, poetul se supune vocalei grase, consoanei coapte și virgulei roșii cu o devoțiune absolută, nescăpându-i nimic din tumultul vieții, pe care îl descrie într-o manieră mult mai realistă în volumele *Soarele și uitarea* (1985) și *Amânare generală* (1990). Cu aceste două volume Ion Pop mută accentul ce cădea pe meditație pe un discurs liric din care răzbat decepția și angoasa ce a plutit peste România în deceniile opt și nouă ale secolului trecut. În acea atmosferă, vocea sa are o gravitate nebănuită, sarcasmul înlocuind ironia bonomă de până atunci: „Poezia – îmi spui –/ a tot cântat lumea asta, dar este vorba de a o schimba” declară în *Oră*, în poezia *Inscripție pe turnul cel mai înalt* fiind și mai vehement: „Să chemi,/ să strigi,/ să țipi până ce/ urletul tău/ va începe/ să te audă”. Racordarea simțurilor la cotidian face ca nimic din atitudinea artistului să nu sugereze arbitrariul, ci o angajare socială totală, eticul luând locul esteticului în exprimare și idei. Asta explică, probabil, o disoluție tematică, preocuparea principală fiind destinul personal înglobat în cel colectiv.

Aflat la vârsta deplinei maturități, publică, în 2003, volumul *Elegii în ofensivă*, în care contemplația e dureroasă, nemaioferind delicii intelectuale, căci vizează trecerea într-o neînțelegere. „Cu un picior în geometrie/ cu celălalt în confuzie” pare a fi obsedat de prezența Pythiei într-o deslușirea căilor neștiute ale destinului. Incertitudinile cele mai sumbre domină, inducând starea de însingurare, iar măștile cad de pe fețele oamenilor. Prilejul unic de a înfrunta adevărul privindu-l drept în față, este exploatat la maxim, fără menajamente, într-o perfectare autocunoașterii, iar plonjarea în realitatea cea mai cruntă este făcută cu multă eleganță, biograficul întrezărindu-se discret din filele volumului.

Dacă cele două volume publicate între 1985 și 2003 impresionează profund prin raportarea la o realitate cruntă, cele mai recente, *Litere și albine* (2010) și *În fața mării* (2011), încântă cititorul mai ales grație multor relatări din excursiile efectuate, livrescul (care, de altfel, străbate întreaga poezie) ocupând aici un loc primordial. Crâmpiele de viață surprinse în aceste două volume definesc o etapă a creației poetice în care tehnica disonanței și a fragmentarismului (care, de altfel, îi definesc întreaga lirică) sunt predominante, autorul raportându-și experiența de viață și socială la lecturile asimilate care dau revelații nebănuite în anume locuri de pe mapamond. Împăcat cu sine și cu lumea, se destăinuie cu o sinceritate debordantă: „...Las și eu/ în juru-mi un fel de zumzet, urmez și eu/ tot felul de zigzaguri, mă risipesc/ în vorbe, vorbe, vorbe, flecărind despre mine/ ca în Bacovia, ca despre Altceva”. Elegante, incitante prin enigmatice trimiteri culturale, poemele din cele mai recente două volume, chiar dacă scot la iveală angoase ce țin de vârstă și moarte, au, totuși, o seninătate aparte, dată de speranța că totul poate fi recuperat prin memorie și cultură.

Publicate după lungi acumulări existențiale și culturale, poemele din *În fața mării* ridică o problemă firească: „De aproape șaptezeci de ani mă întreb, de asemenea,/ dacă aș putea trăi, tot timpul,/ în mine și cu mine”. Nu știm dacă în răstimpul scurs de atunci până azi Ion Pop a găsit răspunsul la această întrebare, dar sigur e că trăiește pentru cititorii de poezie de bună calitate, pe care îi răsfăță din când în când cu un volum, cel mai recent fiind antologia *Poeme 1966-2011*. Cartea, care a constituit scheletul acestei prezentări, a apărut în 2015 la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca (în colecția Echinoc, seria de poezie) sub egida Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare.

Gheorghe Mizgan, *Piramida tăcerii*

Editura Nico, Târgu-Mureș, 2016

Dr. Vasile V. FILIP

Poezia lui Gheorghe Mizgan pare a se naște la intersecția spiritului analitic, lucid, ingineresc, cu sentimentul difuz al insuficienței acestui spirit, al inteligenței fizico-matematice în general, pentru afirmarea și împlinirea umană plenară. Omul Gheorghe Mizgan e unul complex, instruit, polyvalent. Un spirit mobil, întrebător, de-o curiozitate adolescentină, cuceritoare, în raport nu doar cu lumea și misterele ei, ci și cu propriul sine, bântuit de porniri senzuale și melancolii ce nu se explică. Rezultatul e coexistența paradoxală a unui inginer cu un poet și un pictor, în una și aceeași persoană.

Ca poet, Gh. Mizgan e deja departe de anii debutului editorial, din 2008. Se află la cel de-al nouălea volum, după *Cameleonul cu aripi* (2008), *Aripi astrale* (2010), *Tunelul timpului* (2010), *Dilema clepsidrei* (2011), *Roua din cuvânt* (2012), *Martor pentru gând* (poeme haiku și senryu, 2012), *Arca tăcerii* (poeme tanka, 2012), *Oceanul de catifea* (epigrame, poeme satirice și parodice, 2016). Dacă ar fi să-i adoptăm propriul mecanism imaginar, persoana sa ar trebui închipuită după modelul bateriei: cu un pol „plus” – cel „artistic”, al inimii simțitoare – și unul „minus” – cel al inteligenței analitice, „științifice”. (Sau inteligența să fie vital-„pozitivă”, și propensiunea artistică cea „negativă”, opusă „vieții”, ca-n Thomas Mann? Cine știe...). Între acești poli ia naștere „curentul” ființei, manifestat ca debordantă energie creatoare.

Curentul electric, ca și puterile din interiorul atomului, ca atâtea alte forme de energie din lumea fizică, nu sunt nici „bune”, nici „rele” în sine, depinde cum le folosești.

Ce efect estetic rezultă din scurgerea acestei energii, a omului Gheorghe Mizgan, prin conductorul „cuvânt”, e o altă poveste. Pe care voi încerca s-o spun în cele ce urmează (miza fiind acum nu „adormirea”, ci dimpotrivă, „trezirea” ascultătorilor, ca virtuali cititori ai poeziei lui Gh. Mizgan).

Cele 65 de poeme ale volumului *Piramida tăcerii* sunt redactate în prozodie clasică, unele fiind chiar sonete. Ceea ce poate crea o primă – falsă – impresie a unui spirit conservator, abandonat cu voluptate muzicalității interne a limbii, întors cu fața spre cele ce-au fost, melancolizat de trecerea inexorabilă. La lectură se conturează, însă, treptat, alte impresii, contrare. Mai întâi observi că poezia nu e propriu-zis muzicală, nu „curge” firesc printre malurile canoanelor clasice: prea multe aritmii și versuri șchioape (ba cu o silabă în plus, ba cu una în minus), prea multe treceri de la un ritm consacrat la altul, în cadrul aceluiași text; pe care nu le poți integra decât ca libertăți asumate, ca „îndrăzneli” în interiorul sistemului prozodic clasic. Apoi, o adevărată obsesie a neologismului, extras adesea din sfera limbajului tehnic: luna este „rondă”, steaua este „în azimut”, spațiul – „infidel”, ritmul lumii – unul „pendular”, inima e „plachetă”, bătăile ei – „adiacente”, dinamismul – „hibernal”, zăpada vine „în camicaze”, un obiect „se expandează amplu/ subiectiv”, privirile cuiva sunt „hilare” etc. Refractorul la sfaturi nu e – simplu – un mărginit, ci un „înscris intuitiv” între „grele laturi”; televizorul este „parbrizul digital” ce ne oferă „amalgamul de imagini”, care „scurmă, penetrând vital (asta nu mai vreau să vă spun ce înseamnă...)/ eșuând gânduri pe margini”.

În aceste condiții, poezia însăși e desenată grafic ca „inefabil punct de inflexiune [...] între sentiment și rațiune”; care sentiment, „răcit printre curenții stratosferei”, devine vânt solar invizibil, creând „intersecții și concepte”, iar nu vârtejuri sesizabile empiric (*Punct de inflexiune*).

De altfel, cea mai frecventă, mai bine reprezentată temă e tocmai cea privitoare la poezie și poet, în cadrul unor formule textuale de tip *ars poetica*. Una dintre cele mai reușite pare a fi tocmai cea care dă titlul volumului: *Piramida tăcerii*. Conform acesteia, poezia își asociază platonica imagine a existenței ca peșteră („a durerii”), prin care poetul (prezență discretă, decelabilă în persoana I a unui sin-

gur verb din strofa a III-a, ultima) face „precauți pași”. Din clepsidra timpului, plină de gânduri și frământări, cuvântul picură domol, mut (ca „iluzii adormite”) și se sedimentează în stalagmita poeziei, o adevărată „piramidă a tăcerii”: „Doar gânduri, frământări în cugetare;/ Cuvântul invizibil cade mut/ Pe fila albă ca-ntr-un așternut –/ Căldura lui: vâpaie-n așteptare!”. Cuvântul încremenit ca stalagmită-

flacăără, trecut din peștera existenței pe fila albă a cărții („ca-ntr-un așternut”), este una dintre imaginile memorabile ale volumului. (Ea va mai apărea într-unul din texte, în care substanța existențială a stalagmitei poetice o formează „ucise(le) lacrimi”, sintagmă ce dă și titlul respectivei poezii.) Poetul, ca un alt Prometeu, se imaginează „Înlănțuit între mister și taină (dar abstracțiunea și sinonimia celor două substantive nu fixează imaginea – n.n.)/ M-ascund în nerostitele cuvinte,/ În cimitirul gândului din minte/ Înfașurat,

captiv în alba haină”. Pare a fi o poetică (blagiană) a tăcerii și misterului, chiar una (barbiană) a coborârării tumultului existențial în infrarealitatea poeziei, înțelese ca „cimitir al gândului”; iar poetul nu e decât dublul cadaveric (acum, eminescian) al omului, înfașurat în giulgiul purifiant al cuvintelor mute. O concepție de tradiție romantică (a poeziei ca recuperare a tăcerii originare), turnată în sintaxa hieratic-simplificată a modernității, acum fără imperfecțiuni prozodice. O concepție-liant și a altor texte din aceeași zonă tematică, precum *Se stinge clița*, în care „Poemul trist din roze rânduri/ Coroană-i pe sicriu de scânduri”. Altădată, poemul e „luntre peste adâncuri”, construită din „versuri albe”, rătăcind printre „copaci căzuți din vremuri seculare” (*Din versuri, luntre – sonet*). În *Taifas cu moartea*, poeziile sunt „particule volatilizate” din clipele strecurate „prin sita timpului avid”. Dar un anume descriptivism, baroc-neologic, pare a nu fi tocmai prielnic tragismului temei (poate cu excepția imaginii memorabile a serii – „domoală și deloc haină” –, care-„și dansează umbrele reci/ În ritmici pași de balerină”).

E o concepție pe care stilul – mult mai agresiv – al altor texte din volum nu o susține. Vârful condeiului poetic devine adesea „ucigaș”, „pușcaș”, „scormonitor”; pe coala albă țâșnește „sângele albastru” al poeziei izvorâte din „iureșul iubirii” sau din „teroarea asmuțită” a existențialului – totul într-un stil icnit, „scrijelit”, ce amintește de Arghezi, cel al *Florilor de mucigai* (*Din vârf de condei*). Privirea poetului abandonează contemplarea detașată (înțeleasă ca sora mai mică a morții) și „scurmă printre idei fierbinți/ Când sângele în clocot se zbenzue-n aval”. „Șuierul brutal” al crivățului nocturn-existențial se resimte în stilul poetic: „Cuvintele îmi joacă în horă printre dinți// Din gânduri ucigașe se scurge în urechi/ Tumultul freneziei, haotic implorând...” (*Pași în noapte*). Creația devine încordată luptă cu materia rebelă a limbii: „Cu gândul descompun matricial,/ Ca-n clești îndoi simboluri pe hârtie,/ Ghilotinând cuvinte, în special,/ Pe albul colii, într-o sindrofie” (*Punctul pe I*). Visul apolinic, compensator în raport cu acest tumult dionisiac, existențial, dar și visul actului creator, îl întruchipează coperțile cărții, ca perete despărțitor între viață și poezie, căci „Viața-ncet între coperți se-adună” (*Coperta vieții*).

În raportul său cu cuvântul, în chiar miezul fierbinte al actului creator, poetul pare interesat – precum strămoșul său Newton când cu mărul care-i cade-n cap – de „legea” ce guvernează forța de impact, mai ales a cuvântului „satrap”: „Mă-ntreb ce lege-i aplicată,/ Când greul din cuvânt satrap,/ venind din lumea-ntunecată,/ Cu câtă forță intră-n cap!?” (*Sub pomul cuvintelor*). Nu totdeauna, însă, prevalează rațiunea iscoditoare. Alteori, actul poetic e „strigăt” expresionist, eliberator al tensiunilor

existențiale. Dar, dacă în celebrul *Strigăt* a lui Edward Munch era expresia picturală a disperării amuțite (personajul acoperindu-și urechile cu mâinile, să nu-și audă propriul strigăt), strigătul lui Gh. Mizgan e jubilație eliberatoare și creatoare, gura deschisă devenind, din gaură neagră (la Munch), izvor de lumină, asimilat (ca efect creator în sfera umanului) tentației fructului oprit. În consecință, șarpele biblic („reptila aurie”) e reevaluat, ca temei subteran al zidirii/ creației. Ceea ce – mitologic – chiar este (*Strigătul*).

Sunt și momente când perspectiva contemplativă asupra actului poetic se ridică (oarecum artificial) într-atât, încât putem vorbi (pe urmele unui concitadin) de „cosmopoezie”. În paralel, eul poetic „expandează”, populând tot al doilea vers, iar fenomenele astrofizice și vitezele superluminice sunt chemate să materializeze libertatea gândului. Motiv poetic frecvent și la Nichita, dar cu ce fior liric! Căci, la Gh. Mizgan, se întâmplă ca ostentația științific-neologistică să funcționeze oarecum în sine, dăunând fiorului emoțional autentic: „Privesc din sfera mea prin stratosferă/ Prin ionosferă, liber izotop,/ Călătoresc cu gândul prins în eră/ Legată strâns de ultimul potop// De pe pământ mă-nalț în troposferă,/ Cu gândul explorând prin Univers/ Mic pătrat prin gânduri îmi conferă/ Doar energia captivată-n vers// Devine masa infinit de mică/ Prinzând viteză infinit de mare,/ Cu gândul liber, care mă furnică,/ Clipind, parcurg întinderi legendare” (*Gândul călător*). Primăvara, mai ales, e anotimpul marilor elanuri, a căror dimensiune „cosmopoetică” capătă uneori accente pașoptist-anecdote: „De-ar fi dorul combustibil,/ M-aș prefăce-n astronavă,/ Spațiul cosmic perceptibil/ Să-l străbat, cât nu-s epavă!”. (*Primăvara*).

Dimensiunea „cosmică” a creației e mai convingătoare (ca de atâtea alte ori, în poezia modernă) când e sugerată, nu când e numită ca atare. Să nu uităm că poetul e și pictor, iar sentimentul creației este, la el, unul holistic, în multiple dimensiuni (plastică, poetică și chiar muzicală). Izvorul inițial al creației este, în plan existențial, gândul-vârtej (ca în spiralele stelare ale lui Van Gogh, sau ca punctul mișcător al lui Eminescu): „Din armuri ce mă-nconjoară/ Vine gândul, bun valet,/ Se-aruncă-n gol pe șevalet,/ Culori îl împresoară”. (*Metamorfoză picturală*). Dar „tehnica” creației e una inginerescă, chiar riguros matematică, spațiul haotic, atemporal, fiind „distribuit” pe cele două axe, OX și OY, abcisa și ordonata: „Din spațiul viu, atemporal,/ Pe două axe integrat,/ Tabloul, bun de admirat/ Din planul ancestral” (*Ibidem*). Referințe la tehnica și chiar practica picturală mai apar și-n alte poezii, deja comentate în alte contexte, precum *În ochiul gândului*: „Prin șpaclul pe pânză și scrisul din noapte/ Se-mbracă-n lumină albastrele zări”. Dar, ca și-n cazul temei creație-cosmogonie mai sus amintite, reușitele estetice autentice apar nu atât din referințele directe la procesul sinestezic al creației, cât din transparența de cristal a unor imagini cotidiene (nu cosmice), din ultimele două poeme din volum, transparență pe care poezia pare a o datora acuității ochiului pictorului: „Din nou se-arată zorii curioși,/ Pe trepte stau pisicile cochete,/ Doi porumbei, prin gângurit, vioiși,/ Sparg liniștea din umbre violete.// Încet, se-aprinde soarele pe cer,/ În baltă, nufărul își irosește/ Tandrețea-n murmurul de giuvaer/ Cu coloritul solzilor de pește” (*Din colbul verii*). Sau: „Când zorii curioși aduc lumină,/ În vuietul de val, de gânduri ros,/ Strângând în pumni nisipul răcoros,/ Se-aprinde cerul, umbrele se-nclină.// Revine toamna blândă și amară,/ Pe umeri arămiu-i curge fin,/ În timp ce frunza zboară-n vadul lin;/ Copacii-s goi de umbrele din vară!// [...]// În geana zilei păsările pleacă,/ Rămân în urmă palide-amintiri,/ Din urmă vin, din vechile trăiri,/ Ieșind în drum ca sabia din teacă” (*Copacii-s goi de verdele de vară*).

Iubirea – o altă temă fără de care ne-am obișnuit să nu concepem poezia – e imaginată de Gh. Mizgan (ideal vorbind, pe urmele lui Eminescu) ca stea ce-ar putea prelungi, post-mortem, limitele strâmtii noastre existențe: „O stea, pe cerul infinit,/ Să strălucească-n prima noapte,/ C-am fost un om și am iubit/ Iubind chiar dincolo de moarte”. (Mai puțin fericită decât imaginea – tautologia din ultimele două versuri). Uneori, declarația de dragoste solemn-nostalgică maschează doar patima senzuală, ce conține nucleul malefic al pierderii de sine: „Distinsă doamnă, cu umerii goi,/ Ai păru-n valuri imitând cascade,/ Ochi negri, migdalați, ca de strigoi/ Adăpostiți în umbre de arcade”. (*Distinsă doamnă – sonet*). Când coboară la iubirea *in actu*, poetul pare mai curând interesat de *dinamica atracției* erotice (titlul unei poezii), mirat fiind de puterile misterioase ce stau nu doar în spatele unui zâmbet suav (în stare însă de mutații geologice: „Se dau în lături stânci, pornind cascade”), dar și în decolteul iubitei (din care țâșnesc săgeți otrăvite cu „venin sacru”). Senzualitatea, cu forțele ei misterios-telurice,

primește în final chipul mitologic al dragonului (poezia e dedicată „lui Ion Moise, autor al romanului *Ochiul dragonului?*”), pe care îndrăgostitul îl întrezărește în ochiul iubitei, același dragon care „luminează amvonul” (precum lumina raiului blagian venea tocmai de la flăcările iadului). Căci iubirea (ca și iubita, cu „ochi de spiridușă”) înobilează izvoarele celei mai terne senzualități: „Cartofii copti în spuza jucăușă,/ Felii încinse în mujdei sărat,/ Cu vinul roșu, calea spre păcat/ Se-nobilează-n ochi de spiridușă” (*La șemineu*). Explozivă până la pierderea controlului, iubirea (în buna tradiție transilvană, cea a luminii crude a zorilor ce se varsă pe fereastra Anei) trebuie „răstignită”, zădărnicită „cu sabia prinsă-n cuvânt” (*Răstignite iubiri*). Căci cuvântul e mesagerul spiritului, ce-și are doar rădăcinile în iubire, căci floarea e în altă parte: anume, în Poezie: „De veghe-ți stau pe muchii de cuvânt,/ Silabe mestecând în zațul nopții,/ În freamătul de versuri, ca de vânt/ Ce-adie tainic peste clipa sortiți” (*Gânduri nocturne*).

„Răstignită” sau exacerbată senzual, *tinctură pentru suflet* sau drum spre infernul chinului, orgoliului, geloziei, privită retrospectiv, după *starea de abandon* a vechiului cuceritor, iubirea rămâne, și pentru Gh. Mizgan, o forță sufletească invazivă, ce tulbură orizontul sufletesc a măcar zece din cele 65 de poeme ale volumului (limpezindu-l, în schimb, pe cel estetic). Soluția existențială a unor atari tulburări este adesea (ca în cazul atâtor altor firi pătimase) cea creștină: virtutea resemnată a călugăriței, sărbătoarea cu sentimentul aferent al primenirii sufletesti, dangătul liniștitor de clopot, feeria de lumini a burgului, contracarând, în pragul sărbătorilor de iarnă, biruința solstițială a întunericului – toate acestea sunt balsame sufletesti pentru suferințele lumii, asumate hiperbolic de poet (*Virtutea – sonet, Sărbătoare creștină, De Paști, Geamul pustiu*).

Există câteva texte (*Dilema gravitației, Dansul petalelor, Dinamism hibernal, În ochiul gândului*) al căror laitmotiv e căderea, ce poate lua forma petalei desprinse din floare; desigur, în prelungirea laitmotivului-titlu, cel al stalagmitei-piramidă. Este tot un motiv de tradiție romantică („Dar mai știi? N-auzim noaptea armonia din pleiade?/ Știm de nu trăim pe-o lume ce pe nesimțite... cade? – M. Eminescu.) Dar atitudinea energicului Gh. Mizgan nu pe tragismul *căderii* pune accentele, ci fie pe mecanismul fizic al căderii (*Dilema gravitației*), fie pe viitorul fruct în care se va transforma floarea ce-și leapădă petalele: „Petale cad din floarea prea matură/ Dând fructului stindardul viețuirii,/ Ca mai apoi să-l vezi în băătătură;/ Căderea este împotriva firii?”. Cu siguranță, pentru Gheorghe Mizgan, nu, nu este! E chiar legea inexorabilă a devenirii, ca și pentru Goethe: *Stirb und werde!* (*Mori și devino!*). Deși, personal, încă mai cred că marea poezie a lumii s-a născut mai degrabă din melancolia lui *stirb*, decât din biruința lui *verde*. Oricum, poetul pare a se regăsi mai curând în simbolul felinei, ca vânător-vânat, decât în cel al vânătorului uman, melancolizat (deși acesta spune „eu, vânătorul”), ce curmă suferința felinei „cu un glonț de-argint” (*Felina*).

În multe dintre poeziile deja citate există o nevoie de dialog, o întrețesere de subtile trimiteri și aluzii intertextuale (uneori explicite, alteori implicite) ce amintește de faptul că Gh. Mizgan, dincolo de aparentul său tradiționalism (manifestat mai cu seamă în plan formal, dar fără absolută consecvență), este, totuși, contemporanul postmoderniștilor. Am amintit deja primul text din volum, *Clipe pustii*, dedicat explicit „lui Ion Moise, autorul romanului *Ochiul dragonului?*”. Alte texte, precum *Oglinzile pabarului* sau *Umbra lui Dracula*, menționează în post-titlu referințe la poeți contemporani și operele lor, precum *Pabar*, din *Cartea Alcool* a lui Ion Mureșan, ori *Călugărițe pe schiuri sau seducția gravitației*, din volumul *Cartea teslarului* al lui Ioan Pinte. O poezie se intitulează explicit *În memoria lui Alexandru Vlad*, o alta (*Coperta vieții*) trimite la o idee a lui Alexandru Uiuu. Alți poeți, mai vechi, apar prin referințe la motive și imagini cunoscute din operele lor. Am amintit deja pe Eminescu, cu *La steaua* (iubirea supraviețuind, precum imaginea stelei moarte) sau *Memento mori* (amintitul motiv al lumii în cădere, dar și celebrul vers-*incipit*, „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur”, care la Gh. Mizgan ia forma: „De-a valma gândurile-s turme/ Ce pasc în Universul larg” – *Cu gândurile*). Am mai putea aminti acum un dialog al poetului cu propria umbră (*Umbra*), ce amintește îndeaproape o scenă celebră din *Sărmanul Dionis*; sau, în amintita *Punctul pe I*, creația poetică e înțeleasă ca rod al arderii sinelui, modelul mitic fiind rugul funerar declanșat de cămașa otrăvită a lui Hercule – imagine posibil sugerată de o cunoscută strofă din *Odă (în metru antic)*. Poezia *Oglinzile pabarului*, deși dedicată lui Ion Mureșan, integrează – între ghilimele

– versul eminescian „Totu-i vis și armonie”. Poezia *Înecul frunzei* (în care frunzei ce moare i se opune exuberanța codrilor) pare a fi inspirată de unul dintre *Cântecele* lui O. Goga (*De va veni la tine vântul*, text valorificat melodic, la începutul anilor '70, de către formația *Mondial*). O strofă din amintita *Dilema gravitației* pare a fi replica, în cheie gravă, a problemei puse de Coșbuc cu atâta dispoziție ludică în *Roata morii*: „Din vad, cad apele în grele cupe,/ Cu spume albe ca de porțelan;/ Se zbate roata morii, parc-ar rupe/ Piatra-n zdrobirea lacrimii din lan”. Și exemplele de intertextualitate (specifică, cum ziceam – mai ales la anumite cote de amploare – postmodernității) ar putea continua...

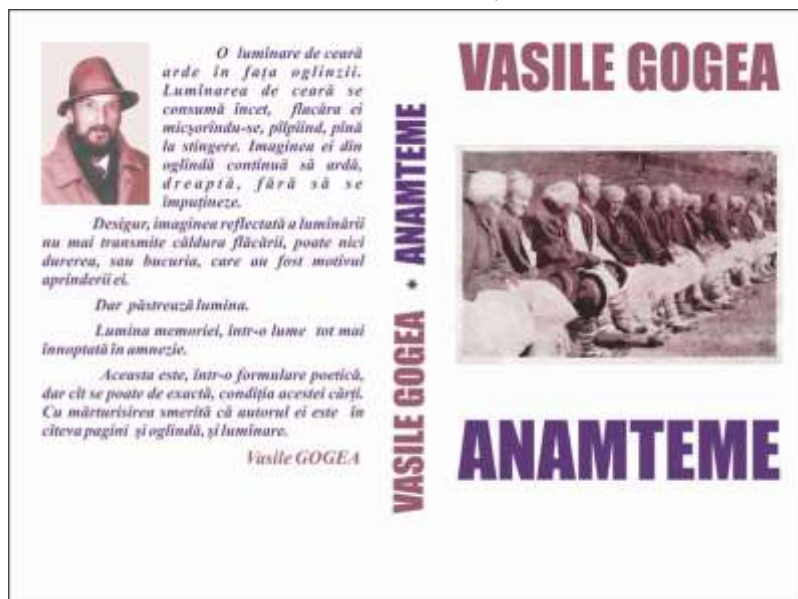
...Dar la ce bun? Căci arareori reușitele estetice ale lui Gh. Mizgan sunt tributare inspirației altora. „Mecanismul” marii poezii dintotdeauna și de pretutindeni e, încă de la Aristotel încoace, *chatarsisul*, adică anularea suferinței (propriei, apoi a altora) prin frumusețea numirii acestei suferințe (nu prin eludarea ei, nici prin raționalizare, nici prin direcționarea ei prin ecluzele altora). Când Gheorghe Mizgan găsește „numele” potrivite, dar și surprinzătoare, pentru suferințele și elanurile sale (și asta se întâmplă de câteva ori pe parcursul volumului *Piramida tăcerii*, mai puțin în zona limbajului gnomic, abscons-intelectualist și prolix-sintactic), atunci poezia sa curge fără dislocări topice și poticniri sintactice, atunci inteligența sa iscoditoare se odihnește; și, implicit, a noastră. (Sigur că e o opțiune personală această propunere de întoarcere a poeziei la definiția lui Titu Maiorescu, aceea de „odihnă a inteligenței”). Atunci ochiul său vede pictural, proaspăt, uneori chiar ingenuu, descoperind o lume de transparențe diamantine, în care parcă toate lucrurile sunt noi. O lume a cărei (re)descoperire merită efortul cititorului.

Vasile Gogea și anamtemele sale

Ionel NECULA

L-am cunoscut cu mulți ani în urmă într-o secvență fugitivă de ceremonial metafizic ocazional și nu i-am uitat logica impecabilă, abilitățile pentru o meditație adâncită și nici surprinzătoarele sale explorări metafizice. L-am creditat de la început ca pe un intelectual rafinat, informat și serios, care stăpânește bine logica universalului și procesualitatea unui demers epistemologic în aflarea esenței. Și a adevărului.

Aflu, însă, din recenta sa carte *Anamteme* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2015) că între timp autorul a cumulat o bibliografie consistentă, diversificată, care dă, în mare parte, măsura aptitudinilor sale exegetice și-l profilează ca pe un eseist viguros și bine așezat în problemele culturii românești contemporane. Dacă am descifrat bine sensul titlului, *Anamteme* a lui Vasile Gogea scoate din uitare și restituie spiritului public și teme și idei arhetipale, aparent cunoscute conform doctrinei lui Platon, dar cărora nu le-am acordat totdeauna atenția cuvenită, deși ele au o anumită înrâurire în activele conștiinței noastre metafizice.

Și dacă Platon folosea ca imagine pentru înțelegerea anamnezei și a cunoașterii – ca amintirea unei lumi transcendente prin care spiritul nostru a hălăduit înainte de a se întrupa într-un corp material – mitul peșterii, Vasile Gogea ia ca pretext explicativ imaginea lumânării aprinse care se reflectă într-o oglindă. *Desigur, imaginea reflectată a lumânării nu mai transmite căldura flăcării, poate nici durerea, sau bucuria care au fost motivul aprinderii ei. Dar păstrează lumina. Lumina memoriei, într-o lume tot mai înnoptată în amnezie. Aceasta este, într-o formulare*

poetică, dar cât se poate de exactă, condiția acestei cărți. Cu mărturisirea smerită că autorul ei este în câteva pagini și oglindă și lumânare.

Cine nu înțelege că o carte care se motivează dintr-o astfel de mărturie nu poate fi decât interesantă și folositoare cititorilor?

Ce evenimente și personalități evocă autorul, salvându-le din uitare și indiferență? Evocă, bunăoară, în câteva texte, memoria marelui bărbat de stat Iuliu Maniu, servește de Cicerone lui Corneliu Coposu, când a vizitat închisoarea Sighetului, înainte de a se amenaja ca Muzeu, ni-l reamintește pe Mircea Vulcănescu, așa cum rezultă din cercetarea dosarului întocmit de fosta Securitate pe numele său, publicat în întregime de Editura Eikon, pe regretatul Luca Pițu – cel ce figura ca un *cariu* al limbii de lemn, o apreciază pe Magda Ursache pentru *exactitatea* cu care tratează anomaliiile regimului comunist, pe Octavian Paler pentru luciditatea sa debordantă, pe Petru Ursache – *omul bun al Culturii Românești*, pe Gheorghe Crăciun, pe Petre Țuțea și dorința lui de a fi folositor țării sale, chiar și după ce-a trecut prin calvarul lagărelor comuniste, pe Adrian Marino, pe Mihai Șora și pe mulți alți intelectuali de referință ai culturii românești.

Unele texte sunt preluate direct din blogul său personal, unde au fost încrustate cu prilejul diferitelor evenimente, altele sunt mai elaborate și mai analitice, dar pline de miez, de substanță și de conținut mai puțin cunoscut. Unul dintre acestea este cel consacrat ziaristului Constantin Hoge. Cine a auzit de el? Și totuși, este autorul a două lucrări de mare importanță pentru reconstituirea istoriei Ardealului și a României dintr-o perioadă mai zbuciumată și de tristă amintire. Este vorba de volumul *Pagini de istorie trăită. De la Diktatul de la Viena la Războiul din Răsărit* și de volumul de *Publicistică (1936-1944)*, amândouă publicate la Editura Eikon.

A fost unul dintre marii gazetari ai vremii, care a înțeles cel mai bine misiunea gazetarului într-o vreme de zbucium și de surprare a fruntariilor, o conștiință patriotică nefisurată de interese meschine, un apropiat al lui Iuliu Maniu și un reporter de război care știa să *picure speranță, înțelegere și curățenie sufletească, credință și mândrie* în sufletul cititorilor și a plătit pentru asta. Regimul comunist l-a condamnat la 25 de ani de muncă silnică și l-a supus unui feroce regim de exterminare. Asemenea altor conștiințe patriotice, și-a lăsat și el oasele în Penitenciarul de la Râmnicul Sărat.

O altă diviziune a cărții se referă la cele două liste puse în circulație publică de Partidul Național Liberal – una cu componența nominală a *organelor de conducere în teritoriu și în structurile centrale ale partidului* (în anii premergători instalării regimului comunist) și alta cu evidența tuturor membrilor liberali în trei regiuni administrative (Cluj, Someș și Turda), totalizând 3.057 de membri, în condițiile în care Partidul Comunist la nivel de țară nu trecea de o mie de membri, dintre care jumătate, știm asta din alte surse, erau infiltrări ale Siguranței Statului pentru a-i urmări demersurile din interior. Nu este singura anomalie a istoriei, dar este una dintre cele mai ubuești.

Cartea se încheie cu un fel de *postfață* semnată de Andrei Zanca, un publicist de la *Alternanțe* (München), care constată pe bună dreptate că *Gogea este un reper, un far în vacarmul din jur, deși în ultima vreme tot mai discret ca apariție, aflat parcă într-un soi de retragere fertilă și demnă, ca un melc în cochilia lui.*

Aș fi vrut să sesizez eu, înaintea lui Zanca, aceste aspecte, dar, de vreme ce n-am avut această șansă, le repet cu reverență și, la fel, îl recomand pe scriitorul clujean ca pe o conștiință *in nuce* tuturor cititorilor dornici de finețuri și de subtilități ale gândului.

Analfabeta care știa să socotească

Jonas Jonasson, Editura Trei, București, 2015, 512 p.

Ștefan Adrian BĂRBULESCU

Oamenii au fost binecuvântați cu simțul inegalabil al umorului. Prin creație sau evoluție (nu e momentul pentru polemici de acest fel), ființa umană a „descoperit” calitățile curative ale râsului, observând în timp că, prin această formă accesibilă de terapie, destul de multe beteșuguri ale minții pot fi atenuate, dacă nu chiar vindecate.

Râsul și-a făcut loc, desigur, și în artele frumoase. Cântul, poezia și literatura au fost încă din (pre)antice vremuri forme de expresie ale umorului, în diferitele lui manifestări. Marea calitate a hazului constă în faptul că, prin sublinierea (prin ridiculizare) a metehnelor omenești, nu o dată se poate observa remedierea respectivelor minusuri din cauză că a persista în greșeală nu mai este o opțiune, ci o rușine publică, numai bună de rumegat de gura cea rea a lumii.

Jonas Jonasson este deja cunoscut, chiar și publicului românesc. Cartea de față este cea de-a doua a lui, urmând aceeași rețetă care l-a consacrat și i-a adus succesul și notorietatea mondială. Jonasson face parte din rara categorie a scriitorilor de satiră bună. Spun rară, pentru că satira de calitate e ca și carbonul transformat în diamant printre atâtea alte forme ale acestui element chimic miraculos.

Analfabeta care știa să socotească este o carte uimitoare. Se citește foarte ușor, fiind astfel potrivită și ca lectură de vacanță și destindere dar, în același timp, abundă în informații reale și pertinente raportate la istoria modernă și contemporană, la vremuri pe care le putem identifica fără prea mare efort. Pe această fundație, autorul suedez construiește o amuzantă ficțiune aiurită, de o mare complexitate care se poate urmări, totuși, cu ușurință. Alternanța ficțiunii cu realul și întrepătrunderea celor două planuri se face pe neobservate, încât, la prima vedere, aproape că nu mai știi unde istoria e cea adevărată și unde scriitorul născocеște trăsnița epopee a unei africance născute în Soweto (Africa de Sud), patria detestabilului apartheid.

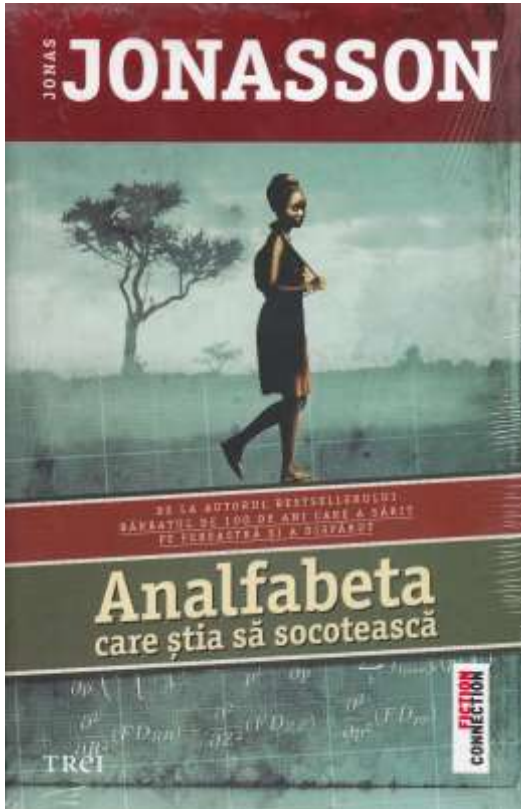
Pe scurt: drumul micuței și ambițioasei Nombeko Mayeki începe în mahalaua unde trăiește și lucrează, de la o vârstă fragedă, la serviciul de salubritate. De acolo, ea va ajunge să lucreze (!) ca femeie de serviciu, mai mult ca sclavă decât ca „angajată”, niciunde altundeva decât într-o bază secretă unde participă, mai competentă ca șeful de proiect, un bețiv de primă clasă, la proiectarea și construirea unor bombe nucleare. Un număr de pagini mai încolo și după niște aventuri incredibile, dar posibile, ea ajunge în Suedia. Una din bombele nucleare, care n-a ieșit la numărătoarea generală o „urmează” în pașnica și pacifista țară scandinavă...

Printre personajele notabile găsim trei surori chinezoaice, maestre în falsificarea ceramicii din străvechi epoci chinezești, un paranoic supraviețuitor american, veteran al războiului din Vietnam, care vede, oricând și oriunde, agenți infiltrați ai C.I.A., doi frați suedezi, dintre care doar unul există cu forme legale, pentru că tatăl lor, un anarhist zăpăcit, are planuri mari cu cei doi fii, pe care vrea să-i folosească pentru a destabiliza monarhia suedeză, doi agenți Mossad, trimiși pe urma bombei atomice, o tânără revoltată, supărată pe toți și toate, bunica ei, un fel de contesă, primul ministru al Suediei și regele însuși! Mai sunt, desigur, și alții care trec prin paginile cărții, îi veți descoperi, rând pe rând, pe măsură ce povestea se derulează, ca un vesel carusel dintr-un bâlci de țară...

Toate prin câte trece Nombeko, bomba nucleară et co. sunt incredibile. Dar nu improbabile. Autorul, sigur, debordează de imaginație, dar păstrează măsura atent echilibrată, astfel încât să crezi că există cumva posibilitatea ca asemenea zăpăcenii să aibă loc. Și așa se poate ajunge ca o negresă foarte inteligentă, provenită dintr-un mediu care, în loc s-o sufoce, dimpotrivă, i-a dat aripi și motivația co-

rectă să-și depășească situația și umila-i condiție, să trateze de la egal la egal cu capete regale, executivi de la Volvo și președinți de țări nu prea mici (China).

Concluzia e evidentă: oricine poate schimba lumea întreagă, începând cu sine și mai apoi cu cei din jur, iar la final să se ajungă la transformări neașteptate. Sunt multe cele care fac această carte una ce chiar merită a fi citită – ușurința lecturării, lecția de istorie a celei de-a doua jumătăți a secolului XX, hazliul unor situații aparent absurde, de un comic natural, satira fină ce te poate trimite una-două

la reflecții și reverii la adresa naturii umane sau a lumii brutal de moderne și accelerate în care trăim, personaje memorabile – iată câte motive avem să ne depărtăm de realitate, pășind în lumea ficțiunii haioase, închipuite de un vajnic continuator al lui Kurt Vonnegut Jr.

Un ultim aspect, lăsat intenționat la sfârșit. Dintre toate formele existente de umor, satira face notă distinctă, fiind ușor de identificat, cu un aspect ce-i crește valoarea exponențial. Aspectul la care fac referire este faptul că, după ce ai râs bine, amuzându-te copios de cine știe ce trăsnaie sau aiureală, ba a vreunui personaj, ba a vreunei situații haioase, realizezi, aproape cu stupeoare, că, dincolo de râs și voie bună, mai există ceva. Ceva lipsit de haz. Sobru. Trist chiar. Dezamăgitor sau poate disperant, legat de prostia și absurditatea unor fapte, a unor oameni. Redundanța și zbaterea fără rost. Metehne transformate în manii. Natura umană dezgolită de spoiala ce poate provoca la început zâmbete, râsete și hohote se arată mai apoi hidoasă-n găunoșenia ei. Umorul de calitate superioară va conține întotdeauna o doză sănătoasă de tragism la adresa oamenilor prea plini de sine și prea pătrunși de importanța lor și a faptelor lor, efemere prin definiție. Comedia are, tot terapeutic, rolul de avertisment și de medicament vin-

decător. Cât despre supradoză, nu prea e cazul. Râsul e bine venit aproape oricând. Socotiți voi dacă și cât ați râs în fiecare zi. Iar dacă nu ați făcut-o destul, luați o carte. Satirică. De exemplu asta.

Lumea rurală din Bihor după reglementarea urbarială tereziană (1771-1820)

Bodo Edith, Editura Universității Oradea, 2011, 306 p.

Ciprian BORTOȘ

Demersul lectorului universitar Bodo Edith este unul de analiză pozitivistă, într-un continuum istoriografic cu scrierile anterioare. Autoarea preferă o analiză clasică, temeinică a raporturilor sociale. Bine scrisă și amplă, cartea, structurată în 7 capitole, prezintă rolul reglementării tereziene în cadrul acțiunii de modernizare a satului bihorean.

Odată cu împărăteasa austriacă Maria Tereza (1740-1780), în Transilvania, în general, și în Bihor, în special, are loc o politică de modernizare a instituțiilor statului. Ținând cont de faptul că majoritatea românilor din Imperiul Habsburgic erau iobagi, a avut loc și o emancipare a acestora.

Încă de la începutul domniei sale, Maria Tereza va pierde principalul motor al economiei austriece, și anume bogata în resurse și industrializată provincie a Sileziei, care va fi ocupată de Prusia, condusă de Frederic al II-lea (1740-1786). Silezia era o provincie austriacă cu o întindere de 40.000 km², pe ambele maluri ale Oderului, cu capitala la Breslau (actualmente Wrocław), situată în nordul Cehiei, în Polonia de azi. După pierderea Sileziei, Imperiul Habsburgic s-a orientat spre alte provincii bogate în resurse minerale, și anume Transilvania, Crișana și Maramureș. De altfel, chiar și în zilele noastre observăm un asalt al capitalului austriac în România.

Maria Tereza vroia să crească veniturile statului austriac prin sporirea capacității de plată a contribuabililor. Or, principalul contribuabil din Transilvania, Crișana și Maramureș erau țăranii, în proporție de peste 90%. Însă sarcinile datorate nobililor de către țăranii erau superioare celor datorate statului, astfel încât țăranul era mai întâi supus al nobilului și mai apoi supus al statului. Ca urmare, Maria Tereza și-a propus scoaterea țăranilor de sub influența stăpânilor nobiliari și transformarea lor în cetățeni ai statului austriac. Reformele tereziene au însemnat începutul emancipării românilor din Transilvania, Crișana și Maramureș, care au început să-și dezvolte conștiința națională. O primă consecință a fost mișcarea de restabilire a Ortodoxiei, condusă de Sofronie de la Cioara (1759-1761), iar o alta Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan (1784).

Până la reformele Mariei Tereza țăranul iobag român era la cheremul stăpânului nobiliar. Reglementarea urbarială tereziană se referea la raporturile iobagilor români cu nobilii maghiari. În vremea acestei împărătese, se vor înființa și regimentele grănicerești, formate din țăranii români eliberați din iobăgie de la Năsăud (județul Bistrița-Năsăud), Orlat (județul Sibiu) și Caransebeș. Aceste reforme vor fi continuate de fiul Mariei Tereza, Iosif al II-lea (1780-1790), în timpul căruia are loc răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan (1784). Iosif al II-lea va efectua nu mai puțin de 5 vizite în Transilvania, Crișana și Maramureș, pentru a cunoaște mai bine situația iobagilor români. În contrapartidă, și Horea va merge de 4 ori în audiență la împărat.

Prin patenta imperială din 1785, Iosif al II-lea afirma: „Am desființat categoria socială a iobagilor, care până acum au fost împovărați pe viață cu obligații și legați de moșia al cărei pământ îl lucrău... Toți supușii, fără deosebire de naționalitate și religie, să fie respectați și considerați... oameni liberi în viitor”. Trebuie să înțelegem că martiriul românilor conduși de Horea, Cloșca și Crișan nu a fost în van, ci a dat posibilitatea lui Iosif al II-lea să-și implementeze reformele respinse de nobilii maghiari. Până la Maria Tereza și Iosif al II-lea, iobagii români aveau o condiție socială nu mult diferită față de sclavii antici. Prin patentele iozefine, iobagii români au dobândit dreptul de a se căsători liber,

de a învăța meserii, de a dispune liber de averea lor, de a nu fi alungați de pe bucata lor de pământ și de a fi apărați de un procurator.

Până la reformele tereziene și iozefine, nobilul maghiar putea să-l oblige pe iobagul român să se căsătorească mai devreme, ba chiar și pe femeile văduve în cel mai scurt timp, pentru a asigura continuitatea capacității de muncă a familiei, iar în cazul unui refuz putea să-i ia singura sursă de trai, și anume bucata de pământ. Conform noilor reglementări, țăranul se putea căsători atunci când găsea el de cuviință și cu cine dorea, putea să-și trimită copiii la școală sau la meserii fără aprobarea nobilului maghiar. Iobagul din Transilvania putea vinde, schimba, ipoteca și lăsa moștenire bucata sa de pământ. Țăranul se putea muta la oraș sau pe domeniul altui nobil.

În perioada de cumpănă dintre secolele XVIII-XIX, va avea loc o creștere spectaculoasă a populației, nemaîntâlnită niciodată în toată istoria teritoriilor românești. Populația Bihorului va crește de la 74.118 locuitori în 1720 la 457.229 în 1825 (creștere cu 616%). Populația Maramureșului va crește de la 36.318 în 1720 la 130.605 în 1825 (creștere cu 359%). Populația Aradului va crește de la 5.160 în 1720 la 222.014 în 1825 (creștere cu 4302%). Populația din Satu Mare va crește de la 29.502 locuitori în 1720 la 212.775 în 1825 (creștere cu 721%). Aceste salturi nemaipomenite se datorează și colonizărilor făcute de Imperiul Habsburgic în Crișana și Maramureș. Dintre cei care au colonizat cele două teritorii amintim maghiarii, șvabii bihoreni și sătmăreni, rutenii-ucraineni, evreii, slovacii, cehii, țipțerii germani maramureșeni și alții. De asemenea, mulți români din teritoriile muntoase s-au așezat în zonele de mai la șes.

A existat și o conjunctură climatică mai prietenoasă. Războaiele nu mai sunt la fel de distrugătoare, iar masa alimentară începe să devină mai considerabilă, prin adoptarea culturii porumbului, cartofului, fasolei de proveniență americană. De asemenea, cresc suprafețele cultivate și randamentul la hectar. Un rol important în creșterea producției alimentare l-a avut și trecerea de la sistemul de cultură bienal la cel trienal. De exemplu, „în hotarul de sus se samănă cucuruz, în cel din mijloc grâu, iar al treilea hotar rămâne ogor în vederea semănăturii de toamnă, când în ogor se samănă grâu, în locul grâului se samănă porumb, iar locul de porumb rămâne ogor până la toamnă când rotația continuă”.

Dintre plantele aduse din America, porumbul s-a integrat cel mai bine și datorită includerii în modelul tradițional al fierturilor din mei. Interesant este că făina de porumb este numită și făină de mălai, iar fiertura de porumb este numită mămligă, luându-și numele de la meiul cultivat de pe timpul dacilor. Românii au ajuns chiar să fie numiți „mămligari”, datorită consumului intens de mămligă. Deși cartoful asigură o cantitate de hrană la un hectar de 4 ori mai mare decât un hectar cu cereale, el a fost privit cu reticență. Inclusiv autoritățile bisericești se vor implica în convingerea locuitorilor de a cultiva cartofi. Pastorală episcopului greco-catolic Samuil Vulcan va face apel la credincioși să cultive cartofi, dar și alte legume „...deoarece croamele și hrișca în orice pământ se fac și rodesc, pentru aceea de cumva ar începe românii cu deadinsul a le prăși și cultiva, n-ar avea lipsă și scădere întru cele ce sunt spre hrana vieții lor... plugarul, grădina sa cea de lângă casă cu croame, napi, fasole și alte asemenea acestora legume să o umple...”.

Sistemul robotei, adică al muncii obligatorii prestate de țăran în folosul nobilului a fost un obstacol în calea agriculturii moderne. Fiecare iobag trebuia să presteze un număr de zile de muncă în favoarea stăpânului nobiliar, astfel că, de multe ori, iobagul român nu-și putea lucra la timp și nici în mod corespunzător bucata de pământ proprie. Cauza sărăciei lui nu este lenea, nepăsarea sau sălbăticia reliefului, ci robota fără măsură. Deseori recolta țăranului era bună de treierat, dar familia sa trebuia să îndure foamea, deoarece iobagul trebuia să treiere, dar nu pentru el, ci pentru stăpânul domeniului. Conform reglementărilor tereziene, țăranul putea să-și răscumpere zilele de robotă. Numărul mare de contracte de răscumpărare a zilelor de robotă dovedește preferința țăranilor pentru această modalitate de ușurare a sarcinilor.

Un loc important în universul țăranesc îl ocupau animalele. Iobagul român avea o grijă obsesivă față de animalele de tracțiune, boii în special, dar și caii. Lipsa boilor constituia un handicap major pentru gospodăria țăranului român. De exemplu, un inspector domeniial afirma: „Acum sunt mult mai puține gazdele cu vite și de aceea ei nu pot îndeplini în mod onorabil aratul și semănatul”. În altă ordine de idei, gospodăriile țăranesti care dețineau și alte animale decât cele de tracțiune aveau o alimen-

tație mai variată și uneori surplusuri pentru comercializat. Tendința de înlocuire a bouului cu calul, tot mai evidentă la nivelul secolului al XIX-lea, exprimă necesitatea schimbării de ritm, a alertării, deoarece se știe că, dacă forța de tracțiune a calului și a bouului sunt aproximativ egale, calul are avantajul de a se deplasa de 1,5 ori mai repede; în același timp, fiind mai rezistent decât bouul, calul poate fi folosit zilnic câteva ore în plus.

Masa cea mai numeroasă din societatea Bihorului, dar și din întreaga Transilvanie, erau țărani dependenți. Aceștia erau împărțiți în două mari categorii: iobagii și jelerii. Cei din urmă erau împărțiți, la rândul lor, în jeleri cu casă și jeleri fără casă. Sub aspect economic, iobagii aveau, în general, gospodării mai bine înzestrate decât jelerii și un număr mai mare de animale. Sub raport juridic, jelerii se bucurau de o mai mare libertate, nefiind grevați de obligații prea mari. Jeler era considerat cel care avea o foarte mică bucată sau nu avea deloc pământ. Dacă avea casă, se numea jeler cu casă, iar dacă nu avea nimic, deci locuia în casa altui țaran, era considerat jeler fără casă. O altă categorie de populație era reprezentată de așa-numiții nobili armaliști, adică persoane care aveau blazon nobiliar, dar de multe ori erau mai săraci decât iobagii înstăriți.

Termenul de armalist provine de la latinescul „litterae armales”, adică diploma de înnobilitare cu blazon. Acești nobili armaliști mai pot fi întâlniți în documente sub numele de „nobili cu șapte pruni”, „nobili cu opinci” sau „nobili țărani”. Este greu de stabilit numărul acestora, deoarece în secolul al XVIII-lea doar juridic se mai deosebeau de iobagi. Numeroși nobili armaliști practicau diverse meserii pentru a-și asigura existența sau se angajau chiar în slujba unor iobagi înstăriți ca vizitii, ciobani sau argați. Pe parcursul secolului al XVIII-lea, diploma de nobil armalist putea fi și cumpărată. Mulți dintre ei se căsătoreau cu fiice de iobagi înstăriți.

Chiar dacă nu apar în conscrierile urbariale și, poate, de multe ori nici nu locuiau pe domeniile lor pe care le arendau sau zălogeau, se cuvine să îi amintim și pe stăpânii domeniali. Cele mai multe informații ne oferă tabelele urbariale, în care, în dreptul fiecărei localități, este înregistrat și numele stăpânului nobiliar. Însă, de multe ori apare numele arendașului sau al celui căruia i-a fost zălogit domeniul sau localitatea. Zălogirea se practica pe scară largă, ea fiind forma cea mai obișnuită a dobânzii pentru împrumut. Nevoia de bani îl determină, atât pe nobil, cât și pe iobag să-și zălogească pământul. O altă sursă este recensământul lui Iosif al II-lea, care pe lângă țărani înregistrează și nobilii cu fiii lor, în Bihor fiind înregistrați 5.148 de nobili. În altă ordine de idei, la nivelul unora dintre domeniile nobiliare din Bihor sunt sesizabile anumite mutații care orientează cultura pământului spre forma ei intensivă, prin angajarea unor administratori cu pregătire agronomică, prin folosirea mai eficientă a îngrășămintelor, prin introducerea în cultură a leguminoaselor pentru nutreț etc.

Juzii satelor vor căpăta, odată cu reformele tereziene și iozefine, largi atribuții administrative, fiscale, economice și judecătorești. Treptat, funcția de jude, cea mai înaltă demnitate a statului feudal, dintr-o distincție râvnită de toți iobagii se transformă într-o servitute, de la care toți caută să se sustragă. Maria Tereza a pretins juzilor să știe carte, astfel încât s-a făcut trecerea de la juzii de multe ori analfabeți la notarii știutori de carte. Iosif al II-lea a stipulat ca notarul sătesc „să fie un om al condeului în treburile obștii”. Astfel s-a ajuns ca la nivelul satelor să existe, atât juzi, cât și notari. Într-o dispoziție a administratorului comitatului Bihor se spune că punerea în aplicare a ordinelor date de către ofi-

ciali depinde de juzi, dar mai ales de competența notarilor. Dacă la început juzii erau aleși în mod liber de comunitate, mai târziu se va ajunge ca stăpânul domenal să numească trei persoane dintre care comunitatea să aleagă persoana potrivită. Notarii sătești erau aleși pe o perioadă de 1-2 sau 3 ani. Alegerea lor avea loc în cadrul adunării generale a obștii sătești.

În final putem spune că reglementarea tereziană a avut în vedere rezolvarea problemelor evidente și nu a avut intenția să reformeze din temelii sistemul feudal. Maria Tereza era convinsă că nu poate desființa întru totul sistemul feudal, dar îl poate reforma. Maria Tereza și-a dat seama că marea masă a țărănimii reprezintă o bogată sursă pentru stat, atât din punct de vedere fiscal, cât și în ceea ce privește armata. Curtea de la Viena s-a folosit foarte bine de nemulțumirile acumulate împotriva stăpânilor domeniali.

Importanța reglementării urbariale tereziane a constat în faptul că relația dintre stăpân și iobag a fost trecută sub control statal și a pus stavilă sporirii pretențiilor stăpânilor de pământ. Așa reforma tereziană a accentuat dorința țărănimii de a-și îmbunătăți condiția materială și juridică și speranța că în năzuințele sale va fi sprijinită de stat și totodată conștiința că, prin munca pe care o prestează, ea se află pe primul loc în rândul celor care susțin statul.

Reglementarea a avut un impact deosebit asupra iobăgimii, mai ales în plan psihologic. Iobagul a înțeles că relația dintre el și stăpân nu mai depinde de bunul plac al celui din urmă; de acum încolo, sarcinile trebuie să le presteze în cantitatea stabilită și, în cazul unor nereguli, poate să ajungă până în fața tronului. În această perioadă apare în conștiința românilor mitul „bunului împărat”. Astfel, țăranul devine mai sigur pe el și obține o încredere sporită în stat.

Politica socială a Mariei Tereza este continuată de fiul său, Iosif al II-lea, prin decretele căruia se pune capăt servituții personale, șerbicii, deschizându-i-se țăranului român calea spre proprietatea pământului, putând să se căsătorească liber, să învețe meserii, să-și dea copiii la școală, într-un cuvânt emancipându-l.

În secolele XVIII-XIX se vor pune bazele modernității societății transilvane, astfel încât până în ziua de azi Transilvania în totalitatea ei, incluzând Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul, se constituie într-un pol de civilizație în cadrul României.

***Și au trăit ani mulți, fericiți* – Startul noului roman**

Autor Gheorghe DOBRE, Editura Helis, Slobozia, 2014, 54 p.

Titii DAMIAN

Titii Damian

Pe cititorul care cântărește în palmă „microromanul” – așa cum și-l subintitulează autorul – *Și au trăit ani mulți, fericiți*, semnat de Gheorghe Dobre, îl paște sămânța neîncrederii. Mai întâi, întrucât nu-i vine să creadă că are în palmă un roman, având în vedere dimensiunile. Și-apoi titlul cărții sună ca un final de basm. Plus că, dimensiunea mică îi lasă impresia cititorului că-l poate parcurge în cel mult o oră. Superficialii ar putea spune: un miniroman de week-end.

Și eu era să cad în această capcană, însă, aplecându-mă cu seriozitate asupra textului, desigur cu condeiul în mână, ca de obicei, chiar am descoperit un roman atipic, care iese din tiparele clasice și prin structură, dar mai ales prin conținut.

Odată încheiată aventura lecturii, originalitatea nu poate fi pusă la îndoială. Mai întâi, prin felul cum abordează problematica propusă – condiția umană –, una dintre marile teme ale literaturii universale. Imediat cititorul se duce cu gândul spre celebrul roman al

lui Malraux, care supune atenției cititorilor din lumea întreagă vastul tablou al unui popor prin destinul sumbru al indivizilor. Gheorghe Dobre, optzecist constant, aș zice convins, elimină ostentativ, aproape total, indivizii, păstrând doar esența, adică mișcarea ideilor, asta ca și cum ar sintetiza în câteva zeci de pagini opiniile unui cititor după ce parcurge un roman fluviu. Își alege, pentru dialog și pentru confruntare, un cititor-țintă, dar nu orice ins care doar citește, ci pe cel care are o cultură solidă, dispus să rezoneze și să reflecteze împreună cu autorul la extraordinara densitate de idei pe care el le pune în discuție.

Și în privința structurii microromanul său capătă o formă doar aparent clasică, totuși atipică, ieșind repede din tiparele obișnuite pe care cititorul le intuiește și le așteaptă. Structura este lineară, cu cinci capitole, fiecare cu subcapitole. Fiecare capitol are câte un motto sugestiv, care, sintetizează, previne pe cititor, dirijându-l spre pachetul de idei pus în discuție:

I – „Ce a fost, va mai fi, și ce s-a făcut, se va mai face; nu este nimic nou sub soare”. (Eclesiastul 1,9)

„I am here/ Or there, or elsewhere. In my beginning”. (T. S. Eliot)

II – „Caracatița existenței devenise atât de mare, încât, uneori, își mânca din brațe fără să mai simtă, dar asta nu însemna mare lucru pentru ea, în locul brațului dispărut apăreau alte o mie care porneau oarbe să caute”.

III – „Un individ oarecare nu avea alt merit sau altă vină decât că exista”.

IV – „Dar cum se poate ca realitatea să invadeze imaginația în așa hal?”.

V – „Înțeleptul tace, dar noi nu suntem înțelepți. Și nu pentru că vorbim atâta, ci pentru că încercăm să înțelegem tăcerea vorbind, vorbind”.

Microromanul debutează eseistic. Chiar din primele propoziții, autorul îl atrage pe cititor în mrejele reflecțiilor, creându-i sentimentul că el însuși este personaj în roman, întrucât adresarea este la persoana a doua. Interesant este că se lasă impresia potrivit căreia discuția ar fi o formă finală, conclusivă a unei dezbateri anterioare, de mult timp începute: „Trebuia să fii conștient sau măcar să intuiești: evoluția ulterioară a evenimentelor, relativ ordonate, nu-ți va permite altceva decât urmărirea pasivă și

intervenția slabă de corectare atunci când...”. Dintr-o dată, schimbă direcția comentariului, venind cu imaginea unui disc uzat pe care acul se va roti pe același spațiu repetând același mesaj. Aruncând acul în șanțul următor, „poți să pui lucrul pe făgașul normal.” De fapt, este trecerea, extrem de subtilă, spre ideea fundamentală a cărții – condiția umană. Dacă discul ar sări spre un cântec de dragoste, continuă autorul, cântecul ar avea satisfacția secretă „că ți-ai aruncat înainte trupele, ce vor înainta triumfătoare spre colina amărâtă pe care ți-ai pus în gând s-o cucerești”. Nu contează colina cucerită, ci drumul cu meandrele sale, pentru că vei fi un nou Ulysse și s-ar putea să apară în drum și Neptun, „un monstru care-ți modifică din mers traseul, adică surpriza ce poate apărea oricând și oriunde în calea coborârii tale”. Finalitatea călătoriei: „Un țărm necunoscut, misterios, plin de ființe ciudate, incredibile cu care trebuie să te obișnuiești ca să poți scăpa de ele”.

Aceasta este esența cărții: condiția umană, adică individul prins în tentaculele și meandrele ei. Traseul sinuos al individului este prezentat în această formă alegorică, căreia îi va da o înfățișare concretă în primele două istorioare cu tâlc (parabole) ale miniromanului.

Autorul oferă un vag indice de timp și de spațiu, plasând „acțiunea” în orașelul Y, „fostă reședință de plasă, fostă reședință de raion eminentamente agrar, unde nu mai răsunase un foc de armă de patruzeci și șase de ani”, adică de când bătrânul Manta și-a prins nevasta în patul conjugal cu altcineva și a tras spre cei doi un glonte dintr-un arhaic pistol turcesc. Situația este trimisă oarecum în ridicol, deoarece Manta, de suflul exploziei sau de frică, a căzut și și-a rupt o mână. De fapt, întâmplarea a făcut ca negustorul să-i descopere, întrucât teama lui era ca nu cumva să-i găsească cineva banii ascunși în saltea. În rest, liniștea orașului era tulburată din când în când de fricțiunile aproape verbale și ciomăgelile simbolice între trupele de țigani scandalagii, între aromânii plini de nostalgia Macedoniei și românii care practicau, dintr-un fel de patriotism local, un comerț cât se putea de dubios. Aceasta era liniștea specifică a târgului de câmpie, „uituc notoriu, înțepenit pe o scară a timpului cu care se putea măsura doar în Bărăgan”.

Un alt eveniment avea să tulbure liniștea târgului tot după patruzeci și șase de ani: într-o noapte de vară, fără lună, pe strada Gării „s-a auzit o bubuitură îngrozitoare ca o salvă a unei baterii de tunuri grele”. Scriitorul abandonează cauzele, ducând consecințele tot în derizoriu, adică exagerările: „Au început să puiască din dimineața zilei următoare: ba că au murit de spaimă câteva bătrâne, ba că ploaia s-a născut din detunătură, cert este că nu s-au mai găsit tăblițele pe care scria Strada Gării și că anchetatorii au descoperit în eșantioanele de aer ușoare urme de praf de pușcă”.

Cele două povestiri ar fi trebuit să fie punctul de plecare al subiectului propriu-zis al romanului, ele menținându-se la stadiul de expozițiune și intrigă.

Numai că scriitorul deturneză acțiunea posibilă, transferând-o în lumea ideilor. Cele două momente – împușcătura și bubuitura – au menirea de a sugera ieșirea orașului din letargia spiritului, scoțându-l din liniște și târându-l în caracatița existenței care „și trimitea brațele din ce în ce mai lungi în toate ascunzișurile, brațele ei se duceau înainte după niciun fel de lege, orbește, printr-o tatonare implacabilă care găsea în final ceea ce, de fapt, nu căutase vreodată”. În acest hățiș al existenței înoată individul, vrea să spună autorul.

De aici încolo, el decupează un individ (sinele) din această lume, abandonând evenimentele posibile generate de împușcături, punându-și întrebarea: „Cât de serios putea fi acest individ care nu-și calcula niciodată riscul? [...] Nu știai niciodată cât de serios putea fi acest individ, cu toate că vorbea tot timpul ca un doct ce era, arborând o mimică de mare ținută. [...] Era mai mult decât atât, era un supus al timpului său, dar care-și hrănea supunerea dintr-o prea bună cunoaștere a declanșatoarelor de pericole. [...] Era un individ neverosimil de serios și de real. Acum era și un tip foarte indiferent. [...] Dar tulbura realitatea, tocmai pentru că exista și înainta prin ea”.

Odată prins în capcana discursului eseistic, cititorul intră în labirintul temelor pe care acel individ i le propune: despre curaj și curajoși, despre prieteni, condamnarea la moarte prin existență, speranță, datorie, părinți, pericol, singurătate, infidelitate, realitatea care invadează imaginația, indiferență, iubire, ficțiune, raportul eu-lume, eșec, neant, timp, Dumnezeu, plasma socială, situația limită, corul papagalilor alarmiști, operă literară, ireversibilitate, superficialitate etc.

În final (citește deznodământ), autorul vine tot cu o parabolă care începe cu propoziția-titlu

„Și au trăit ani mulți, fericiți”. Este aici povestea unui anume Gigel, un robot, o mașinărie la modă, care făcea viața mai ușoară, râvnită de soția iubitoare. Soțul n-a fost de acord cu achiziționarea lui, dar soția îl convinge: „Gigel e mijlocul prin care vom ajunge celebri”. Odată apărut, Gigel încălzea atmosfera, „sufla ideea care dădea direcția clară privind conținutul zilei în curs”. El chiar făcea piața destul de onorabil. Numai că ei nu știau cum ar trebui valorificat, simțind că au intrat într-un unghi mort, poate neînțelegând corect instrucțiunile de folosire. Soțul, citind Biblia, descoperă că „nu trebuie acuzat poporul care taie, ci doar cel care-l mânuiește”. După o excursie la munte, de două săptămâni, soțul consideră că Gigel trebuie dus la reparat la Centrul de Reparat Gigei. Până a ieși Gigel de la C.R.G., ei au devenit nonagenari merituoși, chemați grabnic în Casa Morților. Tocmai când Gigel descoperise metoda prin care să-i facă celebri.

Finalul parabolei se constituie într-o amărăciune a înțeleptului vizând discordanța dintre realitate și iluzie, dintre posibilitate și realizare: „Fiind niște pionieri sacrificați, adică niște oameni îngrozitor de banali, cu toate gândurile lor de mărire, li s-au ridicat statui prin toate locurile pe unde mai putea fi pusă o statuie”.

Constatarea la finalul demersului eseistic este pusă la persoana a doua plural: „Vă dați seama că, din acel moment au fost singurii care au trăit ani mulți, fericiți”. Conștiința colectivă a preluat astfel destinul individului comun. Grandoarea și decăderea se regăsesc în ambiția fiecărui individ. După o condiție umană anostă, el se alege cu o iluzorie statuie.

Tema „miniromanului” este susținută, într-un fel, de leitmotivul focului de armă și al bubuiturii, traduse prin trezirea conștiinței individului și a colectivității din letargie. Numai că aceasta o supra-dimensionează, ridicând-o la condiția de genialitate-statuie, căzând în efemeritate.

În felul acesta, i se dezvăluie și titlul, desigur polemic și ironic, replică metaforică, amară, la existența halucinantă, iluzorie și efemeră a individului.

În miniroman apar episodic câteva personaje secundare menite să ilustreze condiția amorfă, blazată, umană a individului: bătrânul Manta, Ghelderode, Cioflică, Carabarbă, Balagan, Luciana, Gigel. Doar că, spre deosebire de ceilalți, Gigel era o mașinărie. Gheorghe Dobre introduce o mașinărie în condiția umană. De fapt, personajul principal este eul (autorul) care își dezvăluie prezența la persoana întâi singular sau persoana a treia plural, aflat în permanență într-un dialog cu un cititor instruit:

„Noi să fim sinceri cu noi (greu, nu-i așa?) și să recunoaștem că îndrăzneala este mereu singurul lucru care ne depășește”. (p. 8)

„Era un lucru simplu, dacă într-adevăr există așa ceva, era un lucru banal, dar pe care îl știam doar eu”. (p. 28)

„Îmi descopăr, din ce în ce mai clar, existențe, nu paralele (asta e altă problemă care ține strict de lumea materială și de cea iluzorie), ci care vin pe rând în prim-plan, ghidându-se după criterii complicate pe care nu reușesc să le aflu”. (p. 37)

În aceste scânteietoare și concentrate eseuri cititorul ia act și de numeroase maxime care nu fac decât să esențializeze o întregă filosofie a condiției umane:

„Ești condamnat la moarte prin existență, ești ca să aibă și neantul ce înghiți, devii neant, fără nicio pregătire, cumițindu-te printr-un șir de compromisuri care nu te împacă, orice-ar fi, cu ceilalți, dar te readuc insidios către condiția de primată de la baza evoluției”. (p. 11)

„Cu fiecare moarte datorია noastră crește, cu fiecare naștere mai apare o speranță, dar, mereu, numărul morților devine mai mare, copleșitor, în comparație cu cei ce-și mai pot plimba viitoarea cenușă de colo-colo fără ajutorul vântului”. (p. 12)

„Dușmanul meu, singurătatea, și-a reluat și mai cu forță munca de distrugere. Ce va mai fi?” (p. 17)

„Lumea e-n noi și, dacă suntem încăpățânați, rămâne în noi, pentru că nu-ți poți juca cinstit existența decât pe propria-ți mână. Jubilezi sau plângi de unul singur, doar în lumea ta e bucurie sau jale. Altfel, pe afară, totul e indiferent”. (p. 29)

„Ce straniu, din prea multă iubire să nu poți păstra ce iubești, pentru că usuci, usuci tot ce atinge dragostea ta imensă. Cu care nu ai ce face. Încet-încet pustiul se va instaura în jurul oazei tale de tinerețe”. (p. 30)

„Cum poți modifica o ficțiune dacă nu faci parte din ea? Și dacă ai face, captarea și reemiterea într-un flux coerent au loc după legi care te depășesc”. (p. 39)

„Totul e ireversibil. Noi, cei de acum câteva minute, nu mai existăm, am consumat cuvinte și gânduri care nu se mai întorc, am acumulat altele pe care le folosim acum, pașii noștri și copacii nu vor mai fi aceiași, oricât am încerca să repetăm acea mică plimbare”. (p. 42)

„Noi mergem înainte. Pentru că am din ce în ce mai tare convingerea că neantul e în spatele nostru. În față e Timpul Fără Sfârșit creat simultan cu înaintarea noastră în el”. (p. 42)

Este destul de clar că Gheorghe Dobre încearcă și reușește să redefească romanul actual, punându-l în concurență cu cel clasic. El pune în miezul evenimentelor (citește „ideilor”) Sinele – personaj simbolic –, rostind un neîntrerupt eseu filozofic, asemeni lui Paganini, corzile sale fiind tocmai multitudinea de teme abordate, fără a plictisi, pentru că poate fi citit în diverse chei: eseu filozofic, poem al condiției umane, parabolă a existenței, dar și o excursie în interiorul patologiei individului.

Sunt multe de spus, atât de multe, încât un studiu exhaustiv ar număra, în mod sigur, mult mai multe pagini decât are „microromanul” și tot nu l-ar epuiza, pentru că ar interveni, cu certitudine, experiența cititorului. Din acest punct de vedere, îmi însușesc opiniile lui Dan Simionescu, fin cunoscător al tuturor cărților lui Gheorghe Dobre și al fenomenului HELIS: „Startul noului roman a început cu ISTORIE LOCALĂ. Dacă citiți cu atenție ȘI AU TRĂIT ANI MULȚI, FERICIȚI, o să constatați ulterior că mulți prozatori vor împrumuta din tehnica narativă a d-lui Dobre...”

Quod erat demonstrandum...

Din Țara Măgarilor. Însemnări

Autor Ștefan Zeletin, Editura Nemira, 2006, 200 p.

Dr. Dana Monica CÂNDEA

Dana Monica CÂNDEA

Ștefan Zeletin (pseudonim al lui Ștefan Moțaș, 1882-1934) este un subtil analist al societății românești, atât din perspectivă istorică, cât și morală. Face studii la mai multe universități occidentale precum cele din Berlin, Paris, Oxford, luându-și doctoratul în filosofie la Erlangen, în Germania. Este autorul mai multor cărți cu problematică social-istorică: *Metafizica dosului* (1918), *Burghezia română și rolul ei istoric* (1925) sau *Neoliberalismul* (1926).

Din Țara Măgarilor. Însemnări este o lucrare literară, apărută pentru prima dată la București, în 1916. Tehnica literară utilizată la scară macrostructurală este alegoria care susține caracterul violent-pamfletar al operei: „Prin urzeala firavă a alegoriei se străvede cu ușurință faptul că țara măgarilor e țara românilor, propria patrie a autorului”¹. Această carte-pamflet, de dimensiuni reduse, creionează cu o deosebită artă a esențializării și sintetizării caracteriale un univers distopic care se dovedește a fi o reflectare simbolică, dar și distorsionată a lumii văzute prin lentila satirică a autorului. Evenimentul care declanșează această dureroasă reflecție despre neamul său este răscoala țăranilor de la 1907, care îi provoacă un puternic sentiment de silă față de ororile săvârșite împotriva țăranilor. O atitudine similară o avusese și I. L. Caragiale, care publica, cu aceeași ocazie, tot niște însemnări pe marginea evenimentului: *1907, din primăvară până-n toamnă. Câteva note*. Cartea lui Zeletin pare a fi un „demers autobiografic deghizat în alegorie”², deoarece personajul-martor și narator al întâmplărilor din Țara Măgarilor este un înțelept pământean care întocmește un raport, la îndemnul zeiței înțelepciunii, din care rezultă moravurile nemăintâlnite ale neamului de „animale ce n-au deloc asemănare cu cele cunoscute până în timpul de față”, care viețuiesc dincolo de Pontul Euxin, pe malurile Istrului.

Structura discursului alegoric respectă rigorile unei sinteze sociologice, organizate în capitole și subcapitole. *Cuvântul înainte* al autorului subliniază dimensiunea accentuat moralizatoare și critică a textului, semnalând direct referirea la neamul românesc, precum și includerea textului într-o operă mai complexă, cu titlu sugestiv, *Metafizica dosului*: „Însemnările de față sunt un capitol dintr-o scriere mai cuprinzătoare [...]. Le dau la lumină cu încredințarea că ele răspund în acest timp unei adânci trebuințe morale. Știu că în țară la noi asemenea nebunie poate avea urmări cam neplăcute. Din fericire, însă, morala noastră nu m-a molipsit într-atât, ca întrezăriră altor trepte pe scara socială să-mi înăbușe vocea lăuntrică”³.

Alegoria lui Zeletin presupune o viziune simplificată, am putea spune schematică, asupra realității. În maniera *Istoriei ieroglifice* a lui D. Cantemir, autorul încearcă să pună în scenă, sub chipul unuia dintre cele mai des invocate animale din imaginarul colectiv, pentru a reda tot ceea ce este peiorativ în ființa umană, trăsăturile de caracter ale românului. Doar că o face reductiv și monocord, fără individualizări, în stilul discursului universalizat al filosofiei. „Oglinda devine centrul unui mecanism radical de reconstrucție a identității umane, având ca temă de referință pe Celălalt”⁴.

Valoarea distopică a lumii imaginate de autor rezultă din destinul întors al acestei rase. Dacă lumile utopice aspiră la o fericire individuală și publică, de genul celei redată prin mitul grecesc despre

¹ C. D. Zeletin, Cuvânt înainte la Ștefan Zeletin, *Din Țara Măgarilor. Însemnări*, Nemira, 2006, p. 7.

² *Ibidem*, p. 8.

³ Ștefan Zeletin, *Din Țara Măgarilor. Însemnări*, Nemira, 2006, p. 25.

⁴ Alexandru Ciorănescu, *Vîitorul trecutului. Literatură și utopie*, Editura Cartea Românească, 1996, p. 143, apud Ștefan Zeletin, *op. cit.*, p. 184.

Atlantida, lumea măgarilor pare să aibă ca țintă ultimă nefericirea. Aceasta nu rezultă nici din voința unui destin superior, nici din vreo vină tragică asumată, ci din dominantă caracterului măgăresc: *nerușinarea*, care presupune o totală abdicare de la orice lege morală. Măgăria, ca sinteză de caracter a acestui neam distopic, însumează tot ceea ce poate fi mai josnic în ființa umană: ingraturitate, impertinență, prostie, grosolanie, nerușinare.

Titlul înscrie textul, atât în categoria discursurilor tip fabulă, cât și în tradiția unei întregi literaturi de călătorie și explorare, inițiată în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Teritoriul explorat de înțeleptul pământean aparține tipologic familiei utopice: „*Esența utopiei nu este călătoria, nici călătoria imaginară, ci descrierea structurilor unei societăți*”⁵. Așa cum se întâmplă, în general, în cazul mecanismelor utopice, originile țării vizate sunt mai puțin exploatate.

Călătoria imaginară, ca și la Swift, de exemplu, are, atât o finalitate pedagogică, moralizatoare, cât și o finalitate satirică. Literatura de acest tip presupune vocația cartografierii lumii utopice descoperite: „*Noua lume se cuvenea analizată cu minuțiozitate pentru a i se acorda un plus de credibilitate, întărind pactul dintre lector și autor. Bizarul, nefamiliarul sunt integrate unui cod comportamental uman: o dată sosit, călătorul e obligat să urmeze scenariul prestabilit – el observă, culege date și le sistematizează în capitole distincte consacrate unei părți din societate. [...] Consultarea sumarului [cărții lui Zeletin] nu poate eluda un aspect – toate instituțiile, prin excelență umane, se regăsesc plasate într-un context măgăresc. Măgarul nu corespunde unui ideal de raționalitate, fie ea și utopică. O Țară a măgarilor nu poate fi, în accepțiunea bunului-simț, decât o țară în jos, un regat al aparențelor onorabile contrazise de fondul cât se poate de umil. Măgarii lui Zeletin se situează morfologic între uman și animalic*”⁶.

Cartea de față are în vizor lumea contemporană autorului cu toate tarele ei politice, morale și culturale, înscriindu-se perfect pe linia criticării formelor fără fond inițiată de Maiorescu cu aproximativ o jumătate de secol înainte. Efortul sincronizării cu Occidentul, temă încă de actualitate, relevă cu prisosință discrepanța dintre aparență și esență. Lumea măgărească, prin statutul ei intermediar, demonstrează incapacitatea funciară de a renunța la fondul măgăresc, adică la ceea ce este inferior și balcanic, și de a asimila la modul real ceea ce este superior în cultura externă, fundamentată pe legea scrisă.

Incipitul fabulei alegorice prezintă lumea utopică a zeilor ca un tărâm paralel cu cel al muritorilor, detașat și ascuns. E reluată astfel concepția filosofică specifică gândirii desacralizate, în conformitate cu care divinitatea s-a retras din lume, lăsând-o să funcționeze după propriile ei capacități. Reîntoarcerea la Olimpul grecesc e o sugestie a situării întâmplărilor într-un plan atemporal, al fabulosului. Seninătatea și petrecerea zeilor sunt tulburate de un puternic zgomot, care vine dintr-un obscur capăt de lume, sugestie a infernalului, a lumii pe dos, care contravine ordinii olimpiene. „*Dar de câteva zile seninătatea frunții lor divine începu a fi tulburată de un zgomot neobișnuit pe acele locuri. Era ceva de pocnet de arme și zăbarnăit de gloanțe, vuiet surd de corpuri ce cad și țipete sfâșietoare de ființe ce-și dau sfârșitul*”⁷. Zgomotul este semnul superficialității, al unei existențe trăite în perimetrul aparențelor.

Hermes este singurul dintre zei care știe ceva despre ținutul generator de zgomote infernale, localizându-l, caracterizându-l succint și propunând să fie trimis un sol pentru a afla mai multe despre acei muritori: „*Un neam de făpturi nefericite s-a dezbinat și se sfâșie. [...] Nici în împărăția neagră a lui Hades nu poate fi întunecime mai deasă și viață mai tristă ca în văile blestemate unde au fost osândite să-și ducă zilele*”⁸.

Opt ani gânditorul pământean zăbovește în aceste colțuri de lume, până când, sleit de puteri și îmbătrânit, nemaiputând suferi batjocura măgarilor, se întoarce la olimpieni cu însemnările sale. Aluziile la timpul petrecut pe pământ implică două mari evenimente istorice: răscoala de la 1907 și izbucnirea Primului Război Mondial – la noi în 1916.

Deschiderea însemnărilor consemnează revelația pe care o au muritorii de pretutindeni atunci când descoperă această țară măgărească, care s-a făcut remarcată printr-un puternic cutremur social. Identificarea cu măgarii este aproximată de narator încă de aici, căci lumea aceasta are multe asemă-

⁵ Ioan Stanomir, „Țara Măgarilor” revizitată, în Ștefan Zeletin, *op. cit.*, p. 185.

⁶ *Ibidem*, p. 186.

⁷ Ștefan Zeletin, *op. cit.*, p. 28.

⁸ *Ibidem*.

nări cu cea umană prin toate formele ei de organizare. „S-a aflat că acolo viețuiesc niște animale ce n-au deloc asemănare cu cele cunoscute până în timpul de față. [...] Măgăria acestor făpturi e cu totul nouă și se deosebește încă după pătura socială la care se află”⁹.

Primul capitol, cel mai complex structurat, vizează tocmai această stratificare socială a lumii măgărești. Cei dintâi înfățișați sunt măgarilor de la sate. Viziunea cvasimonografică surprinde locuințele, înfățișarea, hrănirea, dar și aspirația lor socială – de a nu mai fi măgari și de a trăi ca oamenii – repede înăbușită cu tunurile de măgăria orășenească, care reduce totul la o simplă experiență de artă militară. Modul locuirii, îmbrăcămintea și hrănirea definesc în cazul locuitorilor de la sate așa-zisa măgărie exterioară. „Locuințele seamănă întrucâtva cu grajdurile unde muritorii își țin măgarii” (p. 34). Cât despre îmbrăcămintea, aceasta îi situează în sfera purei animalității: „Sunt acoperiți din cap până în picioare cu blană groasă și păroasă [...] Măgarilor de la sat apar peste tot părși, mișoși, flocoși, ca orice adevărată dibanie. Hrana lor e iarăși aceea a unor animale. Ea se alcătuește din ierburi, cu osebire din două soiuri, ce poartă numele de ceapă și usturoi. [...] Scurt, întreaga viață externă a acestor prea-nenorocite ființe, de la început până la sfârșit e o necurmată măgărie” (p. 35).

În schimb, măgăria locuitorilor de la orașe este una internă, căci în aparență între ei și oameni nu există diferențe în privința vestimentației, a luxului locuințelor. Huzurul și eternul *farmiente* definesc goliciunea interioară a acestor făpturi care imită histrionic omenescul până la identificare. „Când stai și privești toată această eleganță pe dinafară, nici prin gând nu ți-ar trece că și aici locuiesc niște urechiați ca oricare alții: la față totul te face să crezi că ai de-a face cu oameni adevărați” (p. 43). „Trebuie să cobori în adâncime: să le cercetezi cultura și caracterul, să vezi cum le sunt justiția, patriotismul, morală, și abia atunci înțelegi că te afli în realitate între adevărați măgari. Dar niște măgari de alt soi decât cei de la sate! Căci măgăria lor nu mai stă pe dinafară, ci pe dinăuntru: ei nu sunt măgari la corp, ci la suflet. [...] În vreme ce corpul acestor viețuitoare se răsfăță în curățenie omenească, sufletul înnoată într-o cumplită murdărie măgărească” (p. 43). Această prezentare a măgarilor de la orașe scoate la iveală adevărata natură a conflictului cărții, dezumanizarea și pierderea valorilor umane.

Mai bogat în semnificații se dovedește subcapitolul următor, *Cele trei pături ale măgărimii orășenești*. Aici este demonstrată generalizarea măgăriei, fără putință de scăpare. *Măgăreii*, *măgarilor propriu-ziși* și *măgăroii* sunt categoriile esențiale ale lumii orășenești, cei care susțin formele fără fond ale civilizației pseudoumane. Ierarhizarea lor se face în funcție de grosimea măgăriei din suflet. „Măgăreii – poartă numele simbolic de luminători ai neamului și sunt însărcinați cu învățătura tinerimii. Stratul de măgărie ce se așterne pe sufletul lor e cel mai subțire, poate fiindcă ei sunt cei mai puțin spălați dintre măgarilor de la orașe. Astfel, o parte din măgăria lor lăuntrică a ieșit în afară și s-a mai depus și pe corp” (p. 43). „Măgarilor propriu-ziși poartă numele simbolic de stâlpi ai dreptății”. Ei sunt direct responsabili de morală și justiție, iar stratul lor de măgărie sufletească e mult mai gros decât la măgărei. „Măgăroii [...] poartă numele simbolic de părinți sufletești sau călăuzitori ai spiritelor. [...] Ei sunt ceea ce noi numim preoți sau dubovnici și stratul lor de măgărie sufletească e la dânsii de așa uriașă grosime, încât măgarilor însșiși îi arată de departe cu copita și le strigă în față că sunt niște măgari” (p. 45).

Capitolele de maximă causticitate a satirei sunt, însă, cele care urmează, având fiecare rolul de a radiografia o componentă a specificului național al măgarilor: cultura, caracterul, justiția, morală și patriotismul. Opțiunea autorului pentru măgari se dovedește a nu fi întâmplătoare, căci lor le este refuzat accesul la umanitate, dar nu li se permite nici revenirea la animalitate. „Chestiunea specificului național e introdusă în cheie fabulistică. Zeletin polemizează cu unul din stereotipurile epocii: înălțarea prin cultură. Tehnica dezintegrării e vizibilă în maniera în care cronicarul descrie luptele angrenând cele două tabere – xenofili și măgarofili. Situația între animalic și uman e o transparentă trimitere la balansul românesc între Orient și Oc-

⁹ Ibidem, p. 32.

cident. *Lentila swifitiană descoperă dezbaterea intelectuală, substratul grotesc: exaltarea fondului autohton alunecă în elogiul animalității*¹⁰.

Caracterul național al măgarilor e definit prin intermediul unei suite de atribute peiorative: laș, nepăsător și putred la conștiință. Singurul mobil al existenței sociale este bacșișul, astfel că țara urechi-așilor ar putea fi numită țara bacșișului. Bacșișul este direct proporțional cu rangul ierarhic al măgarului care îl primește. „*Când măgarul nu primește bacșișul de la alții, și-l ia singur. De aici greșeala pe care o fac străinii ce cunosc puțin datinile măgărești [zicând că toți fură fără deosebire] [...] Străinii se înșală însă adânc! Măgarii nu fură, ci – în deplină cunoștință a meritului lor – iau fiecare din hambarul obștesc bacșișul ce cred că li se cuvine*”. (p. 59). Satira zeletiniană merge până într-atât, încât o cunoscută poezie a lui Coșbuc, *Noi vrem pământ!*, devine obiect al parodiei *Noi vrem bacșiș!*

Un factor definitoriu al caracterului măgăresc este și perpetua discrepanță dintre vorbe și fapte, sintetizată în butada concluzivă: „*Din spoiala omenească externă ies vorbele măgarului; din măgăria internă purced faptele sale. Se vorbește frumos în țara măgarilor. [...] În meșteșugul de a rându-i vorbele așa fel să sune frumos și dulce, măgarul nu-și găsește ușor pereche pe fața pământului*”. (pp. 57-58). Această duplicitate a caracterului național măgăresc devine sursă principală în aplicarea justiției, bogată în texte de lege inextricabile, preluate după model, dar funcționând în faptă după datina strămoșească, nescrisă, dar sacră. Această legiuire nescrisă se reduce la două principii fundamentale: „*1. Principiul justiției extraparlamentare: Orice măgărie, privită în sine, nu alcătuieste o rușine, dacă e bine ascunsă. Ea devine o rușine din clipa în care e dată la iveală și scuturată sub nasul lumii cinstite. Și 2. Principiul justiției intraparlamentare: Orice măgărie de orice soi și orice mărime nu alcătuieste o vină dacă se poate dovedi că pârătorul e un măgar tot atât de mare ca și pârâtul*”. (pp. 65-68). În concluzie, măgăria e incomodă în măsura în care ea este făcută publică, dar dacă este ascunsă devine onorabilă.

Morala măgarilor vizează dozarea raportului vorbe-fapte, sintetizată într-o manieră parodiat-liturgică: „*Ferice de cel ce pricepe cu măiestrie să vorbească ca om și să se poarte ca măgar, căci a aceluia este împărăția în țara urechiașilor: acela locuiește în grajduri superbe, / acela se adapă la unde cristaline, / acela paște în livezi cu eternă verdeață*”. (p. 75).

Ultimul capitol încheie simetric aventura înțeleptului pământean prin revenire pe tărâmul olimpienilor, sleit de puteri și purtând pe chip stigmatul coexistenței cu măgarii: urmele de copite. Ultima parte a raportului său către zei privește patriotismul măgăresc, aflat sub semnul aceleiași ipocrizii funciare, dar și al unei exagerate disponibilități de asimilare a elementului alogen. Falsa imagine despre sine, ipocrizia și invidia, spiritul uniformizator, absența spiritului critic îl conduc pe înțeleptul pământean la formularea unei rugăciuni mesianice către zei, de a-i face pe măgari capabili să-și descopere adevărata esență, să privească în față, fără mistificare, realitatea, ambiționându-se astfel să devină și în esență oameni.

Înțeleptul propune o viziune utopică, diametral opusă realității la care a fost martor, amintind de multiplele reprezentări ale cetății/societății ideale, un model paradisiac spre care conștiința lui oropsită de decadentismul măgăresc aspiră. Discursul capătă tonalitate psaltică, amalgamând speranța și umilința, suferința și dorința de mântuire: „*O nouă eră va începe atunci în Țara Măgarilor. Stratul gros de spoială pe care l-au așternut peste murdăriile neamului patrioții, naționaliștii și alți măgari de aceeași teapă va fi ras ca nici urmă să nu rămână. [...] Bucura-se-vor atunci cenușile mele din adâncurile pământului că au ajuns să simtă ceea ce ochii mei n-au avut fericirea să vadă: că țara măgarilor nu mai pare, ci este țara oamenilor*”. (p. 84).

Bibliografie

1. Ștefan Zeletin, *Din Țara Măgarilor. Însemnări*, Editura Nemira, 2006.
2. Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, Editura Humanitas, București, 2006.
3. Jean-Jacques Wunenburger, *Utopia sau criza imaginarului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

¹⁰ Ioan Stanomir, „Țara Măgarilor” revizuită, în Ștefan Zeletin, *op. cit.*, p. 191.

Un sălăjean îndrăgostit de Maramureș: Andrei-Iustin Hossu

Dorina CADAR

Intelectual de marcă, autor al cărților *Cele trei trepte ale singurătății*, *Tăinuind cu Petre Țuțea*, *Existențialismul francez*, *Cuvinte despre Bacovia sau revelațiile unui veac*, *În bârlogul meșterului Constantin Noica*, *Memoarialul D. D. Roșca* și a nenumărate eseuri filosofice, literare sau moral-politice publicate în revista americană *Origini – Romanian Roots*, Andrei Iustin Hossu (trecut între timp la cele veșnice) mi-a atras atenția cu titlul unei cărți: *Cimitirul Vesel nu este vesel*. Dacă e Cimitirul Vesel, e Maramureșul; dacă e Maramureșul, e despre noi.

Cu toate că autorul cărții se declară a fi un călător submediocru, „mai precis un ne-călător”, cartea ar putea fi catalogată ca fiind un jurnal de călătorie în care Maramureșul, cu oaza lui de liniște, este un laitmotiv. Autorul creionează câteva momente importante din viața sa, trăiri intelectuale de neuitat în Bucureștiul anilor '80, alături de Petre Țuțea, Alexandru R. Odeșteanu și Pericle Martinescu, o aventură romantică la malul mării cu o veche iubire din prima tinerețe, dar experiența întâlnirii cu veșnicia în Maramureș se desprinde din tot acest conglomerat, separându-se de la sine ca și când ar fi vorba de-o altă lume.

Sălăjean din Cheud, Andrei-Iustin Hossu se declară iremediabil îndrăgostit de acest ținut și de oamenii lui. Cu un fin simț de a percepe lucrurile în profunzimea lor, deloc surprinzătoare dacă ținem cont de faptul că a fost un intelectual de factură filosofică, Andrei-Iustin Hossu face o radiografie a Maramureșului din perspectivă istorică, metafizică și spirituală.

Aici, spune autorul, se poate găsi acel ceva ce cu toții căutăm, și anume „pacea, o împăcare cu firea, o monotonie armonizată cu ritmul cosmic și adânc nepăsătoare la zgomotul steril al istoriei. Natura fără Istorie, Sufletul pur și deschis, fără păcatele, vicleniile și ascunderile Spiritului, Natura închisă în ea însăși, netulburată în liniștea ei primară, Spiritul amorțit de cumiștenia Naturii și fără neliniștea căutătoare și ziditoare de lume nouă proprie sieși, originalul fără contingent, Timpul fără Devenire, Ancestralul vegheat, apărat și păzit de Cosmic, însăși Omenia”. Este una dintre cele mai frumoase declarații de dragoste făcute Maramureșului.

În Maramureș, primitivismul este la el acasă, dar nu orice fel de primitivism, ci unul altoit de Creștinism care-l înobilează cu sacralitatea sa. Există o natură, doar a Maramureșului, tihnită și domestică, un timp al Maramureșului și asupra acestora veghează Dumnezeu, prezență vie, concretă. Autorul regretă faptul că Lucian Blaga, care a scris nemuritorul vers „eu știu că veșnicia s-a născut la sat”, nu a avut fericirea să-și vadă transfigurată intuiția în realitatea acestor locuri.

Formându-se în acest mediu, maramureșeanul este înțelept, instinctiv el știe că totul este deșertăciune și se lasă dominat de natura care-i dă echilibrul interior și liniște sufletească, acea împăcare cu soarta ce-i dă puterea de-a face haz de necaz.

Stan Pătraș este maramureșean neaoș, zămislit și crescut pe aceste locuri în care ateii nu au ce căuta, este creștin și știe că viața aceasta este „umbră și vis”, că nu moartea este sensul vieții, ci Mântuirea, și-atunci de ce n-ar fi îngăduit să iei peste picior păcatele omenești și moartea însăși? Versurile, hazlii uneori, nu jignesc și nu profanează mormintele, chiar dacă au darul de a ne face să schițăm un zâmbet pe seama cusurilor nevinovate și profund omenești ale celor ce-și duc somnul de veci acolo. Este un loc în care viața și moartea nu se dușmănesc, n-au de ce, din moment ce moartea nu este altceva decât celălalt tărâm al vieții.

Privind Maramureșul în această lumină, Cimitirul Vesel de la Săpânța ar trebui să fie cimitirul tipic al acestor locuri, și nu unic, așa cum este de fapt, pentru că el reflectă sufletul maramureșeanului nealterat de miile de ani, sufletul dacic. Dacă la începuturile începuturilor omul nu s-a temut de moarte și a privit-o ca pe ceea ce este – o punte de trecere spre altă formă de viață –, de-a lungul mileniilor acest știut intuitiv, adânc înrădăcinat în conștiința oamenilor, a fost uitat, omul îndepărtându-se de Sursă. Poate că atunci, demult, toate cimitirele erau vesele.

Acum, „Cimitirul vesel nu este vesel”, este doar o amăgire dată de versurile hătre scrise pe crucile în spatele cărora se ascund drame și tragedii care au curmat uneori vieți tinere. Suntem mult prea legați de teluric, nu putem să ne bucurăm precum dacii de moarte, chiar dacă teoretic intuim că realitatea nu poate avea o singură fațetă: cea pe care o vedem concret. Genialitatea lui Ioan Stan Pătraș stă în faptul că a ctitorit un monument care întreține legătura spirituală între oamenii Maramureșului de azi și dacii liberi de ieri, demonstrând că, totuși, maramureșenii autentici nu s-au îndepărtat total de originar.

Vorbind despre Săpânța, autorul, monarhist convins și un înverșunat anticomunist, nu putea să nu evoce în paginile cărții sale memoria martirului anticomunist Dr. Gheorghe Rednic, născut aici, lider al grevelor studențești din mai 1946, arestat și închis în închisoarea Aiud, exterminat în 1950 și aruncat în groapa comună. Mama sa l-a înmormântat simbolic, urmând tot ritualul pentru odihna sufletului, în mormântul familiei lor, în Cimitirul Vesel din Săpânța.

Ultimul capitol al cărții îi este dedicat lui Mircea Vulcănescu, economist și finanțist de geniu, fost ministru în guvernul Antonescu. Este considerat a fi „cel mai mare om al Neamului Românesc din secolul douăzeci”, ale cărui ultime cuvinte rostite înainte de moarte – „Să nu ne răzbunați!” – i-au creat o aureolă de sfânt. Autorul consideră că aceeași aureolă de sfânt o are și Gheorghe Rednic din Săpânța.

Nume cu rezonanță ca: Petre Țuțea, Constantin Noica, Mircea Eliade, Emil Cioran, Nae Ionescu, Lucian Blaga sunt alăturate lui Petre Hossu, tatăl autorului, într-un puzzle de informații mai puțin cunoscute privind istoria recentă a României, informații extrem de valoroase.

Dar dincolo de toate, cititorul rămâne cu imaginea Maramureșului mirific.

Gheorghe Dăncuș în prezentarea lui Pamfil Bilțiu. „În temniță în locul lui Coșbuc”

Liviu TĂTARU

Urmăresc de decenii activitatea prodigioasă a lui Pamfil Bilțiu, de care mă leagă nu numai o apropiere de leat, ci și una de preocupări privind spiritualitatea românească din nord-vest.

Niciun autor de studii și cărți privind cultura populară maramureșeană nu este atât de prolific, în unii ani făcând două-trei lansări de carte. Etapa acumulărilor a însemnat la el o neostoită muncă de teren, de culegător de folclor pe toate „coclaurile”, urmată de cea a decantărilor, a limpezirilor de semnificații și sensuri, ce constituie saltul de la etnografie la treapta superioară a etnologiei. De aceea, nu a fost o surpriză pentru mine apariția, la Editura Enesis din Baia Mare (2015), a unei lucrări biografice despre un precursor al propriilor preocupări, și anume *Gheorghe Dăncuș*, de origine din Maramureșul istoric (Ieud). Biografia lui Gheorghe Dăncuș își are principalele surse documentare în arhiva de familie, pusă la dispoziția autorului de urmașii săi, completate cu documente din alte arhive particulare și din presa timpului.

Legătura autorului cu urmașii „personajului” său facilitează documentarea, oferă amănunte imponderabile, ce nu se regăsesc în surse documentare, dar generează inevitabil și transferuri de imagine și menajarea unor susceptibilități ale acestora privind anumite „umbre” din biografia înaintașului lor. În „Cuvânt-înainte”, autorul prefigurează portretul „personajului” său: „Numele lui Gheorghe Dăncuș include o personalitate complexă, o personalitate în componența căreia se contopesc folcloristul și etnograful, inițiatorul și conducătorul de instituții culturale și publicații periodice, omul politic și gazetarul militant, cărturarul, luptătorul dârz și consecvent pentru apărarea intereselor celor mulți și nevoiași, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune”.

Gheorghe Dăncuș a făcut parte dintr-o pleiadă de intelectuali români ridicați din rândul țărănimii, o particularitate unică și remarcabilă a „intelighenției” românești ardelenene. Dorința unor țărani mai ambițioși de a-și face copiii „domni”, măcar pe unul dintre ei, s-a asociat cu generozitatea unor români „ajunși”, iar după 1918 și cu cea a statului de a ridica intelectuali din rândul țărănimii, ce forma atunci majoritatea populației românești, prin burse și ajutoare. Așa s-a întâmplat și cu Gheorghe Dăncuș, care a făcut studiile liceale la Liceul „Dragoș-Vodă” din Sighetul Marmației. A urmat apoi cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, având printre profesori pe Nicolae Iorga, Tache Papahagi, Nicolae Cartoianu, Ovid Densusianu sau Dimitrie Gusti.

Acesta din urmă, alături de aromânul Tache Papahagi, l-a atras în cercetarea monografică a satului românesc, având ca o amprentă esențială cultura populară. Originea îl recomanda pentru aceasta, dată fiind bogăția fabuloasă și puțin explorată a Maramureșului istoric.

Teza sa de licență, notată cu „magna cum laude” în 1930, intitulată „Folclorul și graiul satului Ieud” venea să valorifice o mică parte a acestei bogății.

Neexistând încă o instituție de profil în Maramureș, după absolvire a trebuit să-și câștige existența ca profesor de limba română la Școala Normală de Învățători din Sighetul Marmației, vestita Preparandie, creată în 1862 „ca să înalțe națiunea la acea stare politică însemnată la care este de secol chemată”, cum se preciza în statutul ei.

Împreună cu un grup de dascăli, a pus bazele gazetei *Graiul Maramureșului*, la 1 martie 1932, al cărei nume a fost reluat după Revoluția din decembrie 1989 de fostul cotidian județean (*Pentru socialism*) din Baia Mare. Pornind de la realitatea că Maramureșul „se afla pe atunci într-o cumplită stare de înapoiere”, subliniată de Pamfil Bilțiu de mai multe ori, el explică atitudinea autorului de critic vehement al unor stări de lucruri de la nivelul județului.

Criticând dur o grupare de dreapta din Sighet și, în general, pe cei puși pe înavuțire și insensibili la mizeria în care trăiau țărani maramureșeni, Gheorghe Dăncuș și-a radicalizat poziția, apropiindu-se programatic de extrema stângă, vădită în orientarea gazetei *Crainicul Maramureșului*, a doua publicație care i se datora, apărută cu începere din 19 iunie 1932. Cei vizați l-au turnat autorităților centrale ca „element comunist”, argumentând prin însăși orientarea *Crainicului Maramureșului*, declarat chiar de redactorul ei ca „o gazetă de extremă stângă”, ceea ce și explică interzicerea ei în scurtă vreme de către autorități.

Pornind de la această opțiune, merită să zăbovim asupra unui aspect ocolit adesea în studiile de istorie contemporană apărute după Revoluția din 1989. Este vorba de aderența unei părți a intelectualității românești din perioada interbelică la idealurile comuniste ca „practicanți” ori doar ca simpatizanți. S-a acreditat ideea că P.C.R. a fost doar opțiunea unor minoritari ori a unor muncitori români, pentru ca arhivele și publicistica puse în valoare în chip nepărtinitor să scoată la iveală numeroși „simpatizanți” intelectuali, membri sau nemembri. Pe lângă cazurile bine cunoscute ale lui Lucrețiu Pătrășcanu, Ion Gheorghe Maurer și Petru Groza, aderențe sau simpatii comuniste au avut Constantin Daicoviciu, Emil Petrovici, David Prodan, Victor Chereșeșiu ș.a. Din prezentarea biografică a vieții și a activității lui Gheorghe Dăncuș nu reiese cărei categorii a extremei stângi i-a aparținut, dar cariera sa postbelică mă îndreptățește să cred că a făcut parte dintre simpatizanți, răsplățiți de regimul comunist, dar mai puțin generos decât pe ilegaliști. Voi reveni.

Perioada sa de afirmare ca mare patriot a fost cea a activității la publicația *Tribuna Ardealului* de la Cluj, singura admisă de autoritățile horthyste maghiare în teritoriile răpite României prin odiosul Dictat de la Viena. Era un mare risc să înfrunți cenzura horthystă, fiind pândit de pericolul pușcăriei.

Publicația a devenit pentru Gheorghe Dăncuș – arată Pamfil Bilțiu – „o adevărată tribună, prin care a luptat cu abnegație și curaj împotriva abuzurilor și persecuțiilor dezlanțuite de autoritățile ocupante, o armă de manifestare pentru drepturile sociale și naționale ale românilor din Transilvania”.

Numeroase materiale îi sunt respinse de cenzură, iar autoritățile îl urmăresc pas cu pas. Acestea erau riscurile și neajunsurile intelectualilor români rămași în teritoriul cedat, dar trebuiau să rămână unii și aici, pentru a îndemna la rezistența etnică, la menținerea limbii și individualității românești.

Pentru că a publicat poezia-manifest „Decebal către popor”, cu clare aluzii la ocupanți, a ajuns „În temniță în locul lui Coșbuc”, cum avea să comenteze Dăncuș mai târziu.

Sentința?: „Pentru defăimarea statului și activitate subversivă” – Condamnat la doi ani și jumătate de închisoare, execută șapte luni la Cluj și Budapesta, după care revine în redacția *Tribunei Ardealului*.

„Recidivând” prin scris contra regimului horthyst, a fost înlăturat definitiv din redacția *Tribunei Ardealului* în februarie 1944, în temeiul Legii presei din Ungaria. S-a stabilit în orașul de pe Someș, revenind în învățământ după mulți ani, ca profesor de limba română la Liceul „George Barițiu”.

În 1950 și-a regăsit chemarea spre etnografie și folclor, la Muzeul Etnografic al Transilvaniei, adăpostit în clădirea în care a avut loc vestitul proces al Memorandumului. A fost director al acestei instituții timp de 14 ani, între 1950 și 1956 și între 1959 și 1967. Realizarea sa principală a fost materializarea expoziției de bază a Muzeului.

Autorul observă că Gheorghe Dăncuș „a realizat puțin față de cât și-ar fi dorit” în planul cercetării etnografice, deoarece, pe lângă treburile administrative, era „prea absorbit de ședințe”, ca să mai aibă timp suficient pentru cercetare.

La fel au făcut și alți intelectuali de valoare angajați în politică, irosindu-și în mare parte vocația.

Ca și aceștia, aplica „principiul luptei de clasă” în toate studiile și cercetările, dar aceasta era „pecetea orientării politico-ideologice a vremii”, arată Pamfil Bilțiu.

Nu erau singurele „umbre” ale lui și ale altora, dar posteritatea reține pentru cei merituoși realizările și nu rătăcirile. Or, fără îndoială, Gheorghe Dăncuș a fost un merituos, în special în perioada pe care o putem numi eroică, a activității la *Tribuna Ardealului*, ca opozant al regimului horthyst și apărător al etnicității românești.

Comuna Gârdani

Aristița BORBEI
Liana POP

1424 Ardanfalva, Ardanfalwa, Hardanfalva, Kardanfalwa
1470 Kordanfalwa
1543 Gerdanfalwa
1612 Gardanfalva
1733 Gerdány
1750 Gardány
1850 Girdány
1854 Gardanfalva, Gîrdani

(**Suciu, Coriolan.** *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania*, vol. 1, București, Editura Academiei R.S.R., 1967, p. 265).

Cadrul geografic

Comuna Gârdani, reînființată din anul 2004 și alcătuită dintr-un singur sat, este situată pe drumul Someșului și se învecinează la nord cu comuna Fărcașa, la sud cu comuna Sălsig, la vest cu Bârsăul de Sus, județul Satu Mare, iar la est cu satele Pribilești, Dănești și Lucăcești (despărțite de râul Someș).

Aflată la 32 kilometri de municipiul Baia Mare, în sud-vestul județului Maramureș, localitatea Gârdani are un relief în trepte, culmile deluroase încadrându-se în grupa Dealurile Codrului.

Rețeaua hidrografică este formată din râul Someș, pâraiele Vâlcei, Valea Cernii, Valea Borjugului și izvoarele de suprafață: Izvorul lui Crișan, Izvorul lui Nistor, Izvorul lui Ștefan, Izvorul lui Iluț.

Clima comunei este temperat-continentală, influențată de curenții de aer nord-vestici. Fenomenele meteorologice întâlnite sunt: ceața, zăpada, gheața, seceta, bruma timpurie și înghețuri târzii primăvara.

Solul, relieful și clima determină vegetația și fauna locală. Zona păduroasă include stejar, fag, carpen și pin negru. Animalele care viețuiesc în pădure sunt: vulpea, căprioara, mistrețul, veverița, iar dintre păsări ciocănitoarea, pițigoii, codobatura, graurul etc. În râul Someș, destul de poluat în ultima vreme, predomină somnul, mreana, scobarul și carasul.

Din punct de vedere demografic, comuna Gârdani are o populație de 1.732 locuitori, dintre care 99% sunt români, conform ultimului recensământ.

Ocupațiile de bază ale sătenilor sunt agricultura, bazată pe producții la nivel de familie, în comună existând doar două asociații agricole; legumicultura care este diversă și exclusiv naturală; pomicultura și creșterea animalelor. În trecut, după anul 1962, când colectivizarea și-a făcut simțită prezența, tinerii locuitori ai satului au luat drumul fabricilor, șantierelor de construcții și mineritului ori au învățat șoferia, Gârdaniul fiind cunoscut în județ ca „sat al conducătorilor auto profesioniști”.

În anul 2006, doi locuitori ai comunei au demarat o afacere cu o fermă de melci din specia „*Helix pomatia*”. Crescătorii de melci au devenit tot mai profitabile, consumatorii maramureșeni interesați de astfel de produse fiind destul de numeroși.

Folclor și obiceiuri locale

Aparținând zonei etnografice Codru, comuna Gârdani deține un bogat calendar al sărbătorilor creștine, împletite cu obiceiurile tradiționale din toate anotimpurile. Ziua de 30 noiembrie era denumită „Indreiu fetelor”, considerată în credința populară favorabilă practicilor de ursit. În postul Crăciunului se organizau clăci și șezători unde se învățau și repetau colinde urmate de „mulțămiturile” spuse de bărbați sau fete la finalul cântecului. În contextul sărbătorilor tradiționale de iarnă, colindatul a ocupat un loc central prin gradul înalt de complexitate, reprezentând o festivitate amplă la care participă întreaga colectivitate sătească. Începutul colindatului era lăsat în seama copiilor mici, continuat de colindele feciorilor și însuraților.

Printre obiceiurile legate de sărbătoarea Anului Nou, un loc însemnat îl ocupă practicile ludice, foarte răspândite în Gârdani. Este vorba de „mutatul lemnelor”, „umblatul cu țiganca”, „bătutul fiarelor”. Șirul sărbătorilor după calendarul popular mai include Ziua de 40 de sfinți (9 martie), strâns legată de fenomene meteorologice; Sângeorz (23 aprilie), când se practica obiceiul udatului; Lăsata de Sec urmată de Postul Mare al Paștelui; Învierea cu sfințirea coșercilor pline de bunătați; Rusaliile, Sânzienele, sărbătorile „mânioase” (Ilie, Pălie și Foca), Probaje (Schimbarea la Față, 6 august), Sfânta Marie Mare, Ziua Crucii, când femeile „iertate” culegeau ierburi de leac.

Un crâmpei din folclorul comunei Gârdani

Orație nupțială

*Tu, mireasă, miresucă,
Bine te-ai putut suci,
Cu gura și cu ochii,
De l-ai putut celui.
Cu ochii și cu gura,*

*De l-ai putut căpăta.
Te-ai sucit pe lângă lună,
Te-ai băgat în viță bună.
Te-ai sucit pe lângă soare,
Te-ai băgat în viță mare.*

*** Orații nupțiale la Gârdani (Țara Codrului).

Memoria Ethnologica, 11, nr. 40-41, iulie-decembrie 2011, p. 170.

Obiective turistice și lăcașuri de cult

Castelul Blomberg se prezintă ca un obiectiv turistic însemnat pentru comuna Gârdani. În anul 1780, contele Blomberg a primit ca danie de la împăratul Imperiului Habsburgic, Iosif al II-lea, un domeniu în Gârdani de 500 ha și 1.500 ha pădure. În același an, a demarat construcția castelului Blomberg, finalizat în anul 1821. După anul 1945, familia nobiliară a părăsit țara, iar castelul a fost modificat în școală. În 1963, Școala Specială pentru Copii cu Deficiențe Mentale de la Coștiui este transferată în fostul castel al baronului Blomberg din Gârdani. După desființarea școlii, Castelul Blomberg a fost declarat monument istoric de interes național.

Castelul Blomberg

Arborele secular Ginko Biloba, declarat monument al naturii, cu o vechime de peste 150 de ani, se găsește în incinta Școlii Ajutătoare din comună. Diametrul trunchiului este de 0,73 m și înălțimea de peste 20 m. Arborele reprezintă o raritate pe meleagurile județului Maramureș și ale României.

Biserica nouă (1981)

Biserica de zid „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” datează din anul 1981. Între anii 1989-1991 se pictează în tehnica frescă de către pictorul Lucian Gabriel Dogărescu din București.

Biserica Penticostală din Gârdani a fost construită în jurul anului 1994. Cultul penticostal s-a constituit în comuna Gârdani în 1970, cu un număr de 6 persoane practice. Datorită creșterii numărului de adepți, s-a ajuns la ridicarea acestui lăcaș.

Învățământ, viață culturală și sportivă

După Marea Unire, activitatea culturală a satului a fost animată de serbările organizate de ASTRA. Acțiunea impozantă la care a participat și corul din Sâlsig-Gârdani a fost ocazionată de dezvelirea Monumentului eroilor căzuți în războiul pentru întregirea neamului (1914-1918) din localitatea Ulmeni. În pregătirea programelor culturale s-a evidențiat învățătorul Andreicuț Laurențiu din Gârdani.

Manifestările culturale din perioada anilor 1960-1989 erau axate pe tema colectivizării agriculturii, cu cântece și poezii patriotice, brigăzi artistice de masă etc.

Căminul Cultural din Gârdani a fost construit între anii 1975-1976, cu o capacitate de 350 de locuri. În aceeași clădire a funcționat și grădinița cu trei săli de grupă și 75 locuri.

Între anii 1940-1957 școala gimnazială este organizată doar la nivel comunal, la Sâlsig. Învățământul gimnazial la Gârdani se va înființa în anul 1957.

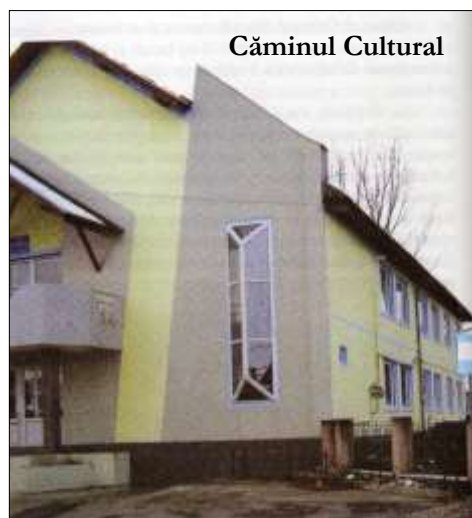
După anul 1990, procesul de instruire și educare în școală capătă o nouă dimensiune. În perioada imediat următoare, în Gârdani s-a construit o școală nouă în care funcționează 10 săli de clasă, o grădiniță și o bibliotecă.

În anul 2004, la inițiativa cadrelor didactice de la Școala cu Clasele I-VIII Gârdani, s-a amenajat un muzeu în miniatură, cu aproximativ 200 de obiecte tradiționale zonei: ceramică veche, ladă de zestre din lemn sculptat, costume populare autentice, obiecte casnice etc.

Școala Ajutătoare din Gârdani a cunoscut mai multe perioade de tranziție. În anul 1963, Școala Specială pentru Copii Deficienți Mintali de la Coștiui a fost transferată la Gârdani, unde spațiile de școlarizare și internat au fost mai generoase. Principala preocupare a colectivului didactic a fost instruirea și socializarea acestor copii cu nevoi speciale. După anul 1978, Școala Specială s-a transformat în Casă de Copii cu Școală Ajutătoare. S-a construit un amfiteatru și o sală de clasă în aer liber, s-au extins gospodăriile anexe, s-a introdus încălzirea centrală în sălile de clasă și în internat.

Bilanțul realizărilor de-a lungul funcționării Școlii Ajutătoare Gârdani a fost analizat cu prilejul împlinirii a 40 de ani de învățământ special ce a avut loc în anul 2003.

În anul 1977, la inițiativa lui Traian Marinca, directorul Școlii ajutătoare Gârdani, a luat ființă un Grup de teatru folcloric alcătuit din cadre didactice. Grupul teatral din Gârdani a transpus pe scenă obiceiuri populare și marile mituri românești, evoluând în numeroase spectacole și obținând aprecieri elogioase din partea specialiștilor. Aspirația spre performanță a fost împlinită de multitudinea de premii obținute: premiul III, faza republicană, Galați (1979), cu spectacolul *Cântare bradului*; marele premiu pentru creație, regie, interpretare la Festivalul de teatru „G. M. Zamfirescu” Satu Mare, cu *Corinda*

Căminul Cultural

cerbului (1982); premiul special la Festivalul „Cireșar” din Cislădie (1985), cu *Meșterul Manole*; premiul I, faza republicană, Bistrița (1985), cu *Miorița*; premiul I și titlul de laureat al Festivalului Național „Cântarea României” (1987), cu colinda *Mă luai, luai*.

Formația de teatru folcloric a copiilor din Gârdani, alcătuită din 24 de interpreți, sub îndrumarea cadrelor didactice, a participat la diferite concursuri de nivel județean și republican, unde a dobândit rezultate deosebite: locul I și titlul de laureat la faza republicană a Festivalului Național „Cântarea României” (1981), cu sceneta folclorică *Trei păcurărei*; locul I și titlul de laureat la faza republicană a Festivalului Național „Cântarea României” (1985) cu teatrul folcloric *Balada soldatului*; locul I și titlul de laureat la faza republicană a Festivalului Național „Cântarea României” (1987) cu *Cămașa de izbândă*.

Dintre activitățile sportive la nivel de comună de cea mai mare popularitate s-a bucurat fotbalul. Echipa de fotbal „Viitorul Gârdani”, constituită în jurul anului 1976, a activat în campionatul teritorial, reușind să obțină rezultate bune la diferite competiții zonale și intercomunale.

Oameni de seamă ai comunei Gârdani:

Anton Ardelean, primarul orașului Tăuții Măgherauș din anul 2000 până în prezent, s-a născut în Gârdani, pe data de 4 iunie 1956.

Laurențiu Ardelean, poet țăran, s-a născut în localitatea Gârdani pe data de 13 aprilie 1928. Debutază în anul 1976 în *Petru socialism*, ziarul local al județului Maramureș. Dintre poeziile sale s-au mai publicat câteva în *Pagini maramureșene*, *Albina* și *Îndrumătorul cultural*. În anul 1980 a obținut premiul pentru poezii ășrani la Festivalul „Vasile Lucaciu” al cenaclurilor sătești, ediția a II-a, Cicărlău, și Premiul I, Cupa de cristal pentru poezie la Deva. A fost membru al Cenaclului „Nord” Baia Mare.

Poeta și prozatoarea **Clara Blomberg** (pseudonim **Czegei**) s-a născut pe data de 19 aprilie 1907, în Gârdani.

Adrian Cirițiu, tenor liric al Operei din Cluj, cântăreț al Operei și Radioului din Viena, propagator al muzicii și culturii naționale, s-a născut pe data de 2 septembrie 1900 în Gârdani.

Adrian Vălean, interpret de muzică populară, originar din Gârdani, a activat în cadrul Ansamblului Național „Transilvania” din Baia Mare. A lansat casete de muzică populară cu cântece din zona Codrului.

**Comuna Gârdani oglindită în diverse lucrări și în presa locală
- bibliografie selectivă -**

Abrudan, Paul. Documente inedite privind participarea sălăjenilor la revoluția din 1918 și unirea Transilvaniei cu România. Acta Mvsei Porolissensis, vol. V, Zalău, 1981, p. 482.

Bilțiu, Pamfil. Efortul permanent al școlii : însemnări de la Școala ajutoare Gârdani. Pentru socialism, 22, nr. 5823, 19 oct. 1972, p. 1.

Bilțiu, Pamfil. Monumente care închid legende. Citadela, 7, nr. 7-10, iul.-oct. 2013, pp. 51-55.

Blidar, Vasile. Înființarea comunei Gârdani : [interviu]. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4352, 24-25 iul. 2004, p. 4.

Buda-Tețu, Ioan. Castelele Maramureșului [III]. Glasul Maramureșului, 6, nr. 1697, 30 oct. 2002, p. 9.

Cirițiu, Victor. Din inițiativa tinerilor din Gârdani. Pentru socialism, 5, nr. 98, 27 apr. 1954, p. 2.

*** Colecție muzeală în școală : [la Gârdani]. Pentru socialism, 38, nr. 9751, 15 mart. 1987, p. 3.

Cozmuța, Augustin. Emoționant mesaj de pace : [grupul de copii din Gârdani]. Pentru socialism, 39, nr. 10173, 23 iul. 1988, p. 3.

Cozmuța, Augustin. Mod nou de a înțelege valorile folclorice : Festivalul Național „Cântarea României?”. Pentru socialism, 39, nr. 10143, 18 iun. 1988, p. 3.

Danciu, Emil. La despărțirea de un om bun – primarul Vasile Blidar. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5565, 7 iul. 2008, p. 3.

Dărăban, A. În satul de azi. Pentru socialism, 18, nr. 4453, 19 mai 1968, p. 3.

Dragomir, Ignat. Francezii au amenajat o ludotecă pentru prietenii lor români : la Școala Generală pentru Copii cu Deficiențe din Gârdani. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3353, 16 apr. 2008, p. 4.

Dragomir, Ignat. Ziua Speranței pentru tinerii cu dizabilități : la Gârdani. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3224, 9 nov. 2007, p. 2.

Dragoș, Daniela. Fermă de melci în Gârdani : fără fonduri SAPARD. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3071, 15 mai 2007, p. 6.

Dulf, Oana. „Caravana cărților” a ajuns în Gârdani : o nouă acțiune a Asociației „Glasul Culturii”. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3521, 1 nov. 2008, p. 6.

[...]. *Săptămâna aceasta, reprezentanți ai Asociației „Glasul Culturii” s-au deplasat în Gârdani pentru a oferi cărți copiilor care au rezultate bune la învățatură și cărora le place să citească. Astfel, elevi din clasele a V-a, a VI-a și a VII-a de la Școala generală cu clasele I-VIII Gârdani au fost răsplățiți cu cărți de povești, care le vor fi utile pentru lecturile suplimentare și, în același timp, le vor îmbogăți imaginația.*

Dumitraș, Monica. S-a lansat monografia comunei Gârdani. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3290, 2 febr. 2008, p. 9.

*** Formația de teatru folcloric din Gârdani. Pentru socialism, 37, nr. 9506, 31 mai 1986, p. 3.

Gârdani : file de cronică/ coordonator Ioan Sava. Baia Mare : Eurotip, 2007. 246 p.

Gherman, Vasile. Centrul comunei se modernizează : Gârdani. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1139, 29 iun. 2005, p. 5.

Gherman, Vasile. Deoarece s-a desprins de vechea comună, Primăria Gârdani revendică pădurea comunală și bunurile de la Sălsig. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1057, 23 mart. 2005, p. 5.

Gherman, Vasile. La începutul lui februarie, stația de pompare se va da în folosință : la Gârdani. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1004, 20 ian. 2005, p. 5.

Gherman, Vasile. Noul sediu al Primăriei are 9 birouri modernizate : la Gârdani. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1013, 31 ian. 2005, p. 5.

Gherman, Vasile. Primăria va cumpăra o clădire pentru dispensar : Gârdani. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1028, 17 febr. 2005, p. 5.

Goja, Anca. Politicieni și oameni de cultură au completat „File de cronică” la Gârdani. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5435, 4 febr. 2008, p. 6.

Ionescu, C. Un mod superior de a valorifica folclorul : Grupul de teatru folcloric din Gârdani. Pentru socialism, 37, nr. 9494, 17 mai 1986, p. 3.

Kovách, Géza. Situația iobăgimii din Sălaj la începutul secolului al XIX-lea. Acta Mvsei Porolissensis, V, Zalău, 1981, pp. 438, 444.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolae. Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 98.

More, Ioana. Gârdani, ținut pitoresc cu străveche istorie. Informația zilei de Maramureș, 11, nr. 3187, 14 mart. 2012, p. 13.

[...]. *Satul tradițional a fost în totalitate construit din lemn, toate casele, șurele, șoproanele, gardurile, porțile și bisericile erau acoperite cu șindrilă. În prezent, arhitectura tradițională se pierde în negura timpurilor, satul tradițional transformându-se în modernism. Astăzi, multe dintre clădiri sunt făcute din cărămidă, piatră sau beton, iar acoperișurile din fier încrețit. Din fericire, dimensiunea clădirilor este încă mică, iar structura satelor nu s-a schimbat de-a lungul timpului. Cu toate acestea, oamenii locului trăiesc în armonie cu natura înconjurătoare, cu câmpii, pășuni, pașiști, livezi și păduri.*

Mureșan, Mihai. Cursurile pot începe : la Gârdani. Graiul Maramureșului, 15, nr. 4069, 20 aug. 2003, p. 5.

Mureșan, Mihai. Prof. Ioan Sava – un dascăl modest, cu rezultate notabile : Școala generală Gârdani. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4359, 2 aug. 2004, pp. 1, 3.

Mureșan, Mihai. Slujitorii scenei din Gârdani. Pentru socialism, 23, nr. 5976, 18 apr. 1973, p. 2.

*** Orații nuptiale la Gârdani (Țara Codrului). Memoria Ethnologica, 11, nr. 38-39, ian.-iun. 2011, pp. 126-136.

*** Orații nuptiale la Gârdani (Țara Codrului). Memoria Ethnologica, 11, nr. 40-41, iul.-dec. 2011, pp. 163-172.

Pătruș, Aurel. Gârdanii... Mărturii de ieri și de azi. Pentru socialism, 8, nr. 945, 19 ian. 1957, p. 1.

Pop, Ramona-Ioana. 89 de copii urmează cursurile Școlii generale pentru Copii cu Deficiențe : La Gârdani. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4465, 3 dec. 2004, pp. 1, 3.

Pop, Ramona-Ioana. Muzeu în miniatură la școala din Gârdani. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4457, 24 nov. 2004, p. 9.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 2. București, Editura Academiei R.S.R. , 1968, pp. 195-200, 209.

Ruja, Alexandru. Casa de copii cerută de urmașii baronului : la Gârdani. Glasul Maramureșului, 6, nr. 1521, 3 apr. 2002, p. 3.

Socolan, Aurel. Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare, 2005, pp. 5, 50, 69, 95, 97, 98, 101, 104, 107, 109, 136, 232, 340.

Stoica, Dionisie ; Lazăr, Ioan P. Schiță monografică a Sălagiului. Șimleul Silvaniei, 1908, pp. 244-245.

Gârdani este sat băștinaș românesc, așezat chiar la marginea dinspre răsărit-meazăzi a comitatului. În vremile vechi încă a fost locuit numai de români, dintre cari unii erau iobagi legați de glie. Astăzi are 170 fumuri, cu 940 suflete de religiuinea greco-catolică. Biserica de lemn s-a edificat la 1700.

Școala confesională are docent cvalificat cu salar de 800 coroane, din care 412 le plătește statul ca ajutor. Dintre adulți abia 13 știu ceti și scrie românește; iar 2 știu și ungrește. Hotarul are 1500 jugăre de pământ, dintre care abia 500 sunt ale românilor. Toți locuitorii sunt plugari.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914 [...], p. 204.

Talpoș, Alina. Rețea de telefonie digitală : la Sălsig și Gârdani. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2421, 23 mart. 2005, p. 3.

Temian, Laura ; Brezovszki, Ana-Maria ; Marinescu, Otilia. Autori maramureșeni : dicționar biobibliografic. Baia Mare : Umbria, 2000, p. 20.

Topan, Ioan. Agricultura la Gârdani. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4378, 24 aug. 2004, p. 4.

Topan, Ioan. Componenta Consiliului Local al comunei Gârdani. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4352, 24-25 iul. 2004, p. 2.

Țolaș, Radu. Există utilități demne de un municipiu : la Gârdani. Graiul Maramureșului, 16, 13-14 nov. 2004, pp. 1, 3.

*** Un dar pentru copiii satului : Gârdani. Pentru socialism, 8, nr. 1103, 24 iul. 1957, p. 3.

FILE DIN CRONICA LOCALITĂȚII GÂRDANI

1424 – este consemnată în documente localitatea Gârdani (Ardanfalva), cu următoarele date statistice: 3 porți, 60 locuitori, 46 familii, așezată la o distanță de 2 km pe direcția nord-vest, pe locul numit azi „La Colibi” pe „Dealul Ursoi”.

1566 – satele din zona Codru: Băsești, Ariniș, Ciuta, Bicz, Someș Uileac, Sălsig, Tohat, Asuaju de Jos, Asuaju de Sus, Gârdani, Ulmeni, Băița de sub Codru, Urmeniș, Stremț, Oarța de Sus, Oarța de Jos, Odești, Țicău, Tămășești au făcut parte din domeniul Cehu Silvaniei.

1682 – satul Gârdani a fost atacat de turci, jefuit, după care i-au dat foc.

1780 – contele Blomberg primește, ca danie de la Împăratul Iosif al II-lea, un domeniu la Gârdani, de 500 ha pădure. În acest an începe și construcția castelului Blomberg, ce va fi terminată în 1821.

1786 - situația statistică în urma recensământului din acest an, în localitatea Gârdani: 79 case, 92 familii, 572 populația totală, din care 298 bărbați, 273 femei și 2 nobili.

1805 – din rapoartele primpretorilor din Comitatul Solnocului de Mijloc reiese că funcționau școli cu învățători în satele: Băsești, Săliște, Stremț, Gârdani ș.a.

1824 – se conduc matricole bisericești în satele Drăghia, Coroieni, Urminiș, Gârdani ș.a.

1840 – până la această dată, în Gârdani școala era o simplă casă țărănească acoperită cu paie, unde copiii satului își aduceau scaunele de acasă și învățau „litere cirile”. În acest an se ridică „casa sătească”, unde învățau copii.

1865 – ia ființă o școală în Gârdani.

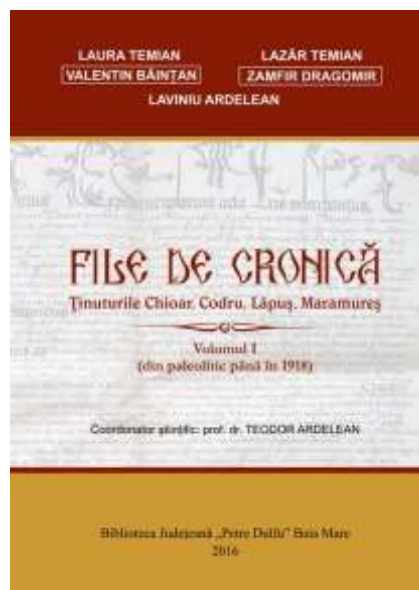
1900 – după recensământul din acest an, populația Gârdaniului era următoarea: 878 locuitori, din care 805 români.

1908 – în localitatea Gârdani existau 940 gr. cat, 170 case, 1 biserică de lemn, 1 școală, 1 învățător calificat, 70 știutori de carte, 62 alegători, 45 proprietari, 500 iugăre.

1912 – se naște în Gârdani baronul Blomberg Lajos de Lippei și Detnolti, dintr-o familie veche nobiliară de origine germană.

1914 – Gârdani (Gardánfalva), comună mică cu parohie veche. Biserică de lemn cu hramul „Sf. Arhangheli”, edificată în 1784. Casa parohială și edificatele economice de lemn. Matricole din 1824. Școlari de toate zilele 80, de repetiție 35, în școală comunală sau în altele. Preot: Iuliu Lobonțiu, cantor: Andreiu Andreicuțiu. Învățător: Ioan Blaga. Populația după religie: 958 gr. cat, 9 rom. cat., 6 augustini și 40 izraeliți.

Selecție din *File de cronică : ținuturile Chioar, Codru, Lăpuș, Maramureș. Vol. 1 : din paleolitic până în 1918*/ Laura Temian, Lazăr Temian, Valentin Băițan... ; Coordonator științific: prof. dr. Teodor Ardelean. Baia Mare: Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, 2016, pp. 61-62, 70, 112, 114, 212, 269, 293, 304, 325, 329, 340, 348, 359, 396, 398, 482, 486, 488, 494, 509, 514, 535, 553.

S-a întâmplat acum 50 de ani (Extrase din articole ale ziarului *Pentru socialism*)

Laviniu ARDELEAN

Miercuri 12 ianuarie 1966 – La Baia Mare a intrat în exploatare noul aeroport

În cursul zilei de luni, la Baia Mare, s-a dat în exploatare un nou și modern aeroport. Evenimentul a fost marcat de aterizarea și decolarea primului avion de pasageri de mare capacitate (I.L.-14).

Noul aeroport este prevăzut cu o pistă betonată. În acest scop s-au excavat 80.000 m³ pământ și defrișat 120.000 m² pădure.

Aeroportul executat de Întreprinderea pentru Transporturi din Cluj, este înzestrat cu cele mai moderne aparate de protecție și dirijare a aeronavelor, aterizare și zbor pe orice vreme. Aici pot ateriza avioanele cele mai moderne, de mare capacitate și cu viteze sporite.

Actualmente sunt în curs pregătirile pentru începerea lucrărilor de construcție a unei aerogări moderne și a altor construcții auxiliare.

Miercuri 12 ianuarie 1966 – Prezențe românești

Radiodifuziunea marocană a transmis o emisiune de o oră consacrată Republicii Socialiste România, prezentând din punct de vedere geografic și economic regiunea Dobrogea, după care a urmat o expunere asupra operei muzicale a lui George Enescu. [...]

Sâmbătă 22 ianuarie 1966 – Aniversarea Unirii

Pretutindeni în regiune au loc, astăzi și mâine, manifestări închinare zilei de 24 Ianuarie. Casa de Cultură a Sindicatelor din Baia Mare în colaborare cu Teatrul de Stat prezintă duminică, la ora 11, în sala cinematografului „Popular”, montajul muzical-literar: „Aduceri aminte dragi”. La Casa de Cultură din Sighetul Marmației, Cercul literar „George Coșbuc” organizează duminică, cu începere de la ora 19, o seară literară închinată Unirii. La casele raionale de cultură din Negrești și Carei au loc, de asemenea, duminică, la ora 13, respectiv 16, simpozioane dedicate actului istoric prin care s-au pus bazele statului național român.

Joi 27 ianuarie 1966 – La spectacolul inaugural de la Washington – Ansamblul folcloric românesc a primit aprecieri entuziaste

Ansamblul de cântece și dansuri românești „Ciocârlia”, care în prezent întreprinde un turneu prin Statele Unite, a prezentat luni seara la Washington primul dintre spectacolele pe care le va susține. Referindu-se la acest spectacol inaugural, agenția United Press International relatează că „ansamblul folcloric românesc a primit aprecieri entuziaste”.

Jean Battey, în ziarul „Washington Post”, a elogiat „spectacolul vioi și strălucitor”, pe care l-a prezentat grupul de artiști români, și a arătat că „vitalitatea este atributul cel mai izbitor al grupului, iar aceasta este însoțită de cel mai bun umor și o impecabilă montare. Costumele bogat împodobite erau

încântătoare... Soliștii instrumentiști alcătuiau un grup virtuos... Farmecul molipsitor și vitalitatea ansamblului folcloric românesc își vor câștiga prieteni și admiratori în cursul turneului”.

Vineri 28 ianuarie 1966 – Londra. Succesul expoziției „Comori de artă românească”

În saloanele Galeriilor din Londra ale Consiliului Artelor al Marii Britanii s-a deschis expoziția „Comori de artă românească”, care grupează obiecte create în țara noastră în secolele XV-XVIII. La fel ca și la Edinburgh și Cardiff, unde a fost prezentată anterior, expoziția se bucură de succes la Londra. Marți 25 ianuarie a fost rezervată ca zi de vizionare pentru presă, oameni de artă și cultură. [...]

Miercuri, la prânz, expoziția a fost vizitată de Arhiepiscopul de Canterbury, dr. Michael Ramsey, cu soția.

Anunțând deschiderea expoziției la Londra, postul de televiziune B.B.C. II a transmis imagini filmate, însoțite de o succintă prezentare. Ziarul „Times” a publicat miercuri un articol al criticului său de artă, în care relatează, pe larg, cu referiri istorice, despre vechea artă din România și evoluția ei de-a lungul secolelor. Autorul subliniază originalitatea artei românești.

Martți 22 februarie 1966 – 90 de ani de la nașterea lui Brâncuși. Expresie a absolutului

În virtutea calităților fundamentale ale spiritului uman, aspectele particulare sau fragmentare ale fenomenelor își pierd conturul mai devreme sau mai târziu, pentru a elibera imaginile sintetice, formula generală, absolută. Cu siguranță, așa ne explicăm și profilul ciudat, dar nu neverosimil, prin care Brâncuși se păstrează în memoria activă a omenirii: într-un atelier de meșteșugar, în înțelesul propriu al cuvântului, profilul de patriarh al sculptorului se confundă adesea cu mozaicul de artă populară românească care-i formează ambianța, din mijlocul căruia – insule de vitalitate – se desprind, în aceeași imagine, păsările, Sărutul, Peștele sau Coloana fără sfârșit. [...]

Acum, pașii noștri se opresc înfiorați pretutindeni unde înflorește din piatră mesajul artistic al marelui sculptor. La Paris, în Muzeul de Artă Modernă i s-a reconstituit atelierul; omagiu fierbinte, prin pelerinaj în fața operelor sale, i se aduce la Târgu Jiu, în muzeele din București, New York, Philadelphia, Chicago, Boston, San Francisco, Washington, India, Elveția sau chiar Australia; este omagiul adus geniilor, iar românul Constantin Brâncuși a fost unul dintre marile genii ale timpului nostru.

Martți 1 martie 1966 – Paris. Concert în memoria lui George Enescu

Sub auspiciile lui André Malraux, ministru de stat însărcinat cu probleme culturale, și ale Ambasadei Republicii Socialiste România, duminică seara a avut loc la Teatrul Chatelet din Paris un concert dat în memoria lui George Enescu. Sub bagheta dirijorului român Mircea Cristescu și cu concursul pianistului român Valentin Gheorghiu, orchestra „Colonne” a interpretat Suita a 3-a sătească de George Enescu, Concertul pentru pian și orchestră de Paul Constantinescu și Simfonia a 4-a de Brahms. Asistența a salutat cu aplauze entuziaste măiestria artiștilor români și a orchestrei.

Înainte de concertul, muzicologul Pierre Hiegel a evocat personalitatea și opera lui George Enescu. [...]

Martți 15 martie 1966 – Mar del Plata. Filmul românesc „Duminică la ora 6” a obținut premiul special al juriului

Sâmbătă a luat sfârșit Festivalul Internațional al Filmului de la Mar del Plata (Argentina). Marele premiu al festivalului a fost decernat filmului cehoslovac „Trăiască Republica” („În spatele marelui zid”) al regizorului Karel Kachyna, pe un scenariu de Jan Prohaska.

Premiul special al juriului a fost acordat filmului românesc „Duminică la ora 6”, al regizorului Lucian Pintilie, pe un scenariu de Ion Mihăileanu, în colaborare cu regizorul. Imaginea filmului este realizată de Sergiu Huzum. Filmul românesc, în care rolurile principale sunt interpretate de Irina Petrescu și de Dan Nuțu, a fost primit cu căldură de către participanții la actuala ediție a festivalului de la Mar del Plata. [...]

Sâmbătă 19 martie 1966 – 25 de ani de la moartea eminentului diplomat român Nicolae Titulescu – Dezvelirea unei plăci comemorative în localitatea Cap d’Ail, lângă Nisa.

Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la moartea eminentului diplomat român N. Titulescu, a fost dezvelită o placă comemorativă în localitatea Cap d’Ail, lângă Nisa, la vila „Primavera”, unde el a trăit ultimii ani ai vieții.

Placa comemorativă a fost dezvelită de ambasadorul Republicii Socialiste România la Paris, dr. Victor Dimitriu.

Primarul Gastaldy, care a luat cuvântul, a subliniat că Titulescu, mare om de stat și diplomat al României, a fost un dârz apărător al colaborării între popoare, care a desfășurat o intensă activitate pentru dezvoltarea relațiilor de prietenie franco-române. „Acest mare diplomat va rămâne printre noi, iar această placă comemorativă va aminti tuturor oaspeților și turiștilor francezi și străini de trecerea pe la Cap d’Ail, unde a trăit între anii 1939 și 1941, a unui mare om de stat român, mare prieten al Franței, Nicolae Titulescu”. [...]

După dezvelirea plăcii cu efigia lui Titulescu, asistența a păstrat un moment de reculegere.

Ceremonia a fost filmată de operatorii televiziunii franceze. Ziarul local „Nice Matin” a publicat o relatare asupra acestei ceremonii.

Miercuri 23 martie 1966 – Seară consacrată lui George Topîrceanu

La Institutul Pedagogic „V. I. Lenin” din Moscova a avut loc la 21 martie o seară consacrată împlinirii a 80 de ani de la nașterea poetului George Topîrceanu.

Despre viața și opera marelui poet a vorbit Iuri Zaiunciukovski, docent al Universității „Lomonosov” din Moscova. A urmat apoi un program artistic în cursul căruia mai mulți studenți au recitat în limbile română și rusă din poeziile lui Topîrceanu.

Duminică 3 aprilie 1966 – 110 ani de la nașterea lui Petre Dulfu – Un neobosit cărturar și scriitor maramureșean

Se împlinesc, în primăvara aceasta, 110 ani de la nașterea pedagogului și scriitorului Petre Dulfu. Evenimentul merită să fie menționat, deoarece Petre Dulfu a fost unul dintre modeștii, dar entuziaștii dascăli ardeleni care, porniți de la țară, au contribuit prin grai și scris la culturalizarea poporului român.

Scriitorul care, inspirându-se din tezaurul folcloric al poporului, ne-a fermecat copilăria cu poveștile, baladele, legendele și snoavele lui versificate, s-a născut la 10 martie 1856, în satul Tohat, din

raionul Cehul Silvaniei. A urmat liceul la Baia Mare. Foaia matricolă din 1872/75 îl califică ca element „excepțional, cu laude și sârguincios”. La Universitatea din Cluj și-a luat doctoratul în filosofie. [...]

Plecat, de la țară, de aici de pe Someș, și urcând cu greu treptele vieții, ca mulți din contemporanii săi, Petre Dulfu, ca profesor și scriitor, se situează printre acei cărturari de seamă din trecutul nostru care au muncit neobosit pentru propășirea culturală a poporului, meritând astfel deplina noastră recunoștință.

Duminică 24 aprilie 1966 – Acord de coproducție cinematografică între România și Franța

La Paris a fost încheiat un acord de coproducție și schimburi cinematografice între România și Franța. Din partea română acordul a fost semnat de Mihnea Gheorghiu, vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, iar din partea franceză de André Holleaux, directorul general al Centrului Național al Cinematografiei Franceze.

Acordul, care cuprinde prevederi referitoare la coproducții și la schimbul de filme, va permite o colaborare mai strânsă între industriile cinematografice din cele două țări.

După semnarea acordului, în saloanele ambasadei Republicii Socialiste România la Paris, în prezența ambasadorului Victor Dimitriu, a avut loc un cocteil.

André Holleaux [...] a declarat că „acordul dă un nou imbold colaborării cinematografice dintre cele două țări. Ne bucurăm pentru acest lucru, date fiind legăturile de toate felurile, și în special legăturile culturale, care unesc cele două țări ale noastre de atâta vreme”.

Vineri 20 mai 1966 – La Baia Mare – o nouă construcție socială – Spitalul de boli pulmonare

În cursul zilei de ieri, în fermecătorul peisaj al celui mai tânăr cartier băimărean – Săsar –, sub streșina pădurilor care acoperă lanțul de dealuri ce străjuiesc noua așezare de mineri, a avut loc festivitatea de inaugurare a spitalului de boli pulmonare.

Clădirea, proiectată de specialiști ai D.S.A.P.C. Maramureș și executată de constructorii băimăreni, are patru etaje, adăpostește 225 de paturi, numeroase cabinete de specialitate, laboratoare, bloc operator, servicii de preanestezie, reanimare, punct pentru transfuzii, bloc alimentar etc. Noul spital dispune la fiecare etaj de săli de mese, terase și câte un grup social pentru câte două saloane cu cinci paturi în total. Spitalul este dotat cu instalații și aparatură medicală de înaltă tehnicitate, precum și instalație centralizată de încălzire, aducțiune și distribuției a apei, de condiționare a aerului. [...]

Duminică 5 iunie 1966 – Tezaurul monetar de la Baia Mare

Muzeul regional Maramureș a scos zilele acestea de sub tipar o valoroasă lucrare științifică privind tezaurul monetar descoperit la sfârșitul anului trecut în orașul Baia Mare. Autorii lucrării – Eugen Chirilă, cercetător la Institutul de Istorie din Cluj, și Octavian Bandula, directorul Muzeului Regional, fac o amplă analiză a celor 987 monede de aur antice și medievale, în greutate de 3,5 kg. Lucrarea subliniază faptul că peste 200 de monede au fost emise de monetăria orașului Baia Mare.

Din agenda culturală a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”**„Sub semnul lui Eminescu”***Vineri, 15 ianuarie, Sala de conferințe*

Manifestare organizată cu ocazia *Zilei Culturii Naționale*, la 166 de ani de la nașterea poetului.

Programul a fost structurat în două momente distincte: „Evocare Mihai Eminescu”, moderator conf. univ. dr. Mircea Farcaș, director adjunct al Bibliotecii Județene, și „Lansare de carte”, moderator conf. univ. dr. Florian Roatiș, cercetător științific la aceeași bibliotecă.

Manifestarea a fost deschisă de Mircea Farcaș, care a prezentat programul zilei și pe cunoscutul eminescolog prof. univ. dr. Cornel Munteanu. Acesta a vorbit în introducere despre triumphiul cultural românesc Brâncuși, Enescu, Eminescu, triptic în care primul este sculptorul, creator de limbaj artistic, al doilea compozitorul, iar al treilea poetul, ale cărui versuri sondează străfundurile sufletului.

În continuare a ținut o prelegere despre motivul tainei la Eminescu, insistând pe dorul erotic, taina spațiului și timpului și pledând pentru o re-lectură a textului eminescian.

Prof. dr. Daniela Sitar-Tăut a vorbit despre receptarea lui Eminescu în mediul slovac și ceh, despre Ivan Krasko, poet simbolist ceh care a tradus câteva dintre poeziile lui Eminescu și despre cartea ei *Receptarea culturii române în Slovacia după '89*, recent apărută, iar Săluc Horvat, cunoscut prin cărțile sale despre Eminescu, a vorbit despre receptarea poetului pe meleagurile maramureșene.

A urmat o proiecție a primului documentar despre viața lui Eminescu, intitulat „Eminescu, Veronica, Creangă”, realizat de Octav Minar și produs de Casa de Filme „Pathé” în 1914, după care un grup de elevi de la Liceul de Artă Baia Mare au susținut un recital pe versurile poetului, în program regăsindu-se poeziile: „Sara pe deal”, „Mai am un singur dor”, „Pe lângă plopii fără soț”, „O, mamă”, „Eminescu” (Ion și Doina Aldea Teodorovici). Au interpretat: Sara Mihali, Ioana Clițan, Gabriel Erdei, Mădălin Băban, Lorena Șut; vioară: Florin Dan, Mihai Roman; pian: Paula Simionca, Gabriel Erdei.

Al doilea moment al manifestării a fost lansarea a două cărți despre opera literară și publicistică a poetului. Prima, intitulată *Seduția absolutului – exerciții de hermeneutică eminesciană*, semnată de dr. Terezia Filip și apărută la Editura Proema a

fost prezentată de Cornel Munteanu, iar cea de-a doua, *România lui Eminescu. Oriзонturile unei filosofii social-politice*, autor Murgur Voloș, apărută la Editura Galaxia Gutenberg a fost prezentată de Florian Roatiș, care a devoalat conținutul celor patru capitole ale cărții: „România în timpul lui Eminescu”, „Temeiurile filosofice ale gândirii eminesciene”, „Publicistica eminesciană” și „Viziunea lui Eminescu despre societate”.

În încheiere au luat cuvântul cei doi autori. Printre altele, Terezia Filip a spus:

„După părerea mea, absolutul este în funcție de subiectul care îl gândește și îl proiectează. Eminescu este vetust și inactual pentru cei care sunt ei înșiși așa. Azi se discută mult despre biografia

lui Eminescu, dar eu am ținut să intru în sintagmele versului eminescian. Absolutul reprezintă fețele de diamant ale realului și realității”.

Mugur Voloș: „Tabloul pe care îl descoperim în paginile de publicistică eminesciană e destul de sumbru, zugrăvit mai degrabă în nuanțe de gri și negru. El descria un stat român puternic birocratizat, cu o ierarhie socială în care criteriul de ascensiune era lipsa de merit; atunci când Eminescu tuna și fulgera împotriva vânzătorilor de piei de cloșcă sau a vânzătorilor de abecedare, el de fapt critică nulitatea celor aflați în funcții de conducere sau lipsa de valoare a celor care pretind totul de la societatea care i-a format, deși n-au nimic să-i ofere. Cum ar fi vrut Eminescu să fie România? El dorea o monarhie puternică, stabilă și legitimă, un domn pământean cu o aristocrație puternică, cu o țărânie puternică și autonomă, nu legată de glie și în care ascensiunea socială să se realizeze exclusiv pe baza meritului și a muncii oneste”.

La sfârșitul evenimentului autorii au acordat autografe celor care le-au cumpărat cărțile.

Ștefan SELEK

Lansare carte *Oameni și locuri din Sătmar*

Marti, 19 ianuarie, Sala de conferințe

Lansarea la Baia Mare a volumului 3 al cărții *Oameni și locuri din Sătmar* de Viorel Câmpean, doctor în istorie, s-a bucurat de participarea unei delegații sătmărene. Alături de autor au fost prezenți: poetul Ioan Nistor, col (r.) Voicu Șichet, redactor coordonator al revistei *Eroii neamului*, criticul și istoricul literar Alexandru Zotta și Aurel Pop, directorul Editurii Citadela.

Moderatorul întâlnirii a fost dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, care a deschis evenimentul în fața unui numeros public format, în principal, din scriitori, profesori și ziariști, afirmând:

„Cartea de azi este una care aduce multă bucurie. Există legături în această carte între județele Maramureș și Satu Mare, între personalități care și-au desfășurat activitatea în cele două județe și au colaborat. Mai este de adăugat faptul că peste 80% dintre personajele din carte au fost aștriști sau mentori de aștriști. Lansarea primelor două volume a făcut vad cultural și m-am bucurat că și al treilea volum a fost lansat cu succes la Satu Mare. În zilele noastre, deși cunoașterea sporește, ignoranța este de altă natură, îmbracă formele neînțelegerii și nepriceperii, lumea nu este elucidată în ce privește temeiurile vieții și trăiește debusolat. Cea mai strânsă legătură între noi este Vasile Lucaciu, militant pentru drepturile românilor din Transilvania, supranumit Leul de la Șișești, născut la Apa, în județul Satu Mare”.

A urmat Aurel Pop, directorul Editurii Citadela care, printre altele, a spus:

„Aici avem peste o mie de pagini. Aici este începutul și sfârșitul. După șapte ani a apărut al treilea volum, unde se împletesc armonios și istoria, și geografia județului. Aici sunt cuprinse 98% dintre evenimentele și personalitățile sătmărene. În aceste trei volume vorbim despre identitatea noastră.

Din programul nostru editorial, 80% e istorie locală, iar restul literatură, istorie și critică literară. M-am gândit chiar la o nouă colecție: „Gala Marilor Români”, după ce am aflat de existența celor 21 de scriitori, din perioada 1905-1921, trimise din America de Epaminonda Lucaciu și aflate la Eparhia Lugojului”.

Voicu Șișchet, redactor coordonator al revistei *Eroii Neamului* din Satu Mare remarcă faptul că douăzeci și unu dintre cele cincizeci și șase de materiale cuprinse în volum au văzut pentru prima dată lumina tiparului în revista menționată, autorul fiind cel mai constant colaborator al acesteia.

Ioan Nistor consideră că „Cele trei volume sunt cărți destinate primului raft. Oricine va vrea să scrie o carte despre această regiune va fi nevoit să apeleze la *Oameni și locuri din Sătmar*. Autorul dă un semnal despre importanța cercetării și bucuria de a asculta foșnetul ziarelor vechi asimilând, în același timp, o foarte mare cantitate de informații. Dacă am număra persoanele menționate în carte cred că am ajunge la cifra 1.500. Adevărata realizare a cărții lui Viorel Câmpean este restituirea istoriei vieții culturale, literare și artistice, adică temelia pe care se poate construi mai departe. El descoperă o umanitate complexă, o țesătură de muncă, speranțe și sacrificiu, în contextul apartenenței la neam”.

Istoricul literar Alexandru Zotta apreciază demersul autorului care, într-o vreme în care cultura umanistă este umbrată de tehnologie, „a cercetat arhive și documente rare și recuperează locuri și personalități, actualizează idei și fapte, valori pe care altfel le-am fi trecut în umbră și ar fi rămas necunoscute.”

Viorel Câmpean a trecut în revistă, printr-o prezentare PowerPoint cu imagini, familiile unor personalități de care s-a ocupat în cărțile lui, precum: Victor Mureșan, profesor la Sighet, Iuliu Andrei Pop, artist fotograf, familiile Andrei Ghitta, George Marchiș, Augustin Luran de la Tâmaia, preot Petre Cupcea, poetul Ioan Artemie Anderco, părintele Isidor Silaghi etc.

Ștefan SELEK

Prezentarea cărților *Dascălul din Blidari*, de Darius Pop, și *Darius Pop – note autobiografice*

Miercuri, 27 ianuarie, Sala de conferințe

Apărute la Editura Citadela din Satu Mare, cărțile se află la cea de-a doua ediție și sunt îngrijite de scriitorul și profesorul Ioan Nistor. Prezentările, moderate de dr. Teodor Ardelean, au fost realizate de prof. dr. Alexandru Zotta, Ioan Nistor, Viorel Câmpean și Aurel Pop.

Profesorul, ziaristul și omul de cultură Darius Pop s-a născut în data de 16 aprilie 1887, în Măgura Ilvei și, după o viață zbuciumată, se stabilește în 1919 la Satu Mare, unde activează ca inspector școlar, contribuind astfel la organizarea învățământului românesc din județ, la editarea de manuale și la construirea de noi școli (peste 130).

Această prezentare de carte a fost organizată în vederea punerii în lumină a vieții și activității unui om de excepție, într-un spațiu greu definibil prin bariere geografice, a afirmat domnul director dr. Teodor Ardelean. Prin urmare, ne bucurăm de exercițiul de jertfă făcut de cei care au trudit la aceste cărți, care reprezintă un dar de memorie, o operă de recuperare în cinstea acestei personalități cardinale, care a contribuit la propășirea culturii românești, exercițiul său de vocație efectuându-se pe mai multe paliere: scriitor, poet și dramaturg, istoric, romancier, compozitor și dirijor, ziarist, profesor și inspector școlar, întemeietor de școală românească. În acest sens, Teodor Ardelean a subliniat faptul că Darius Pop este omul care a organizat cu cele mai bune rezultate învățământul din acest colț de țară.

Ioan Nistor a prezentat câteva aspecte reprezentative despre ceea ce a însemnat Darius Pop, aspecte care vor face subiectul unei monografii despre viața și opera celui care a fost „cea mai puternică personalitate după Petru Bran și Vasile Lucaciu”. Scriitorul Ioan Nistor a vorbit celor prezenți despre copilul precoce care a studiat la gimnaziul din Bistrița-Năsăud, despre existența dramatică (de la pierderea ambilor părinți, la pierderea credinței și a identității naționale, aceasta din urmă regăsind-o odată cu întoarcerea în ținuturile natale), despre legătura cu prietenul său de-o viață, romancierul Liviu Rebreanu, despre activitatea corală, precum și despre activitatea didactică și literară a acestei complexe

personalități. Darius Pop a fost un vizionar, un spirit democratic și un adept al multiculturalismului. A mai fost amintit aici volumul *Mărturie strămoșești* și prima revistă cu caracter literar pe care a editat-o la Satu Mare, intitulată *Țara de Sus*, urmată de *Icoane maramureșene* și volumul *Măriuca nimă-nui*, acesta din urmă rămas neterminat.

Istoricul literar Alexandru Zotta a făcut o analiză a romanului *Dascălul din Blidari*, care, din păcate, nu a apărut în timpul vieții autorului, deși a fost terminat în 1950. Teama

de subiectivism în abordarea personajelor, scrupulozitatea, nevoia de autenticitate a lucrării, imaginea pe care dorea să o lase posterității, personajele multiple, lipsa de timp sunt câteva aspecte care au făcut ca romanul să aibă o gestație îndelungată, a subliniat Alexandru Zotta. Romanul *Dascălul din Blidari* este un roman realist, cu orientare balzaciană, în care se resimte influența scriitoricească a lui Liviu Rebreanu și similitudinile cu romanul lui Cezar Petrescu, deși ca structură epică este un roman de mici dimensiuni, a mai precizat Alexandru Zotta.

Dr. Viorel Câmpean a mulțumit profesorului Ioan Nistor pentru efortul de a-l scoate la lumină pe dascălul din Blidari. Mulțumind gazdelor pentru generoasa primire, Aurel Pop, directorul Editurii „Citadela” Satu Mare, a prezentat actualele și viitoarele proiecte ale editurii privind promovarea literaturii locale în plan național.

La final, prof. univ. dr. George Achim de la Centrul Universitar Nord Baia Mare a subliniat câteva elemente definitorii care circumscriu opera lui Darius Pop.

Ștefan SELEK

Dublă lansare de carte a etnologului Pamfil Bilțiu

Vineri, 29 ianuarie, Sala de conferințe

Apărute la Editura Ethnologica din Baia Mare, cărțile au fost prezentate de către conf. univ. dr. Valeriu Oros (*Studii de etnologie românească*, vol. IV) și de către Viorel Rusu, director al Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș (*Gheorghe Dăncuș*).

La eveniment au luat cuvântul: dr. Ștefan Mariș, director al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș și al Editurii Ethnologica, dr. Mihai Dăncuș, fost director al Muzeului Satului Maramureșean Sighetul Marmației, cei doi vorbitori mai sus menționați și autorul. Redăm, pe scurt, din luările de cuvânt ale celor amintiți.

Ștefan Mariș:

„Mă bucur că Pamfil Bilțiu ne propune astăzi două lucrări, una apărută în mod firesc, volumul IV din *Studii de etnologie românească*, iar a doua, într-un fel diferită, care ar fi trebuit să apară mai repede, întrucât tratează o personalitate extraordinară, un destin demn de luat în seamă al celui care a fost Gheorghe Dăncuș. De asemenea, mă bucur de prezența domnului Mihai Dăncuș, intelectual român de prim rang și nepot al lui Gheorghe Dăncuș. Acest volum este unul care ne deschide o fereastră spre o epocă, punctează câteva dintre aspectele acelei perioade interesante, dar și grele, prin care au trecut Maramureșul și Transilvania și, în afară de datele despre biografia lui Gheorghe Dăncuș sunt enumerate o serie întreagă de amănunte care vin să creioneze acea epocă. Accentul cade pe Sighetul Marmației și pe Cluj-Napoca, cele două orașe între care a pendulat profesorul Gheorghe Dăncuș, în care și-a desfășurat o mare parte din activitate și în care și-a încheiat cariera după ce a întemeiat Muzeul Transilvaniei, care de atunci a rămas ca un reper între instituțiile de profil din țară”.

Mihai Dăncuș:

„Cariera mea de muzeograf nu a avut legătură cu profesorul Gheorghe Dăncuș, am avut puține contacte cu el. Dintre acestea îmi aduc aminte că la 24 ianuarie 1959, la sărbătoarea Centenarului Unirii Principatelor Române, am mers cu trenul cu încă un coleg din Sighet și m-am alăturat unui grup de studenți cu care am urcat pe statuia lui Matei Corvin, apoi a apărut miliția și ne-a arestat, iar unchiul meu, Gheorghe, a venit apoi și ne-a scos de acolo. Și de genul acesta sunt mai multe evenimente.

Am asistat de multe ori la întâlnirile fraților Dăncuș, care în ultimii ani s-au întâmplat la părinții mei, și, vrând-nevrând, am înțeles mult mai bine viața zbuciumată a acestora. Ei au fost patru frați: unchiul Vasile, cel mai mare, a fost cel care a administrat averea familiei și le-a creat celorlalți posibilitatea de a merge la școală. El a terminat liceul la Sighet și s-a retras la Ieud.

Ștefan, următorul frate, ofițer în armata regală, a fost pe front până la Stalingrad, unde s-a aflat sub asediu și, printr-o misiune de comando organizată de armata germană, a fost salvat, iar apoi a întors armele către Occident și a ajuns până în munții Tatra. Întors acasă, a fost interogat de ce armata germană a ales să salveze un ofițer român și a lăsat să moară generali germani în tranșeele de la Stalingrad. Este o întrebare la care n-a răspuns nici el, și probabil nu s-a răspuns încă.

Apoi a fost tatăl meu, care a îmbrățișat cariera de preot, la insistențele bunicii mele, femeie foarte credincioasă, deși dorința lui a fost să se facă agronom. În memoriile lui, care vor apărea în curând, spune că a descoperit în cele din urmă că aceasta i-a fost vocația.

Toți frații au avut un destin interesant. Ei au fost buni la învățătură și acesta a fost probabil motivul pentru care au reușit să iasă din anonimat. Gheorghe Dăncuș a fost un răzvrătit, un justițiar, lucru care reiese din cartea publicată de domnul Pamfil Bilțiu, căruia îi aduc aici mulțumiri publice în numele familiei. Opera lui propriu-zisă este în manuscris, nu a fost încă publicată. Sper că împreună cu domnul Bilțiu vom găsi o posibilitate pentru a-i publica lucrările principale de etnografie, folclor și muzeologie, deoarece o bună parte din viață și-a dedicat-o reconstituirii Muzeului Etnografic al Transilvaniei, iar un merit deosebit l-a avut în reunirea colecțiilor etnografice din Cluj. Toate aceste lucruri reies din cartea lui Bilțiu, iar pentru aceasta îl felicit și îi mulțumesc”.

Viorel Rusu:

„Aș vrea să remarc înainte de toate că domnul Pamfil Bilțiu ne-a obișnuit cu studii de etnologie și ne bucurăm că și-a făcut timp să se îndrepte și spre o altă temă, și anume viața și opera unuia dintre cărturarii autentici, a unei personalități de implicate în destinele comunității, iar rezultatul este o monografie extrem de reușită despre Gheorghe Dăncuș. Aducerea la locul cuvenit în ierarhia valorilor este motivația la care ne referim astăzi în scrierea cărții. Sursele acestui demers au fost arhiva familiei, completată cu arhive particulare, presă și, la toate acestea, se adaugă elemente de istorie orală, informații furnizate de oameni cu care Gheorghe Dăncuș a interacționat de-a lungul timpului: Ion Berinde, Grigore Holdiș, Mihai Tomoiogă, toți de la Sighet, apoi de la Baia Mare Victor Ilieșiu, Francisc Păcuraru, Viorica Pascu, o echipă de tineri la acea vreme care au fost publicați de Gheorghe Dăncuș în *Tribuna Ardealului* și ale căror informații au fost valorificate de Pamfil Bilțiu în carte... Autorul urmărește destinul lui Gh. Dăncuș în relație cu mediul social, pe fundalul extrem de schimbător al societății

românești din deceniile trei-șapte ale secolului XX și de aici rezultă o frescă remarcabilă pe care Pamfil Bilțiu reușește s-o surprindă în tușele sale esențiale. Remarc stilul plăcut și uneori alert ce facilitează lectura. Cartea umple un gol în galeria marilor valori morale și intelectuale ale Maramureșului. Foarte important este că domnul Pamfil Bilțiu ne oferă și bibliografia scrierilor lui Gheorghe Dăncuș, structurată pe domenii, foarte ușor de urmărit pentru cercetători. Anexele sunt foarte interesante, conțin amintiri despre Gheorghe Dăncuș, iar materialul iconografic este de mare valoare, fiind și sursă pentru cunoașterea perioadei interbelice”.

Valeriu Oros despre *Studii de etnologie românească* – vol. IV:

„Eu nu sunt folclorist, dar nu sunt străin de folclor, pentru că am crescut la țară și toată cultura primară am acumulat-o acolo. Pamfil Bilțiu este un foarte prolific cercetător, are cel puțin 25 de volume publicate, după câte știu eu. Recent a lansat trei volume de folclor de pe Valea Cosăului, unul despre receptarea artistică a lui Stan Ioan Pătraș, iar acum lansează volumul 4 din *Studii de etnologie românească*. El a cutreierat Maramureșul și a valorificat creația populară și s-a îndreptat mai mult spre Țara Chioarului și Țara Lăpușului, dar a mers și pe Valea Gurghiului, unde culege folclor. Ne rețin atenția două lucruri: un studiu închinat lui Ion Mușlea și o culegere de folclor a Augustei Gavriș, sora cântărețului de muzică populară”.

Apoi Valeriu Oros a subliniat câteva aspecte legate de obiceiurile de nuntă (strigături, chiuituri – pline de umor) și de înmormântare și a mai postulat faptul că aceste creații folclorice sunt celule în edificiul culturii naționale.

Profund emoționat, Pamfil Bilțiu și-a exprimat bucuria de a-și vedea cărțile tipărite, ba, mai mult, deja receptate în țară și a mulțumit editurii pentru felul în care a îmbrăcat în straie de sărbătoare această carte.

Despre volumul *Gheorghe Dăncuș* Pamfil Bilțiu a spus: „Unul dintre meritele lui Dăncuș a fost cel de activist cultural. El a introdus mijloace noi de animație culturală precum cercul de studii. A avut o viață frumoasă prin ceea ce a făcut, dar și foarte zbuciumată prin evenimentele triste prin care a trecut”.

Biografia lui Gheorghe Dăncuș a fost prezentată de Viorel Rusu:

Născut la Ieud, la 7 martie 1906, „într-o familie veche și cu multe ramificații, de țărani deprinși cu lucrul bine făcut în gospodăriile lor”, după cum spune Mihai Dăncuș, Gheorghe Dăncuș a urmat clasele primare în localitate și apoi s-a înscris la prestigiosul Liceu «Dragoș-Vodă» din Sighet, capitala Maramureșului de atunci. Aici urmează toate clasele, exceptând clasa a șasea, când merge la Bistrița. De la Sighet personajul este urmărit la Universitatea din București, la Facultatea de Litere și Filosofie. Atmosfera este surprinsă și aici extraordinară, anii 1927-1930 fiind cei în care Gheorghe Dăncuș ia contact și audiază cursurile marilor profesori pe care îi avea această universitate: Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, Ovid Densusianu, Constantin Rădulescu-Motru, Take Papahagi (care i-a fost îndrumător la teza de licență), Constantin Moisil. Toți cei enumerați își pun amprenta asupra personalității acestui tânăr venit din Nord, cu pasiunea sa pentru cercetare, cu seriozitatea pe care o reliefează autorul și o opune boemei studențești, boemă la mare modă în orice vreme. Sunt, de asemenea, surprinse foarte bine campaniile pe care le inițiasă Dimitrie Gusti; participă la una dintre ele în 1929, la Drăguș, în județul Făgăraș. A revenit la Sighet în 1930, ajunge profesor de limba română la Școala Normală de Învățători, se implică activ în crearea unor organisme de presă: *Graiul Maramureșului* și apoi *Crainicul Maramureșului* în 1932. Frământările din județul Maramureș, unul mic și sărac și îndepărtat de capitală, sunt bine surprinse în carte. Gheorghe Dăncuș este simpatizant

al stângii, fapt ce în anii '30 echivala cu a fi la marginea societății. Este exclus din învățământ, polemizează foarte activ în paginile ziarelor din Sighet și în 1938 ajunge la Cluj, la secțiunea culturală din cadrul ținutului Someș, proaspăt înființat de Carol al II-lea după Reforma administrativă din același an. Este cooptat în echipa *Tribunei Ardealului*, singurul cotidian pe care l-au avut cei 1,5 milioane de români în perioada 1940-1944, de după Diktatul de la Viena, în Transilvania de Nord. A coordonat pagina culturală *Grai și suflet românesc*, care trebuia să suplinească lipsa unor instituții fundamentale pe care românii nu le mai aveau și au încercat să aloce niște pagini acestora: bisericii, cooperăției, pentru ca ele să ajungă la cititorul român. În jurul presei, bisericii și cooperăției «Plugarul» s-a creionat și existența și rezistența comunității românești în acest interval de timp. Gheorghe Dăncuș a fost arestat și condamnat la 2 ani și jumătate închisoare, deoarece a publicat articolul «Dacismul în literatură», în care a reluat poezia, care-i aparținea, «Decebal către popor», care fusese publicată și în 1918, făcându-se vinovat, după cum susține Tribunalul Regal Maghiar din Cluj, de «dezare a respectului datorat statului maghiar și națiunii maghiare». După ce a executat șapte luni, la Cluj și la Budapesta, a revenit în redacția *Tribunei Ardealului*, însă a fost îndepărtat în februarie 1944, în urma unui conflict cu Raoul Șorban, probabil și Emil Hațieganu, dar acesta a fost se pare presat de autorități să-l dea afară. După eliberare, în 1946 îl găsim iarăși în Maramureș, unde i se propune funcția de prefect, pe care o refuză cu modestie. Etapa finală a carierei sale începe în 1950, când devine director al Muzeului Etnografic al Transilvaniei, pe care îl conduce până la moartea sa, în 7 noiembrie 1967, cu un intermezzo (1956-1959) când este directorul Muzeului Memorial «Emil Isac», printre fondatorii căruia s-a și numărat. În mandatul de director a făcut din muzeu un nucleu cultural comunitar, a deschis colecția de bază, a revitalizat expoziția în aer liber a muzeului. În plan publicistic reușește să editeze mai multe numere din *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei?*.

Ștefan SELEK

Lansare de carte *File de cronică: Ținuturile Chioar, Codru, Lăpuș, Maramureș. Volumul I (din paleolitic până în 1918)*

Luni, 15 februarie, Sala de conferințe

Evenimentul prilejuit de lansarea primului volum al monografiei *File de cronică: Ținuturile Chioar, Codru, Lăpuș, Maramureș, Volumul I (din paleolitic până în 1918)*, avându-i ca autori pe Laura Temian, Lazăr Temian, Laviniu Ardelean și pe regretații Valentin Băințan și Zamfir Dragomir, este deosebit de important, atât pentru istoria județului Maramureș, cât și pentru istoria instituției gazdă. Volumul, editat chiar de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, în cadrul Programului „Maramureșul perpetuu”, Seria „Restituirea istoriei”, aduce în atenția cititorilor aspecte din istoria, viața economică și cultural-artistică a județului Maramureș, bazându-se pe date și fapte culese exact așa cum le-au consemnat cronicarii.

La manifestație au luat parte personalități importante din cultura maramureșeană, autorități județene și locale, cercetători științifici, cadre didactice, precum și numeroși iubitori de carte.

Directorul dr. Teodor Ardelean, moderatorul evenimentului și coordonatorul științific al volumului, a evidențiat faptul că „evenimente precum cel de azi sunt mai rare, pentru că ele cuprind starea de ființă, de existență și de conștiință, de lucru și de bun merit al instituției care deservește public, dar și-a asumat și elemente de patrimoniu cultural, care să vină să onoreze în chip sublim acest perimetru de misiuni”. Este vorba despre „o carte anvergurală, corpulentă, voluminoasă și scumpă... Ea nu se vinde, ci se dăruiește doar celor care merită să o aibă la dispoziție”, a mai subliniat Teodor Ardelean.

În urmă cu 30 de ani, o mână de oameni din colectivul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare a avut inițiativa realizării acestui proiect de anvergură. Conștienți fiind că lucrurile bune și te-

meinică nu se fac ușor, ci necesită timp, autorii au desfășurat o asiduă activitate de cercetare și documentare de-a lungul mai multor decenii, realizând o lucrare relevantă pentru istoria județului nostru. Lucrarea, prin bogăția informațiilor, prin anvergura și minuțiozitatea cu care a fost realizată, dovedește încă o dată că meseria de bibliotecar este cea mai frumoasă meserie, pentru că te apropie cel mai mult de cunoaștere și chiar te obligă la cunoaștere, așa cum a apreciat directorul Ardelean.

Laura Temian și Lazăr Temian au fost sufletul acestei lucrări pe toată durata celor 30 de ani. Trebuie menționați și ceilalți doi autori, Valentin Băințan și Zamfir Dragomir, implicați încă de la început în realizarea lucrării, dar plecați între timp dintre noi. Al cincilea autor, Laviniu Ardelean, bibliotecar în cadrul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, lucrează de circa 15 ani la această carte, antrenat fiind în acest frumos proiect de doamna director Temian.

Prefectul Anton Rohian a mulțumit autorilor pentru carte, remarcând faptul că volumul *File de cronică* vorbește impresionant de frumos despre această țară a noastră, a Maramureșului, care cuprinde cele patru țări mai mici, în paginile sale fiind vizibile truda și valoarea intelectuală a autorilor săi. „Merită să ne aplecăm asupra acestei cărți, iar prin umila mea prezență aici vă asigur de tot respectul instituției pe care o reprezint”.

Zamfir Ciceu, președintele Consiliului Județean Maramureș, a mulțumit distinșilor autori pentru strădanie, care prin acest volum ne fac părtași la cunoaștere. Cartea de față ne ajută pe noi toți să înțelegem de unde venim, pe unde am umblat și care este viziunea pentru viitor. Volumul este valoros, deoarece acești oameni, de-a lungul a trei decenii, au cules foarte multă informație pe care ne-au pus-o la dispoziție, a mai precizat domnul președinte.

După părerea primarului municipiului Baia Mare, este o bucurie că o astfel de carte pornește spre lume sau spre fiecare dintre noi. E foarte important să știm cine suntem și de unde pornim. Puțini sunt cei care-și pun această întrebare, iar cine nu și-o pune, de multe ori merge spre lucruri greșite. Despre Baia Mare și despre acest loc al nostru încă nu s-a scris o astfel de carte. [Și Baia Mare merită o astfel de lucrare, chiar dacă ea atinge câteva valori pe care și noi, băimărenii, le îmbrățișăm]. Cel mai important lucru este să îi apreciem pe cei care s-au dăruit nouă prin această carte, lăsându-și urmele nu doar pe copertă, ci și în istoria acestui ținut mai larg al Transilvaniei de Nord. Pe lângă faptul că această lucrare ne dă câteva răspunsuri la întrebarea „Cine suntem”, ea ne dă și anumite repere, anumite modele și anumite exemple, a conchis primarul Cherecheș.

Prof. Lazăr Temian, cel care a făcut primul pas spre realizarea acestei cărți, a vorbit despre geneza volumului: „În urmă cu 30 de ani, în biroul bibliotecii județene de pe strada Victoriei, la Bibliografic, unde lucra Zamfir Dragomir și Laura, a venit ideea”. Limitarea accesului studenților la anumite documente și lipsa, la acea dată, a unei monografii a județului Maramureș, i-a îndemnat pe autori la realizarea acestei lucrări. Drept urmare, s-au folosit surse bibliografice din biblioteca județeană și din Biblioteca Academiei Române din București, precum și volume din biblioteca personală. După 1989, odată cu schimbarea cursului istoriei, lucrarea a necesitat noi revizuirii și completări. La final, Lazăr Temian a anunțat că autorii au în pregătire și volumul al doilea, care va cuprinde perioada 1919-2000.

Laura Temian, fost director al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, a vorbit despre structura lucrării, subliniind faptul că s-a pornit de la ideea că în lucrare vor fi adunate numai documente scrise (de la Fondul documentar, de la Sala de lectură, de la Secția împrumut, cărți care au apărut și au fost teaurizate de Serviciul bibliografic și care nu s-au găsit în altă parte). Așezarea evenimentelor în lucrare s-a făcut, acolo unde a fost posibil, în ordine cronologică (secol, an, lună, zi). Eve-

nimentele, astfel ordonate, au la fiecare informație o paranteză în care este trecută sursa de unde a fost preluată informația, de aceea bibliografia nu este ordonată nici în ordine alfabetică, nici în ordine cronologică. De asemenea, evenimentele selectate nu sunt comentate, fiind păstrată interpretarea autorilor, obiectivă sau subiectivă, redactorii intervenind doar în sintetizarea faptelor. Un eveniment, de multe ori, a fost redat de autori diferiți cu date diferite, caz în care au fost menționate toate sursele, autorii nepermițându-și să facă aprecieri cu privire la data exactă, responsabilitatea aparținând strict autorului documentului respectiv. Lucrarea, deși are un caracter enciclopedic, nu se pretinde a fi exhaustivă, ci un punct de pornire, o filă deschisă care se cere zi de zi completată și continuată.

reprezentativ La final, Mircea Farcaș a salutat apariția acestei importante lucrări, felicitându-i pe cei care au trudit la ea, oferind astfel Maramureșului un cadou foarte frumos, cu totul nobil, cartea celor patru țări: Chioar, Codru, Lăpuș, Maramureș, cuprinse acum într-un singur județ: Maramureș.

Despre efortul imens pe care l-a presupus activitatea de informare, de extragere și de selectare a datelor a vorbit și conf. univ. dr. Ștefan Vișovan, evidențiind caracterul enciclopedic al lucrării. „Nu este deloc simplu să selectezi informații de ordin istoric, social, economic și cultural care acoperă o perioadă imensă (de la cele mai vechi urme de locuire până în 1918) și o arie tematică atât de vastă”, a menționat conferențiarul. Sunt menționate 548 de lucrări în lista bibliografică, care cuprind o arie tematică cât se poate de vastă. Pe lângă informația oferită, cartea pune la dispoziția cititorilor o bibliografie cvasicompletă a Maramureșului, conținând date statistice, descrieri de evenimente, prezentări de personalități din cele mai diferite domenii, fiind inserate zeci de mii de însemnări, care recompun cu responsabilitate, competență, acribie și implicare istoria extrem de agitată a acestui nord de țară. De asemenea, lucrarea dispune de un indice de localități foarte bine realizat, istoria multor localități putând fi în bună parte reconstituită din consemnările incluse în această lucrare. Datele reprezentate nu sunt seci și aride, nu marchează doar ani și evenimente, ci ne oferă informații consistente. Avem de-a face cu o Cronică a Maramureșului în adevăratul înțeles al cuvântului, la elaborarea și coordonarea științifică a căreia s-a muncit cu responsabilitate, pricepere, dăruire, ceea ce a condus la realizarea unui act de cultură de mare importanță, care accentuează identitatea și personalitatea acestor frumoase ținuturi. Este o carte care trebuie să se regăsească în biblioteca oricărui maramureșean interesat de istoria sa și de istoria neamului său, a mai precizat domnul conferențiar.

Conf. univ. dr. Florian Roațiș a vorbit despre valoarea acestei cărți-eveniment, sintagmă menită să evidențieze nu numai forma sa masivă și impunătoare, rodul a 30 de ani de muncă, ci și bogăția informațiilor, care reprezintă un tezaur pentru noi, cititorul rămânând uimit de volumul de muncă depus. Cartea nu numai că ne spune de unde venim, cine suntem, ci și încotro mergem. Suntem în momentele actuale martori ai diminuării rolului istoriei în licee, în manuale, în societate și, tocmai de aceea, lucrarea vine să suplinească un gol care va fi tot mai mare în jurul nostru. Autorii acestei cărți-eveniment, acești „uriași scormonitori”, așa cum au fost numiți de Teodor Ardelean în preambulul cărții, merită toată lauda noastră și cred că volumul va mai avea o ediție sau chiar mai multe.

Săluca Horvat, director executiv la revista *Nord Literar*, exprimându-și sentimentul de bucurie de a vedea realizată această lucrare, care se prezintă într-o formă grafică deosebită, a reamintit faptul că o asemenea carte nu poate fi făcută decât de profesioniști de mare clasă, oameni care de care mai pricepuți în ale bibliografiei. Este un volum de unde se poate reconstitui orice segment de istorie (politică, socială), de statistică, de tot ceea ce vrem să știm despre un asemenea ținut. Valoarea acestei cărți constă în bogăția de date și în modul științific în care a fost concepută, a mai menționat domnul Horvat.

În sală a fost prezentă și doamna Tatiana Dragomir, fiica regretatului Zamfir Dragomir, care a întâmpinat această lansare copleșită de emoție, exprimându-și bucuria de a vedea finalizată lucrarea și mulțumirea față de cei care au contribuit la realizarea ei.

Maria BELEA

Lansarea cărții *Oina pe plaiuri maramureșene*

Luni, 22 februarie 2016, Sala de conferințe

Apărută la Editura Eurotip din Baia Mare în acest an, cartea lui Viorel Bălin a atras la Sala de conferințe a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” mai mulți foști jucători ai singurului nostru sport național, oina, precum și iubitori ai acestui sport din județ și nu numai.

Gazda evenimentului, dr. Teodor Ardelean, a deschis întâlnirea prezentându-l pe autor și făcând câteva considerații despre jocul de oină: „Azi ne adună un om cu prilejul lansării unei cărți care, paradoxal, este foarte mare, în ciuda formatului mic. În contextul actual al globalizării și europenizării, este foarte important să marcăm aceste perimetre care sunt ale noastre, precum este jocul de oină, sportul nostru național. Dacă baseball-ul la americani este industrie, la noi oina este mai mult un joc de suflet. Autorul cărții mi-a făcut cinstea de a-mi cere un cuvânt înainte, pe care l-am scris cu plăcere, pentru că pentru mine tot ceea ce este identitate națională este important”.

Prezent la lansare, prefectul Anton Rohian a apreciat: „Unii oameni au făcut istorie în acest județ, iar dintre ei face parte și domnul Viorel Bălin. Jocul de oină ar trebui să fie practicat de generațiile tinere”.

Viorel Bălin:

„Vă mulțumesc pentru prezență, deoarece prin aceasta onorați jocul nostru național, oina. În carte am făcut și o comparație între baseball și jocul de oină. Am fost în America, am văzut două stadioane de baseball și am văzut cât de mult apreciază ei acest sport”.

Oina are toate elementele unui joc sportiv complex, fapt remarcat într-un articol de un scriitor sud-coreean pasionat de jocuri tradiționale. Baia Mare a fost primul oraș care a prezentat o echipă foarte bună la prima ediție a Campionatului Național de Oină în 1951. Cel care i-a insuflat generației lui Viorel Bălin dragostea pentru oină a fost profesorul Pop Vasile. „El a știut cum să ne învețe pentru a executa loviturile specifice acestui joc”.

În 1952, Liceul „Gheorghe Șincai” a participat la prima ediție a Cupei școlare de oină, tot cu rezultate laudabile. În partea noastră de țară s-a jucat oină în toate zonele: Maramureșul istoric, Lăpuș, Chioar, Codru și de aceea, mărturisește autorul, „am socotit îndreptățit să amintesc acest lucru în carte”.

La sfârșitul alocuțiunii, Viorel Bălin a îndemnat asistența să pomenească jocul de oină în cercurile lor, a oferit cartea tuturor jucătorilor de oină și a promis că va milita în continuare pentru introducerea acestui sport în școală și pentru televizarea meciurilor de oină.

La invitația autorului a răspuns prezent și primarul singurei localități din țară unde funcționează un teren de oină, comuna Chiuiești, județul Cluj. Gavril Mihuț, el însuși fost jucător de oină, a declarat: „Oina în Chiuiești a fost adusă din Maramureș. Niște învățători, printre care și Alexandru Vaida, au fost cei care au învățat generații de copii să joace oină. Oina s-a jucat pentru că în sângele românilor a fost dorința de a păstra ce e al lor și nu pentru bani sau a-și câștiga existența. Mergeam la competiții din prietenie și pentru că ne păstram voioși și sănătoși. Terenul de oină a fost donat nouă de către domnul Clapa, acesta fiind singurul teren de oină din țară, dotat cu tribună de 350 de locuri și instalație de nocturnă”.

Au mai luat cuvântul, vorbind cu nostalgie și respect despre anii tinereții în care jucau oină, mai mulți practicanți ai acestui sport. La final autorul a acordat autografe pe cărțile dăruite.

Ștefan SELEK

Vernisajul expoziției „Cronica Familiei Dragfi”

Marti, 23 februarie 2016, Holul mare al bibliotecii și Sala de conferințe

Evenimentul a fost organizat de către artistul fotograf Tudorel Ilie, în colaborare cu Biblioteca Județeană, și s-a desfășurat în două etape: în prima parte a avut loc vernisajul expoziției de fotografie bazată pe fapte din istoria familiei Dragfi, completată cu alocuțiunea organizatorului, urmată de expunerea unor considerații preliminare legate de eveniment, de către dr. Teodor Ardelean, directorul Bi-

bliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare (în calitate de gazdă) și lansarea cărții *Drăgoșeștii* – prezentarea autorilor și a invitațiilor speciali din localitatea Arduș, județul Satu Mare (majoritatea angajați în cadrul Primăriei, în frunte cu primarul localității, Ovidiu Duma), care au conferit importanță sporită desfășurării acestei activități.

După vernisaj, Tudorel Ilie a prezentat proiectul fotografic „Cronica Familiei Dragfi” din Transilvania, insistând pe locuri din țară și din străinătate (Ungaria și Polonia) în care a descoperit blazoane cu efigii similare aparținându-le urmașilor lui Dragoș-Vodă. În acest sens, acesta a bătut cu piciorul locuri legate de Dragoș-Vodă (voievod al Maramureșului) descoperite pe teritoriul Maramureșului, immortalizând astfel: blazonul familiei Dragfi, descoperit în localitățile Rogoz, Ardușel, Baia Mare (Turnul „Sf. Ștefan”) și la Cetatea Chioarului. Apoi și-a extins cercetarea și reportajul său fotografic a ajuns în alte localități din țară și peste hotare: Satu Mare (Biserica

romano-catolică „Sfântul Ladislau” din Beltiug și Biserica romano-catolică din Ardud – Bustul lui Bartolomeu Dragfi; Sălaj (Castelul fortificat din Cehul Silvaniei); Cluj (Statuia lui Matei Corvin); Suceava (Stema Țării Moldovei și tabloul votiv al Voievodului Ștefan cel Mare la Mănăstirea Putna); Ungaria (Statuia lui Ioan Corvin de Hunedoara, din Piața Eroilor, Budapesta); Polonia (Castelul Regal Wawel din Cracovia și Curtea interioară cu fântâna de la Universitatea Jagiellonă din Cracovia).

Nicoară Mihali a vorbit despre cartea *Drăgoșeștii*, afirmând că aceasta reprezintă o lucrare științifică, bazată pe cercetări provenite din surse istorice existente. A menționat că lucrarea îl are ca punct de plecare pe cneazul Dragoș Vodă, întâiul „descălecător al Moldovei”, și continuă cu organismul administrativ-politic creat în nord-vestul Transilvaniei de urmașii acestuia, iar autorii Ștefan și Rodica Berci sunt adevărați „căutători de adevăr”, care au utilizat în acest sens lucrări de o deosebită valoare științifică și documentară din operele lui Ioan Mihaly de Apșa, Alexandru Filipașcu, Radu Popa și alții, avizați cercetători în domeniu.

Dr. Teodor Ardelean a precizat că expoziția „Cronica familiei Dragfi” reprezintă „o cercetare metodică, detaliată și multilaterală în care a fost urmărită Familia Dragfi pe parcursul secolelor XIV, XV și XVI”. Totodată, a reiterat ideea că întreaga manifestare are menirea de a contribui la îmbunătățirea punctajelor culturale promovate de municipiul Baia Mare, în contextul susținerii orașului Baia Mare în cursa pentru desemnarea acestuia drept „Capitală europeană a culturii – 2021”. De asemenea, a precizat că volumul *Drăgoșeștii* reprezintă o monografie dedicată familiei lui Dragoș-Vodă și predecesorilor săi, urmărită în dinamica evoluției, din perioada de cristalizare a statelor medievale românești și a celor din regatul Ungariei și Poloniei la care aceștia și-au adus aportul până la stingerea acesteia în 1555, asimilată fiind de familia Bathory.

Ioan GOGOTA

Lansarea cărții *File din viața mea*

Luni, 14 martie 2016, Sala de conferințe

Volumul autobiografic al Preasfinției Sale Alexandru Mesian, episcop greco-catolic de Lugoj, intitulat *File din viața mea* a apărut la Editura Surorilor Lauretane, în contextul aniversării a 50 de ani de preoție, din care 21 de ani de Episcopat.

Subiectele atinse de P.S. Alexandru Mesian în această carte sunt foarte ample: de la copilăria petrecută în localitatea Ferneziu – Baia Mare, la viața în familie, unde i-a fost sădită credința în existența lui Dumnezeu, la anii de școală marcați de profesori de seamă, la munca în uzină și drumul anevoios spre urmarea vocației, la perioada clandestinității până la sfânta preoție și misiunea de arhieru.

Așa cum însuși autorul afirmă, cartea este „un IMN închinat lui Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, un imn de preamărire și de mulțumire pentru toate harurile primite”. Regăsim în filele acestei cărți istoria unui OM care a pus pe primul loc în viața sa slujirea lui Dumnezeu, o parte din istoria unei familii, o lecție de istorie despre Biserica Română Unită

cu Roma, Greco-Catolică, o lecție de viață, precum și o lecție de credință și de încredere fără limite în Atotputernicul Dumnezeu și în Providența Divină.

La evenimentul moderat de dr. Teodor Ardelean au fost prezenți, alături de autor, P.S. Vasile Bizău, episcop greco-catolic de Maramureș, P.S. Virgil Bercea, episcop greco-catolic de Oradea, Cătălin Cherecheș, primarul Municipiului Baia Mare, pr. lector univ. dr. Ioan Țimbuș, pr. Simion Mesaroș, dr. Simion Belea și un mare număr de invitați.

În deschiderea evenimentului, Teodor Ardelean a spus: „Cartea de astăzi este una foarte specială, pentru că se împodobește de niște sensuri pe cât de simple, pe atât de frumoase și de pătrunzătoare. *File din viața mea* înseamnă asemănarea vieții cu o carte, cartea vieții fiecăruia dintre noi, oferind câteva crâmpoie dintr-o existență care devine exemplară. Exemplaritatea nu este aleasă de către noi, ci este de natură exponențială, devii uneori exemplar fără să știi și fără să vrei, cu atât mai mult când se vorbește despre o exemplaritate apostolică, îndelung cercetată și profund grăitoare”.

P.S. Vasile Bizău, care a prezentat cartea, a afirmat că aceasta este o încercare de a pune împreună evenimentele din viața proprie cu misiunea de păstor. Preasfinția Sa a făcut o comparație între genul memorialistic al lucrării (unde evenimentele consemnate sunt o aducere aminte a ceea ce a

fost în viața unui om) și postul ca perioadă spirituală liturgică (văzut ca rememorare a pierderii paradisiului și parcurs spiritual în care creștinul încearcă să se unească din nou cu raiul pierdut). „M-am regăsit în partea în care vorbiți despre copilărie, despre chemarea pe care ați simțit-o încă din tânără vârstă în a-L urma pe Dumnezeu”, a mai adăugat Preasfinția Sa. Au un farmec cu totul aparte pasajele care descriu viața din clandestinitate și tot drumul pe care autorul l-a parcurs pentru a deveni preot și

ierarh al Bisericii Greco-Catolice. P.S. Vasile Bizău a interpretat perioada clandestinității ca fiind un tezaur, un har al oamenilor, existând astfel perioade permise de Dumnezeu din care omul iese mai fortificat, mai întărit. Perioada respectivă a fost una a smereniei, o perioadă a tăcerii, dar și o școală a înțelepciunii. Această întâlnire se înscrie în sfera ecumenismului profund, reamintind de motto-ul din ziua hirotonirii Preasfinției Sale și care face referire la promovarea dragostei și a bune înțelegeri între oameni.

Primarul Cătălin Cherecheș a vorbit despre o întâlnire specială, simbolică, o întâlnire despre Dumnezeu, prietenie și familie, exprimându-și bucuria de a-l avea în mijlocul nostru pe P.S. Alexandru. „Îți mulțumim că ne poartă în rugăciunile sale și că duce mai departe într-un mod absolut remarcabil lumina aprinsă într-un mod simbolic la Ferneziu”. A mulțumit ierarhilor pentru prezență și, în mod special, P.S. Vasile Bizău pentru lucrarea și conlucrarea pe care o au împreună.

Pr. Ioan Țimbuș, Facultatea de Litere – Centrul Universitar Nord Baia Mare, i-a îndemnat pe cititori să facă abstracție, cel puțin pentru început, de faptul că autorul acestei cărți este episcop. A scrie o carte cu file din viața ta înseamnă o experiență a maturității cu totul și cu totul aparte, cartea îmbinând atât de frumos și de plăcut cele două aspecte ale vieții omului: istoricitatea și spiritualitatea. Această carte este rodul unor ani de frământări, de trăiri interioare, de expresii, de întâlniri, de dialoguri. Ea ar putea fi încadrată între *Confesiunile* lui Augustin de Hipona și *Muntele cu șapte trepte*, de Thomas Merton. Dacă pe cei doi autori (unul din secolul V și altul din secolul XX) îi leagă zbuciumul sufletesc până să ajungă să descopere valorile credinței, autorul acestei cărți are o cu totul altă viziune, ținta lui este una sigură: el trebuie să devină preot, iar toate celelalte frământări și griji auxiliare sunt rezolvate de încrederea pusă necondiționat în Dumnezeu. Pentru generația tânără, cartea este foarte

atractivă, întrucât generația de astăzi citește, de regulă, rezumate. Mărturisirile acestei cărți sunt de-o căldură sufletească extraordinară. Cititorii nu vor găsi în această carte elementele sofisticate ale academismului, ci mărturia sinceră a unei căutări, cu toate treptele și cu toți munții pe care autorul a trebuit să-i străbată până la împlinirea vocației.

Dr. Simion Belea, director adjunct al Asociației Diecezane Caritas Baia Mare, a dezvăluit unele realități cunoscute sau mai puțin cunoscute privind pe P.S. Alexandru Mesian în viziunea unor înalți prelați catolici din spațiul european, care l-au cunoscut îndeaproape pe Preasfinția Sa, considerându-l un adevărat model de viață creștină, prin trăirea sa spirituală și prin dragostea sa către aproapele.

Din aceste relatări reiese că P.S. Alexandru Mesian este un adevărat pionier al credinței, un misionar și un diplomat pe care îl are Biserica Greco-Catolică, dar mai ales România, atât în relațiile cu Vaticanul, cât și cu diferite confesiuni religioase.

P.S. Virgil Bercea, episcop Greco-Catolic de Oradea, l-a felicitat în mod public pe directorul Teodor Ardelean pentru această catedrală culturală și spirituală a Băii Mari – Biblioteca Județeană, un lucru extraordinar, care este rodul muncii sale. Preasfinția Sa a vorbit pe scurt despre vizita la Oradea a academicianului Nicolae Breban și despre marea cântăreață de operă Virginia Zeani, contemporană cu Maria Callas și cu Renata Tebaldi, o personalitate a muzicii românești și internaționale, care anul trecut a împlinit 90 de ani, prezentând cu această ocazie albumul *Virginia Zeani: portret*, îngrijit de Preasfinția Sa și apărut în 2015 la editura Primus din Oradea, în semn de omagiu și de grațitudine adus doamnei care a transformat cântul operetic în „rațiunea de a fi” a întregii sale vieți. P.S. Virgil Bercea a oferit pentru bibliotecă acest album împreună cu volumul II – *L'assoluta*, ediție îngrijită de Horia Ballint, cu prefața de P.S. Virgil Bercea, apărut în 2014 la aceeași editură din Oradea, alături de 2 CD-uri care reunesc opera sopranei: *L'assoluta. Eroina di Belcanto* și *L'assoluta. Eroina di Verdi*. Autorul cărții *File din viața mea*, prin condei, ne redă niște tablouri din viața Bisericii Greco-Catolice, care a fost cântată pe marile scene ale lumii de către doamna Zeani și, în același timp, această carte are valoarea ei, deoarece, cu o emoție și seninătate deosebite, ne restituie anumite lucruri care altfel s-ar fi pierdut iremediabil.

P.S. Alexandru Mesian, plecat din Baia Mare de 22 de ani, s-a arătat deosebit de onorat să fie prezent pentru a treia oară în această instituție de cultură, avându-l ca moderator pe Teodor Ardelean, față de care și-a exprimat recunoștința pentru modul atât de larg în care acesta privește lucrurile. „Am simțit datoria de a scrie, pentru că sunt multe lucruri care ar fi regretabil să se piardă”, adunând astfel

câteva dintre elementele importante pe care Preasfinția Sa le-a trăit. În data de 27 ianuarie 2016, a oferit primul exemplar din *File din viața mea* Sfântului Părinte Papa Francisc, la sfârșitul Audienței Generale de la Roma, mulțumindu-i pentru scrisoarea de binecuvântare și pentru felicitarea pe care i-a trimis-o la împlinirea a 50 de ani de preoție și 21 de ani de episcopat.

Cartea nu se dorește a fi un autoelogiu, ci un imn de mulțumire închinat lui Dumnezeu și un pios omagiu martirilor și mărturisitorilor Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolice. *File din viața mea* ar

putea fi chiar file din viața acestei Biserici.

La final, P.S. Alexandru Mesian a mulțumit tuturor celor care au luat cuvântul, organizatorilor, gazdelor, participanților, precum și Surorilor Lauretane, care au editat această carte.

Maria BELEA

Lansarea volumului de poezii *Sânge de nisip*

Joi, 24 martie 2016, Salonul artelor

Evenimentul a fost moderat de Vasile George Dâncu, director al Editurii Școala Ardeleană din Cluj-Napoca. Alături de autoarea Elena Cărăușan, au fost prezenți invitați din Baia Mare, Cluj-Napoca și Satu Mare. Luările de cuvânt, susținute pe parcursul evenimentului de lansare, au fost alternate cu recitaluri de poezie și momente muzicale.

George Vulturescu, poet și fost director al Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Satu Mare, director al revistei *Poesis*, și-a exprimat bucuria de a participa la această sărbătoare, amintind celor că doamna Elena Cărăușan impune foarte mult respect prin modul în care scrie. Despre cartea *Sânge de nisip*, George Vulturescu este de părere că „exprimă o poetică a unei hipersensibilități capabile de ingeniozitatea unor înscenări în care contrariile relevă detaliile unui eu care se autodezvăluie printr-o sensibilitate melancolică percepută cuantic, în trepte, scări, lumini, umbre, pe care fizica nu le poate stăpâni, ci doar glacialitatea spiritului poetic”.

Ion Mureșan, poet și coordonator al Cenaclului Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, cel care a realizat prefața volumului, a vorbit despre momentele în care a cunoscut-o pe Elena Cărăușan la „Tabăra de literatură și arte plastice” organizată de Ioan Marchiș la Ocoliş. În opinia poetului, volumul de versuri *Sânge de nisip* este o carte de poezie foarte coerentă, foarte bine construită, care vrea să spună ceva, are o filosofie. „Sângele” este personajul principal, simbolul central al cărții, nucleul în care se construiesc aproape toate poemele volumului. Încercând o analiză a cauzelor, sângele devine sânge de nisip, care se scurge prin clepsidra care măsoară timpul, erele. „Și sângele meu este un nisip” afirmă poeta, adică este măsurabil, sângele acaparează toată viața și pământul, toată lumea este cuprinsă în codul sângelui, clepsidra devenind mai puternică, nu mai este o măsură a timpului, ci o cale, un drum spre o altă dimensiune și, totodată, un instrument de transformare a ceva în orice altceva. Sângele se transformă în gând, iar gândul este perfect pentru o lume de cuvinte, gândul este poarta spre o renaștere nesfârșită.

Cătălin Cherecheș, primarul municipiului Baia Mare, ghidat de emoția momentului, s-a declarat uimit de modul în care cei prezenți își deschid sufletul față de autoare. „Doamna Elena Cărăușan ne arată și azi talentul ei, așezat în paginile acestei cărți, inspirat din rolul său de femeie, mamă, soție, prieten al nostru, de profesor, de om de o mare sensibilitate și cultură”, a adăugat primarul Cherecheș, mulțumindu-i pentru ceea ce reprezintă pentru băimăreni și pentru lucrurile remarcabile pe care le face. Elena Cărăușan aduce nu numai bucurie, ci și certitudinea unei frumoase prietenii, iar cea mai frumoasă prietenie este cea dintre Elena Cărăușan și orașul Baia Mare. „Rar mi-a fost dat să întâlnesc un astfel de om pentru care comunitatea înseamnă familie și care să rezoneze cu sensibilitate la familia noastră băimăreană”.

Ioan Marchiș, sculptor și director al Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Maramureș, cel care a ilustrat imaginea de pe coperta cărții și a realizat ilustrațiile

din interior, a vorbit despre legătura dintre poezie și artă. „Nu am crezut niciodată că Elena Căraușan va scrie o carte atât de profundă, a venit cu o altă ușă pe care ne-a deschis-o”. În *Sânge de nisip* totul devine foarte grav; umbra omului (asemănătoare cu moartea lui) este mai reală decât omul propriu-zis, de aici dificultatea de a reda cuvintele în imagini. Amintirea noastră uitată se duce până la mineral, în sângele nostru, trecerea nu mai este una temporală, ci are loc în plan emoțional, a precizat directorul Ioan Marchiș.

Nicolae Scheianu a amintit faptul că Baia Mare este un oraș cunoscut îndeosebi pentru școala de pictură și mai puțin pentru gruparea poetică de aici, grupare care continuă să dea valori importante culturii naționale și în care s-au remarcat poete de forță precum Elena Căraușan.

La final, poeta Elena Căraușan și-a îndreptat mulțumirile către părinții săi spirituali în materie de poezie, către familie și, nu în ultimul rând, către cei prezenți, exprimându-și dorința ca Baia Mare să devină capitală culturală europeană.

Maria BELEA

Lansarea monografiilor-album *Protopopiatul Lăpuș,* *Protopopiatul Baia Mare și Chivote ale credinței*

Marti, 31 martie 2016, Sala de conferințe

Episcopia Maramureșului și Sătmăruului a organizat lansarea primelor trei monografii-album din ciclul celor care prezintă toate mănăstirile și schiturile din Eparhie și cele 8 protopopiate din Episcopia Maramureșului și Sătmăruului, tipărite la Editura Episcopiei.

Evenimentul în sine s-a dorit a fi unul cultural de excepție, de natură să contribuie la redarea istorică la adevărata dimensiune a Bisericii Ortodoxe în spațiul eparhiei.

Aceste 3 monografii-album sunt cărți monumentale în format A4, cu un bogat conținut informativ și imagistic, care apar cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian și sub îndrumarea Preasfințitului Părinte Iustin Sigheteanul.

Din partea Episcopiei au fost prezenți Preasfințitul Părinte Iustin Sigheteanul, arhiepiscop-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, pr. dr. Vasile Augustin, vicar administrativ, pr. dr. Cristian Ștefan, consilier cultural eparhial, dr. Macarie Motogna, egumenul Mănăstirii „Sfânta Ana” din Rohia, pr. dr. Florin Codrea, unul dintre autorii monografiei-album *Protopopiatul Baia Mare* și alți oficiali, precum și numeroși membri ai Permanenței episcopale, preoți de enorie din parohiile protopopiatelor Baia Mare și Lăpuș, stareți de mănăstiri și monahi, cadre didactice și studenți de teologie ortodoxă băimăreană, elevi, oameni de cultură și alte persoane interesate.

Moderatorul acțiunii a fost dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, care în cuvântul de deschidere a precizat, printre altele, că „anul 2016 coincide cu 150 de ani de la înființarea Academiei Române, iar lansarea celor 3 monografii-album re-

prezintă sărbătoarea prezentului, dedicată trecutului și este de natură să confirme dimensiuni și valențe noi privind identitatea în credință. Cartea religioasă a fost mereu o formulă de orientare creștină, a cărei dragoste în credință se afirmă și nu se identifică”. A fi „axios” înseamnă a milita pentru vrednicie

în cultură, calitate pe care cei care au participat la adunarea materialului destinat celor trei monografii-album au demonstrat-o pe parcursul acțiunii.

Preasfințitul Părinte Iustin Sigheteanul, în cuvântul de început, l-a citat pe mitropolitul Bartolomeu, conform căruia „istoria va fi atributul Bisericii”. Pornind de la acest deziderat, a afirmat că „evenimentul cultural, în sine, este de excepție pentru că s-a dorit a fi o sărbătoare, o redeschidere a unei pagini de istorie trecută și recentă a parohiilor și mănăstirilor. După 1989, avem dreptul să așezăm în pagină o istorie de 2.000 de ani, iar motivația rezidă în istoria fiecărei localități din cele două protopopiate, *Protopopiatul Lăpuș* și *Protopopiatul Baia Mare*, în care s-a dorit să fie evidențiate toate cele 30 de mănăstiri și 10 schituri”.

De asemenea, a reiterat rolul și locul Bisericii Ortodoxe Române în promovarea și ocrotirea culturii, menționând că „Biserica a promovat învățământul superior și academic, a pus pentru prima dată, prin slujitorii săi, creionul în mână tinerilor și i-a învățat tainele scrisului și a luptat pentru identitatea culturală și națională a poporului român. În viitor urmează să fie tipărite și alte monografii-album dedicate protopopiaterelor Carei, Satu Mare, Oaș și se va încheia cu monografia-album dedicată Catedralei Episcopale „Sfânta Treime” din Baia Mare.

Monografia dedicată *Protopopiatului Baia Mare* are 300 de pagini și se deschide cu o „Binecuvântare” a Înaltpreasfințitului Părinte Justinian, urmată de un Cuvânt-înainte al Preasfințitului Părinte Iustin Sigheteanul despre însemnătatea Episcopiei Maramureșului și Sătmarului de azi.

Primarul Cătălin Cherecheș a menționat: „Comunitatea oamenilor este unită prin biserică, iar comunitatea trebuie să sprijine acțiunile inițiate de biserică”.

Arhim. Macarie Motogna a precizat că prima lansare a monografiei-album intitulată *Chivote ale credinței* s-a derulat pe data de 5 decembrie 2015, la Mănăstirea Rohia.

Dr. Dan Filip, directorul Liceului de Artă din Baia Mare, a lăudat inițiativa Bisericii pentru comunitate. El a lucrat la cartea *Protopopiatul Lăpuș* și solicită să fie sprijinite comunitățile locale în „găsirea oamenilor potriviți în opera de înfăptuire a noilor monografii”.

Pr. Florin Codrea, unul dintre autorii monografiei-album a *Protopopiatului Baia Mare*, a amintit că timp de un an, împreună cu pr. dr. Bogdan Codre și drd. Florin Pop, a bătut la pas municipiul Baia Mare, pentru că „istoricul adevărat este cel care caută”, iar biserică este „locul unde te reculegi”.

Pr. Cristian Ștefan a făcut referire la date tehnice evidențiate în cele trei monografii-album și a clarificat unele aspecte procedurale care au concurat la redactarea acestora.

Părintele vicar Vasile Augustin a lansat două provocări la care Biserica Ortodoxă va trebui să răspundă pe viitor: „Încotro se va îndrepta Biserica?” și „Potențarea rolului Bisericii pe plan social și educativ”.

Ioan GOGOTA

Lansarea volumului 2 al cărții *Zodiile lui Orfeu – O istorie sentimentală a muzicii universale*

Miercuri, 6 aprilie 2016, Sala de conferințe

Celebru pentru recitalul de poezie „Vă dăruiesc iubirea”, actorul Paul Antoniu a venit în fața publicului băimărean cu al doilea volum din textele publicate sâmbătă de sâmbătă, ani la rând în rubrica „Zodiile lui Orfeu” din cotidianul *Grainul Maramureșului*. Este vorba de peste 800 de pagini cuprinzând întâmplări și fapte cu dirijori, compozitori și muzicieni, grupate în 200 de episoade, într-o enciclopedie muzicală.

Evenimentul a avut un preludiv muzical, iar la masa de prezidiu s-au așezat prieteni și colaboratori ai actorului: profesorul de muzică Simion Vaida, conf. univ. dr. Ștefan Vișovan, conf. univ. dr.

Florian Roatiș.

Moderatorul evenimentului a fost conf. univ. dr. Mircea Farcaș, director adjunct al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, care a făcut o prezentare a biografiei actorului Paul Antoniu, din care aflăm că „a avut o copilărie fericită, într-o perioadă în care copiii se mulțumeau cu puțin. El bătea mingea de cârpe în ograda din satul natal, din Letca Sălajului”.

Pasiunea pentru muzică a lui Paul Antoniu datează din copilărie, de când acesta a fost „vrăjit” de strunele ceterii măiestrite cu mult talent de tatăl său. De atunci, muzica a devenit pentru el un mod de a trăi. „Urmare a unei emoții foarte puternice din copilărie prilejuite de vibrațiile minunate, realizate de vioara mânăuită cu măiestrie de tatăl Domniei Sale, Paul Antoniu a păstrat în adâncul sufletului o pasiune, o mare înclinație pentru muzică, ceea ce a fă-

cut să aibă o colecție impresionantă de discuri, DVD-uri, CD-uri cu muzică clasică. Așezată sub semnul acestei muzici, ne-a pregătit o lucrare impresionantă, 1.600 de pagini, două volume în care prezintă sub formă enciclopedică mari compozitori, mari interpreți, mari dirijori și ne face astfel un mare cadou care îl va propulsa asigurându-i un loc binemeritat în clasamentul marilor creatori de cultură din rândul românilor și din rândul europenilor”, a subliniat directorul adjunct al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”.

Florian Roatiș:

„Pe domnul Paul Antoniu îl știu de mulți ani, în ipostaza de actor, din vremea când Teatrul Municipal era un far de cultură într-un oraș minier. De la Păcală, pe care l-a jucat din 1969 și până în 2004, a interpretat sute de roluri în care a excelat. După pensionare și-a pus talentul în slujba cetății prin articolele publicate în rubrica Zodiile lui Orfeu și a avut o bogată activitate de recitator. Am privit articolele cu o „voioasă superficialitate”, după cum spune Alex Ștefănescu. Abia când a apărut primul volum, în 2009, am fost șocat. Șocat, în primul rând, de dimensiunile volumului, dar și de mulțimea informațiilor pe care le cuprinde și am rămas uimit că în continuare ne prezintă alte zodii, că are atâta tenacitate și răbdare. Am rămas surprins de frenetica disponibilitate pentru domeniul muzical. Ne-a purtat și ne poartă, în cele două cărți, printr-un univers fascinant, pe harta universală a muzicii. Aici regăsim compozitori și muzicieni din Franța, Italia, Austria, Germania, Rusia, dar nu uită să ne poarte și prin cultura muzicală românească, începând cu Hariclea Darclée și ajungând la Romeo Văsuț sau Constantin Busuioc”.

Ștefan Vișovan:

„Domnul Paul Antoniu, care a adunat azi, aici, o bună parte din elita intelectualității zonei, face parte din rândul acelor persoane care au știut să-și chivernisească talanții cu care i-a dăruit Dumnezeu, iar aceștia nu au fost nici puțini și nici cantonați într-un singur domeniu. Paul Antoniu este actor de excepție, aplaudat și dorit pe nenumărate scene ale țării, critic muzical avizat, un scriitor de talent, un erudit prin formație, un om cu suflet ales, a cărui companie formează, instruește și reconfortează totodată. Om de aleasă cultură, fin cunoscător al vieții muzicale, abordează cu profesionalism domeniul istoriografiei muzicale, dovedește certe calități de critic și istoric muzical, oferă informații despre opere celebre, personalități și evenimente remarcabile într-o manieră originală, plină de savoare. Cele două volume de *Zodii ale lui Orfeu* realizează, așa cum și-a propus autorul, o adevărată istorie sentimentală a muzicii universale, desfășurată competent pe aproape 1.800 de pagini realizate cu implicare, acribie exemplară și cu o vădită responsabilitate față de cuvântul scris”.

Simion Vaida:

„De peste o jumătate de secol domnul Paul Antoniu este o prezență remarcabilă în viața cultural-artistică a municipiului nostru. După un debut strălucitor la Teatrul de Revistă din Deva alături de mari artiști ai scenei românești, după o perioadă în care a fost prezent pe scena Teatrului de Stat din Turda, Paul Antoniu s-a stabilit în municipiul nostru, remarcându-se ca un talentat slujitor al Thaliei, dar și ca neîntrecut organizator de manifestări artistice, concerte cu mari orchestre și interpreți, recitaluri de poezie, spectacole cu formații artistice ale tinerilor și ale elevilor. Pentru mine și soția mea vor rămâne neșterse în amintiri colaborările cu elevii Școlii «Octavian Goga» și cu corul bisericii «Sfântul Nicolae» din Baia Mare la realizarea spectacolelor «Octavian Goga – 120 de ani de la naștere» sau «Rugăciune, cânt și vers eminescian», dedicat celor 150 de ani de la nașterea poetului. Astăzi salutăm cu nespusă bucurie lansarea volumului al doilea, care încununează activitatea de cercetare a maestrului în domeniul istoriografiei muzicale. În 2 februarie, când domnul Toni a împlinit o frumoasă vârstă am sunat la familia Paul pentru a-i adresa maestrului urările de sănătate și mulți ani. Mi-a răspuns doamna Paula spunându-mi: «Dragă Simi, eu acum am ajuns acasă de la Arad. Toni nu e acasă. Mi-a lăsat un bilețel pe care scrie că organizează un recital de poezie. Omul ăsta nu-și dă de rând. Cred că nu știe ce vârstă are». Ne-am amuzat amândoi, iar cu maestrul am dialogat în orele serii. Dacă Paul Antoniu nu s-ar implica în viața cultural-artistică a orașului, am fi mai săraci?»

Paul Antoniu a mulțumit pentru sprijinul acordat în apariția cărții Editurii Viața Creștină de pe lângă Episcopia Greco-Catolică din Cluj-Napoca, cu binecuvântarea părintelui Preasfințit Florentin Crihălmeanu, a mulțumit în mod special preoților băimăreni care au popularizat evenimentul în parohiile lor. Apoi a adus mulțumiri lui Gheorghe Pârja, care a găzduit rubrica „Zodiile lui Orfeu” în paginile *Grainului Maramureșului*, între 2004 și 2015, în fiecare sâmbătă.

În sfârșit, și-a manifestat recunoștința pentru toate indicațiile prețioase primite în viață și sprijinul acordate de soția lui, Paula, zicând: „Îți sărut ambele mâini, scumpa și înflorita mea Paula, prima și ultima mea soție”.

Prezent la lansarea cărții lui Paul Antoniu, primarul Cătălin Cherecheș i-a propus acestuia să organizeze împreună două evenimente de excepție pentru iubitorii de poezie.

„Este o mare bucurie pentru mine. Sunteți pentru noi toți, mai ales pentru noi cei mai puțin inițiați în această viață, un model. Este foarte important pentru fiecare dintre noi să vedem în dumneavoastră fiecare detaliu, de la ceea ce sunteți ca om, ca bărbat, ca artist, fiecare gest pe care îl faceți, atitudine, ținută, eleganță, credință, absolut tot. Vreau să îmi promiteți două lucruri: că vom face împreună acum, înainte de Paști, pe Câmpul Tineretului, un fel de noapte de poezie, dar vreau să o gândiți dumneavoastră. Și mai vreau spre vară să facem un recital de poezie la lacul de la Mogoșa. Astea vreau să le gândiți dumneavoastră și acum, în Săptămâna Mare, să facem o noapte de poezie”, a spus Cătălin Cherecheș.

Au mai luat cuvântul: soția autorului, părintele Gheorghe Pop (Seini), părintele Simion Mesaroș și conf. univ. dr. Valeriu Oros.

La final, Paul Antoniu a susținut un recital de poezie, acompaniat de muzică, și a acordat autografe pe cărțile sale.

Ștefan SELEK

Prezentarea revistei *Pro Unione*, nr. 1-4, decembrie 2015

Marți, 26 aprilie 2016, Sala de conferințe

Revista *Pro Unione* este editată de Fundația Culturală „Pro Unione”, Muzeul Județean Maramureș, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, cu sprijinul Consiliului Județean Maramureș și al Consiliului Local al municipiului Baia Mare. Din prezidiul prezentării revistei au făcut parte conf. univ. dr. Florian Roatiș, prof. Dan Achim și dr. Ilie Gherheș.

Dan Achim, redactor-șef, a evidențiat faptul că revista cuprinde creațiile și preocupările celor prezenți în sală, care au contribuit la realizarea ei, exprimându-și speranța că publicația va avea o viață cât mai lungă.

Florian Roatiș și-a exprimat părerea că revista își păstrează o ținută serioasă și interesantă. Structura complexă și diversă a revistei se datorează și faptului că aceasta apare atât de rar, arătându-se plăcut impresionat de diversitatea articolelor care o compun. În acest sens, a amintit pe scurt câteva dintre articolele conținute în fiecare compartiment. Astfel, prima parte, intitulată „Editorial”, semnată de dr. Ilie Gherheș, conține câteva preeminențe istorice cu privire la „1 Decembrie 1918 – Maramureșul și Marea Unire”;

la rubrica „Cititorii ale Marii Uniri” scriu prof. Maria Mureșan (un studiu despre înființarea Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca) și prof. univ. Mircea Popa (un articol despre Florian Ștefănescu-Goangă, personalitate marcantă a învățământului psihologic universitar clujean). Partea de istorie cuprinde lucrări diverse, de la articole despre meleagurile de pe Valea Someșului, la prezența lui Lucaci la „Congresul Internațional al Raselor”, desfășurat în 1911 la Londra. Ioan Bătea a contribuit cu un articol despre moșii și maramureșenii din Sătmăr, în timp ce Petru Coca, colonel în rezervă, a scris un articol despre experiența celui de-al Doilea Război Mondial. Interesante sunt și studiile despre monedele minerești și incursiunile în istoria mineritului din Maramureș, precum și articolul despre Atanasie Epureanu, promotor al școlii de viticultură în zona Seini. Partea de folclor este reprezentată de Pamfil Bilțiu, cu o lucrare despre colecția lui Tache Papahagi, Vasile Boiciuc Rocneanu, care prezintă un studiu despre interpreta de muzică populară Victoria Darvai, și prof. Dan Achim, care vorbește despre Béla Bartók, promotor al folclorului muzical românesc și despre influența sa asupra sculptorului Vida Gheza.

La categoria „Om și societate”, Săluc Horvat a scris despre istoria cărții vechi și rolul acesteia în formarea limbii române literare, în timp ce la rubrica „Manifestări” Maria Gârbe prezintă două articole, unul despre minerit și altul despre centenarul Iuliu Andrei Pop. Rubrica „Aniversări” conține articole despre Iuliu Pop sau fotografia ca artă și document (de Pamfil Bilțiu) și despre Regele Mihai I, ultimul monarh al României (articol scris de prof. Lucian Miclăuș). Rubrica „Comemorări” conține articole scrise de col. în rezervă Gavrilă Groșan, de Ștefan Bellu (cu o comemorare a istoricului Aurel Vaida) iar, la final, Nicolae Goja, Ioana Cozmuța și Gheorghe Pârja au scris cuvinte frumoase și emoționante în memoria regretatului Augustin Cozmuța.

În încheiere, s-a vorbit despre proiectele viitoare privind revista, despre faptul că ea trebuie să ajungă la un număr cât mai mare de cititori, iar pentru aceasta, cei care o coordonează ar trebui să se deplaseze în teritoriu și să vorbească despre adevărata istorie a românilor.

Ilie Gherheș a fost propus și ales în funcția de președinte al Fundației „Pro Unione”, după de-

cesul criticului Augustin Cozmuța. De asemenea, Ilie Gherheș a vorbit despre începutul proiectului „Pro Uniune” și despre modul cum au evoluat lucrurile, propunând lansarea unui proiect dedicat serbării centenarului Marii Uniri din 1918.

Maria BELEA

Proiectul „InfOlanda: întrebați un bibliotecar!”

Marți, 24 mai 2016, Fondul Documentar al Academiei Române

„Întrebă bibliotecarul” este un serviciu de referință în bibliotecile moderne. Este disponibil și în cadrul bibliotecii noastre, iar în anul 2015 s-a răspuns unui număr de 44 de solicitări prin e-mail ale utilizatorilor. Dar dacă ne gândim la persoana aflată în căutarea unui loc de muncă în străinătate și la corelarea acestei nevoi cu serviciile oferite de bibliotecă, automat acest lucru reprezintă pentru bibliotecar o provocare.

Din partea Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” au răspuns acestei provocări bibliotecarul metodist Ioan Neamțiu și un formator, Ștefan Selek, participând la „Proiectul privind mobilitatea forței de muncă”, demarat de Guvernul olandez prin Ambasada Olandei la București și în parteneriat cu Asociația Progress Bistrița.

La cursul din ziua de 14 aprilie 2016, de la Ambasada Olandei la București, am fost împreună cu alți colegi bibliotecari din județele Bacău, Brăila, Galați, Mureș, Timișoara și Suceava. Scopul proiectului este acela de a informa cetățenii români interesați de munca în Olanda privind necesitatea unei bune documentări înainte de plecare. Succesul la locul de muncă și integrarea în comunitate, precum și prevenirea pericolelor legate de contracte de muncă nefavorabile sau chiar de exploatarea prin muncă depind în mare măsură de cunoașterea drepturilor, obligațiilor, oportunităților și riscurilor vieții și muncii în Olanda.

„InfOlanda: întrebați un bibliotecar!” urmărește utilizarea potențialului bibliotecarilor locali, precum și a spațiului disponibil în bibliotecă, ca loc de referință în comunitate unde pot fi accesate informații și materiale utile în documentarea deciziei de a lucra în străinătate. Participarea la cursul de la București a fost condiționată de organizarea a două întâlniri cu bibliotecarii din județul Maramureș, un reprezentant al Inspectoratului Teritorial de Muncă și un reprezentant al Agenției Județene de Ocupare a Forței de Muncă Maramureș.

Prima întâlnire, organizată la Fondul Documentar al Academiei Române din cadrul Bibliotecii Județene, la care a fost prezent și directorul instituției, dr. Teodor Ardelean, s-a ținut în data de 24 mai și au participat 15 bibliotecari din localitățile: Baia-Sprie, Bârsana, Bistra, Budești, Cavnic, Coaș, Dumbrăvița, Vadul Izei, Poienile Izei, Recea, Rozavlea, Satulung, Săcălășeni, Seini, Sighetul Marmăției. Invitați speciali au fost Mircea Onea (I.T.M. Maramureș) și Alina Grebleș (A.J.O.F.M. Maramureș), iar formatori în cadrul cursului au fost: Ovidiu Ana (Asociația Progress), Ștefan Selek și Ioan Neamțiu.

A fost un curs interactiv, presărat cu momente de brainstorming, studii de caz, chiar și un concurs cu întrebări despre Țara Lalelelor. Domnul Mircea Onea a găsit răspunsuri pertinente și documentate la studiile de caz aduse în discuție, iar Alina Grebleș a prezentat portalul EURES, al locurilor de muncă vacante în Uniunea Europeană.

După parcurgerea sesiunilor din cadrul cursului, bibliotecarii s-au arătat receptivi la informațiile furnizate și au plecat cu materialele de promovare a proiectului și cu convingerea că vor reuși să transmită celor interesați calea de urmat pentru o bună documentare înainte de a pleca în străinătate.

Ștefan SELEK

CUPRINS

EDITORIAL

Teodor ARDELEAN/ <i>Bibliotecile – între tradiție și inovație</i>	3
---	---

DIALOGURI PROFESIONALE

Mırcea REGNEALĂ/ <i>Alexandria sau memoria cunoașterii</i>	5
Simona DUMUȚA/ <i>Compartimentul Colecții speciale</i>	12
Adina DOROLȚAN, Valentina ROTARU/ <i>American Corner Baia Mare la ceas aniversar</i>	15
Annamaria FARKAS/ <i>Discuții interculturale pentru liceenii băimăreni</i>	17
Mara POPOVICI/ <i>„Eu am făcut piatra să cânte pentru Umanitate”</i>	18
Laura ZAH/ <i>Săptămâna cărții pentru copii la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”</i>	20
Corina ȘANDOR-MARTIN/ <i>Festival de povestiri digitale</i>	21
Angela SITAR/ <i>Elogiu cărții tipărite</i>	23
Alina ILIEȘ/ <i>Cartea, prietenul meu devotat</i>	25
Csilla TEMIAN/ <i>Interferențe profesionale: Revista LECTURN 2013</i>	26
Anca SIMA/ <i>Zilele Academice Clujene</i>	28

PAGINI CULTURALE

Nicolae MECU/ <i>George Călinescu manipulat și cenzurat</i>	30
Ion FILIPCIUC/ <i>Liviu Rebreanu despre Mihail Eminescu</i>	34
Ion FERCU/ <i>Dezarmanda sinceritate a istoricului literar Ion Rotaru</i>	44
Grigore SPERMEZAN/ <i>Grigore Moisil: omul de știință și omul de spirit</i>	46
Felix MARIAN/ <i>Contribuții la istoricul presei medico-farmaceutice din Maramureș</i>	49
Ștefan GRIGORESCU/ <i>Readucerea capului Viteazului la Mănăstirea Dealu (1920)</i>	53
Teodor V. MARTON/ <i>Români – povara unei imagini</i>	57
Ioan SABĂU/ <i>Scrisoare către un maramureșean</i>	60
Stanca Ioana URȘU/ <i>O băimăreancă prin muzeele lumii (I)</i>	70

COMEMORĂRI

Amalia TALPOȘ/ <i>„Petre Dulfu în imagini și cuvinte”</i>	74
Antoaneta TURDA/ <i>Păcală sau povestea lui Singur Eu</i>	76
Dorina CADAR/ <i>Cine are carte are parte, sau despre Foloasele învățaturii</i>	79

IN MEMORIAM

Ilie GHERHEȘ/ <i>Gavrilă Bilașcu – un poet, dar al disperării</i>	82
PAUL Antoniu/ <i>Fotoliul de orchestră</i>	85
Ioan GOGOTA, Alina LEMNEAN/ <i>Biblioteca din Cernești are un nume</i>	86
Vasile V. FILIP/ <i>Despărțirea de Titus</i>	88

PHILOSOPHIA PERENNIS

Isabela VASILIU-SCRABA/ <i>Acad. Mircea Eliade și neoobăgia ideologică postdecembristă</i>	92
Aurel M. CAZACU/ <i>Despre oratorie și retorică la Tacitus</i>	97
Marian NENCESCU/ <i>Eminescu și „ispita” filosofică</i>	100
Mirel GIURGIU/ <i>Arthur Schopenhauer – ultimul filosof clasic sau primul filosof contemporan?</i>	103
Florian ROATIȘ/ <i>O pledoarie pentru gândirea critică</i>	106

RECENZII

Liviu TĂTARU/ <i>Crâmpoie din viața preoțimii noastre</i>	109
Ofelia MARIAN/ <i>Ion Pop – secvențe lirice</i>	111
Vasile V. FILIP/ <i>Gheorghe Mizgan, Piramida tăcerii</i>	113
Ionel NECULA/ <i>Vasile Gogea și anamtemele sale</i>	118
Ștefan Adrian BĂRBULESCU/ <i>Analfabeta care știa să socotească</i>	120
Ciprian BORTOȘ/ <i>Lumea rurală din Bibor după reglementarea urbarială tereziană (1771-1820)</i>	122
Titu DAMIAN/ <i>Și au trăit ani mulți, fericiți – Startul noului roman</i>	126
Dana Monica CÂNDEA/ <i>Din Țara Măgarilor. Însemnări</i>	130
Dorina CADAR/ <i>Un sălăjean îndrăgostit de Maramureș: Andrei-Iustin Hossu</i>	134
Liviu TĂTARU/ <i>Gheorghe Dăncuș în prezentarea lui Pamfil Bilțiu. „În temniță în locul lui Coșbuc”</i>	136

DICȚIONARUL LOCALITĂȚILOR

Aristița BORBEI, Liana POP/ <i>Comuna Gârdani</i>	138
---	-----

VARIA

Lavinia ARDELEAN/ <i>S-a întâmplat acum 50 de ani (Extrase din articole ale ziarului „Pentru socialism”)</i> ..	146
---	-----

DIN AGENDA CULTURALĂ A BIBLIOTECII

Ștefan SELEK, Maria BELEA, Ioan GOGOTA/ <i>Din agenda culturală a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”</i>	150
--	-----